

Rapport van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling

Rapport 2005

Inhoudstafel

Voorwoord van de voorzitter	1
Deel 1: Activiteitenrapport	3
1. De Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling	3
1.1. Opdrachten en omgevingsfactoren	3
1.2. Samenstelling	9
1.3. Het ICDO-secretariaat	13
1.4. Vergaderfrequentie en aanwezigheden	14
2. Activiteiten 2005	15
2.1. Het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2000-2004	15
2.2. Het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2004-2008	17
2.3. Samenwerkingsprotocol	32
2.4. Activiteiten ICDO-secretariaat	35
2.5. Rapportering en informatiedoorstroming	45
3. Besluit	50
Deel 2: Inventaris internationale verbintenissen	51
1. Atmosfeer, energie, klimaatverandering	53
2. Duurzame ontwikkeling (algemene basisteksten)	54
3. Biologische diversiteit	54
4. Rechten van mensen	56
5. Werkgelegenheid	57
6. Beheer van watermilieu	58
7. Nationale en internationale implementatie- instrumenten	59
8. Besluitvormingsmechanismen/participatieve democratie	60
9. Mobiliteit & transport	60
10. Duurzame consumptie- en productiepatronen	62
11. Armoede, sociale uitsluiting/insluiting	63
12. Gezondheid, milieugezondheid	64
Deel 3: Bijlagen	65
Bijlage 1: Uittreksel uit het Verslag van het Rekenhof (samenvatting, conclusies en aanbevelingen)	
Bijlage 2: Commentaar en actieplan van de federale regering (MR 25/3/2005)	
Bijlage 3: Gemeenschappelijke raamtekst Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling	
Bijlage 4: Opvolgingstabel FPDO 2000-2004 (MR 24/6/2005)	
Bijlage 5: Opvolgingstabel FPDO 2004-2008 (MR 24/6/2005)	
Bijlage 6: Opvolging FPDO 2004-2008 met antwoordindicatoren	
Bijlage 7: Ontwerp referentiekader Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	
Bijlage 8: Referentiekader Internationale verbintenissen	
Bijlage 9: Ontwerp samenwerkingsprotocol	
Bijlage 10: Nota Kennismanagement samenvatting	

Voorwoord van de voorzitter

Het voorwoord voor het vorige rapport opende met de zin: "In heel wat opzichten is 2004 een bijzonder jaar geweest voor de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO) van de federale regering." In de daaropvolgende paragrafen werd toen aangegeven waarom.

Dezelfde zin is zeker ook van toepassing op het voorbije jaar, zij het om anderen redenen uiteraard. Even duiden.

Begin vorig jaar werd het ontwerp van *'Verslag van het Rekenhof aan de Kamer van volksvertegenwoordigers'* omtrent *'De coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling'* overgemaakt aan de regering. In drie hoofdstukken werd door het Rekenhof gewezen op elementen van de doelmatigheid bij de uitvoering van de wet van 5 mei 1997. In de schoot van de regering werd gewerkt aan een antwoord op dit verslag dat op 25 maart 2005 werd overgemaakt aan het Rekenhof. Beiden werden gepubliceerd op 15 juni 2005 en nadien besproken in het parlement.

In haar antwoord voorzag de regering het verslag van commentaar en formuleerde ze een actieplan om tegemoet te komen aan de scherpe analyse van het Rekenhof. Hierbij werd ingegaan op de drie belangrijkste hoofdstukken van het verslag: 'Milieuzorgbeleid van de overheidsdiensten', 'Maatregelen ter concretisering van het federaal plan' en 'Structurele aspecten van de wet van 1997'.

Elk van de maatregelen uit het actieplan gaf aanleiding tot een gedetailleerde bespreking op het niveau van de regering, waarbij de besluitvorming zich mede kon steunen op de werkzaamheden van de Interdepartementale Commissie en haar werkgroepen, in het bijzonder voor wat betreft:

- Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2000-2004: o.a. verderzetting van maatregelen
- Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2004-2008: aanduiding van verantwoordelijkheden
- Milieuzorg bij de FOD's, POD's en IO:
 - Invoering van EMAS
 - Gebruik van EIS
 - Omzendbrief van FOD Budget omtrent energiebesparing
 - Omzendbrief duurzaam aankoopbeleid bij federale overheid
- Verankering van de Cellen Duurzame Ontwikkeling - stand van zaken
- Internationale engagementen - omzetting
- ...

Op elk van deze maatregelen werd inmiddels goede vooruitgang geboekt. Het werk van de leden en de experts wordt dan ook sterk gewaardeerd. Binnenkort volgt een nieuwe evaluatie op het niveau van de regering.

Sedert de zomer van 2005 werd ook gewerkt aan de 'Verduidelijking van de relaties tussen de hoofdrolspelers inzake duurzame ontwikkeling op het federale beleidsniveau'. Het gaat hier om de relaties tussen de POD Duurzame Ontwikke-

ling, het ICDO-secretariaat en de FPB Task Force Duurzame Ontwikkeling. Dit blijkt echter geen gemakkelijke opgave te zijn omdat ieder een eigen interpretatie heeft van de opmerking van het Rekenhof dat de schijn van een verwarring tussen 'rechter en partij' moet vermeden worden. "Duurzame ontwikkeling is een proces van verandering ...", zo luidt de Brundtland-definitie. Het hoeft dan ook geen verwondering dat - bijna 10 jaar na datum - ook de kern van de wet van 5 mei 1997 nog voorwerp uitmaakt van debat.

Daarnaast past het ook nog even zeer expliciet te verwijzen naar de vooruitgang die geboekt werd op het vlak van 'maatschappelijk verantwoord ondernemen', 'maatschappelijk verantwoord investeren' en 'nakomen van internationale verplichtingen en engagementen'. Elk van de werkgroepen onderbouwde zeer stevig deze maatregelen uit het federale plan. Het leidde tot waardering binnen en buiten de Interdepartementale Commissie. In 2006 wordt verwacht dat ook andere werkgroepen ('overheidsopdrachten', 'strategie duurzame producten', ...) naar buiten zullen komen met de resultaten van hun werkzaamheden.

Hoe dan ook bewijst dit rapport dat in 2005 de inzet voor duurzame ontwikkeling van de leden en de experts van de Interdepartementale Commissie, zowel in de plenaire vergadering als in de werkgroepen, onvoorwaardelijk is geweest. Soms in moeilijke omstandigheden. Duurzame ontwikkeling is immers ook een leerproces. En dat ondervinden elk van de vertegenwoordigers in de ICDO van dag tot dag in hun eigen werkomgeving, van administratie tot kabinet. Ook daarom: respect!

Bernard MAZIÏN

Voorzitter

Vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en
Sociale Economie, Mevrouw Els VAN WEERT

Deel 1: Activiteitenrapport

1. De Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling

De Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling, hierna ICDO genoemd, werd opgericht door de Wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling, hierna de Wet van 5 mei 1997 genoemd (Belgisch Staatsblad, 18 juni 1997). Zij vatte haar activiteiten aan op 11 september 1997. De rapporten betreffende de ICDO-werking tijdens de voorbije jaren zijn, net als andere ICDO-documenten, beschikbaar op de website <http://www.ICDO.fgov.be>.

1.1. OPDRACHTEN EN OMGEVINGSFACTOREN

1.1.1. Opdrachten

De belangrijkste opdracht van de ICDO betreft ongetwijfeld de voorbereiding en de opvolging van het vierjaarlijks *Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling*, hierna FPDO genoemd. De ICDO draagt de eindverantwoordelijkheid voor het voorontwerp van FPDO, waarrond een brede raadpleging wordt georganiseerd. Ze verwerkt de ontvangen adviezen en opmerkingen en herwerkt het voorontwerp op basis hiervan tot een ontwerp van FPDO. Dat ontwerp legt ze vervolgens voor aan de Ministerraad. Het is uiteindelijk de Koning die het FPDO vaststelt bij een in Ministerraad overlegd besluit. Het eerste *Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling 2000-2004* werd goedgekeurd door de regering midden 2000. Het tweede *Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling 2004-2008* werd vastgesteld door het koninklijk besluit van 28 oktober 2004 en is geldig van 19 december 2004 tot en met 31 december 2008.

De ICDO stelt jaarlijks voor 31 maart een rapport op over haar werkzaamheden van het voorbije jaar en publiceert eveneens de jaarlijkse rapporten van de ICDO-leden over het beleid inzake duurzame ontwikkeling en over de uitvoering van het FPDO in de federale overheidsdiensten en publieke instellingen. Deze rapporten worden bezorgd aan de federale regering, de Wetgevende Kamers en de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling. Ze zijn ook beschikbaar voor het grote publiek op de ICDO-website.

Voor een vlotte totstandkoming en opvolging van het plan bouwt de ICDO aan structurele samenwerkingsverbanden met de verschillende federale overheidsdiensten en overheidsinstellingen. Eenzelfde samenwerking wordt, weliswaar rekening houdend met ieders bevoegdheden, nagestreefd met de gewesten en gemeenschappen, via de binnen de ICDO opgenomen vertegenwoordigers van de gewest- en gemeenschapsregeringen.

Zoals vroeger reeds gemeld bepalen de Wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt (Belgisch Staatsblad 11 mei 1999) en de Wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de gasmarkt en het fiscaal statuut van de elektriciteitsproducenten (Belgisch Staatsblad 11 mei 1999) dat de ICDO geraadpleegd wordt bij het totstandkomen van respectievelijk het indicatief programma van productiemiddelen voor elektriciteit en het indicatief plan van

bevoorrading in aardgas. Deze adviesfunctie werd behouden in de Wet van 1 juni 2005 tot wijziging van de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt (Belgisch Staatsblad 14 juni 2005) en in de Wet van 1 juni 2005 tot wijziging van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen (Belgisch Staatsblad 14 juni 2005). In de loop van 2005 werd geen advies gevraagd.

Zoals verder in 1.1.2. wordt beschreven kreeg de ICDO in de loop van 2005 enkele specifieke opdrachten naar aanleiding van het actieplan van de regering als antwoord op het Verslag van het Rekenhof over de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling.

1.1.2. Omgevingsfactoren

Binnen de omgevingsfactoren dient voor 2005 verwezen naar:

1. Het Verslag van het Rekenhof betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling en de hiermee verbonden beslissing van de Ministerraad van 25 maart 2005.
2. De beslissing van de Ministerraad van 24 juni betreffende de cellen duurzame ontwikkeling.
3. De vooruitgang die in 2005 geboekt werd betreffende de totstandkoming van een Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling.
4. De beslissing van de Ministerraad van 20 juli 2005 betreffende het invoeren van milieuzorgsystemen (EMAS) in de federale instellingen.

1.1.2.1. Het Verslag van het Rekenhof en het actieplan van de Regering

In het vorige rapport verwees de ICDO reeds naar de audit die het Rekenhof in de loop van 2003 en 2004 ondernam van de federale activiteiten in het kader van duurzame ontwikkeling. In het kader van haar nieuwe opdracht, verleend door de Wet van 10 maart 1998 tot wijziging van de organieke Wet van 29 oktober 1846 op de inrichting van het Rekenhof besliste het Rekenhof in de loop van 2003 een audit te wijden aan de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. De nieuwe opdracht die door hogervermelde Wet van 10 maart 1998 aan het Rekenhof werd toevertrouwd bestaat uit een a posteriori controle van de goede besteding van de rijksmiddelen, waarbij de beginselen van zuinigheid, doelmatigheid en doelmatigheid in acht moeten worden genomen.

Nadat de auditcel van het Rekenhof in het voorjaar 2003 reeds het ICDO-secretariaat, de Programmatorische federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling, hierna POD DO genoemd, en de Task Force Duurzame Ontwikkeling van het Federaal Planbureau, hierna TFDO genoemd, gecontacteerd had in het kader van een feasibility-onderzoek, vonden vanaf het najaar 2003 tot midden 2004 meerdere contacten plaats waarbij het ICDO-secretariaat op vraag van de auditors bijkomende inlichtingen verschafte. Op 23 september 2004 kreeg het ICDO-secretariaat, net als de POD DO en de TFDO, een voorlopige versie van het auditverslag toegezonden met de mogelijkheid om binnen de maand hierop eventuele opmerkingen te formuleren.

Op 17 januari 2005 zond het Rekenhof per brief het definitieve verslag aan de Staatssecretaris bevoegd voor Duurzame Ontwikkeling, evenals aan haar voogdijminister en aan de Eerste Minister. De Regering werd gevraagd binnen één maand, later in onderling overleg verlengd tot 25 maart, eventuele commentaren en een actieplan dat een antwoord vormde op de binnen het Verslag aangewezen problemen aan het Rekenhof te bezorgen. Op 25 maart 2005 legde de Staatssecretaris aan de Ministerraad een voorstel van commentaar en actieplan voor dat door de Regering werd goedgekeurd en doorgezonden werd aan het Rekenhof. Op 11 mei 2005 keurde tot slot de algemene vergadering van het Rekenhof het verslag van het Rekenhof aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling goed. Dit Verslag werd samen met de commentaren en het actieplan van de federale Regering in juni 2005 gepubliceerd en kan geraadpleegd worden op de website van het Rekenhof (www.rekenhof.be).

In bijlage 1 bij dit rapport vindt u de samenvatting en de conclusies en aanbevelingen van het Verslag van het Rekenhof. In bijlage 2 vindt u de commentaar en het actieplan van de Regering zoals goedgekeurd tijdens de Ministerraad op 25 maart 2005.

Binnen het actieplan dat de Regering op 25 maart 2005 naar aanleiding van het Verslag van het Rekenhof goedkeurde verdienen volgende elementen speciale aandacht vanuit de ICDO:

- In hoofdstuk 2 van haar verslag wijst het Rekenhof er eerst en vooral op dat de bepaling van de Wet van 5 mei 1997 met betrekking tot de opmaak van een samenwerkingsprotocol tussen de ICDO en de verschillende federale administraties en publieke instellingen nog niet werd uitgevoerd. In het actieplan voorziet de regering in dat verband het volgende: *“De regering verwacht dat de ICDO, hierbij geholpen door de POD DO, een maximale inspanning zal leveren om tegen eind 2005 met elke federale overheidsdienst en alle relevante publieke instellingen een samenwerkingsprotocol af te sluiten. De aanspreekpunten hiervoor zijn de cellen duurzame ontwikkeling. Hierover zal gerapporteerd worden in de actieplannen van de cellen duurzame ontwikkeling 2006 en in het rapport van de ICDO 2005.”* (Zie verder 2.3. van dit rapport.)
- In hetzelfde hoofdstuk wijst het Rekenhof eveneens op de gebrekkige toepassing van de algemene richtsnoeren voor beleid die in het FPDO 2000-2004 opgenomen werden. In het actieplan wijst de Regering in dit verband op volgende punten:
 - *“2. De Ministerraad belast de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling om tegen eind juni gedetailleerd verslag uit te brengen over de uitvoering van paragraaf 771 en 772 van het FPDO 2000-2004.”* Dit betreft de inventaris van de internationale verplichtingen waarover meer in dit rapport 2.2.3.5. en 2.4.1..
 - *“3. De regering wijst erop dat de verdere uitwerking van de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling momenteel het voorwerp uitmaakt van een grondig onderzoek in de ICDO zowel voor het eerste als voor het tweede Federaal Plan. Eind april zal de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling aan de regering voorleggen welke maatregelen uit het eerste Federaal Plan nog zouden moeten worden meegenomen onder wiens bevoegdheid én anderzijds wie de verantwoordelijkheid draagt voor de uitvoering van de verschillende onderdelen in de 31 acties uit het tweede Federaal Plan.”* Meer hierover in 2.1. en 2.2. van dit rapport.

- *“4. de regering wijst er in verband met de definitie van indicatoren van duurzame ontwikkeling op dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen de verschillende sets van indicatoren. Aan de ene kant is er nood aan een set van sleutelindicatoren om de situatie van duurzame ontwikkeling in België op te volgen....(Hiervoor wordt verwezen naar de Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling en de gesprekken met de deelstaten in dat verband) ...Aan de andere kant staat elk beleidsniveau voor de uitdaging om sets van indicatoren te ontwikkelen om beleid en maatregelen te evalueren. Dit is niet eenvoudig en hiertoe dient nog heel wat kennis te worden ontwikkeld en doorgegeven. Het komt er immers op aan dat deze indicatoren niet beïnvloed worden door ‘ruis’ d.w.z. door beslissingen van andere beleidsniveaus of door macro-economische ontwikkelingen, enz.. In die zin is eind 2004 opdracht gegeven aan de leden van de ICDO om in de loop van de daarop volgende maanden indicatoren te definiëren die eenduidig zijn voor de opvolging van de maatregelen uit het FPDO 2004-2008”. Meer hierover in 2.2.2. van dit rapport.*
- Het verslag en het actieplan bevatte niet alleen opdrachten voor de ICDO maar ging ook in op de plaats van de ICDO, en meer in het bijzonder van haar secretariaat, in verhouding tot andere bij het beleid inzake duurzame ontwikkeling betrokken actoren op het federale niveau. In het onderzoek dat het Rekenhof wijdde aan structurele aspecten van de Wet van 5 mei 1997 (hoofdstuk 3 van het verslag) werden zo onder meer opmerkingen geformuleerd over de betrekkingen tussen het Federaal Planbureau en de ICDO. Het Rekenhof wees in dit verband op de mogelijke verwarring tussen ‘rechter en partij’, tussen het evalueren van het beleid (TFDO) en het mee uitwerken van het beleid (ICDO-secretariaat). Het Federaal Planbureau neemt op dit moment vanuit verschillende functies deel aan de verschillende fasen van de planningscyclus. Het neemt het secretariaat van de ICDO waar, maar evalueert tevens het beleid in de federale rapporten. In het actieplan voorziet de regering in dit verband hetvolgende: *“De regering gaat akkoord met de vaststelling dat de schijn van een verwarring tussen ‘rechter en partij’ moet vermeden worden. De relaties tussen de verschillende spelers (Task Force Duurzame Ontwikkeling, ICDO Secretariaat, POD Duurzame Ontwikkeling) op het terrein moeten dan ook uitgeklaard en desgevallend veranderd worden met het oog op verduidelijking. De regering zal dit onderzoeken en belast de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling met de coördinatie. De regering verwacht de resultaten hiervan tegen eind mei op de Ministerraad.”* Het is in dit kader dat de beperking van de verlenging van de overeenkomst tussen de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en het Federaal Planbureau betreffende de medewerkers van het ICDO-secretariaat tot vier, eventueel verlengbaar tot acht, maanden dient gesitueerd te worden (zie verder 1.3.).

De Kamercommissie voor de Volksgezondheid, het Leefmilieu en de Maatschappelijke Hernieuwing organiseerde op 28 juni 2005 een gedachtewisseling over het Verslag van het Rekenhof. Na de inleidende uiteenzettingen door de vertegenwoordiger van het Rekenhof en door de Staatssecretaris kregen ook de voorzitter van de POD DO, de secretaris van de ICDO, de coördinatrice van de TFDO en de secretaris van de Federale Raad Duurzame Ontwikkeling de mogelijkheid om enkele opmerkingen bij het Verslag te formuleren.

Jan Verschooten benadrukte bij deze gelegenheid, in eigen naam op basis van zijn lange ervaring als ICDO-secretaris, het belang van een interdepartementale aanpak voor het formuleren en uitvoeren van een beleid inzake duurzame

ontwikkeling. Een dergelijke interdepartementale organisatie vergt, zijns inziens, een neutraal, objectief, wetenschappelijk platform waar de verschillende departementen en vertegenwoordigers van regeringsleden mekaar kunnen ontmoeten. Volgens hem beantwoordt de huidige localisatie van het ICDO-secretariaat binnen het Federaal Planbureau, dat zelf geen uitvoerende beleidsbevoegdheden heeft, aan deze nood. Hij pleit er tot slot voor om de planning en rapportering die beide elementen zijn van eenzelfde beleidscyclus niet volledig te scheiden, zoals het Rekenhof dit vraagt (Zie Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, Gedachtewisseling betreffende het verslag van het Rekenhof over de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling, Verslag namens de Commissie voor de Volksgezondheid, het Leefmilieu en de Maatschappelijke Hernieuwing uitgebracht door mevrouw Magda De Meyer, Doc 51 2006/001, zie <http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/51/2006/51K2006001.pdf>).

1.1.2.2. *De cellen duurzame ontwikkeling*

Een tweede beslissing van de Regering die eventueel in de toekomst de ICDO-werking zal beïnvloeden, vloeide voort uit de bespreking van een stand van zaken betreffende de cellen duurzame ontwikkeling die de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling voorlegde aan de Ministerraad van 24 juni 2005. Ter herinnering, zoals vermeld in vorig rapport, werden de cellen duurzame ontwikkeling opgericht bij koninklijk besluit van 22 september 2004.

De Ministerraad nam bij deze gelegenheid akte van de voortgang van de oprichting van de cellen duurzame ontwikkeling en van de redactie van de actieplannen inzake duurzame ontwikkeling 2005 in de dertien federale overheidsdiensten, in drie programmatorische federale overheidsdiensten en in het Ministerie van Landsverdediging.

In dat kader herbevestigde de Ministerraad de opdrachten van de cellen duurzame ontwikkeling die hen krachtens de in voege zijnde reglementering toebedeeld zijn. Daaronder bevinden zich ook twee taken met betrekking tot het duurzaam aankoopbeleid van de federale overheid. Deze werden aan de cellen toegekend door de ministeriële omzendbrief P&O/DO/1 van 27 januari 2005 betreffende de implementatie van het beleid inzake duurzame ontwikkeling bij de overheidsopdrachten van leveringen gelanceerd door aanbestedende overheden van de federale overheid die behoren tot de klassieke sectoren. Meer specifiek betreft het de statistische opvolging van het gebruik van de gids voor duurzame aankopen in elke administratie en het formuleren van verbeteringsvoorstellen bij het gebruik van deze gids.

Een tweede luik van de voormelde beslissing van de Ministerraad omvatte de mogelijke creatie van cellen duurzame ontwikkeling in de parastatalen. Aangezien duurzame ontwikkeling een zaak van vele actoren is en ook de parastatalen hier een rol te vervullen hebben, oordeelde de Regering dat het opportuun was om te onderzoeken of ook in de parastatalen zulke cellen opgericht dienen te worden. Op grond daarvan belastte de Ministerraad van 24 juni 2005 dan ook *“de respectievelijke voogdijministers, in samenspraak met het regeringslid bevoegd voor Ambtenarenzaken en het regeringslid bevoegd voor Duurzame Ontwikkeling, ermee te onderzoeken in welke mate en onder welke vorm er cellen duurzame ontwikkeling kunnen worden opgericht in de openbare instellingen van sociale zekerheid, de instellingen van openbaar nut en de federale wetenschappelijke instellingen en hieromtrent verslag uit te brengen in oktober 2005.”* Voorlopig werd dit verslag nog niet uitgebracht.

Het is duidelijk dat een uitbreiding van de praktijk van de cellen duurzame ontwikkeling naar alle federale instellingen een serieuze ondersteuning zou kunnen bieden aan de ICDO-werking die zich momenteel beperkt tot de federale overheidsdiensten en programmatorische overheidsdiensten, hierna respectievelijk FOD's en POD's genoemd.

1.1.2.3. Een Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling

Een derde element waarnaar zeker dient verwezen te worden betreft de ontwikkeling van een Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling, verder NSDO genoemd. De federale Ministerraad mandateerde op 2 april 2004 de toenmalige Minister van Duurzame Ontwikkeling om onderhandelingen te starten met de deelstaten en een intergouvernementele werkgroep op te richten met het oog op de totstandkoming van een NSDO, zoals gevraagd door het implementatieplan aangenomen op de Wereldtop voor Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg 2002. Het Overlegcomité boog zich hierover op 21 april 2004 en de bedoelde werkgroep kwam een eerste maal samen op 10 mei 2004. Midden 2004 nam de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling dit dossier over.

Na informeel overleg met de bevoegde ministers in de Gewest- en Gemeenschapsregeringen gaf een eerste ad hoc Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling op 15 maart het formele en gezamenlijke startschot voor de ontwikkeling van een NSDO voor België. Hierbij werd onder meer afgesproken om de ontwikkeling van deze strategie in twee fasen te laten gebeuren. In een eerste fase zal een gemeenschappelijke kadertekst worden overeengekomen tussen de leden van de Interministeriële Conferentie. In een tweede fase zal de inhoud van deze gemeenschappelijke kadertekst dan verder worden geconcretiseerd.

Het ontwerp van de gemeenschappelijke kadertekst werd opgesteld door een intergouvernementele werkgroep onder voorzitterschap van een vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling. De lokale overheden en stakeholders werden hierbij betrokken. In de gemeenschappelijke kadertekst zijn de gedeelde uitgangspunten, doelstellingen en intenties van de federale overheid en de deelstaten verwoord en wordt bepaald hoe en rond welke transversale en verticale assen verdere, concretiserende invulling zal worden gegeven aan een Nationale Strategie.

Begin mei 2005 werd overeenstemming bereikt over een ontwerp van gemeenschappelijke raamtekst dat aan de lokale overheden en aan de stakeholders kon voorgelegd worden. Op 17 november bereikte een intergouvernementele interkabinettenwerkgroep dan een akkoord over een gemeenschappelijke kadertekst, die vervolgens ter goedkeuring en ter machtiging tot ondertekening werd voorgelegd aan de Ministerraad van de regeringen van het land. Deze goedkeuring greep eind 2005 plaats en de kadertekst ligt nu ter ondertekening voor. De gemeenschappelijke kadertekst werd opgenomen als bijlage 3 bij dit rapport.

Ook al werd de ICDO niet rechtstreeks betrokken bij de totstandkoming van de gemeenschappelijke kadertekst toch kan logisch verwacht worden dat de commissie wel betrokken wordt bij de concrete invulling ervan.

1.1.2.4. De invoering van milieuzorgsystemen (EMAS) in de federale instellingen

De Ministerraad van 20 juli 2005 boog zich op basis van een nota neergelegd door de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling over een strategie voor de invoering van milieuzorgsystemen in de federale instellingen. Verwijzend naar onder meer de desbetreffende maatregelen uit het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004 (hoofdstuk "Consumptie- en Productiepatronen") en het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2004-2008 (Actie 17 'de voorbeeldfunctie van de overheid') bevatte deze nota een actieplan voor een gegroepeerde en progressieve integratie van een gecertificeerd milieuzorgsysteem van het EMAS-type binnen de federale instellingen. Het actieplan zou er moeten toe leiden dat uiterlijk in 2007 alle federale overheidsdiensten en publieke instellingen over een gecertificeerd milieuzorgsysteem beschikken.

Vertrekkende van de, op basis van een voorbereidende studie, vastgestelde belangrijke verschillen die met betrekking tot de integratie van milieuzorg bestaan tussen federale overheidsdiensten en parastatale instellingen werd een gegroepeerde aanpak in konvooien voorgesteld. Een eerste konvooi met de verst gevorderde administraties (een vijftal) wordt begeleid met het oog op het behalen van een gecertificeerd milieuzorgsysteem in de eerste helft van 2006. Voor de begeleiding en logistieke ondersteuning, die georganiseerd wordt vanuit de POD DO, wordt door de Regering 300 000 euro uitgetrokken.

Na het behalen van de certificering door de leden van dit eerste konvooi zal een grondige evaluatie plaatsvinden en zullen aan de Ministerraad voorstellen voorgelegd worden om de volgende konvooien samen te stellen en op te starten. Met deze beslissing wordt een belangrijk antwoord gegeven op de beperkingen die gepaard gingen met de vroegere beslissingen die opriepen tot een vrijwillige invoering van milieuzorgsystemen en die een erg ongelijke opvolging kenden.

1.2. SAMENSTELLING

De Wet van 5 mei 1997 bepaalt in artikel 16 dat de ICDO samengesteld is uit een vertegenwoordiger van elk lid van de federale regering en een vertegenwoordiger van het Federaal Planbureau. Deze ICDO-leden worden voor een periode van vier jaar benoemd door de Koning bij een in Ministerraad overlegd besluit. Hun mandaat is hernieuwbaar.

Zoals in het rapport 2003 werd vermeld, besliste de regering op 3 oktober 2003 dat de ICDO zal bijgestaan worden door één vertegenwoordiger van elke federale overheidsdienst en van elke programmatorische federale overheidsdienst. Deze vertegenwoordigers vanuit de overheidsdiensten zetelen binnen de ICDO als experts. Ze maken ook deel uit van de cellen duurzame ontwikkeling van hun overheidsdienst en worden aangewezen door de voorzitter (van het directiecomité) van de betrokken overheidsdienst. Op de algemene vergadering van 10 november 2004 ging de ICDO op voorstel van het ICDO-Bureau akkoord om, gezien hun specifieke betrokkenheid bij een beleid inzake duurzame ontwikkeling, vijf bijkomende experts bij de ICDO-werking te betrekken. Het betreft een vertegenwoordiger van de Regie der Gebouwen (publieke instelling die geen deel uitmaakt van een FOD of POD), van het directoraat-generaal Volksgezondheid (van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu), van het directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking (van de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking), van het

directoraat-generaal Energie (van de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie) en van de diensten Sociale Economie (binnen de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie). Op 6 december 2004 werden de voorzitters van de betrokken overheidsdiensten en de Directeur-generaal van de Regie der Gebouwen aangeschreven en uitgenodigd om deze bijkomende mandaten in te vullen. De DG Ontwikkelingssamenwerking en de DG Energie duiden reeds in 2005 een vertegenwoordiger aan. De DG Volksgezondheid wees begin 2006 een vertegenwoordiger aan. Van de anderen werd nooit enige reactie bekomen. Ook de FOD Informatie- en communicatietechnologie wees nog steeds geen expert aan.

De Wet van 5 mei 1997 nodigt ook de regeringen van de gewesten en gemeenschappen uit om een vertegenwoordiger in de Commissie aan te wijzen. De verschillende regeringen gingen op dit aanbod in. De samenstelling van de nieuwe Gewest- en Gemeenschapsregeringen na de verkiezingen van 2004 leidde tot het vervangen van de vertegenwoordiger van de Franse Gemeenschapsregering en deze van de Brusselse Gewestregering. In de loop van 2005 wezen ook de Duitstalige en de Franse Gemeenschapsregering een nieuwe vertegenwoordig(st)er aan.

In de loop van 2005 werden slechts twee leden vervangen. Het betrof de vertegenwoordiger van de Minister van Leefmilieu en Pensioenen (de heer S. Cornet verving mevrouw N. Da Silva) en de vertegenwoordigster van de Minister van Binnenlandse Zaken (mevrouw M. Oleo verving mevrouw M. Van Bogaert). Deze vervanging werd goedgekeurd door de Ministerraad van 20 juli 2005. Door de wijzigingen die op 17 oktober 2005 binnen de Regering werden doorgevoerd verdween de Staatssecretaris voor de Informatisering van de Staat en werd een Staatssecretaris voor Overheidsbedrijven in de Regering opgenomen, hetgeen ook tot een aanpassing van de samenstelling van de ICDO leidde.

Op 3 februari 2006 keurde de Ministerraad een koninklijk besluit tot wijziging van de samenstelling van de ICDO goed waardoor meerdere leden vervangen werden. Dit koninklijk besluit herneemt bovendien de hogervermelde beslissing van 20 juli 2005 en laat deze vanaf 1 mei 2005 in werking treden (zie Koninklijk Besluit van 5 maart 2006 houdende ontslag en benoeming van leden van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling, Belgisch Staatsblad 31 maart 2006).

Op 31 december 2005 kende de ICDO zo volgende samenstelling (met vermelding tussen haakjes van de ondertussen op 3 februari 2006 besliste wijzigingen):

Voorzitter

Mevrouw Els VAN WEERT, Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie of in haar afwezigheid,

de heer Bernard MAZIJN, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie.

Ondervoorzitters

De heer Serge CORNET, vertegenwoordiger van de Minister van Leefmilieu en Pensioenen (ondertussen vervangen door Peter LONCKE).

De heer Patrick LAMOT, vertegenwoordiger van de Minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid.

De heer Thibaut MICHOT, vertegenwoordiger van de Minister van Ontwikkelingssamenwerking.

Secretaris

De heer Jan VERSCHOOTEN, vertegenwoordiger van het Federaal Planbureau.

Leden/Vertegenwoordigers van de overige leden van de federale regering:

Mevrouw Nele ROOBROUCK, vertegenwoordigster van de Eerste Minister.

De heer Julien DAMILOT, vertegenwoordiger van de Minister van Justitie.

De heer Luc MABILLE, vertegenwoordiger van de Minister van Financiën (ondertussen vervangen door mevrouw Catherine LEJEUNE).

De heer Eric HOUTMAN, vertegenwoordiger van de Minister van Begroting en Consumentenzaken (ondertussen vervangen door Danny VENUS).

Mevrouw Michèle OLEO, vertegenwoordigster van de Minister van Binnenlandse Zaken.

De heer Pascal GREGOIRE, vertegenwoordiger van de Minister van Buitenlandse Zaken (ondertussen vervangen door Bruno VAN DER PLUIJM).

De heer Johan THEETAERT, vertegenwoordiger van de Minister van Landsverdediging.

Mevrouw Patricia BERNAERT, vertegenwoordigster van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

Mevrouw Marie ROBAUX, vertegenwoordigster van de Minister van Middenstand en Landbouw.

De heer Johan VANDENBUSSCHE, vertegenwoordiger van de Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen.

Mevrouw Els BRUGGEMAN, vertegenwoordigster van de Minister van Mobiliteit.

De heer Wim VAN DAMME, vertegenwoordiger van de Minister van Werk (ondertussen vervangen door Robbie SCAUT).

Mevrouw Nathalie DE BONTE, vertegenwoordigster van de Staatssecretaris voor Informatisering van de Staat (ondertussen eervol ontslagen gezien de verdwijning van dit staatssecretariaat).

De heer Jean-François WUILLAUME, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Modernisering van Financiën en de Strijd tegen de fiscale Fraude.

De heer Lieven MONSEREZ, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Administratieve Vereenvoudiging.

De heer Stefan THIJS, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Europese Zaken.

De heer Hugues VLEMINCQ, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor het Gezin en Personen met een Handicap.

(De heer Erik VAN MEENSEL, vertegenwoordiger van de Staatssecretaris voor Overheidsbedrijven, nieuw lid vanaf 5 maart 2006.)

Experts aangewezen door de federale overheidsdiensten:

Kanselarij van de Eerste Minister: mevrouw Françoise AUDAG-DECHAMPS.

FOD Personeel en Organisatie: de heer Emmanuel LERNO.

FOD Budget en Beheerscontrole: mevrouw Rika DENDUYVER.

FOD Informatie- en Communicatietechnieken: -

FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking: de heer Chris VANDENBILCKE en de heer Arnold JACQUES de DIXMUDE (DG Ontwikkelingssamenwerking).

FOD Binnenlandse Zaken: de heer Luc BOGHAERT.

FOD Financiën: de heer Jacques BAVEYE.

FOD Mobiliteit en Vervoer: de heer Marc ROMAN.

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg: mevrouw Nicole DERY.

FOD Sociale Zekerheid: de heer Christophe BASTIEN.

FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu: de heer Audry BUYSSCHAERT en vanaf 2006 mevrouw Alexandra MORY (DG Volksgezondheid).

FOD Justitie: mevrouw Nicole TSIEBOS-DINZEY.

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie: mevrouw Colette VANSTRAELEN en mevrouw Nancy MAHIEU (DG Energie).

Ministerie van Defensie: de heer Johan THEETAERT.

POD Wetenschapsbeleid: mevrouw Nicole HENRY (ondertussen vervangen door mevrouw Marie-Carmen BEX).

POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie: de heer Sébastien PEREAU.

POD Duurzame Ontwikkeling: de heer Sven VANEYCKEN

Regie der Gebouwen: - .

Vertegenwoordigers van de gewest- en gemeenschapsregeringen:

De heer Luc BAS, vertegenwoordiger van de Vlaamse regering.

De heer Vincent CARTON de TOURNAI, vertegenwoordiger van de Brusselse hoofdstedelijke gewestregering.

De heer Jeroen COCKX, vertegenwoordiger van de Vlaamse regering. (plaatsvervanger: mevrouw I. DRIES).

Mevrouw Ingrid INSELBERGER, vertegenwoordigster van de Duitstalige gemeenschapsregering.

Mevrouw Marianne PETITJEAN, vertegenwoordigster van de Waalse gewestregering.

Mevrouw Anne DE WIEST, vertegenwoordigster van de Franse gemeenschapsregering.

Expert uitgenodigd op verzoek van de ICDO:

Mevrouw Nadine GOUZÉE, coördinatrice van de TFDO van het Federaal Planbureau.

Secretariaat

Mevrouw Lise-Anne HONDEKYN.

Mevrouw Joëlle PICHEL.

Mevrouw Ans ROSSY.

De heer Cédric VAN DE WALLE.

De heer Jo VERSTEVEN.

1.3. HET ICDO-SECRETARIAAT

Sinds 2001 kreeg het Federaal Planbureau, hierna FPB genoemd, de mogelijkheid om een aantal wetenschappelijke medewerkers aan te werven voor het ICDO-secretariaat. Naast twee vaste medewerkers, gefinancierd vanuit de begroting van het FPB, konden vanaf najaar 2002 op basis van jaarlijkse overeenkomsten met het regeringlid bevoegd voor duurzame ontwikkeling telkens drie bijkomende medewerkers aangeworven worden. Twee van deze betrekkingen stonden sinds 2004 open. Begin februari 2005 werd de oproep voor de invulling van deze twee openstaande betrekkingen van medewerker met een arbeidsovereenkomst tot 31 december 2005 gelanceerd. Eind februari hadden 62 kandidaten zich gemeld. De HRM-afdeling van het FPB selecteerde samen met de ICDO-voorzitter en -secretaris op basis hiervan veertien kandidaten die begin maart uitgenodigd werden voor een interview dat afgenomen werd door twee medewerkers van de TFDO en twee medewerkers van het ICDO-secretariaat. Twaalf kandidaten namen hieraan deel. Vijf ervan werden door het interviewcomité weerhouden als geschikt/zeer geschikt. Deze vijf werden vervolgens nog eens uitgenodigd voor een tweede gesprek met de voorzitter en secretaris van de ICDO. In functie van het gewenste profiel (voldoende kennis van het politieke en administratieve Belgische landschap, brede wetenschappelijke basis en ofwel ervaring/specifieke kennis m.b.t. de problematiek inzake klimaatverandering/energie ofwel ervaring/specifieke kennis inzake sociaal-maatschappelijke thema's/armoedebestrijding), de beschikbaarheid van de kandidaten en het behouden van een taalevenwicht binnen het ICDO-secretariaat werd een voorstel geformuleerd aan het directiecomité van het FPB om twee van de vijf door het interviewcomité weerhouden geschikte kandidaten ook effectief aan te werven. De Directieraad van het FPB sloot zich op 16 maart aan bij dit voorstel. Op 21 maart 2005 traden de dames Ans Rossy (Nederlandstalig) en Lise-Anne Hondekyn (Franstalig) in dienst.

Volledigheidshalve dient vermeld te worden dat ondertussen, dank zij een nieuwe, op 8 december 2005 afgesloten, overeenkomst tussen de Staatssecretaris E. Van Weert en het FPB aan A. Rossy, L.-A. Hondekyn en C. Van de Walle een nieuwe arbeidsovereenkomst kon worden aangeboden tot 30 april 2006. Deze overeenkomst en de eraan verbonden arbeidsovereenkomsten zijn één maal au-

tomatisch verlengbaar voor een nieuwe periode van vier maanden behoudens opzegging ervan door één van de partijen voor 31 maart 2006. Gezien geen van de partijen ondertussen gebruik maakte van deze opzeggingsmogelijkheid zullen deze drie medewerkers verder in dienst kunnen blijven tot 31 augustus. Hiertegen dient mede in het kader van het actieplan van de Regering als antwoord op de opmerkingen geformuleerd in het Verslag van het Rekenhof (zie hoger 1.1.2.1.) een meer duurzame oplossing voor de positionering van het ICDO-secretariaat gevonden te zijn.

1.4. VERGADERFREQUENTIE EN AANWEZIGHEDEN

De ICDO vergaderde in 2005 zes maal, respectievelijk op 16 februari, 23 maart, 11 mei, 22 juni, 28 september en 9 november.

Het ICDO-bureau vergaderde in 2005 zeven maal, respectievelijk op 19 januari, 14 maart, 8 juni, 14 juli, 14 september, 26 oktober en 21 december.

Gezien de stabiliteit terug intrad met betrekking tot de samenstelling van de ICDO wordt dit jaar de voorheen gebruikelijke tabel betreffende de aanwezigheden van de ICDO-leden op de algemene ICDO-vergaderingen hernomen.

TABEL 1 - Aanwezigheden op de algemene vergaderingen ^{ab}

	1	2	3	4	5	6
B.Mazijn	X	X	X	X	X	X
S.Cornet/P.Loncke	X	V	X	V	V	-
P.Lamot	X	X	V	V	-	V
Th.Michot	X	V	X	-	-	X
J. Verschooten	X	X	V	X	X	X
N.Roobrouck	V	X	X	X	V	X
J. Damilot	X	X	X	X	X	X
L.Mabille	X	X	-	X	-	X
E.Houtman	X	X	V	V	-	-
M.Van Bogaert/M.Oleo	X	V	V	-	-	X
P.Grégoire	X	-	X	-	-	-
J.Theetaert	X	X	X	X	X	X
P.Bernaert	V	V	-	-	-	V
M.Robaux	-	V	X	X	X	X
W.Vandamme	X	X	X	-	V	-
J.Vandenbussche	-	X	X	X	X	X
E.Bruggeman	V	-	-	-	-	-
N.de Bonte	-	-	-	-	-	-
J.-F.Wuillaume	X	X	X	-	-	-
L.Monserez	-	-	-	-	-	-
S.Thijs	-	-	-	X	-	-
H.Vlemincq	-	-	V	-	-	-
Brussels Gewest	-	-	-	-	-	-
Waals Gewest	V	V	V	-	-	-
Franse Gemeenschap	-	X	-	-	-	X
Duitstalige Gemeenschap	-	V	V	V	V	-
Vlaamse Gemeenschap	X	V	X	V	X	X
Vlaamse Gewest	X	V	X	X	X	V

^a het lid of zijn plaatsvervanger

^b x: aanwezig; v: verontschuldigd; -: afwezig zonder kennisgeving

2. Activiteiten 2005

2.1. HET FEDERAAL PLAN DUURZAME ONTWIKKELING 2000-2004

Zoals vermeld in het ICDO-rapport 2004 stelde het ICDO-secretariaat in het voorjaar 2004 in het kader van de raadpleging over het voorontwerp van FPDO 2004-2008 een tabel samen die een stand van zaken gaf van de uitvoering van de verschillende maatregelen uit het FPDO 2000-2004 waarover de ICDO-leden tijdens de voorbije jaren verslag hadden uitgebracht. De meest recente gegevens uit de tabel betroffen echter 2003 en bovendien bevatte deze tabel zeker geen informatie over alle maatregelen die in het FPDO 2000-2004 voorzien werden.

Gezien de regeringsverklaring van juli 2003 bepaalde dat de regering zich verder zou bekommeren om de uitvoering van het FPDO 2000-2004, dat formeel afliep eind 2004, was het noodzakelijk om te kunnen beschikken over een vollediger beeld. Op vraag van de Staatssecretaris werd bij het heropstarten van de ICDO-werkzaamheden in het najaar 2004 dan ook bijzondere aandacht besteed aan het vervolledigen en actualiseren van de opvolgingstabel van de uitvoering van het FPDO 2000-2004.

Begin november 2004 werd door het ICDO-secretariaat een opvolgingstabel van het FPDO 2000-2004 rondgezonden, samen met een begeleidende nota. De tabel bevatte een opsomming van alle in het Plan voorziene maatregelen met verwijzing naar de betreffende paragraaf. Tevens werd, waar mogelijk, voor de maatregelen de verantwoordelijke federale overheidsdienst aangewezen op basis van de lijst die in juni 2001 binnen de ICDO was goedgekeurd. Tenslotte had het secretariaat in de tabel ook reeds alle in het verleden bekomen informatie betreffende de uitvoering van de maatregelen geïntegreerd.

Aan alle ICDO-leden en -experten werd gevraagd om deze tabel te actualiseren en te vervolledigen met het oog op: (1) het identificeren van de nog uit te voeren maatregelen uit het FPDO 2000-2004, (2) het leveren van een input voor het, binnen het regeerakkoord aangekondigde, jaarlijkse onderzoek naar de vooruitgang van het beleid inzake duurzame ontwikkeling dat voor het eerst zal uitgevoerd worden door de regering begin 2005, (3) het ondersteunen van de rapporten 2004 van de leden, (4) het aanvullen van de gegevens die gebruikt worden voor de evaluatie van het beleid inzake duurzame ontwikkeling ondernomen in het federaal Rapport, dat in het najaar 2005 zal gepubliceerd worden door de TFDO van het FPB.

Tijdens de bespreking van dit voorstel werd er op gewezen dat de tabel een intern werkdokument is dat, gezien de omvang en complexiteit ervan, onmogelijk als dusdanig zou kunnen voorgelegd worden aan de Regering. Het is bovendien niet de bedoeling dat het document een evaluatie zou bevatten van het beleid van de Regering. Een dergelijke evaluatie vormt immers de opdracht voor het tweejaarlijks federale rapport en, zoals vermeld in de regeringsverklaring, een jaarlijkse opdracht van de regering. De tabel beperkt zich dan ook tot een inventaris van de opvolging die gegeven werd aan de verschillende maatregelen die opgenomen werden in het FPDO 2000-2004. De rapportering gebeurt door of onder toezicht van de ICDO-leden elk voor de federale overheidsdiensten binnen de bevoegdheid van het regeringslid dat ze vertegenwoordigen. Het ICDO-secretariaat verzorgt de coördinatie.

De einddatum voor het vervullen van de tabel werd eerst bepaald op 10 december 2004, maar vervolgens verlegd naar 4 februari 2005. Het ICDO-secretariaat zond eind 2004 aan elk ICDO-lid een tabel met de van hem nog ontbrekende informatie. Op 7 februari zond de Staatssecretaris naar zeven collega's-Regeringsleden een brief in verband met een aantal maatregelen binnen hun bevoegdheid waarover het secretariaat nog geen informatie had ontvangen. Mede hierdoor vormden de, voor de ICDO-vergadering van 16 februari 2005, beschikbare gegevens reeds een comfortabele basis voor de verdere opvolging van het FPDO 2000-2004. Op deze vergadering formuleerde het ICDO-Bureau het voorstel om van 23 februari tot 10 maart binnen 8 thematische werkgroepen de gegevens over de uitvoering van de acties van het FPDO 2000-2004 te bestuderen en de maatregelen onder te brengen binnen volgende categorieën:

1. maatregel gerealiseerd;
2. maatregel niet gerealiseerd maar ook niet langer actueel;
3. maatregel niet gerealiseerd en verder uit te voeren;
4. maatregel vormt een permanent aandachtspunt.

Op deze wijze zou de ICDO kunnen overgaan tot de identificatie van de maatregelen uit het FPDO 2000-2004 die, cf. de regeerverklaring van juli 2003, verder door de huidige regering worden uitgevoerd. Tijdens deze vergadering werd beklemtoond dat deze oefening zich inschrijft in een leerproces dat moet toelaten om lessen te trekken voor de opvolging van het FPDO 2004-2008 en de voorbereiding van de volgende federale plannen.

Op basis van de bespreking van de resultaten van de werkgroepen besliste de ICDO op 24 maart 2005 om voor de verdere (uitvoering en) opvolging door de ICDO alle maatregelen te weerhouden die binnen de werkgroepen ondergebracht werden binnen categorie 3. Deze maatregelen zijn immers nog niet (volledig) gerealiseerd en zijn nog actueel. Soms betreft het maatregelen waarvan de uitvoering weliswaar reeds gestart, maar nog niet voltooid werd of maatregelen die wel door sommige overheidsdiensten werden uitgevoerd maar niet door andere.

Door zich te beperken tot deze categorie, die een 200-tal maatregelen omvat, kan de ICDO zich tijdens de volgende jaren ook beter concentreren op de opvolging van de acties voorzien in het FPDO 2004-2008.

De opvolging van de maatregelen uit de categorieën 1 (gerealiseerd) en 2 (niet meer actueel) werd afgesloten. Voor de maatregelen uit categorie 4, die permanente aandachtspunten zijn, besliste de ICDO, na een lange discussie, de opvolging toe te vertrouwen aan de cellen duurzame ontwikkeling van de betrokken overheidsdiensten. Eén van de vaststellingen was trouwens dat erg veel maatregelen binnen deze laatste categorie ondergebracht werden door de werkgroepen. Enerzijds kan dit natuurlijk verklaard worden door de open en algemene formulering van vele maatregelen uit het FPDO 2000-2004. Een andere verklaring wordt echter gevormd door een eerder voluntaristische benadering van de opvolging door sommige ICDO-leden en -experten die een aantal acties voorzien in het FPDO 2000-2004 effectief wilden voortzetten. In die zin was het logisch deze voortzetting dan ook toe te vertrouwen aan de betrokken diensten.

De ICDO keurde vervolgens op de vergadering van 24 maart de opvolgingstabel over de uitvoering van het FPDO 2000-2004 goed. Het ICDO-secretariaat werd

belast met het opstellen van de lijst met maatregelen uit categorie 3, die dan vervolgens door de Staatssecretaris aan de Regering kon worden voorgelegd.

Ondanks het feit dat sinds 2004 alle ICDO-leden, met uitzondering van de vertegenwoordiger van het FPB, deel uitmaken van de beleidscel van het regeringslid dat ze vertegenwoordigen, waren er nog vier vergaderingen van een interkabinettenwerkgroep nodig vooraleer de Ministerraad op 24 juni *“akte nam van de lijst van maatregelen uit het eerste federaal Plan waarvan de realisatie verder tijdens de legislatuur dient verzekerd te worden”* en besliste dat *“de uitvoering van deze maatregelen eveneens het voorwerp zal uitmaken van een opvolging door de ICDO-leden binnen de in de wet van 5 mei 1997 voorziene jaarlijkse rapportering.”*

U vindt deze door de Ministerraad voor verdere opvolging weerhouden lijst in bijlage 4 bij dit rapport.

2.2. HET FEDERAAL PLAN DUURZAME ONTWIKKELING 2004-2008

2.2.1. Opvolgingstabel

Gelijklopend met de opvolging van de uitvoering van het FPDO 2000-2004 startte de ICDO in het najaar 2004 met de voorbereiding van een zeer nauwgezette opvolging van de uitvoering van het FPDO 2004-2008. Namens de Staatssecretaris pleitte de voorzitter in dit verband voor het opstarten van een fchesysteem dat voor elke maatregel de verantwoordelijken, een tijdlijn, een stand van uitvoering, enz. zou bevatten. Een eerste voorbereidende stap bestond in de opmaak van een opvolgingstabel, analoog aan deze voor het FPDO 2000-2004, waarbinnen per maatregel de bevoegde overheidsdienst zou geïdentificeerd worden. Een tweede prioriteit bestond er in dat deze bevoegde overheidsdienst vervolgens, aansluitend op het actieplan voorbereid door de cel duurzame ontwikkeling van de betrokken overheidsdienst, telkens een einddatum voor de realisatie van de actie, waar nodig aangevuld met tussentijdse deadlines, zou vooropstellen. Gezien de vele opdrachten waarmee de leden geconfronteerd werden besliste het ICDO-Bureau om de vraag naar de identificatie van opvolgingsindicatoren slechts facultatief op te werpen.

Het ICDO-secretariaat legde op de ICDO-vergadering van november 2004 een *“voorlopige lijst met maatregelen van het federaal Plan duurzame ontwikkeling 2004-2008”* voor. Deze tabel volgde dezelfde structuur en zal op termijn dezelfde functie vervullen als de opvolgingstabel van het FPDO 2000-2004 (zie 2.1. hoger). De tabel bevatte reeds per maatregel alle expliciet binnen het FPDO 2004-2008 voor de uitvoering aangewezen verantwoordelijke overheidsdiensten of publieke instellingen en de hierbij voorziene timing. Wanneer het Plan hierrond geen uitdrukkelijke informatie bevatte, werd de tabel meestal aangevuld met een voorstel vanuit het ICDO-secretariaat. Ook voor deze lijst werd aan de verschillende overheidsdiensten en de cellen duurzame ontwikkeling gevraagd om de binnen de tabel opgenomen verantwoordelijkheden en timing te verifiëren en waar nodig aan te vullen.

De verschillende cellen duurzame ontwikkeling kregen, aansluitend bij het opstellen van de eerste actieplannen voor 2005, tot begin februari de tijd om de tabel in overleg met het directiecomité/de voorzitter van de overheidsdienst en de beleidscel van de minister te finaliseren. Midden februari 2005 zou een ICDO-

vergadering dan een definitieve opvolgingslijst vastleggen die de basis zal vormen voor de jaarlijkse rapportering van de ICDO-leden over de uitvoering van het FPDO 2004-2008.

Uiteindelijk duurde het tot mei 2005 voor het ICDO-secretariaat, veelal via bilaterale besprekingen, alle discussies met de overheidsdiensten over 'wie verantwoordelijk was voor wat' kon uitklaren en een finaal voorstel kon voorleggen aan de plenaire ICDO-vergadering. De informatie betreffende de voorziene timing was op dat ogenblik nog steeds zeer ongelijk ingevuld door de verschillende overheidsdiensten, gaande van een zeer gedetailleerde fasering voor bepaalde maatregelen tot een totaal ontbreken van enige indicatie voor andere maatregelen. Deze informatie, die trouwens in eerste instantie voor intern gebruik bedoeld was, werd dan ook niet weerhouden in de finale tabel. Ook het indicatorenluik dat initieel voorzien was, werd uiteindelijk niet weerhouden, gezien ook hier slechts enkele voorstellen werden geformuleerd vanuit de cellen. Het ICDO-Bureau besliste wel gelijktijdig om voor dit indicatorenluik een gecoördineerde aanpak voor te bereiden die tot resultaten zou moeten leiden binnen de ledenrapportering vanaf 2005 (zie verder 2.2.2.).

Tijdens de ICDO-vergadering van 11 mei 2005 werd beslist de lijst met maatregelen en aanduiding van de verantwoordelijke uitvoerders door te zenden aan de interkabinettenwerkgroep, die zich ondertussen boog over de opvolging van de uitvoering van de maatregelen van het FPDO 2000-2004.

De lijst van verantwoordelijken voor de uitvoering van de maatregelen voorzien in het Federaal Plan duurzame ontwikkeling 2004-2008 werd door de Staatssecretaris voorgelegd aan de Ministerraad op 24 juni 2005. De Ministerraad keurde de nota goed en nam akte van de lijst in bijlage.

U vindt deze lijst in bijlage 5 bij dit rapport.

2.2.2. Indicatoren

Tijdens de vergadering van 14 juli 2005 besliste het ICDO-Bureau om in het kader van de definiëring van de in het FPDO 2004-2008 aangekondigde opvolgingsindicatoren twee nota's op te stellen.

Een eerste nota, gevraagd aan de TFDO tegen eind augustus, zou het theoretische kader van de indicatoren van duurzame ontwikkeling en de rol van die indicatoren moeten verduidelijken. Deze nota zou moeten aansluiten bij wat in dit verband vermeld wordt in het Actieplan van de Regering als antwoord op het Verslag van het Rekenhof (zie hoger 1.1.2.1.). De nota zou ook externe communicatie mogelijk moeten maken (antwoorden op parlementaire vragen, enz.).

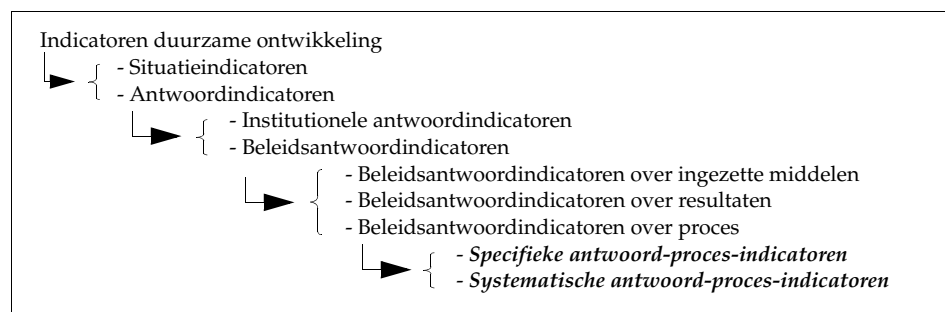
De tweede nota, gevraagd aan het ICDO-secretariaat, zou, op basis van de nota van de TFDO, duidelijke aanwijzingen moeten bevatten voor de ICDO-leden en -experten over het opstellen van opvolgingsindicatoren in verband met de toepassing van de maatregelen uit het FPDO 2004-2008. Het gaat er om zo 'geruisloos' mogelijke opvolgingsindicatoren te bepalen die informatie bevatten over het al dan niet uitvoeren van een maatregel.

Beide nota's werden voorgelegd en besproken op het ICDO-Bureau van 14 september. De TFDO leverde een globale nota af betreffende het theoretisch kader en

de rol van indicatoren duurzame ontwikkeling met in bijlage een nota betreffende het kader en de rol van indicatoren duurzame ontwikkeling op het Belgische federale niveau, een nota over het gebruik van indicatoren in drie buurlanden voor de opvolging van hun NSDO en een laatste nota over het gebruik van systematische antwoordindicatoren op federaal vlak. Een korte versie van deze nota met als titel “*Cadre théorique et rôle des Indicateurs de Développement durable (IDD)*” kan u terugvinden in bijlage 6 bij dit rapport.

Het ICDO-secretariaat formuleerde op basis hiervan een concreet voorstel dat, na goedkeuring door het ICDO-Bureau, besproken en goedgekeurd werd tijdens de plenaire ICDO-vergadering van 28 september 2005. Deze nota met als titel “*Opvolging van de uitvoering van de Federale Plannen Duurzame Ontwikkeling door de ICDO met behulp van antwoordindicatoren*” vindt u eveneens in bijlage 6 bij dit rapport. Deze nota kan als volgt kort samengevat worden:

2.2.2.1. Schematisch overzicht van mogelijke indicatoren

Binnen de groep van indicatoren duurzame ontwikkeling kan een onderscheid gemaakt worden tussen:

- Situatieindicatoren: Deze indicatoren geven informatie over bepaalde aspecten van (duurzame) ontwikkeling, de situatie ervan en de aan de gang zijnde tendenzen. Ze informeren over de sociale, economische of milieucomponent van duurzame ontwikkeling of over bepaalde relaties tussen die componenten.
- Antwoordindicatoren: Deze indicatoren geven informatie over het beleid inzake duurzame ontwikkeling, de implementatie van dit beleid en het institutionele luik van duurzame ontwikkeling. Er bestaan twee grote categorieën antwoordindicatoren, die als volgt gedefinieerd worden:
 - Institutionele antwoordindicatoren: Indicatoren die bepaalde institutionele aspecten van duurzame ontwikkeling opvolgen (omvang van de respons bij een raadpleging, ...).
 - Beleidsantwoordindicatoren: Indicatoren die de implementatie van concrete beleidsbeslissingen, acties of maatregelen beschrijven en opvolgen.

Het zijn duidelijk de beleidsantwoordindicatoren die de ICDO het meest interesseren binnen de opvolging van de uitvoering van de federale plannen. Situatieindicatoren zijn dan weer vooral belangrijk om binnen het analytisch deel van het plan prioritaire actiedomeinen te definiëren en uiteindelijk ook de vooruitgang naar een duurzame ontwikkeling te meten. Zij vormen zo eerder het werkterrein voor de federale rapporten.

Beleidsantwoordindicatoren kunnen drie categorieën van informatie over de uitvoering van het beleid aandragen: over de ingezette middelen, over het proces en over hun resultaten. Binnen elk van deze categorieën kan ook een onderscheid worden gemaakt tussen systematische en specifieke indicatoren:

- Specifieke antwoordindicatoren: de indicator geeft informatie over de uitvoering van één welbepaalde maatregel, veelal in de vorm van een kwalitatieve bespreking.
- Systematische antwoordindicatoren: de indicator geeft dezelfde informatie voor de verschillende maatregelen. Zo kan de indicator bijvoorbeeld informeren over de fase binnen het beleidsproces waarin de verschillende maatregelen in kwestie zich bevinden (voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring of evaluatie)."

Schematisch voorgesteld komen we zo tot volgende indeling:

Antwoordindicatoren	Over de ingezette middelen	Over het proces	Over het resultaat
Specifieke	A	B	C
Systematische	D	E	F

2.2.2.2. Concretisering opdracht ICDO

Binnen het kader van de ICDO-opdrachten is het wenselijk en noodzakelijk om voor de verschillende maatregelen uit het FPDO 2004-2008 en de door de Ministerraad van 24 juni 2005 voor verdere opvolging door de ICDO geïdentificeerde maatregelen uit FPDO 2000-2004 een indicatorenset te definiëren die een systematische en specifieke opvolging van de uitvoering van deze maatregelen toelaat.

Het betreft hier in een eerste fase duidelijk alleen antwoordindicatoren die toelaten na te gaan of een bepaalde maatregel al dan niet gerealiseerd werd (antwoordindicatoren over het proces B en E).

Het is in dit kader vooral belangrijk om op zoek te gaan naar een uniforme classificatie van de systematische antwoord-proces indicator (E-indicator) die toelaat om de eerder kwalitatieve specifieke antwoord-proces indicatoren (B-indicator) die tot heden in de jaarlijkse rapporten gebruikt werden en waar enige uniformisering misschien ook wel aangewezen is, aan te vullen. Dit moet de coördinatietask van de ICDO vergemakkelijken en levert een nuttige input voor de verwerking hiervan door de TFSD.

a) Systematische antwoord-proces indicatoren

Om deze oefening te ondernemen, wordt ervoor geopteerd om aansluiting te zoeken bij de drie federale rapporten die progressief een methodologie ontwikkeld hebben om op een systematische wijze de verschillende fasen van het beslissingsproces bij de uitvoering van een maatregel te identificeren. Binnen de oefening die de TFDO in 2004 en 2005 realiseerde over de uitvoering van het FPDO 2000-2004 werden 10 fasen binnen het beleidsproces onderscheiden: voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring, evaluatie, variabel, zonder gevolg, achterhaald, gedefederaliseerd en informateloos.

Voor het gebruik binnen de ICDO worden enkele kleine aanpassingen doorgevoerd. De categorie 'variabel' kan wegvallen gezien binnen de ICDO elk van de betrokken overheidsdiensten verslag uitbrengt en deze categorie eventueel alleen binnen een synthesetabel nuttig is. De categorie 'gedefederaliseerd' kan in afwachting van een nieuwe fase van de gewestvorming eveneens ingelijfd worden binnen de categorie 'achterhaald' (waarvan het indien nodig en opportuun een subcategorie zou kunnen vormen). De categorie 'informatieloos' kan ook voor een synthesetabel behouden worden, maar is geen optie voor de ledenrapporten.

Uiteindelijk krijgen we dan een klassering met volgende categorieën: voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring, evaluatie, (voorlopig) zonder gevolg en achterhaald.

Concreet zal de opvolgingstabel met de op te volgen maatregelen van de federale plannen aangevuld worden met een kolom die onder de hoofding: systematische indicator deze systematische antwoord-proces indicator weergeeft.

b) Specifieke antwoord-proces indicatoren

Voor de specifieke antwoord-proces indicator wordt binnen de opvolgingstabel met de op te volgen maatregelen van de federale plannen één kolom "specifieke indicatoren" voorzien waarin het departement uitgenodigd wordt alle opmerkingen en een meer kwalitatieve en gedetailleerde duiding te geven over de uitvoering van de betrokken maatregel. Het betreft hier de gebruikelijke rapportage in de opvolgingstabellen van de ledenrapporten 2002, 2003 en 2004.

2.2.3. ICDO-werkgroepen

De ICDO-vergadering van 16 februari 2005 ging akkoord met het voorstel van het ICDO- Bureau om ter uitvoering van het FPDO 2004-2008 vier werkgroepen op te richten in het kader van respectievelijk:

- actie 8 "Ethisch beleggen",
- actie 16 "Een strategie voor duurzame producten",
- actie 17 "Voorbeeldfunctie van de overheid", en
- actie 31 "Maatschappelijk verantwoord ondernemen is nodig".

Tijdens de vergadering werd eveneens een akkoord gevonden over de voorzitters van deze werkgroepen, waarbij voor de werkgroepen "Maatschappelijk verantwoord ondernemen" en "Ethisch beleggen" beroep zal gedaan worden op experts van buiten de ICDO. Het ICDO-secretariaat zal het secretariaat van deze verschillende werkgroepen verzorgen. Aan de voorzitters werd gevraagd om op de ICDO-vergadering van 23 maart een voorstel van werkprogramma voor te leggen. Voor alle werkgroepen geldt de algemene regel, voorzien in het huishoudelijk reglement, dat alle ICDO-leden en –experts uitgenodigd worden en zelf, of via een andere expert van de overheidsdienst, aan de vergaderingen kunnen deelnemen. Voor deze vier werkgroepen werd bovendien aan elke voorzitter gevraagd om aan te wijzen welke overheidsdiensten en/of instellingen zeker binnen de werkgroep zouden moeten vertegenwoordigd zijn.

Op de ICDO-vergadering van 23 maart namen de leden en experts kennis van de door de voorzitters ingezonden voorstellen, waarna de werkgroepen tijdens

de volgende weken effectief hun activiteiten opstartten. Tijdens de volgende maanden brachten de voorzitters of secretarissen van de werkgroepen regelmatig verslag uit van de vooruitgang binnen de werkgroepen en werden belangrijke referentiedocumenten voorgelegd aan de plenaire ICDO-vergadering.

Naast deze vier binnen het FPDO 2004-2008 voorziene werkgroepen ging de ICDO in 2005 over tot de oprichting van twee andere werkgroepen.

In het kader van het actieplan van de regering in antwoord op het Verslag van het Rekenhof (zie 1.1.2.1.) werd een werkgroep “internationale verbintenissen” opgericht. Het ICDO-secretariaat legde op 8 juni een voorstel terzake voor aan het ICDO-Bureau, dat akkoord ging om dit voorstel voor te leggen aan de plenaire vergadering van 22 juni. Tevens werd voorgesteld het voorzitterschap van de werkgroep toe te wijzen aan een vertegenwoordiger van de FOD Buitenlandse Zaken.

Nadat de ICDO-vergadering beide voorstellen goedkeurde, bereidde een beperkte begeleidingsgroep tegen de eerste vergadering van de werkgroep, die doorging op 26 september, een voorstel van referentiekader voor. Dit voorstel van referentiekader werd in de loop van september besproken en goedgekeurd door het ICDO-Bureau, de werkgroep en de plenaire ICDO-vergadering, waarna de werkgroep van start ging.

Een zesde werkgroep werd opgericht op vraag van de Minister van Ontwikkelingssamenwerking en betreft de AIDS-problematiek. Begin 2005 werd het ICDO-secretariaat vanuit de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking benaderd met de vraag of de ICDO een interdepartementaal overleg rond AIDS wou lanceren. Gezien de AIDS-problematiek deel uitmaakt van het FPDO 2004-2008 en een ICDO-werkgroep een interdepartementale benadering kan vergemakkelijken, legde het secretariaat deze vraag voor aan het ICDO-Bureau waarin trouwens een vertegenwoordiger van de Minister van Ontwikkelingssamenwerking zetelt. Na goedkeuring door het ICDO-Bureau werd de vraag voorgelegd aan de ICDO-vergadering van 23 maart. De vergadering ging akkoord met het oprichten van een AIDS-werkgroep en vroeg het ICDO-secretariaat de concrete modeliteiten voor een initiatief vanuit de ICDO te overleggen met de betrokken dienst. Uiteindelijk werd de AIDS-werkgroep formeel gelanceerd na een uiteenzetting van de heer M. Lastschenko, speciaal gezant voor de strijd tegen AIDS, op de ICDO-vergadering van 9 november 2005.

Volledigheidshalve dient ook gewezen te worden op de uitvoering van actie 18 “Biodiversiteit beschermen”, waarbinnen aan de ICDO een coördinatieopdracht wordt toegekend.

2.2.3.1. Werkgroep “Maatschappelijk verantwoord ondernemen”

Op 25 april 2005 is de ICDO-werkgroep Maatschappelijke Verantwoord Ondernemen, hierna MVO, in haar eerste vergadering van start gegaan. Deze werkgroep werd opgericht in uitvoering van actie 31 van het FPDO 2004-2008. In de paragrafen 33101 t/m 33112 worden diverse speerpunten voor uitvoering inzake MVO genoemd.

De werkgroep MVO heeft in het kader van actie 31 vervolgens een aantal concrete doelstellingen geformuleerd. De hoofddoelstellingen van de werkgroep, die gepland werden voor de periode van april 2005 tot medio 2006, zijn:

- het opzetten van een Referentiekader voor MVO in België en
- het uitwerken van een actieplan met concrete maatregelen van de Belgische overheid om MVO verder te promoten en te stimuleren.

De werkgroep wordt voorgezeten door D. Vander Beke van de beleidscel van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie. Secretaris van de werkgroep is A. Rossy van het ICDO-secretariaat. Tevens heeft de werkgroep een kleine schrijfgroep (met leden uit de werkgroep) aangesteld voor het opstellen en redigeren van de teksten voor het ontwerp referentiekader, die steeds werden besproken in de werkgroep. De werkgroep is in 2005 acht keer bijeengekomen.

Teneinde het referentiekader en het actieplan te laten uitgroeien tot een gemeenschappelijk gedragen kader heeft de werkgroep, naast de verzekering van de inbreng van medewerkers van zowel beleidscellen als administraties van de federale overheid en de diverse regio's, ook de bijdragen van en dialoog met stakeholders in dit proces willen garanderen. Hiervoor is in 2005 allereerst een schriftelijke consultatie georganiseerd en in het voorjaar van 2006 zullen twee forumdagen MVO/MVI worden georganiseerd, waarin stakeholders concrete MVO-acties gezamenlijk zullen bespreken en voorstellen kunnen formuleren.

De eerste hoofdtaak van de werkgroep bestond uit het opzetten van een ontwerp van 'Referentiekader MVO'. Doel van dit referentiekader was meer eenduidigheid in het taalgebruik en definitie inzake MVO te scheppen, waarbij nadrukkelijk de internationale dynamiek wordt meegenomen en wordt voortgebouwd op de belangrijkste EU-ontwikkelingen inzake MVO. Tevens dient dit ontwerp van referentiekader MVO als aanknopingspunt voor een bredere maatschappelijke discussie over de maatschappelijke verantwoordelijkheid in ondernemingen, in de breedste zin van het woord.

Specifieke kennis aangaande ethisch beleggen en maatschappelijk verantwoord investeren (MVI), dat ook deel uitmaakt van het referentiekader MVO, is aangeleverd door de ICDO-werkgroep MVI.

Het door de werkgroep geschreven ontwerp van 'Referentiekader MVO' (zie bijlage 7 bij dit rapport) is na goedkeuring door de plenaire ICDO-vergadering van 28 september, op 1 oktober in een schriftelijk consultatieproces voorgelegd aan 46 stakeholder-organisaties. Deze stakeholders betreffen federale adviesraden, werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers, de financiële sector, organisaties voor ethisch beleggen, consumentenorganisaties, organisaties uit de sociale economie, academische instituten en diverse ngo's. Het consultatieproces liep van 1 oktober 2005 tot 1 januari 2006.

Bij die consultatie werden de volgende vragen aan de stakeholders voorgelegd:

1. Kan uw organisatie zich vinden in de tekst van het referentiekader? Zo niet, welke algemene opmerkingen heeft uw organisatie aangaande dit referentiekader?
2. Welke zijn de concrete voorstellen en aanvullingen die uw organisatie wil doen met betrekking tot het referentiekader?

-
3. Welke concrete acties, initiatieven en instrumenten zijn volgens uw organisatie wenselijk of noodzakelijk (en haalbaar) ter versterking en verdere verspreiding van het maatschappelijk verantwoord ondernemen in België?

In het najaar is de werkgroep vervolgens begonnen aan een inventarisatie van bestaande overheidsmaatregelen (zowel federaal als gewestelijk) die MVO stimuleren. Op basis van specifieke 'mvo-criteria' zal een selectie worden gemaakt van te weerhouden acties voor het actieplan MVO. Voor het opzetten van dit actieplan wordt, zoals eerder vermeld, in het voorjaar van 2006 een dialoog gepland met de stakeholders, in de vorm van forumdagen. Op die dagen kunnen stakeholders met elkaar gezamenlijk discussiëren over mogelijke acties die de overheid (overheden) in de toekomst kan (kunnen) nemen om MVO verder ingang te laten vinden en de implementatie in de organisaties te stimuleren.

De verwerking van de antwoorden op de schriftelijk consultatie (via uitbesteding) zal in januari en februari 2006 plaatsvinden. Die externe organisatie zal de werkgroep MVO adviseren over de te weerhouden elementen voor het finaliseren van het Referentiekader MVO dat dan in het voorjaar van 2006 ter goedkeuring zal worden voorgelegd aan de ICDO plenair en vervolgens aan de Ministerraad.

2.2.3.2. Werkgroep "Maatschappelijk Verantwoord Investeren (MVI)"

In uitvoering van actie 8 van het FPDO 2004-2008, heeft de ICDO tijdens de vergadering van 16 februari 2005 beslist een werkgroep op te richten die zou werken rond ethische beleggingen.

De groep wordt voorgezeten door O. De Cock. Het secretariaat wordt verzorgd door C. Van De Walle. Tijdens 2005 kon de werkgroep rekenen op de aanwezigheid en inbreng van vertegenwoordigers van de beleidscellen van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en de Minister van Ontwikkelingssamenwerking en van de FOD Financiën, de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie en het ICDO-secretariaat. Tevens werden op hun verzoek de leden van het ICDO-Bureau, de beleidscel en de Kanselarij van de Eerste Minister, de DG Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, de POD Wetenschapsbeleid, de TFDO en het Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap regelmatig van het verloop van de werkzaamheden op de hoogte gehouden.

Vermits de werkzaamheden van de werkgroep zich inschrijven binnen de werkzaamheden van de ICDO-werkgroep MVO, hebben de deelnemers het onderdeel over MVI in het ontwerp van referentiekader voorbereid. De werkgroep nam daarom ook deel aan de organisatie en de opvolging van de raadpleging die van oktober tot december 2005 plaatsvond. De samenwerking met de werkgroep MVO zal voortgezet worden binnen het organisatiecomité van de forumdagen, meer bepaald voor de organisatie van de MVO-forumdagen in april-mei 2006 (zie hierna) en voor het uitwerken van het actieplan (zie verslag van de werkgroep MVO voor meer informatie). De overeenstemming met de MVO-werkgroep wordt door de voorzitters en secretarissen van de twee ICDO-werkgroepen verzekerd.

Tijdens de eerste vergadering, die plaatsvond op 4 mei 2005, bespraken de deelnemers de nota die de voorzitter had voorbereid in verband met de doelstelling en de werkkalender van de werkgroep. Er werd beslist om de voorgestelde doelstellingen te volgen, d.w.z. een inventaris van de bestaande maatregelen opstellen, een definitie van het begrip MVI voorstellen en maatregelen voorstellen om MVI aan te moedigen. Om te voorkomen dat er een dubbelzinnige term zou worden gebruikt die voor polemieken kan zorgen en om beter aan te sluiten bij de terminologie die de actoren op het terrein gebruiken, werd de term 'ethisch beleggen', die gebruikt werd in het FPDO 2004-2008, vervangen door 'maatschappelijk verantwoord investeren'. Het bleek tevens interessant om het terrein te raadplegen om zo de werkgroep te helpen bij die oefening, vooraleer voorstellen naar voren te schuiven. In die zin organiseerde de werkgroep volgende hoorzittingen:

Vergaderingen	Genodigden	Inhoud
18/05/2005	Netwerk Vlaanderen (L. Weyns)	Voorstelling van de resultaten van een studie (2003) waarin stimuli worden voorgesteld voor ethische en solidaire spaarvormen en beleggingen.
	Belsif (B. Tuybens)	Voorstelling van de activiteiten van het Belgisch forum en een stand van zaken in verband met een definitie van MVI die hen eigen is. Samenvatting van de verwachtingen van de actoren op het terrein en voorstel van mogelijke actiepijlers voor de overheden.
06/06/2005	Werkgroep MVO	Coördinatie van onze activiteiten en voorbereiding van het onderdeel over MVI in het referentiekader inzake MVO.
07/06/2005	T. Benijts (Lessius Hogeschool)	Voorstelling van een omschrijving van MVI en van de toestand van de Belgische markt. Categorieën van instrumenten die in meerdere Europese landen worden gebruikt en pistes die in België bestudeerd moeten worden.
	Ethibel (M. Bontemps)	Voorstelling van het genereren van selectiecriteria. Evoluties inzake rapportering en belang van de integratie van de internationale dimensie in de selectiecriteria.
21/06/2005	Kringloofonds (G. Hendrix)	Voorstelling van de doelstelling van het Fonds, de modaliteiten van oprichting en de huidige werking.
	Réseau financement alternatif (Bernard Bayot)	Voorstelling van de studies door het NAF. Omschrijving van MVI onder 4 verschillende investeringsvormen naargelang van de criteria. Verloop in België en aanbevelingen om MVI te stimuleren, vooral binnen de overheidsdiensten.
13/07/2005	BeAMA (P. De Proft)	Voorstelling van de nieuwe methodologie die in 2004 ontwikkeld werd ten opzichte van de MVI en een marktoverzicht.
	ABB en Febelfin (J. Zegers)	Persoonlijk standpunt en analyse van de toepassing van de principes van de MVO in de banksector. Is een sectorale benadering noodzakelijk?
4/10/2005	Assuralia (W. Robyns)	Voorstelling van de verzekeringsmarkt in detail en herinnering dat het besluitvormingsproces inzake investeringsbeleid vaak buiten België gebeurt.

25/10/2005	Triodos (O. Marquet), Dexia (J. Leys)	Voorstelling van hun investeringsbeleid inzake MVI en van hun standpunt over eventuele maatregelen om MVI aan te moedigen.
22/11/2005	Fortis (S. Harmer) en KBC (G. Heuninck)	Voorstelling van hun beleidsmaatregelen inzake MVI en van hun standpunt over eventuele maatregelen om MVI aan te moedigen.
07/02/2006	Business and Society (A. Molderez)	Plaats van MVI in het ruimer kader van MVO. Voorstelling van bestaande initiatieven en mogelijke pistes te ontwikkelen met de actoren.
08/03/2006	CBFA (E. Wijmeersch)	Advies over de bestaande reglementaire werkinstrumenten en de pistes die verbeterd moeten worden (plaats van de CBFA). Belang om het risicobeheer te benadrukken als element van reputatie.

Om een concreet gevolg te geven aan die hoorzittingen van de belangrijkste actoren, werd er beslist een inventaris op te stellen van bestaande maatregelen om MVI in België aan te moedigen. Dat werk werd aan Belsif toevertrouwd. De inventaris werd aan de werkgroep bezorgd op het einde van de maand januari 2006. Hij zou als basis kunnen dienen om eventueel een website van informatie te voorzien en zo investeerders voor het onderwerp te sensibiliseren.

Om aan de stakeholders de resultaten van de raadpleging over het referentiekader en de inventaris van de bestaande maatregelen inzake MVI voor te stellen, werd er beslist één van de workshops van het MVO-forum aan die thematiek te wijden. Het forum zal de mogelijkheid bieden om een stand van zaken op te maken over de bestaande situatie op internationaal (UNEP-FI bijvoorbeeld) en Belgisch (inventaris) niveau. Tevens zullen de actiepunten die ontwikkeld moeten worden om MVI in België aan te moedigen, besproken worden.

2.2.3.3. Werkgroep "Duurzame Overheidsopdrachten"

De werkzaamheden van de werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten kaderen binnen actie 17 van het FPDO 2004-2008 waarvan paragraaf 31714 zegt: *"In 2004 krijgt een werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten, op te richten door de ICDO, de opdracht om ecologische, sociale en ethische criteria en sociale clausules versneld te integreren in de overheidsopdrachten. Het spreekt voor zich dat hierbij de Europese en Belgische wetgeving gerespecteerd wordt (zie ook actie 30). Die werkgroep bewaakt de coördinatie van de federale acties, die duurzame overheidsaankopen aanmoedigen, met de initiatieven van de gewesten, gemeenschappen en gemeenten. De overdracht van de informatie zal gebeuren via internetsites en via vormingsinitiatieven. Deze werkgroep zal bijzondere projecten ontwikkelen die de link leggen tussen recyclage-valorisatie van het afval van de administraties en de sociale economie."*

De werkgroep vergaderde een eerste keer op 29 april 2005 en kwam daarna in 2005 nog 5 keer samen. Het voorzitterschap van de werkgroep wordt waargenomen door S. Sokolowski van de POD DO en het secretariaat door J. Versteven van het ICDO-secretariaat.

De werkgroep bracht onder meer vertegenwoordigers samen van de FOD Financiën, de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, het Ministerie van Defensie en de POD Wetenschapsbeleid. In het kader van de werkzaamheden van de werkgroep zijn in het bijzonder te vermelden: de Kanselarij van de Eerste Minister (verantwoordelijk

voor de voorbereiding en de uitvoering van de reglementaire bevoegdheid van de Eerste Minister, meer bepaald op het gebied van de overheidsopdrachten), de FOD Personeel & Organisatie (verantwoordelijk voor het permanent aansturen van het personeels- en organisatiebeleid in de federale overheidsdiensten en waarbinnen ook de diensten Aankoopbeleid & Advies (ABA) en FOD-Overstrijdende Raamcontracten (FOR) zijn ondergebracht), de POD Duurzame Ontwikkeling (verantwoordelijk voor de coördinatie van de uitvoering van het beleid inzake duurzame ontwikkeling), de DG Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (o.a. verantwoordelijk voor het internationaal milieubeleid) en de POD Sociale Economie (verantwoordelijk voor de uitvoering, evaluatie en opvolging van het beleid voor maatschappelijke integratie). Gezien de werkgroep zich volgens actie 17 van het FPDO 2004-2008 diende open te stellen voor de verschillende overheidsniveaus, namen tevens vertegenwoordigers van de Vlaamse en Brusselse administratie, en van de Franstalige Gemeenschap deel aan haar vergaderingen. Vertegenwoordigers van de Duitstalige Gemeenschap en het Waalse Gewest werden ondanks herhaaldelijke inspanningen niet gevonden. Om contacten met de lokale besturen te garanderen werden vertegenwoordigers van steden en gemeenten aangesproken. De Vlaamse en de Brusselse Vereniging van Steden en Gemeenten betoonden actieve participatie.

Om verdere acties vorm te kunnen geven, wensten de leden van de werkgroep geïnformeerd te worden over een stand van zaken m.b.t. duurzame overheidsopdrachten. Op de vergadering van 28 april stelde de werkgroep voor om de bestaande initiatieven te inventariseren. Het ICDO-secretariaat ontving op 31 mei de inventarissen van de Kanselarij van de Eerste Minister, de Vlaamse Overheid, de FOD Personeel en Organisatie, de POD Sociale Integratie en de POD Duurzame Ontwikkeling. De werkgroep besprak deze tijdens de vergadering. De bespreking vormde de aanleiding tot het bepalen van meer concrete toekomstige activiteiten van de werkgroep: het informeren van de leden van de werkgroep over de stand van zaken betreffende duurzame aankopen op Europees en gewestelijk niveau, het uitwisselen met en informeren van aankopers op het terrein (workshop), het opstellen van richtlijnen voor duurzame aankopen en het opstellen van een nationaal actieplan inzake duurzame aankopen.

Inzake informatieoverdracht werden volgende sprekers gevraagd om in het kader van hun werkzaamheden toelichting te geven over de problematiek: op 22 september J. Michielssen (Europese Commissie; DG Leefmilieu), op 27 oktober S. Moschitz (Eurocities) en op 27 oktober Jan Verheyen (OVAM). In samenwerking met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, lid van Eurocities, werd er bovendien een terugkoppeling voorzien m.b.t. de conclusies van het project 'Cities As Responsible Purchasers in Europe' (CARPE). Een toelichting vond plaats op 29 september.

De werkgroep boog zich over de organisatie van een workshop die gehouden zal worden in het najaar van 2006. De voornaamste te behandelen thema's zijn juridische en technische aspecten inzake milieu-, sociale en ethische criteria in overheidsopdrachten, monitoring en sensibilisatie en communicatie. De workshop zal zich in hoofdzaak richten naar aankopers en chefs van aankopers die reeds op de hoogte zijn van de wetgeving inzake overheidsopdrachten. Ze zal onderzoeken wat er in het nationale kader ontbreekt om duurzame aankopen op alle overheidsniveaus mogelijk en efficiënt te maken. Daartoe zullen de sprekers en moderators zich baseren op vragen en verzuchtingen van potentiële deelne-

mers die geformuleerd kunnen worden in een korte vragenlijst, toegevoegd aan de uitnodiging van de workshop. De besluiten van de dag zullen geformuleerd worden als "richtlijnen voor duurzame aankopen".

Zoals voorzien in EU COM(2003) 302 *Integrated Product Policy*, dienen de lidstaten tegen 2006 over een Nationaal actieplan Duurzame Overheidsopdrachten te beschikken. Daar het internationaal milieubeleid op federaal niveau gecoördineerd wordt vanuit het Coördinatieteam Internationaal Milieubeleid (CCIM), werden in december 2005 gesprekken gehouden tussen leden van de ICDO-werkgroep en het CCIM met betrekking tot de institutionele organisatie en uitwerking van het nationaal actieplan. Begin 2006 besliste de plenaire CCIM-vergadering om een subgroep 'duurzame aankopen' onder de CCIM-stuurgroep 'duurzame productie- en consumptiepatronen' op te richten. De oprichting van deze subgroep was formeel noodzakelijk omdat de vertegenwoordigers van de gewest- en gemeenschapregeringen binnen de ICDO slechts een adviserende rol vervullen. In het kader van het CCIM kunnen zij ook daadwerkelijk standpunten verdedigen, hetgeen noodzakelijk is voor het opstellen van een nationaal actieplan. Uit praktische overwegingen besliste de plenaire CCIM-vergadering om aan te sluiten bij de samenstelling en structuur van de reeds bestaande ICDO-werkgroep en op zoek te gaan naar eventuele bijkomende experts inzake duurzame overheidsopdrachten. Concreet fuseerde dus de CCIM-subgroep en de ICDO-werkgroep tot één orgaan onder het voorzitterschap van de voorzitter van de voormalige ICDO-werkgroep en met een administratief-wetenschappelijke bijstand vanuit het ICDO-secretariaat.

2.2.3.4. *Werkgroep 'sociaaleconomisch luik van de strategie inzake duurzame producten'*

Paragraaf 31603 van het FPDO 2004-2008 stelt: *'De regering zal een globale strategie uitwerken met het oog op het verkrijgen van ecologisch, economisch en sociaal verantwoorde producten doorheen hun hele levenscyclus.'* Die strategie omvat twee luiken. Eerst een milieuluik, dat aan het Coördinatieteam Internationaal Milieubeleid (CCIM) werd toevertrouwd. Het tweede is een sociaaleconomisch luik dat in paragraaf 31605 van het FPDO als volgt wordt omschreven: *'Een sociaaleconomisch luik dat zal ingaan op ethische aspecten, op het respect voor arbeids- en mensenrechten, op eerlijke handel, enz. Dat luik zal worden uitgewerkt door een in 2005 op te starten werkgroep met vertegenwoordigers van de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie en de POD Duurzame Ontwikkeling.'*

Die twee luiken zullen als dusdanig niet volledig afzonderlijk worden behandeld. Een 'orgaan' bestaande uit vertegenwoordigers van de werkgroepen belast met elk van deze luiken, moet erover waken dat, in zeer specifieke gevallen, de ecologische en sociaaleconomische aspecten worden geïntegreerd.

Het voorzitterschap van de werkgroep wordt waargenomen door S. Pereau van de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie en het secretariaat wordt verzorgd door J. Pichel van het ICDO-secretariaat. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de beleidscel van de Eerste Minister, de FOD Financiën, de FOD Personeel en Organisatie, de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (DG Ontwikkelingssamenwerking), de

FOD Volksgezondheid, Leefmilieu en Veiligheid van de Voedselketen (DG Leefmilieu), de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en de POD Duurzame Ontwikkeling.

Op het werkprogramma staan vijf punten:

- 1° definitie van het werkkader (maatschappelijk verantwoord, ethische aspecten, ...). Voor een deel van dat werk zal men steunen op de lopende werkzaamheden van de werkgroepen “Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen” en “Maatschappelijk Verantwoord Investeren”;
- 2° op basis daarvan: analyse van wat er bestaat (op het vlak van labels, informatie, bewustmaking, ...) met bijzondere aandacht voor wat er nog ontbreekt op het vlak van informatie, controle, bewustmaking, labels, ...;
- 3° bevordering van bestaande wettelijke labels (meer bepaald het Belgisch Sociaal Label);
- 4° studie van de verschillende mogelijkheden om het gebruik van dergelijke producten bij overheidsopdrachten of bij het grote publiek via verschillende instrumenten te bevorderen. Voor dat gedeelte zal men zich onder meer baseren op de lopende werkzaamheden van de werkgroep ‘Duurzame Overheidsopdrachten’;
- 5° studie van de verschillende mogelijkheden om de productie van maatschappelijk verantwoorde goederen bij de ondernemingen te bevorderen.

2.2.3.5. Werkgroep ‘Internationale Verbintenissen’.

De Federale Plannen inzake Duurzame Ontwikkeling bepalen dat de ICDO-leden een inventaris van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling moeten opstellen.

- paragraaf 4102-2 van het FPDO 2004-2008 vermeldt: *‘daarnaast bevatten deze jaarrapporten [van de ICDO-leden], voor elk regeeringslid en volgens een gemeenschappelijk schema, een overzicht van internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket.’*
- paragraaf 771 van het FPDO 2000-2004 vermeldt dat *‘met de hulp van Buitenlandse Zaken en van de Permanente Vertegenwoordigingen bij de Europese Unie en de Verenigde Naties zal elk departement binnen zijn bevoegdheden een inventaris opmaken van de [internationale] verbintenissen die België inzake duurzame ontwikkeling heeft ondertekend, en aanduiden welke beloften België tot nog toe gehouden heeft en welke niet’.*

Naar aanleiding van het ‘Verslag van het Rekenhof betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling’, heeft de Ministerraad van 25 maart de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling de opdracht gegeven om *‘tegen eind juni een gedetailleerd rapport voor te leggen over de uitvoering van de paragrafen 771 en 772 van het FPDO 2000-2004’* (zie ook 1.1.2.1.). Op 20 juli 2005 hebben de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling de Ministerraad ingelicht over de gekozen werkwijze, die gebaseerd is op het werkkader dat door de ICDO werd goedgekeurd tijdens de plenumvergadering van 22 juni 2005. Dat werkkader had tot doel het werk van de ICDO-leden voor de inventaris van internationale verbintenissen die onder hun bevoegdheid vallen, alsook dat van het

ICDO-secretariaat in het kader van de verwezenlijking van een overzichtstabel te structureren.

Binnen dat werkkader stelde het ICDO-secretariaat meer bepaald voor de inventaris op een gemeenschappelijke basis te stellen, binnen de werkgroep 'Internationale Verbintenissen', waarvan het voorzitterschap werd toevertrouwd aan de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

De FOD Buitenlandse Zaken en het ICDO-secretariaat hebben vervolgens een referentiekader opgesteld dat door de ICDO werd goedgekeurd tijdens de plenumvergadering van 28 september 2005 (zie bijlage 8). Dat referentiekader vormt de gemeenschappelijke werkbasis voor de opmaak van een inventaris van internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling die binnen het bevoegdheidspakket van de ICDO-leden vallen en voor de beschrijving van de uitvoering ervan op Belgisch federaal niveau. Het werkkader heeft enerzijds tot doel het werk te structureren in 'gemeenschappelijke schema's' (rapport van de ICDO-leden) en in een overzichtstabel (ICDO-rapport) en anderzijds de verbintenissen te groeperen in domeinen die gedefinieerd zijn volgens de aspecten van duurzame ontwikkeling die aan bod kwamen in de twee FPDO's. Het gemeenschappelijke schema heeft tot doel, van elk ICDO-lid en van elke instelling, geharmoniseerde informatie te verkrijgen.

De inventarisering werd opgesplitst in 3 fasen die gespreid zijn over 3 jaar:

- in januari 2006 (rapport 2005) opstellen van een lijst van de internationale verbintenissen (VN, OESO, Raad van Europa, enz.) verbonden met de maatregelen van het FPDO 2004-2008 en met de 'nog op te volgen' maatregelen van het FPDO 2000-2004 (zie hoger 2.1.);
- in januari 2007 (rapport 2006) opstellen van een lijst van de verbintenissen van de Europese Unie verbonden met de FPDO's;
- in januari 2008 (rapport 2007) moet de inventaris vervolledigd worden.

Vanaf 2008 moet de inventaris jaarlijks worden bijgewerkt.

In 2005 heeft de werkgroep 'Internationale Verbintenissen' drie keer vergaderd: op 26 september, 27 oktober en 1 december. De werkgroep was samengesteld uit een variabel aantal ICDO-leden of hun vertegenwoordigers. De vergaderingen hadden zowel betrekking op de methodologische aspecten van de inventaris als op het doel en de draagwijdte ervan.

Tot slot werd een stuurcomité opgericht om de werkzaamheden van de werkgroep te begeleiden. Het is samengesteld uit de FOD Buitenlandse Zaken, een vertegenwoordiger van de beleidscel van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling, de POD DO, de TFDO en het ICDO-secretariaat. Dat comité is drie keer samengekomen tussen juli en december 2005.

Voor het rapport 2005, werden er 134 verbintenissen geïnventariseerd en door de leden en experts ingevoerd in een databank die voor de ICDO speciaal werd ontworpen door de informaticadienst van het Federaal Planbureau (zie punt 2.4.2 van het rapport). U vindt een overzicht van die inventaris in deel 2 van dit jaarrapport.

De opgetekende verbintenissen werden door de ICDO-leden en -experts ingevoerd in een databank die speciaal voor de ICDO werd ontworpen door de informaticadienst van het FPB (zie punt 2.4.1. van dit rapport). U vindt een overzicht van deze inventaris in deel 2 van dit rapport.

2.2.3.6. AIDS

Op de plenaire ICDO-vergadering van 9 november 2005 heeft de voorzitter van de werkgroep, M. Lastschenko, speciale gezant voor de strijd tegen AIDS en lid van de beleidscel van Minister De Decker, een uiteenzetting en achtergrondschets gegeven voor de oprichting van deze ICDO-werkgroep. Voor de werkzaamheden van de werkgroep zal de beleidsnota van Minister De Decker, "De Belgische Bijdrage aan de Wereldwijde Strijd tegen HIV/AIDS" een belangrijk uitgangspunt zijn. Van die nota was in 2005 slechts een ontwerp voorhanden dat nog diende voorgelegd te worden aan de Ministerraad. De werkgroep kwam in 2005 één keer samen, namelijk op 6 december.

2.2.3.7. Voorbereidende werkzaamheden i.v.m. BIODIVERSITEIT

Het FPDO 2004-2008 voorziet onder actie 18 'biodiversiteit beschermen' het opstellen van actieplannen biodiversiteit binnen vier federale sleutelsectoren. Het betreft de sectoren economie, ontwikkelingssamenwerking, transport en wetenschapsbeleid. Deze sectorale integratie past ook binnen het kader van de uitvoering van de Nationale Biodiversiteitsstrategie en Sectorale Actieplannen, een verplichting binnen art. 6 van het Biodiversiteitsverdrag (zie ook 2.4.4.4. van dit rapport).

Om de uitvoering van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit en actie 18 van het FPDO 2004-2008 te bevorderen was het nodig om per sector een overzicht te maken van wat al voorzien was en waar er bijsturing nodig is. Daartoe liet de DG Leefmilieu in 2005 een studie uitvoeren om acties te identificeren die de zorg voor de biodiversiteit in vier federale sleutelsectoren integreren. Parallel met de lancering van dit onderzoek stuurde het ICDO-secretariaat op 29 november 2004 een brief aan de ICDO-leden met de vraag hun medewerking te verlenen binnen een opvolgingscomité verbonden met deze studie. Deze brief vermeldde: *"Om de vertegenwoordiging van de betrokken sectoren in dit opvolgingscomité in 2005 te verzekeren, wil de FOD Leefmilieu de hulp inroepen van de cellen duurzame ontwikkeling van de betrokken overheidsdiensten. De cellen kunnen namelijk hun medewerking verlenen door de opvolging van deze actie in te schrijven in hun actieplan van 2005. Dit engagement kan zich voor 2005 beperken tot een actieve deelname aan en vertegenwoordiging in het opvolgingscomité van de studie door één van uw experts."*

De studie werd uitgevoerd door Natagora en aCREA en werd begeleid door een opvolgingscomité waarin vertegenwoordigers van verschillende federale overheidsdiensten zetelden. Ook het ICDO-secretariaat nam deel aan de vergaderingen van dit opvolgingscomité. De studie werd afgerond eind september 2005. De werkzaamheden met betrekking tot deze studie kunnen gezien worden als een voorbereiding op de uitvoering van actie 18 van het FPDO 2004-2008. Deze actie voorziet onder meer dat: *"binnen de ICDO een coördinator aangewezen [wordt] die zowel de voorbereiding als de uitvoering van de actieplannen coördineert, en dit onder meer via coördinatiegroepen met de betrokken actoren"*. In die optiek zou een verderzetting van het opvolgingscomité geformaliseerd kunnen worden in een ICDO-werkgroep 'Biodiversiteit'.

2.3. SAMENWERKINGSPROTOCOL

Naar aanleiding van het hoger vermelde Verslag van het Rekenhof betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling en de wens van de Regering *“dat de ICDO, hierbij geholpen door de POD DO, een maximale inspanning zal leveren om tegen eind 2005 met elke federale overheidsdienst en alle relevante publieke instellingen een samenwerkingsprotocol af te sluiten”*, legde het ICDO-secretariaat op de vergadering van het ICDO-Bureau van 8 juni een nota voor met een aantal belangrijke vragen die zich voorafgaand bij het opstellen van een dergelijk samenwerkingsprotocol stellen.

Het ICDO-Bureau wijst er bij deze gelegenheid op dat het samenwerkingsprotocol nu vooral een bekrachtiging moet inhouden van de samenwerking die tijdens de voorbije jaren tot stand werd gebracht. Het protocol zou ook eerder algemene procedures en processen moeten vastleggen die voor iedereen gelden. De inhoudelijke invulling ervan kan dan gebeuren in bijlagen waardoor een zekere soepelheid kan bewaard blijven.

Belangrijke vragen betreffen onder meer de relaties met de ondertussen opgerichte cellen duurzame ontwikkeling, waarvan de opvolging echter wordt waargenomen door de POD DO, en met de ICDO-leden, die sinds 2004 niet langer uit de overheidsdiensten maar wel uit de beleidscellen komen, terwijl het samenwerkingsprotocol met de overheidsdiensten wordt afgesloten. Beslist wordt de inhoud van het samenwerkingsprotocol voldoende ruim te zien en bv. ook de relatie cellen duurzame ontwikkeling met het directiecomité van de FOD's en POD's hierbij te betrekken. Gezien de verwijzing naar de cellen duurzame ontwikkeling vraagt het ICDO-Bureau het secretariaat om rond het voorstel van protocol ook overleg te plegen met de POD DO.

Op basis van deze krachtlijnen wordt op 14 september een eerste concreet voorstel van samenwerkingsprotocol door het secretariaat voorgelegd aan het ICDO-Bureau. Een belangrijk discussiepunt vormt de uitbreiding van het protocol naar alle relevante publieke instellingen. De mogelijke toetreding tot het protocol door federale publieke instellingen wordt uiteindelijk verwezen naar een tweede fase, maar wordt expliciet voorzien in de inleiding bij het protocol. Dit bepaalt dat een dergelijke toetreding gebeurt op voorstel van de voogdijminister van de betrokken instelling.

Het voorstel van samenwerkingsprotocol wordt vervolgens voorgelegd aan de ICDO op 28 september. Een eerste discussie daar betreft het nut en het doel van een dergelijk samenwerkingsprotocol. Meerdere ICDO-leden en -experten gaan niet akkoord met de door het Rekenhof opgeworpen stelling dat de ICDO op basis van de Wet van 5 mei 1997 verplicht is een dergelijk protocol af te sluiten. Ze wijzen er op dat, zelfs wanneer het protocol zich beperkt tot de opsomming en omschrijving van de reeds bestaande samenwerkingsmodaliteiten deze door dit protocol een dergelijke formalistische invulling krijgen, dat de soepelheid die de huidige samenwerking kenmerkt, gevaar loopt. Gezien de Regering zich op 25 maart echter aansloot bij de visie van het Rekenhof wordt beslist om toch te proberen tegen het jaareinde een samenwerkingsprotocol af te sluiten met de verschillende federale overheidsdiensten.

Een tweede discussie betreft de vraag om met het protocol de rol van alle bij het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling betrokken actoren te verduidelij-

ken. Er wordt hierop geantwoord dat de Wet van 5 mei 1997 daartoe geen mandaat geeft aan de ICDO en alleen toestaat met het protocol de (bestaande) relaties en praktijken tussen de FOD's en POD's en de ICDO te formaliseren.

Verschillende leden en experts wensen vervolgens de inhoud van het protocol aan te passen aan de beperkte middelen waarover ze beschikken om de in het ontwerp voorziene taken in te vullen. Ze vrezen dat het voorstel te ambitieus en te veeleisend is. Als antwoord hierop wordt er op gewezen dat het voorstel alleen bestaande taken herneemt en dat het protocol door een duidelijke opsomming van rechten en verplichtingen van de FOD's en POD's te geven ook de basis vormt waarop binnen de overheidsdiensten aan de directie de nodige middelen kunnen gevraagd worden om deze taken in te vullen. Een laatste opmerking betreft de vraag van meerdere experts dat de ICDO-voorzitter en -secretaris dit protocol zou voorstellen en verdedigen bij de directiecomité's en/of voorzitters van de overheidsdiensten.

Na de vergadering zenden acht overheidsdiensten opmerkingen bij het voorstel van protocol in. Op basis hiervan legt het ICDO-secretariaat midden oktober een nieuw voorstel voor aan het Bureau en begin november aan de plenaire vergadering. De belangrijkste discussiepunten tijdens deze tweede besprekingsronde waren:

- het al dan niet vermelden van de verplichting van de FOD's en POD's om de nodige middelen ter beschikking te stellen van de cellen duurzame ontwikkeling en van hun vertegenwoordiger(s) binnen de ICDO om de taken binnen de voorziene timing tot een goed einde te kunnen brengen. Sommigen experts waren van oordeel dat een protocol geen dergelijke verplichting kon bevatten voor de verschillende overheidsdiensten; anderen wensten een dergelijke clausule te behouden en zelfs verder te specificeren gezien dit hen in de mogelijkheid zou stellen om op basis hiervan meer middelen te vragen aan hun directiecomité. Finaal werd beslist om de verwijzing naar de noodzakelijke middelen als volgt onder te brengen bij de inleidende overwegingen: *“Erkennende dat in de diensten voldoende tijd en ondersteuning ter beschikking moet gesteld worden om de uitvoering van de opdrachten van de coördinator van de cel duurzame ontwikkeling mogelijk te maken”*; en *“Erkennende dat tijdens het tot stand komen van het voorontwerp en van het ontwerp van federaal plan inzake duurzame ontwikkeling elke dienst voldoende expertise in zijn cel duurzame ontwikkeling ter beschikking zal stellen om de ontwerpteksten van het voorontwerp of het ontwerp van plan binnen de eigen dienst te bestuderen en te becommentariëren”*.
- het heropenen van de discussies rond de timing en de inhoud van de ledenrapporten. Het voorstel van protocol hernam voor het indienen van de ledenrapporten de timing zoals voorzien in het Koninklijk Besluit van 1 december 1998, gewijzigd door het Koninklijk Besluit van 8 december 2003, tot vaststelling van de algemene regels betreffende de organisatie en de werking van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling, waarin staat dat de ICDO-leden hun rapporten in het Nederlands en het Frans aan het ICDO-secretariaat bezorgen tegen 15 januari van het volgende jaar. Meerdere leden wijzen er op dat de praktijk van de voorbije jaren bewijst dat 15 januari onmogelijk kan gehaald worden. Het ICDO-secretariaat brengt hiertegen in dat het secretariaat tot nu toe altijd blijk gegeven heeft van de nodige soepelheid. Aangezien nu echter meerdere overzichten worden gevraagd en het FPDO 2004-2008 verwijst naar over-

zichtstabellen van de internationale verbintenissen en van indicatoren (§ 4102-4103), wil het secretariaat gebruik maken van het eerste ledenrapport over het FPDO 2004-2008 om de naleving van die bepaling te vragen. Dit voorstel wordt ook gesteund door de voorzitter die er op wijst dat wanneer de opvolging reeds tijdens het jaar plaatsvindt, 80 % van het rapport reeds geschreven kan zijn in november waardoor er voldoende tijd rest bij het begin van het volgende jaar om het rapport tijdig te finaliseren. Mocht het hoger vermelde Koninklijk Besluit van 1998 eventueel worden herzien, dan belooft de voorzitter evenwel de vraag opnieuw te onderzoeken. Uiteindelijk blijft 15 januari behouden binnen het voorstel van samenwerkingsprotocol. Rekening houdend met de tijdens de bespreking opgeworpen elementen, dringt het ICDO-Secretariaat er bij de leden op aan om hun rapport 2005 minstens in één taal bij het secretariaat te bezorgen voor 31 januari.

- een derde discussiepunt betrof de weigerachtige houding van meerdere leden tegenover het gebruik dat de ICDO eventueel zou kunnen maken van de actieplannen van de overheidsdiensten. Om aan deze bekommernis tegemoet te komen stelde het ICDO-Bureau voor om de tekst te nuanceren door geen nominatief gebruik van de informatie uit de actieplannen te voorzien en elk gebruik steeds te verbinden aan de voorafgaande toestemming van de betreffende dienst.

Enkele ICDO-leden vragen tijdens de discussie de opschorting van de bespreking van het samenwerkingsprotocol en wensen zich hier slechts over uit te spreken nadat ze kennis genomen hebben van de in het actieplan van 25 maart aangekondigde nota van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling betreffende de verduidelijking van de rol en de mogelijke samenwerking tussen de verschillende actoren die op federaal niveau bij duurzame ontwikkeling betrokken zijn. De vergadering gaat hier echter niet op in, gezien het samenwerkingsprotocol zich duidelijk inschrijft binnen de door de Wet van 5 mei 1997 aan de ICDO toevertrouwde taken.

Tot slot weerhoudt de ICDO-vergadering het voorstel om het ontwerp van samenwerkingsprotocol voor te stellen aan het Forum FOD-voorzitters, waarbij men er zou op toezien dat ook de voorzitters van de POD's hierbij zouden uitgenodigd worden. Deze ontmoeting ging uiteindelijk door op 13 december 2005. H. de Beer, voorzitter van de POD DO, werd samen met J. Verschooten, die als ICDO-secretaris de voorzitter verving die verontschuldigd was, door het Forum ontvangen. Ze gebruikten deze gelegenheid om te wijzen op de inbreng die in het kader van het beleid inzake duurzame ontwikkeling verwacht werd van de verschillende overheidsdiensten. Ook het voorstel van samenwerkingsprotocol werd hierbij kort voorgesteld. Er werd beslist dat de voorzitters hun opmerkingen bij het voorstel tegen 15 januari 2006 zouden bezorgen aan de heer W. Gabriels, de voorzitter van het Forum FOD-voorzitters. Hij zou dan op zijn beurt deze opmerkingen bezorgen aan de heer de Beer. Op 13 maart 2006 meldde de heer W. Gabriels dat hij slechts van één voorzitter een reactie ontving. Na lezing bleek deze nota bedenkingen te bevatten betreffende de uitvoering van de Wet van 5 mei 1997 en de wijze waarop een beleid inzake duurzame ontwikkeling tot stand moest worden gebracht. De nota bevatte evenwel geen enkele specifieke opmerking of bedenking bij het ontwerp van samenwerkingsprotocol. De ICDO zal dit dossier dan ook tijdens de volgende weken opnieuw opnemen in de hoop het protocol spoedig ter ondertekening te kunnen voorleggen.

Het voorstel van samenwerkingsprotocol zoals voorgelegd aan het Forum FOD-voorzitters vindt u terug als bijlage 9 bij dit rapport.

2.4. ACTIVITEITEN ICDO-SECRETARIAAT

2.4.1. Databanken van de ICDO

Paragraaf 4102 van het FPDO 2004-2008 bepaalt dat *'Elk van de jaarlijkse rapporten van de vertegenwoordigers van de federale regering, de ICDO-leden, over het beleid inzake duurzame ontwikkeling, bedoeld in artikel 17.3 van de wet van 5 mei 1997, zal een tabel bevatten die de stand van uitvoering van de acties door de betrokken overheidsdiensten en publieke instellingen verduidelijkt en vervolledigt. Daarnaast bevatten deze jaarrapporten, voor elk regeringslid en volgens een gemeenschappelijk schema, een overzicht van internationale verbintenissen voor duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket. Ten slotte wordt in de rapporten een tabel opgenomen met indicatoren die toelaten om de uitvoering van het plan inzake duurzame ontwikkeling en de internationale verbintenissen op dit vlak op te volgen.'*

Paragraaf 4103 bepaalt dat *'Het ICDO-secretariaat zal ook instaan voor de coördinatie van de rapporten van de leden. In dit kader zal het, op basis van deze rapporten, overzichtstabellen opstellen van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling en van de indicatoren betreffende de uitvoering van een beleid inzake duurzame ontwikkeling door de regering.'*

Om een antwoord op die aanbevelingen te formuleren heeft het ICDO-secretariaat, met de hulp van de informaticacel van het FPB, databanken ontwikkeld om een inventaris van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling te kunnen opstellen en een betere opvolging van de FPDO's mogelijk te maken.

De twee databanken zijn toegankelijk op hetzelfde adres. Om toegang te hebben, zijn een login en een paswoord nodig die gegeven worden door het ICDO-secretariaat dat de databank beheert.

De twee databanken zijn als volgt opgesteld:

1. De inventaris van de internationale verbintenissen.
De FPDO's bepalen dat de ICDO-leden een inventaris van internationale verbintenissen binnen hun bevoegdheden moeten opstellen; het FPDO 2004-2008 stelt dat de ICDO-leden de inventaris moeten maken volgens een 'gemeenschappelijk schema' en dat het ICDO-secretariaat die inventaris moet synthetiseren in de vorm van een 'overzichtstabel'. Om die opdracht goed te kunnen uitvoeren, heeft de ICDO in 2005 een werkgroep 'Internationale Verbintenissen' opgericht. De doelstelling hiervan was een gemeenschappelijke werkbasis voor te stellen (zie punt 2.2.3.5. van dit rapport). De werkgroep zal tot 2007 functioneren, het jaar waarin de inventaris van alle internationale verbintenissen die tot dan toe bestaan, klaar moet zijn. Om de informatie die verkregen wordt in het kader van de inventaris te structureren, heeft het ICDO-secretariaat aan de informaticacel van het FPB gevraagd een tweetalige databank op te stellen om de gegevens te harmoniseren (gemeenschappelijk schema).
2. De opvolging van de maatregelen van de FPDO's.
Het tweede deel van de databank betreft de opvolging van de maatregelen

len van de FPDO's. Hiermee kunnen de maatregelen van deze plannen worden opgevolgd en kan de synthesesetabel worden opgesteld waarnaar in het rapport van de leden wordt gevraagd. De departementen werd verzocht zich kandidaat te stellen om dat deel van de databank te gebruiken vanaf het rapport van 2005. Bedoeling is te komen tot een algemeen gebruik vanaf het rapport 2006.

Om het gebruik van die databanken te vergemakkelijken, heeft het ICDO-secretariaat verklarende nota's opgesteld voor de gebruikers. J. Pichel en L.-A. Hondekyn staan ter beschikking van de leden en experts om hun te helpen en het werkinstrument te verbeteren.

2.4.1.1. Opvolging van de maatregelen van de Federale plannen inzake duurzame ontwikkeling

1. Opvolgingstabel van de maatregelen van de FPDO's

Vóór de opmaak van de databanken, had het ICDO-secretariaat hierrond al enige werkzaamheden verricht. Er werd een opvolgingstabel voor de maatregelen van de federale plannen opgesteld. Die tabel is gebaseerd op de voorlopige lijst van maatregelen uit het FPDO 2004-2008, opgesteld door de ICDO en de departementen en aangepast aan de verantwoordelijkheden die door de Ministerraad van 24 juni 2005 werden vastgelegd (zie 2.2.1 van het rapport en bijlage 5). Hij bevat ook de maatregelen van het FPDO 2000-2004 die nog uitgevoerd moeten worden (zie 2.1 van het rapport en bijlage 4).

2. Databank voor de opvolging van de maatregelen van de FPDO's

Het deel 'opvolging van de maatregelen uit de FPDO's' van de databank werd opgesteld om over een werkinstrument te kunnen beschikken om de uitvoering van de maatregelen van de FPDO's te kunnen opvolgen. Het is in dat deel dat de departementen worden uitgenodigd om de maatregelen van de FPDO's op te volgen. Op basis van de ingevoerde informatie, stelt het secretariaat de opvolgingstabellen van de maatregelen op die in de rapporten van de ICDO-leden staan.

De volgende informatie wordt ingevoerd:

1. de naam van het regeringslid verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregel;
2. de naam van het organisme dat de opvolging doet;
3. het publicatiejaar van het rapport;
4. de timing (geeft een fasering van de stappen van de uitvoering van de maatregel);
5. de specifieke indicator (uitwerking van de maatregel);
6. de systematische indicator (te kiezen in de voorgestelde fasen van verwezenlijking cfr. 2.2.2.).

Met de databank 'opvolging van de maatregelen' kan er opzoekwerk worden gedaan op de maatregelen. Die opzoeking is mogelijk op plan, nummer van de paragraaf en sleutelwoorden. Er kan ook opzoekwerk gedaan worden over de opvolging van de maatregelen, wat mogelijk is per regeringslid en/of organisme.

2.4.1.2. *Inventaris van de 'internationale verbintenissen'*

1. Databank internationale verbintenissen

In de databank krijgt elke verbintenis een nummer dat overeenstemt met de ingangvolgorde in de databank. Elke verbintenis is ook op een identieke manier gestructureerd (gemeenschappelijk schema):

- omschrijving van de verbintenis zelf: bron (UNO, OESO, enz.), draagwijdte (juridisch, politiek), domein (één van de 14 omschreven domeinen op basis van de FPDO's), internetlink naar de volledige tekst of naar de site van de verbintenis,
- aanverwante domeinen,
- regeringsleden en organismen die betrokken zijn bij die verbintenis,
- maatregelen van de FPDO's die met die verbintenis verbonden zijn,
- uitvoering op federaal niveau: omschrijving per organisme en per regeringslid.

Met de databank 'internationale verbintenissen' kan de gebruiker opzoeken doen op sleutelwoorden, op verbintenis, regeringslid, organisme, interveniënt, planmaatregel, bron, domein en aanverwant domein.

Momenteel is de gebruikerslijst beperkt tot de ICDO-leden en -experts, de deelnemers aan de werkgroep, de leden van het begeleidingscomité en het ICDO-secretariaat, met andere woorden, een veertigtal gebruikers.

2. Gemeenschappelijk schema en overzichtstabel

Het gemeenschappelijk schema in het rapport 2005 van de ICDO-leden bevat al die informatie, maar niet de aanverwante domeinen. De verbintenissen worden er voorgesteld per lid en gerangschikt per domein. De overzichtstabel bevat alleen informatie over de bron, de draagwijdte en de ministeries en organismen. De verbintenissen worden ook per domein geklasseerd.

In 2005 hebben de leden en experts gegevens over de 134 verbintenissen, verdeeld in 14 domeinen, ingevoerd. Het voorlopige resultaat van deze lopende werkzaamheden vindt u terug in deel 2 van dit rapport.

2.4.2. CIRCA

Leden en experts van de ICDO vroegen het ICDO-secretariaat om hun een informatica-instrument ter beschikking te stellen waarmee informatie kan uitgewisseld en gedeeld worden, in het bijzonder om een gemakkelijke en snelle toegang te hebben tot documenten die te maken hebben met ICDO-vergaderingen en met de werkgroepen.

Tijdens de plenaire ICDO-vergadering van 9 november 2005 heeft het ICDO-secretariaat voorgesteld om CIRCA te gebruiken, een programma dat door de Europese Commissie werd ontwikkeld en dat door het ICDO-secretariaat reeds sinds 2002 wordt gebruikt om bepaalde documenten te archiveren zoals teksten over de FPDO's, vergaderingen, documentaire teksten, enz.. Na akkoord van de ICDO-vergadering, heeft het ICDO-secretariaat het ICDO-onderdeel van CIRCA

gereorganiseerd en geactualiseerd. Er werd meer in het bijzonder een nieuwe structuur ontwikkeld die beter aangepast is aan de noden van de gebruikers. Dat aspect 'gebruiksvriendelijkheid' van het werkinstrument, waardoor de gebruikers gemakkelijker en sneller toegang tot de informatie kregen, vormde de prioriteit van de reorganisatie en de ontwikkeling van CIRCA/ICDO.

CIRCA/ICDO gebruiken en ontwikkelen had de volgende voordelen:

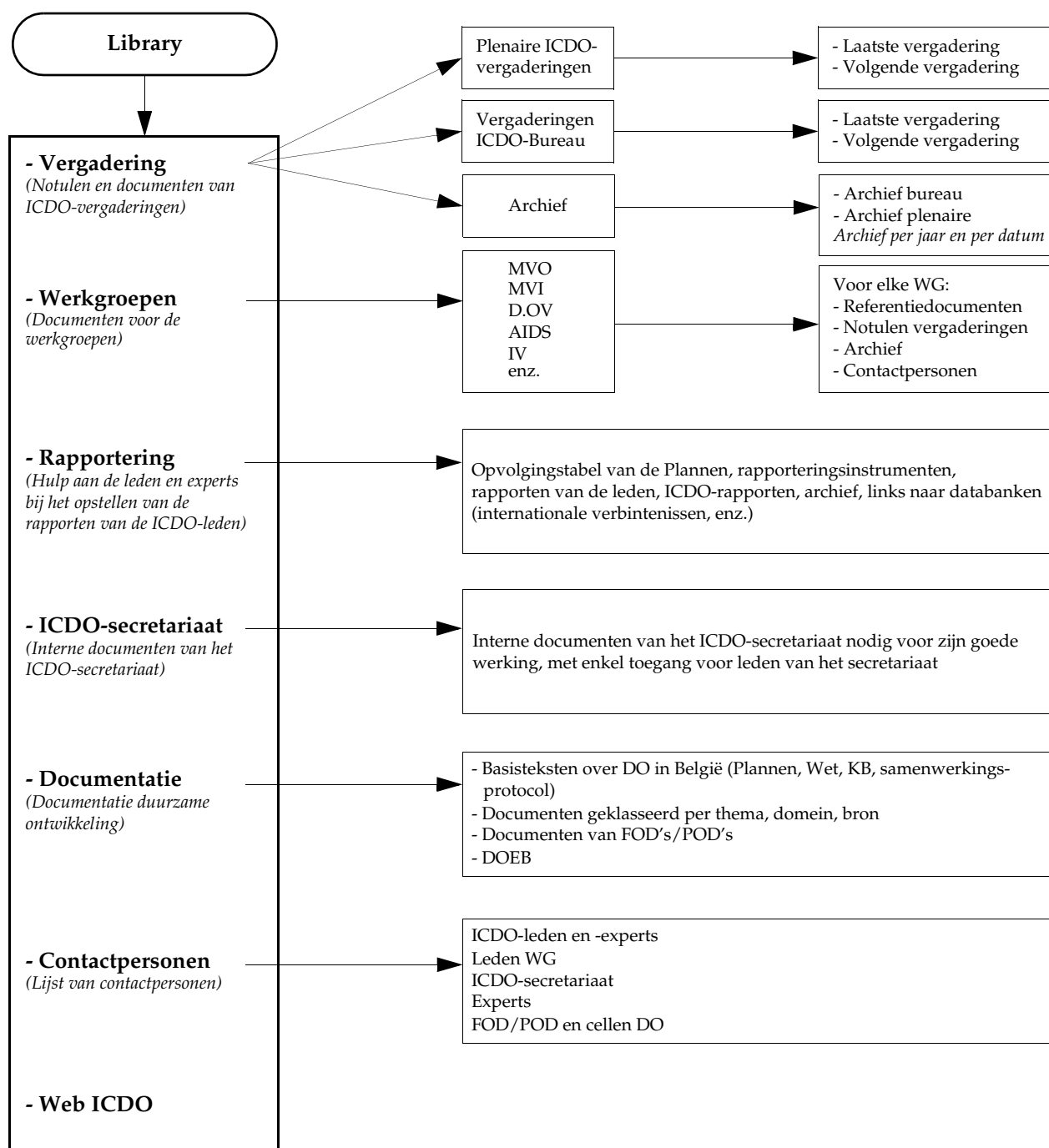
- Alle overheidsinstellingen hebben er toegang toe, in het bijzonder alle ICDO-leden en -experten. Er werd in een specifieke toegang voorzien voor de leden van de werkgroepen.
- ICDO-documenten stonden al in CIRCA/ICDO zodat voor bepaalde soorten informatie, bijvoorbeeld de notulen van de vergaderingen van het ICDO-Bureau en van de plenaire ICDO-vergaderingen, een eenvoudige update volstond.
- Er kan in een later stadium een functie 'discussieforum' worden ontwikkeld om ideeën uit te wisselen over thema's die met duurzame ontwikkeling te maken hebben of om de werkgroepen te begeleiden die door de ICDO worden gecoördineerd.
- Het gebruik is gratis. Er is geen toegangsrecht of jaarlijkse bijdrage verschuldigd.

2.4.2.1. Een nieuwe boomstructuur

Op basis van de documenten die nodig zijn om de opdrachten van de ICDO-leden en -experten uit te voeren, werkte het secretariaat een nieuwe 'user-orientede' boomstructuur uit. De boomstructuur omschrijft de mogelijke vertakking(en) van een website. De dossiers, subdossiers en fiches 'vertakken' vanaf de onthaalpagina. De boomstructuur van CIRCA/ICDO moest aansluiten bij de gevormde structuur van CIRCA met de beperkingen die daarmee gepaard gaan, in het bijzonder de beperking om zich in de bestaande functionaliteiten in te schrijven. Bijgevolg werden in de bestaande dienst 'Library' de documenten, die de gebruikers zouden willen terugvinden op CIRCA/ICDO, op een lijst gezet en werden ze in secties ('folders') en subsecties ('subfolders') uitgewerkt.

Ook werd een 'passief' gedeelte gecreëerd met daarin gearchiveerde documenten, bijvoorbeeld de notulen van vorige vergaderingen en een 'actief' gedeelte waarin documenten zitten die regelmatig geraadpleegd zouden kunnen worden, bijvoorbeeld documenten in verband met recente vergaderingen of wetgevende en reglementaire teksten.

Boomstructuur van CIRCA

2.4.2.2. Vooruitzichten

CIRCA/ICDO zit in een ontwikkelingsfase. Een honderdtal gebruikers heeft er al toegang toe. Het gaat om ICDO-leden en -experten en de deelnemers aan de verschillende werkgroepen.

Om de toegang tot CIRCA te vergemakkelijken heeft het ICDO-secretariaat hand-leidingen uitgewerkt en verspreid die afgestemd zijn op het gebruikerstype.

Een tevredenheidsenquête werd uitgewerkt. Hij zal in april 2006 verspreid worden en zal dienen om CIRCA/ICDO aan te passen en zo goed mogelijk af te stemmen op de verwachtingen van de gebruikers. Een taxonomie wordt voorbereid. Zodra die klaar is, zal de documentatie regelmatig worden aangevuld.

2.4.3. Kennismanagement

In juni 2005 is het ICDO-secretariaat begonnen met de opzet van kennismanagement, hierna KM genoemd. Deze werkzaamheden kaderen in de opdracht aan het ICDO-secretariaat, zoals geformuleerd in het Koninklijk Besluit van 22 september 2004 houdende oprichting van cellen duurzame ontwikkeling in de federale overheidsdiensten, de programmatorische federale overheidsdiensten en het Ministerie van Landsverdediging. Artikel 7 van dit besluit bepaalt dat: *“Het secretariaat van de ICDO is belast met het kennismanagement, noodzakelijk voor het functioneren van de federale overheidsdiensten, inzake duurzame ontwikkeling.”* In datzelfde Koninklijk Besluit, Hoofdstuk I, Artikel 2, 5° wordt de term kennismanagement als volgt omschreven: *“Het op systematische wijze beheren van de verzameling, opslag en verspreiding van bestaande en nieuwe informatie en kennis, noodzakelijk voor het functioneren van de diensten, inzake duurzame ontwikkeling.”*

Allereerst heeft het ICDO-secretariaat in de vorm van een theoretische nota over KM een verkenning gemaakt voor de opzet van kennismanagement bij duurzame ontwikkeling. Deze nota genaamd: ‘Kennis van Duurzame Ontwikkeling en Duurzame Ontwikkeling van Kennis – Verkenning voor de opzet van kennismanagement bij duurzame ontwikkeling’ werd voorgelegd en besproken tijdens de vergadering van het ICDO-Bureau van 26 oktober 2005.

Doel van deze nota was allereerst in het ICDO-Bureau inzicht te geven in en kennis te delen over KM. De belangrijkste aspecten die in deze nota aan bod komen zijn:

- Wat houdt het concept kennismanagement in (een schets van de diverse theoretische concepten en wetenschappelijke invloeden)?
- Welke specifieke aspecten en (internationale) tendensen zijn van belang voor het ontwikkelen van KM en het uitwisselen van kennis aangaande duurzame ontwikkeling?
- Welke (eerste) stappen kunnen gezet worden om KM inzake duurzame ontwikkeling toe te passen en op te zetten in het kader van de opdracht op federaal niveau, zoals geformuleerd in het bovengenoemde Koninklijk Besluit?

In die nota werden ook eerste KM-acties geformuleerd. Zoals beschreven is het van belang een KM-actieplan te maken, waarbij duidelijke doelstellingen, concrete acties, prioriteiten, fasering, inzet van middelen en instrumenten en coördinatie worden aangegeven.

De verschillende organisaties en actoren binnen de ICDO dienen hierbij betrokken te worden. Binnen diverse FOD's en POD's vinden trouwens al KM-initiatieven plaats, waarbij de FOD Personeel en Organisatie een faciliterende rol opneemt. Deze initiatieven zijn echter veelal niet gekoppeld aan duurzame ontwikkeling. Een goede afstemming met initiatieven binnen de overheidsdiensten en het benutten van reeds ontwikkelde kennis en kunde is van groot belang.

Het ICDO-Bureau vroeg op 26 oktober het ICDO-secretariaat om in samenwerking met POD DO en TFDO een verdere koers uit te zetten.

2.4.3.1. Fase 1

Fase één van dit proces liep van eind oktober 2005 tot en met januari 2006.

Na voorbereiding van het ICDO-secretariaat, werd in de teams van de POD DO en het ICDO-secretariaat een eerste interne kennisanalyse verricht. Deze analyse is gebaseerd op het zogenaamd 'kennisreflectie-instrument' dat door de FOD Personeel en Organisatie in samenspraak met andere administraties en een externe adviseur is opgesteld en dat werd aangevuld met enkele vragen door het ICDO-secretariaat.

Belangrijkste doelen van deze eerste kennisreflectie waren:

- nagaan hoe elk team nu met zijn kennis omgaat,
- identificeren van prioritaire acties, deze uitvoeren en later ook evalueren,
- identificeren van eventuele kennishiaten en nieuwe initiatieven,
- opstellen van een KM-actieplan (voor elk team) met acties, prioriteiten, tijdspad, verantwoordelijkheden en ondersteuning/coördinatie.

Op basis van deze analyse zullen naast *interne* ook *externe* acties voor KM moeten worden geïdentificeerd, dus met actoren 'buiten' de eigen organisatie, bijvoorbeeld met de ICDO-leden en -experten en de cellen duurzame ontwikkeling. Deze eerste kennisinventarisatie kan tevens bijdragen tot het verduidelijken en definiëren van de rollen en taken van elke duurzame ontwikkeling-organisatie. Op basis van een heldere visie en de formulering van de doelstellingen van elke organisatie kan bepaald worden hoe KM wordt vormgegeven.

2.4.3.2. Fase 2

Deze fase staat gepland voor de eerste helft van 2006.

Op basis van de bevindingen en conclusies uit de kennisinventarisatie bij de teams zal worden nagegaan hoe KM kan worden opgezet bij elk team. Daarbij zullen er dus zowel interne als externe aandachtspunten zijn, worden prioriteiten aangegeven en wordt nagegaan welke (kennis)elementen eventueel nog ontbreken en nader moeten worden onderzocht.

In deze tweede fase zal moeten worden bepaald op welke wijze KM met anderen, zoals de ICDO-leden en de cellen duurzame ontwikkeling vorm kan worden gegeven. Tevens zal dan de communicatie over de eerste KM-analyse van de teams, de KM-nota en kennisdeling ook met de ICDO-leden en -experten, via de plenaire ICDO-vergadering(en) worden opgestart.

Bijlage 10 bevat een samenvatting van de KM-nota van het ICDO-secretariaat ter voorbereiding van deze bespreking binnen de ICDO.

2.4.4. Externe activiteiten van het ICDO-secretariaat

Door de versterking van het ICDO-secretariaat was het in 2005, meer dan vroeger, mogelijk om in te gaan op de vraag van andere organisaties om vanuit het ICDO-secretariaat expertise aan te reiken en deel te nemen aan hun activiteiten. Naast het bijwonen van de algemene vergaderingen van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, het deelnemen aan activiteiten georganiseerd door deze Raad, door de POD DO en de MiNa-Raad en vergaderingen met de TFDO ter voorbereiding van hun derde Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling en sommige van de voorbereidende Working Papers, kan in dit verband gewezen worden op volgende specifieke activiteiten:

2.4.4.1. *Deelname aan begeleidingscomité's van studieopdrachten van de POD Wetenschapsbeleid*

Het ICDO-secretariaat heeft zijn expertise verleend aan verschillende gebruikerscomités die onderzoeksprojecten, gelanceerd door de POD Wetenschapsbeleid, begeleiden.

a) 'Impact of 'Free' Public Transport on Travel Behaviour, a Case Study'

C. Van De Walle heeft de ontwerprapporten van die 'case study' (CP/01/631) opgevolgd en besproken (vergadering 3/12/2004) waardoor een verband met de acties mobiliteit, voorzien in het FPDO 2004-2008, kon worden gemaakt. De onderzoeksgroep zette in 2005 haar werkzaamheden voort en heeft haar eindrapport in januari 2006 voorgelegd voor commentaar.

b) 'Methodology and Feasibility of Sustainable Impact Assessment. Case: Federal Policymaking Processes '(Methodologie en haalbaarheid van een duurzame ontwikkelingseffectenbeoordeling)

C. Van De Walle bleef de werkzaamheden opvolgen van de voorbereidende studie voor de uitwerking van een duurzame ontwikkelingseffectenbeoordeling (DOEB). Na een eerste vergadering in oktober 2004, kon tijdens de volgende vergaderingen (21/02/2005, 13/06/2005, 24/10/2005, 26/01/2006) vooral de uitwerking van de ontwerpen van intermediaire rapporten worden opgevolgd. Het ICDO-secretariaat heeft intern de analyses besproken over het bestaande institutionele systeem, over de in dat kader voor te stellen methodologie, over de casestudies, over de participatieve dimensie en over de relevante scenario's voor de uitvoering. Het ICDO-secretariaat heeft ook als verbindingspersoon kunnen fungeren bij de administraties. Dat gebeurde enerzijds door de vragen van de onderzoekers te bezorgen aan het ICDO-Bureau en aan de plenaire ICDO-vergadering en anderzijds, door personen voor te stellen die gecontacteerd konden worden in de overheidsdiensten zodat casestudies mogelijk zouden worden. Een voorstelling en een bespreking van het eindrapport zijn voorzien in april 2006.

c) Duurzame ontwikkeling duurzaam ontwikkelen: beter beleid door participatie

De deelname van het ICDO-secretariaat werd door C. Van De Walle verzekerd die de bijdragen van de medewerkers van het ICDO-secretariaat heeft gecoördineerd. Op de eerste vergadering (12/10/2005) ging het om het formuleren van aandachtspunten om het onderzoek te kunnen sturen en om belemmeringen te identificeren die eigen zijn aan de raadpleging over het voorontwerp van het fe-

deraal plan inzake duurzame ontwikkeling (VOP). Op de volgende vergadering (21/12/2005) konden de tussentijdse resultaten worden besproken van de analyse van het raadplegingsproces over het tweede VOP. Op de derde vergadering (22/02/2006) kon het tweede onderdeel van het tussentijds rapport worden besproken waarin de participatietechnieken van het middenveld worden voorgesteld. De scenariovoorstellen voor de volgende raadpleging werden besproken, maar moeten nog gepreciseerd worden. Het volledige eindrapport zal op 15 mei 2006 besproken worden. De tussentijdse resultaten werden al op internet gepubliceerd op het volgende adres: <http://www.soc.kuleuven.be/io/participatie/ned/>.

2.4.4.2. *Presentatie Studiedag Productbeleid*

De *Stakeholders Meeting*: 'duurzame productie- en consumptiepatronen' vond plaats op 24 juni 2005. De POD DO vroeg het ICDO-secretariaat een presentatie te geven met als titel *'Samenvatting van de transversale acties op het vlak van duurzame productie- en consumptiepatronen in de federale plannen voor duurzame ontwikkeling en overzicht van de voortgang in hun implementatie'*. Namens het ICDO-secretariaat heeft J. Pichel een presentatie gegeven met volgende besluiten:

- het FPDO 2000-2004 had tot doel het kader van het beleid inzake duurzame ontwikkeling te schetsen. Vele maatregelen zijn uitgevoerd, maar omdat het Plan nogal ambitieus was, moeten er nog heel wat inspanningen worden geleverd;
- het FPDO 2004-2008 zorgt voor de continuïteit van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. De maatregelen zijn gericht, maar maken het mogelijk de reeds ondernomen acties voort te zetten.

2.4.4.3. *Deelname aan het EU 'Sustainable Development Networking Event 2005'*

Van 14 tot 15 juli 2005 organiseerde het Britse EU-voorzitterschap, meer bepaald het Departement voor Leefmilieu, Voedsel en Landzaken (DEFRA) in samenwerking met een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende nationale duurzame ontwikkeling- en leefmilieudepartementen, de Europese Commissie, de European Environment and sustainable development Advisory Councils (EEAC) en het Institute for European Environmental Policy (IEEP) het vierde Sustainable Development Networking Event. Het evenement ging door in Windsor en lag in het verlengde van vroegere Europese samenkomsten die georganiseerd werden in Kinsale (2004), Wenen (2003) en Den Haag (2002). De volgende thema's waren onderwerpen voor uiteenzettingen en discussie:

"Improving delivery of National SD strategies (moving from words to action)": een zoektocht naar concrete voorbeelden over hoe duurzame ontwikkeling ingepast kan worden in het beleidsproces waarbij naast de klassieke leefmilieu- en duurzame ontwikkeling- ook andere departementen betrokken kunnen worden, evenals middenveldorganisaties, regionale en lokale overheden.

"Engagement and evaluation": discussie over de betrokkenheid van middenveldorganisaties en het bredere publiek bij de raadpleging van nationale strategieën inzake duurzame ontwikkeling en bij effectenbeoordeling (*'impact assesment'*). Daarnaast werd onderzocht hoe over de effectiviteit van strategieën inzake duurzame ontwikkeling kan gerapporteerd worden en hoe deze strategieën in aanmerking komen voor monitoring en evaluatie.

“Renewing the EU SD strategy”: een toelichting door de Europese Commissie over de krijtlijnen van de nieuwe Europese strategie inzake duurzame ontwikkeling. De Commissie nam nota van de door de deelnemers geformuleerde voorstellen ter herziening van de strategie.

In de loop van de twee dagen werd tevens het voorstel van de Oostenrijkse delegatie besproken om over te gaan tot de oprichting van een permanent ondersteuningsmechanisme voor het Europese NSSD-netwerk. Oostenrijk stelde voor om de jaarlijkse samenkomsten te laten voorbereiden door een stuurgroep waarbij het voorzitterschap in handen zou zijn van het gastland (eventueel de EU-voorzitter). Het toetreden tot zo’n stuurgroep veronderstelt het verlenen van financiële ondersteuning. Ze stelde voor een pilootproject voor twee jaar te starten. De vergadering verklaarde zich akkoord met het voorstel.

België was op de samenkomst vertegenwoordigd door: Hubert David (Voorzitter MiNa-Raad), Jan De Smedt (Secretaris Federale Raad Duurzame Ontwikkeling), Luc Goeteyn (waarnemend directeur MiNa-Raad), Sven Vaneyken (POD DO), Marjolijn Gijssels (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap) en Jo Versteven (ICDO-secretariaat).

2.4.4.4. *Werkzaamheden stuurgroep Nationale Strategie Biodiversiteit*

België ratificeerde de Conventie inzake Biologische Diversiteit (Rio, 1992) op 22 november 1996. De doelstellingen van deze conventie omvatten: *“het behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit, en de eerlijke en gelijke verdeling van de voordelen die voortkomen uit het gebruik van genetische hulpbronnen”*. Artikel 6 van deze conventie bepaalt dat de ‘Contracting Parties’ nationale strategieën, plannen of programma’s dienen te ontwikkelen voor het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit en’ in de mate van het mogelijke’ het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit dienen te integreren in relevante sectorale en cross-sectorale plannen, programma’s en beleid.

Het ICDO-secretariaat werkte mee aan het opstellen van de implementatie van dit artikel 6. Onder voorzitterschap van C. Collin (DG Leefmilieu) en M. Schlessers (KBIN) nam zij deel aan de stuurgroepvergaderingen ter voorbereiding van de ‘Belgium’s National Biodiversity Strategy 2006-2016’. De vergaderingen vonden plaats op 3 februari, 3 maart, 17 maart en 13 september.

2.4.4.5. *Bevraging in verband met een mogelijke Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling*

Tussen januari 2004 en januari 2005 voerde het HIVA (KULeuven) een studie “Vlaams Structureel Overleg Duurzame Ontwikkeling” uit in opdracht van Aminal. De onderzoeksgroep boog zich o.a. over de volgende vragen:

- Heeft Vlaanderen nood aan een eigen institutionele structuur met betrekking tot duurzame ontwikkeling, en zo ja, hoe kan deze er best uitzien?
- Heeft Vlaanderen nood aan een eigen juridisch (=decreet) en politiek (=minister) kader in verband met duurzame ontwikkeling?
- Heeft Vlaanderen nood aan een eigen strategie duurzame ontwikkeling? Zo ja, hoe kan deze zich best verhouden tot een eventuele nationale strategie?

- Hoe kan in Vlaanderen best de multistakeholderparticipatie met betrekking tot duurzame ontwikkeling worden georganiseerd?

Het ICDO-secretariaat werd door de onderzoeksgroep geïnterviewd om uitleg te geven bij het federaal juridisch kader en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden inzake duurzame ontwikkeling en om een visie te formuleren op een mogelijke Vlaamse strategie. De resultaten van dit Vlaams structureel overleg werden door de onderzoeksgroep op 7 maart 2005 gepresenteerd.

2.5. RAPPORTERING EN INFORMATIEDOORSTROMING

2.5.1. Jaarrapporten

2.5.1.1. *Het jaarrapport 2004*

Na de besprekingen die hieraan eind 2004 binnen de plenaire ICDO-vergaderingen waren gewijd, beslist het ICDO-Bureau op 19 januari 2005 dat het ICDO-secretariaat de volgende dag een email aan de ICDO-leden zal zenden waarin zij herinnerd worden aan het insturen van de rapporten in twee talen vòòr 15 februari. Gezien de nieuwe samenstelling van de ICDO met leden en experts (zie ICDO-rapport 2004) zal bij deze gelegenheid benadrukt worden dat de Wet van 5 mei 1997 rapporten van de leden vraagt en niet van de experts. De leden kunnen eventueel de experts wel bedanken voor het geleverde (redactie-)werk en ook een inleiding betreffende de verschillende cellen is zeker welkom.

Op de ICDO-vergadering van 16 februari 2005 lanceert het ICDO-secretariaat het voorstel om op basis van de rapporten van de leden een globale, leesbare tabel te publiceren met betrekking tot de verwezenlijkingen in het kader van het FPDO 2000-2004. Op deze wijze zou immers een antwoord kunnen gegeven worden op de tijdens de raadpleging voortdurend gestelde vraag naar de realisaties in het kader van dit eerste Federaal Plan. De ledenrapporten geven immers slechts een deel van het antwoord. Er dient evenwel een oplossing gezocht te worden die coherent is met het werk van de vorige jaren.

Meerdere ICDO-leden wijzen er op dat het Koninklijk Besluit van 8 december 2003 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 1 december 1998 tot vaststelling van de algemene regels betreffende de organisatie en de werking van de ICDO via de wijziging van de samenstelling van de ICDO ook de context voor het opstellen van de ledenrapporten wijzigde. Het gaat opnieuw om een eerste oefening waarbij zich een aantal problemen voordoen. Eerst is er een principieel probleem: het is immers voor de ICDO-leden, vertegenwoordigers van de regeringsleden en afkomstig uit de beleidscellen, moeilijk een rapport te ondertekenen dat eigenlijk door de expert van de FOD of POD werd geschreven en waarvan ze dus zelf geen auteur zijn. Bovendien is het niet vanzelfsprekend dat één van de rechtstreekse medewerkers van een minister een rapport opstelt over de activiteiten die hem zelf aangaan. Er zou dus, volgens sommige ICDO-leden, een alternatief moeten gevonden worden voor de publicatie van de rapporten van de ICDO-leden waarbij niet, zoals dit de voorbije jaren gebeurde, expliciet verwezen wordt naar het ICDO-lid; eventueel zou beter verwezen worden naar de expert vanuit de FOD of POD. Maar dit roept dan weer een probleem op omwille van het verschil tussen de ministerportefeuilles en de administratieve organisatie van de openbare diensten. De meest logische en coherente oplossing, die bovendien aansluit bij

het bepaalde uit de Wet van 5 mei 1997, bestaat er in de rapporten te blijven presenteren op basis van de bevoegdheden van de regeringsleden.

Wat betreft de inhoud van de rapporten wijzen meerdere leden en experts er op dat, als men de verslagen van de voorbije jaren naleest, meestal enkel de gerealiseerde maatregelen werden opgenomen en zeker niet alle maatregelen van het Plan worden vermeld. Het voorstel van het ICDO-secretariaat om in de rapporten 2004 de volledige opvolgingstabel te voorzien lijkt voor velen dan ook voorbarig en weinig opportuun. Sommigen zijn van mening dat als er een mededeling over de uitvoering van het FPDO 2000-2004 moet gebeuren, het, zoals vermeld in de regeerverklaring, aan de Regering toekomt voor deze communicatie in te staan.

Uiteindelijk wordt beslist dat voor elk lid van de federale regering een rapport zal ingezonden worden door het ICDO-lid, de officiële vertegenwoordiger van het regeringslid. Het rapport zal in de inleiding verwijzen naar de experts, die de betrokken FOD('s) en/of POD('s) vertegenwoordigen. Elk lid zal in het rapport de verwezenlijkingen van 2004 voorstellen. Hij maakt hiertoe zelf een selectie van de maatregelen vermeld in de opvolgingstabel. Tot slot wordt de einddatum voor het inzenden van deze rapporten aan het ICDO-secretariaat verschoven naar 28 februari.

Op 14 maart wanneer het ICDO-Bureau vergadert, beschikt het ICDO-secretariaat over zeven ledenrapporten in het Nederlands én het Frans. Het secretariaat contacteerde ondertussen de vertegenwoordigers van de staatssecretarissen, andere dan deze bevoegd voor duurzame ontwikkeling, om uit te zoeken of ze al dan niet een rapport zouden inzenden of zich eerder zouden aansluiten bij het rapport van hun voogdijminister. Het secretariaat wachtte ook in dit verband nog op antwoorden. De voorzitter stelt 15 april voorop als uiterste datum voor de voorstelling van de rapporten. Het Bureau beslist op basis hiervan 23 maart als uiterste datum voor het inzenden van de ledenrapporten te weerhouden.

Een ontwerp van activiteitenrapport van de ICDO werd door het secretariaat in het Nederlands en het Frans aan alle ICDO-leden en -experts gezonden op 11 maart met de vraag schriftelijke opmerkingen aan het secretariaat te bezorgen tot en met 18 maart. Het secretariaat ontving 6 reacties en bereidde op basis hiervan een aangepast ontwerp voor dat rondgezonden werd op 21 maart en besproken en goedgekeurd werd op de plenaire vergadering van 23 maart. Tijdens deze vergadering kreeg het ICDO-secretariaat eveneens het mandaat om de publicatie van de ledenrapporten af te werken en aan bepaalde leden voorstellen te bezorgen die konden bijdragen tot de leesbaarheid van de tekst en tot een harmonisering van de voorstellingswijze van de verschillende rapporten.

2.5.1.2. *Het jaarrapport 2005*

De bespreking van het voorstel van structuur van de ledenrapporten 2005 werd ten dele parallel gevoerd met de bespreking van het ontwerp van samenwerkingsprotocol (cf. hoger 2.3.). Gezien het evenwel in oktober reeds duidelijk werd dat het protocol pas in 2006 van kracht zou worden en gezien het secretariaat het gebruik van de twee nieuwe databanken (cf. hoger 2.4.1.) binnen de rapportering wou ondersteunen, legde het ICDO-secretariaat op de Bureau-vergadering van 26 oktober een nota betreffende de jaarrapporten 2005 voor. Ook al ondersteunt het ICDO-Bureau het gebruik van de online-databases voor de opvolging, toch stelt ze, gezien de diverse discussies en de werkdruk die de leden ondervinden, vragen bij de opportuniteit om het gebruik van deze databanken reeds voor de rapporten 2005 op te leggen. Het Bureau verkiest voor de rapporten 2005 met een aantal administraties op vrijwillige basis eerst een test te doen, vooraleer een veralgemeend gebruik te verdedigen. Het secretariaat benadrukt dat dit, gezien de tabellen nogal omvangrijk zijn, een homogene aanpak zal bemoeilijken.

De aangepaste nota van het ICDO-secretariaat wordt voorgelegd aan de plenaire ICDO-vergadering van 9 november. Het secretariaat wijst er bij deze gelegenheid op dat artikel 21 van het hoger vermelde Koninklijk Besluit van 1 december 1998 voorziet dat de ICDO de structuur van het rapport bepaalt, vandaar het voorstel van structuur dat door het ICDO-Bureau naar voren wordt geschoven. Het gaat om een hulpmiddel voor de vertegenwoordigers van de regeringsleden en de experts van de FOD's en POD's bij het opstellen van hun jaarrapporten. De structuur herneemt de punten van de voorbije jaren.

Tijdens de discussie worden, naast vragen over de databanken, ook opmerkingen geformuleerd betreffende een eventuele verwijzing naar de actieplannen van de cellen duurzame ontwikkeling, die volgens sommigen interne administratieve documenten vormen. Ook de mogelijkheid om initiatieven inzake duurzame ontwikkeling te vermelden die niet in de FPDO's voorzien zijn, wordt besproken. Om aan deze laatste vraag tegemoet te komen wordt in de structuur een punt 4c 'en overige initiatieven' toegevoegd.

Een verwijzing in punt 3d betreffende de uitvoering van de impactevaluatie van de beslissingen inzake duurzame ontwikkeling (de 'DOEB') zou enigszins voorbarig zijn, maar kan volgens het ICDO-secretariaat eventueel reeds gebruikt worden om verslag uit te brengen over pilootprojecten.

Op 1 maart 2006 beschikte het ICDO-secretariaat over zes ledenrapporten in het Nederlands en het Frans en twee ledenrapporten in één taal. Het secretariaat ontving de laatste drie ledenrapporten 2005 op 31 maart 2006. Hierdoor was het ook nu onmogelijk om in het activiteitenrapport een overzichtstabel betreffende de uitvoering van de Federale Plannen op te nemen.

2.5.2. **Informatiedoorstroming**

De ICDO neemt sinds haar oprichting voor haar leden ook een rol waar als verdeler van informatie rond belangrijke gebeurtenissen die betrekking hebben op duurzame ontwikkeling.

Het project rond kennismanagement dat opgestart werd door het ICDO-secretariaat en begeleid wordt door het ICDO-Bureau, zal er ongetwijfeld toe leiden dat deze functie tijdens de volgende jaren nog aan belang zal winnen.

In 2005 werden tijdens opeenvolgende ICDO-vergaderingen uiteenzettingen verzorgd over en besprekingen gewijd aan volgende onderwerpen:

ICDO-vergadering van 23/3:

- stand van zaken Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling door B. Mazijn;
- 'peer review' Franse strategie duurzame ontwikkeling door N.Gouzée.

ICDO-vergadering van 11/5:

- Verslag CSD 13 door N. Gouzée;
- Herzieningsproces EU-strategie Duurzame Ontwikkeling door Th. Bernheim.

ICDO-vergadering van 22/6:

- Overzicht onderzoeksprogramma's POD Wetenschapsbeleid door M.-C. Bex.

ICDO-vergadering van 28/9:

- Voorstelling FEDESCO door R. Vanderbeeken en Ch.Madam.

B. Mazijn zet de stand van zaken aangaande de Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling (NSDO) uiteen. Hij schetst allereerst de internationale en Europese context die van toepassing is op dit proces. Vervolgens schetst hij de nationale ontwikkelingen die de logica van een federale staat volgen en dus ook het principe van de subsidiariteit, dat zich vertaalt naar een raadpleging met de gewesten en gemeenschappen. Het proces is opgesplitst in twee fasen:

- Fase 1: moet leiden tot de goedkeuring van een kadertekst in de zomer van 2005.
- Fase 2: moet leiden tot de aanname van de NSDO tegen de zomer van 2006.

De bespreking binnen de ICDO betrof vooral de eventuele rol van de ICDO binnen dit proces en de wijze waarop alle federale regeringsleden bij de besprekingen konden worden betrokken (zie in dit verband ook 1.1.2.3.).

N. Gouzée licht de aanwezigen in over het verloop van de peer-review, die de Franse regering liet uitvoeren van haar nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling. Het Verenigd Koninkrijk, Ghana, Mauritius en België waren hierbij vertegenwoordigd. In de conclusies werd de aandacht gevestigd op het Belgische federale model voor zijn iteratieve vermogen dat het mogelijk maakt een leerproces op te starten. De Franse Ministerraad had drie uur nodig om de Franse strategie en de aanbevelingen van de 'peers' (gelijken) te bespreken. Het is interessant om te weten dat er in Frankrijk een hybride equivalent van de ICDO bestaat. Die brengt elk jaar de hoge politieke vertegenwoordigers samen en elke maand de leidinggevende ambtenaren. Tijdens een peer-review kunnen 'goede-praktijk-richtlijnen' uitgewisseld worden, die ook voor de 'peers' interessante informatie opleveren.

N. Gouzée wijst op de rol van de Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (CSD) van de Verenigde Naties en geeft een overzicht van het verloop en de resultaten van de dertiende zitting (CSD-13) die plaatsvond in New York van 11 tot 22 april 2005 met als thema «water, sanitatie en menselijke nederzettingen». Ze

beschrijft de hinderpalen tijdens de onderhandelingen, die ze zelf ook als ‘moeilijk’ omschrijft, met name omwille van de nieuwe organisatie van de CSD-vergaderingen (cycli van twee jaar, transversaliteit van het programma 2004-2017, combinatie van de thema’s), de interne wijzigingen binnen de CSD en de kwestie van de deelname van sociale groepen aan de CSD. Het resultaat van CSD-13 is een samenhangende, goed gestructureerde tekst die gericht is op actie en het behoud van de inspraakmechanismen.

T. Bernheim van de Eenheid Economische Analyse en Duurzame Ontwikkeling van de DG Leefmilieu van de Europese Commissie presenteert de algemene EU-strategie inzake duurzame ontwikkeling. Hij wijst er eerst op dat de strategie niet op één document berust, zoals bijvoorbeeld een plan inzake duurzame ontwikkeling, maar wel terugvalt op verschillende teksten en eigenlijk een proces is. Er worden aanzienlijke inspanningen geleverd om een samenhangend beleid te waarborgen, maar er is nog veel werk aan de winkel. Hij presenteert vervolgens de grote lijnen voor de herziening van EU-strategie inzake duurzame ontwikkeling (*EU SDS Review*), en in het bijzonder de resultaten van de openbare raadpleging die plaatsvond in 2004. Tijdens de bespreking wordt dieper ingegaan op de band tussen de EU-strategie inzake duurzame ontwikkeling en de Lissabonstrategie, de identificatie van indicatoren, het invoeren van impactanalyses, de nood aan een ruim pallet van principes inzake duurzame ontwikkeling, het belang van onderzoek en de sociale aspecten van duurzame ontwikkeling.

M-C. Bex van de POD Wetenschapsbeleid geeft toelichting bij de actuele onderzoeksprogramma’s. Ze stelt hierbij een aantal lopende onderzoeksprogramma’s voor waarbinnen studieprojecten gelanceerd worden, die belangrijk zijn voor duurzame ontwikkeling. Ze benadrukt hierbij hoe de POD Wetenschapsbeleid bijdraagt tot het bereiken van de rond wetenschappelijk onderzoek in het FPDO 2000-2004 benadrukte eigenschappen zoals netwerking, interdisciplinaire/multi-disciplinaire samenwerking, beleidsrelevantie en communicatie. Tot slot gaat ze dieper in op het derde programma voor wetenschappelijke ondersteuning van een beleid inzake duurzame ontwikkeling ‘Science for Sustainable Development’. Tijdens de bespreking wordt vooral besproken hoe ICDO-leden en -experten actiever kunnen deelnemen binnen de verschillende begeleidings- en gebruikerscomité’s. Ook het Platform ‘Indicatoren inzake duurzame ontwikkeling’ komt hierbij aan bod.

R. Vanderbeeken en C. Madam, respectievelijk algemeen directeur en technisch directeur van FEDESCO, stellen de nieuwe naamloze vennootschap van publiek recht voor. Het gaat om een gespecialiseerde dochtermaatschappij van de Federale Investeringsmaatschappij, die op 2 maart 2005 werd opgericht. Ze heeft tot doel investeringen te realiseren die bijdragen tot een grotere energie-efficiëntie in overheidsgebouwen via het toepassen van het principe van ‘derde investeerder’. FEDESCO zal bijdragen tot de verwezenlijking van actie 18 “De voorbeeldfunctie van de overheid” uit het FPDO 2004-2008. Tijdens de bespreking wordt de relatie uitgeklaard tussen FEDESCO en de Regie der Gebouwen, worden vragen gesteld betreffende de door FEDESCO gehanteerde investeringscriteria en wordt de mogelijke band met de EMAS-certificatie toegelicht.

3. Besluit

2005 was voor de ICDO een belangrijk en actief jaar.

In het voorjaar greep een belangrijke oefening plaats met het gedeeltelijk afsluiten van de opvolging van het FPDO 2000-2004. 'Een gedeeltelijke afsluiting' want, op voorstel van de ICDO, nam de Ministerraad van 24 juni 2005 een 200-tal maatregelen/acties van dat eerste plan in aanmerking voor een verdere opvolging door de ICDO. Op hetzelfde moment werd voor de ongeveer 400 maatregelen uit het FPDO 2004-2008 duidelijk bepaald wie voor de uitvoering van deze maatregelen verantwoordelijk is. Hierdoor kregen de ICDO-leden en -experten, hierin gesteund door de cellen duurzame ontwikkeling, die ondertussen in de verschillende FOD's en POD's werkzaam zijn, een duidelijke opdracht voor de uitvoering en opvolging van ruim 600 maatregelen uit beide Plannen. De rapporten van de ICDO-leden wijzen erop dat na één jaar een belangrijk aantal van die maatregelen reeds in voorbereiding en/of uitvoering is. Die uitvoering zal tijdens de volgende maanden en jaren verder ondersteund worden door de jaarlijkse actieplannen van de FOD's en POD's, zodra deze actieplannen hun kinderziekten overwinnen en uitgroeien tot een volwaardig onderdeel van de managementplannen binnen deze overheidsdiensten. Ook het samenwerkingsprotocol dat door de ICDO in 2005 voorbereid en uitvoerig besproken werd en waarvan de ondertekening in 2006 kan worden verwacht, vormt in dat verband een belangrijke factor.

2005 was eveneens een zeer actief jaar met betrekking tot de uitvoering van het FPDO 2004-2008 door de ICDO zelf. De werkzaamheden van de verschillende werkgroepen legden in belangrijke mate beslag op de beschikbare tijd van de medewerkers van het ICDO-secretariaat, de ICDO-leden en -experten en andere deelnemers vanuit de FOD's en POD's, gewesten en gemeenschappen. Door de versterking van het ICDO-secretariaat, maar vooral ook dankzij de motivatie van de medewerkers, werd hiernaast de tijd gevonden om vanuit het ICDO-secretariaat te werken aan de opbouw van de databanken, het reactiveren van CIRCA en het opstarten van het project rond kennismanagement, waardoor een stevige basis gelegd werd voor de verdere interdepartementale samenwerking binnen de ICDO tijdens de volgende jaren.

Het Verslag van het Rekenhof had de verdienste om belangrijke vragen op te werpen betreffende de toepassing van de Wet van 5 mei 1997 en dit probleem op de agenda van de Ministerraad te plaatsen. Dit ICDO-rapport toont aan dat de huidige uitvoering van de Wet van 5 mei 1997 toelaat om doelmatige, interdepartementale samenwerkingsprocessen op te zetten rond transversale onderwerpen. Het draagt op deze wijze bij tot de doelstellingen van een duurzame ontwikkeling.

Deel 2: Inventaris internationale verbintenissen

Dit deel van het ICDO-rapport 2005 bevat de overzichtstabel van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling, met andere woorden, de synthese van de inventaris van de verbintenissen die opgesteld werd door de ICDO-leden en -experten in het kader van het jaarlijkse ledenrapport voor 2005.

Het FPDO 2004-2008 bepaalt immers in paragraaf 4103 dat op basis van de rapporten van de leden “... de overzichtstabellen van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling zullen worden opgesteld ...”.

Om duidelijk te blijven, bevatten deze overzichtstabellen enkel een deel van de informatie die de leden en experts verzamelden bij de opmaak van hun inventaris, namelijk het nummer van de verbintenis in de databank, de titel van de verbintenis, de bron, de draagwijdte en de leden en organismen die zich in de databank identificeerden als degenen die bevoegd zijn om die verbintenis uit te voeren. Voor meer volledige informatie dient de lezer het rapport 2005 van de betrokken leden te raadplegen.

De verbintenissen worden per domein geklasseerd (zie deel 1, 2.2.3. van dit rapport). De domeinen worden in alfabetische volgorde voorgesteld. Ze werden geselecteerd op basis van de thema's van duurzame ontwikkeling die in de 2 Federale Plannen inzake Duurzame Ontwikkeling worden behandeld.

Het secretariaat dankt de ICDO-leden en -experten, die in 2005 hebben bijgedragen tot deze inventaris van internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling van harte.

1. ATMOSFEER, ENERGIE, KLIMAATVERANDERING

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
37	Verdrag van Wenen ter bescherming van de ozonlaag, Wenen, 22 maart 1985	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
38	Verdrag inzake grensoverschrijdende luchtverontreiniging op lange afstand, Geneve, 1979, en zijn protocollen. Eerste zwavel-Protocol (Helsinki, 1985); NOx-Protocol (Sofia 1988); VOS-Protocol (Genève 1991); Tweede zwavel-Protocol (Oslo 1994); Protocol POP's en zware metalen (Aarhus 1998); Protocole sur les différents effets de la pollution : eutrophisation, acidification, ozone troposphérique (Göteborg 1999)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
39	Verdrag van Stockholm over POP's (Persistent Organic Pollutants)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
40	Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (UNFCCC)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
41	Europees programma ter bestrijding van de klimaatverandering, Systeem van uitwisseling van quota's van uitstoting van broeikasgassen	Europese Unie	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
48	Kyoto Protocol bij het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering, 1997	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
59	Protocol van Montreal betreffende de stoffen die de ozonlaag afbreken en bijlage A, opgemaakt te Montreal op 16 september 1987	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Financiën FOD Financiën
84	Recommendation of the Council on Implementing Pollutant Release and Transfer Registers, C(96) 41 Final gewijzigd op 28 mei 2003 - C(2003)87	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
88	Recommendation of the Council on Environmentally Favourable Energy Options and their Implementation C(85)102	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
89	Recommendation of the Council on the Control of Air Pollution from Fossil Fuel Combustion, C(85)101	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

2. DUURZAME ONTWIKKELING (ALGEMENE BASIS TEKSTEN)

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
23	Conclusies van de Europese Raad van Göteborg (Juni 2001) (paragraaf 31) en van de Lentetop 2005	Europese Unie	Politiek	Minister van Duurzame Ontwikkeling POD Duurzame Ontwikkeling
24	6de Actieprogramma van de EU voor het leefmilieu 2000-2010, Europees Parlement, 22 juli 2002	Europese Unie	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
28	Agenda 21 Wereld Actieplan voor duurzame ontwikkeling (UNCSD) UN Conference on Environment and Development (Earth Summit) Rio, 1992	UNO	Politiek	Minister van Duurzame Ontwikkeling POD Duurzame Ontwikkeling
60	Verklaring van Rio over Milieu en Ontwikkeling, VN Conferentie over Milieu-ontwikkeling (Earth Summit) Rio, 1992	UNO	Politiek	Minister van Duurzame Ontwikkeling POD Duurzame Ontwikkeling

3. BIOLOGISCHE DIVERSITEIT

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
16	Conventie over biologische diversiteit, Rio, 1992	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Wetenschapsbeleid, POD Wetenschapsbeleid Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
17	Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten (CITES) Washington, 1973	UNO	Juridisch	Minister van Financiën FOD Financiën Minister van Volksgezondheid FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
18	Verdrag van Bonn inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten, Bonn, 1979 (UNEP)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Volksgezondheid FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
19	Verdrag inzake watergebieden (wetlands) van internationale betekenis (Verdrag van Ramsar), 1971	UNO	Juridisch	Minister van Volksgezondheid FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
21	Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy (PELDS), 3de conferentie "Environment for Europe", 1995 (UNECE)	UNO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
22	Protocol van Cartagena inzake bioveiligheid bij het Verdrag inzake biologische diversiteit (Protocol bioveiligheid)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
25	FLEGT Actieplan (Forest Law enforcement, governance and trade)	Europese Unie	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
26	Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu in Europa, Bern, 19 september 1979	Raad van Europa	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

70	Verdrag van de Verenigde Naties ter bestrijding van desertificatie, Parijs, 17 oktober 1994	UNO	Juridisch	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
72	Verordening (EG) nr 1936/2001 van de Raad van 27 september 2001 tot vaststelling van technische maatregelen voor de instandhouding van bepaalde over grote afstanden trekkende visbestanden; Verordening (EG) Nr. 1984/2003 van de Raad van 8 april 2003	Europese Unie	Juridisch	Minister van Financiën FOD Financiën
95	Internationaal verdrag voor de Bescherming van Planten, Rome, 1951 (WVO)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
97	Verdrag inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed in de wereld, Parijs, 1972	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

4. MENSENRECHTEN

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
30	Beijing Verklaring en Platform voor Actie	UNO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
36	Actieprogramma over Bevolking en Ontwikkeling	UNO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
62	Universele verklaring van de rechten van de mens, Algemene Vergadering van de VN, Parijs, 10 december 1948	UNO	Politiek	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
63	Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten	UNO	Juridisch	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
64	Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten	UNO	Juridisch	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
65	Verdrag voor het verwijderen van alle vormen van raciale discriminatie	UNO	Juridisch	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
66	Conventie over de Eliminatie van alle Vormen van Discriminatie tegen Vrouwen	UNO	Juridisch	Minister van Buitenlandse Zaken, FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
67	Verdrag over de Rechten van het Kind	UNO	Juridisch	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
68	Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens	Raad van Europa	Juridisch	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
69	Charter van de grondrechten van de Europese Unie	Europese Unie	Juridisch	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking

105	European Council Framework Decision of 15 March 2001 on the Standing of Victims in Criminal Proceedings (2001/220/JHA)	Europese Unie	Juridisch	Minister van Justitie FOD Justitie
112	Aanvullend protocol inzake preventie, bestrijding en bestraffing van mensenhandel in het bijzonder van vrouwen en kinderen bij het VN verdrag tegen transnationale georganiseerde misdaad	UNO	Politiek	Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken
113	Verdrag van de Raad van Europa inzake mensenhandel van 3 mei 2005	Raad van Europa	Politiek	Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken
114	Richtlijn 2003/9 van de Raad tot vaststelling van minimumnormen voor de opvang van asielzoekers in de lidstaten	Europese Unie	Juridisch	Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken
117	Richtlijn 2004/83 van de Raad inzake de minimumnormen voor de erkenning van onderdanen van derde landen en staatlozen als vluchteling of als persoon die internationale bescherming behoeven	Europese Unie	Juridisch	Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken

5. WERKGELEGENHEID

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
46	Verdrag 122 van de IAO inzake werkgelegenheidsbeleid	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
139	Verdrag 87 van de IAO betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en bescherming van het vakverenigingsrecht	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
140	Verdrag 98 van de IAO betreffende de grondbeginselen van het recht van organisatie en collectief overleg	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
141	Verdrag 111 van de IAO betreffende discriminatie in beroep en beroepsuitoefening	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
142	Verdrag 100 van de IAO betreffende gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten voor arbeid van gelijke waarde	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
144	Verdrag 182 van de IAO betreffende het verbod van de ergste vormen van kinderarbeid en de onmiddellijke actie met het oog op de afschaffing ervan	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
145	Verdrag 138 van de IAO betreffende de minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
146	Verdrag 29 van de IAO betreffende gedwongen arbeid	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
147	Verdrag 105 van de IAO betreffende de afschaffing van gedwongen arbeid	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
148	Verdrag 144 van de IAO over de tripartiete raadplegingen betreffende de internationale arbeidsnormen	UNO	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg

6. BEHEER VAN WATERMILIEU

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
56	Overeenkomst over de toepassing van de bepalingen van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het recht van de zee van 10 december 1982, die betrekking hebben op de instandhouding en het beheer van de grensoverschrijdende en de over grote afstanden trekkende visbestanden, en met de Bijlagen I en II, voor ondertekening opengesteld te New York op 4 augustus 1995	UNO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
57	Verdrag van de Verenigde Naties inzake het recht van de zee, Montego Bay, 10 december 1982	UNO	Juridisch	Minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid POD Wetenschapsbeleid Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
90	Recommendation of the Council on the Control of Eutrophication of Waters, C(74)220	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
91	Recommendation of the Council on Strategies for Specific Water Pollutants Control C(74)221	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
96	Overeenkomst inzake de instandhouding van kleine walvisachtigen in de Oostzee en de Noordzee, New York, 1992 (ASCOBANS)	UNO	Politiek	Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
98	Protocol van 1978 bij het Internationaal Verdrag van 1973 ter voorkoming van de verontreiniging door schepen, Londen, 1973 (MARPOL 73/78)	UNO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
99	Verdrag inzake de burgerlijke aansprakelijkheid voor schade door verontreiniging door olie, Brussel, 1969	UNO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
100	Internationaal Verdrag inzake de voorbereiding op, de bestrijding van en de samenwerking bij olieverontreiniging (OPRC), Londen, 30 november 1990	UNO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
101	Internationaal Verdrag ter oprichting van een Internationaal Fonds voor vergoeding van schade door verontreiniging door olie (FUND), Brussel, 1971.	UNO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
102	Protocol inzake het optreden in volle zee in gevallen van verontreiniging door andere stoffen dan olie, Londen, 1973 (Intervention PROT).	UNO	Politiek	Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
103	Recommendation of the Council on Integrated Coastal Zone Management, C(92)114/Final	OESO	Politiek	Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
104	Recommendation of the Council on Principles concerning Coastal Management. C(76)161/Final	OESO	Politiek	Minister van Mobiliteit FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

7. NATIONALE EN INTERNATIONALE IMPLEMENTATIE- INSTRUMENTEN

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
20	5de Ministeriële Conferentie "Leefmilieu voor Europa", Kiev, 5/2003 (UNECE)	UNO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
27	Verklaring van Parijs over de doeltreffendheid van ontwikkelingshulp	OESO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
31	Verklaring en Actiekader van Hyogo 2005-2015: Internationale Strategie voor Rampenvermindering	UNO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken
42	Millenium Verklaring: Millenium Ontwikkelingsdoelstellingen	UNO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking Minister van Duurzame Ontwikkeling POD Duurzame Ontwikkeling
49	Johannesburg Actieplan voor Implementatie	UNO	Politiek	Minister van Duurzame Ontwikkeling POD Duurzame Ontwikkeling
50	Monterrey consensus, 22 maart 2002	UNO	Politiek	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
51	Brussels Declaration on the Least Developed Countries	UNO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
52	Doha Ministerial Declaration, 1 december 2001	UNO	Politiek	Minister van Buitenlandse Zaken FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
53	Instrument for the Establishment of the Restructured Global Environment Facility	UNO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
54	Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Debt Initiative	UNO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
85	Recommendation of the Council on the Use of Economic Instruments in Environmental Policy C(90)177/Final	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

8. BESLUITVORMINGSMECHANISMEN/PARTICIPATIEVE DEMOCRATIE

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
33	Conventie van Aarhus betreffende de toegang tot informatie en de participatie van het publiek aan de besluitvorming, 1998 en 2003, UNECE	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
34	Strategie voor educatie tot duurzame ontwikkeling, Vilnius, 2004, UNESCO	UNO	Politiek	Minister van Duurzame Ontwikkeling POD Duurzame Ontwikkeling
83	Recommendation of the Council on Environmental Information C(98)67/Final	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
87	Recommendation of the Council on Environmental Indicators and Information, C(90)165/Final	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
153	Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's (Publicatieblad Nr. L 197 van 21/07/2001 blz. 0030 – 0037)	Europese Unie	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer

9. MOBILITEIT & TRANSPORT

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
108	Europees akkoord over de grote wegen van internationaal vervoer (AGW), van 15 november 1975 gewijzigd door de amendementen 1 tot en 8 alsook door de amendementen in de Bijlage I, 4 december 2001	UNO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
109	Protocol betreffende de Europese Conferentie van de Ministers van Vervoer, Brussel 17 oktober 1953	OESO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
121	Overeenkomst betreffende de goedkeuring van eenvormige voorwaarden van toepassing op de periodieke technische controle van voertuigen op wielen en de wederzijdse erkenning van de controles	UNO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
124	Overeenkomst van Istanbul of Douaneovereenkomst over het A.T.A. boekje voor de tijdelijke toelating van goederen, 1991	UNO	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
127	Europees akkoord aangaande het internationale vervoer van gevaarlijke goederen over de weg (ADR), 30 september 1957	Europese Unie	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
130	ADNR, Reglement voor het vervoer van de gevaarlijke goederen op de Rijn	Raad van Europa	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
131	Reglement Onderzoek Schepen op de Rijn	Raad van Europa	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer

134	Richtlijn 2002/88/EG van het Europees Parlement en de Raad van 9 december 2002 tot wijziging van Richtlijn 97/68/EG betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de lidstaten inzake maatregelen tegen de uitstoot van verontreinigende gassen en deeltjes door inwendige verbrandingsmotoren die worden gemonteerd in niet voor de weg bestemde mobiele machines	Europese Unie	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
135	Geïntegreerd Europees actieprogramma voor de promotie van de binnenvaart "NAIADES"	Europese Unie	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
136	Verdrag inzake de verzameling, afgifte en inname van afval in de Rijn- en binnenvaart, Straatsburg 2002	Centrale Commissie voor de Rijnvaart	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
137	Motorways of the Sea. Ministeriële conferentie Ljubljana 24 januari 2006 Richtlijn 725/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 26 oktober 2005 betreffende het verhogen van de veiligheid van havens Beschikking 884/2004/EC van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 wijzigende de beschikking N° 96/1692/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 1996 betreffende communautaire oriëntaties voor de ontwikkeling van transeuropese vervoer	Europese Unie	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
143	MARCO POLO II. Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot instelling van het tweede Marco Polo-programma voor de toekenning van communautaire financiële bijstand om de milieuprestaties van het vrachtvervoersysteem te verbeteren ("Marco Polo II") (2004)478	Europese Unie	(Juridisch)	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
150	Richtlijn 97/68/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 1997 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de lidstaten inzake maatregelen tegen de uitstoot van verontreinigende gassen en deeltjes door inwendige verbrandingsmotoren die worden gemonteerd in niet voor de weg bestemde mobiele machines (Publicatieblad Nr. L 059 van 27/02/1998 blz. 0001 – 0086) gewijzigd door de Richtlijn 2004/26/EC van het Europees Parlement en de Raad op 21 april 2004 (Publicatieblad n° L146 van 30/04/2004, blz. 0001-0110)	Europese Unie	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer

10. DUURZAME CONSUMPTIE- EN PRODUCTIEPATRONEN

Ref	Tekst	Bron	Draag-wijde	Ministers en Overheidsdiensten
71	Verordening (EG) nr. 2150/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2002 betreffende afvalstoffenstatistieken	Europese Unie	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Economie FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
74	Verdrag inzake het verbod op de invoer in Afrika en de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen binnen Afrika, Bamako, 1991	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
75	Decision-Recommendation of the Council on the Co-operative Investigation and Risk Reduction of Existing Chemicals, C(90)163	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
76	OECD Council decision C(2001)107/FINAL concerning the revision of decision C(92)39/FINAL on the control of transboundary movements of wastes destined for recovery operations	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
77	Decision-Recommendation on the Reduction of Transfrontier Movements of Wastes, C(90)178/FINAL	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
78	Decision of the Council on Transfrontier Movements of Hazardous Wastes, C(88)90/FINAL amended on 28 July 1994 - C(94)152/FINAL	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
79	Beslissing - aanbeveling van de Raad aangaande het uitvoeren van gevaarlijke afvalstoffen vanuit de OESO-zone, C(86)64/Final	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
80	Aanbeveling van de Raad aangaande het milieu-vriendelijk beheer van afval C(2004) 100	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
81	Aanbeveling van de Raad inzake de evaluatie en de besluitvorming van een geïntegreerd beleid van transport en leefmilieu, C(2004)80	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
82	Aanbeveling van de Raad inzake een globale politiek voor de stromen van stoffen en produktiviteit van rijkdommen C(2004)79	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
92	Recommendation of the Council on a Comprehensive Waste Management Policy C(76)155/Final	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
93	Recommendation of the Council on Measures to Reduce all Man-Made Emissions of Mercury to the Environment C(73)172/Final	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
94	Declaration on Risk Reduction for Lead C(96)42/Final	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
111	Verordening (EG) Nr. 1788/2001 van de Commissie van 7 september 2001 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van de voorschriften inzake het controlecertificaat voor de invoer uit derde landen op grond van artikel 11 van Verordening (EEG) Nr. 2092/91 van de Raad van 24 juni 1991 (P. B. nr. L 198 van 22 juni 1991) inzake de biologische productiemethode en aanduidingen dien-aangaande op landbouwproducten en levensmiddelen (P. B. nr. L 243 van 13 september 2001)	Europese Unie	Juridisch	Minister van Financiën FOD Financiën

11. ARMOEDE, SOCIALE UITSLUITING/INSLUITING

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
15	Europese Code van sociale zekerheid	Raad van Europa	Juridisch	Minister van Werk FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg Minister van Sociale Zaken FOD Sociale Zekerheid, Openbare instellingen SZ
106	Verordening (EG) nr. 1177/2003 van het Europees Parlement en de Raad van 16 juni 2003 inzake de communautaire statistiek van inkomens en levensomstandigheden (EU-SILC)	Europese Unie	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
115	Beschikking 2004/32 van de Raad tot instelling van het Europese vluchtelingenfonds voor de periode 2005-2010	Europese Unie	Juridisch	Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken
116	Richtlijn 2003/9 van de Raad tot vaststelling van minimumnormen voor de opvang van asielzoekers in de lidstaten	Europese Unie	Juridisch	Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken
118	Verordening 2001/55 van de Raad betreffende de minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden uit derde landen	Europese Unie	Juridisch	Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken
119	Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming	Europese Unie	Juridisch	Minister van Binnenlandse Zaken FOD Binnenlandse Zaken

12. GEZONDHEID, MILIEUGEZONDHEID

Ref	Tekst	Bron	Draagwijdte	Ministers en Overheidsdiensten
35	Verklaring van Alma-Ata over Basisgezondheidszorg	UNO	Politiek	Minister van Ontwikkelingssamenwerking FOD Buit. Zaken, Buit. Handel, Ontwikkelingssamenwerking
43	Conventie van Espoo inzake milieureportering in een grensoverschrijdende context (UNECE)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
44	Conventie van Basel inzake de controle van grensoverschrijdend verkeer van gevaarlijke afvalstoffen en van hun eliminatie	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
45	Verdrag van Rotterdam inzake de procedure van voorafgaande geïnformeerde toestemming voor bepaalde gevaarlijke chemische stoffen en pesticiden in de internationale handel (PIC-verdrag)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
73	Verdrag betreffende de voorkoming en de beperking van de beroepsrisico's veroorzaakt door kankerverwekkende stoffen en factoren die dit proces beïnvloeden (IAO)	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
151	Verklaring over de actie voor Milieu en Gezondheid in Europa, Helsinki, 1994	UNO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
152	Protocol betreffende water en gezondheid bij het Verdrag inzake de bescherming en het gebruik van grensoverschrijdende waterlopen en internationale meren, Londen, 17 juni 1999	UNO	Juridisch	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
154	Richtlijn 2002/49/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 juni 2002 inzake de evaluatie en de beheersing van omgevingslawaai Verklaring van de Commissie in het Bemiddelingscomité over de richtlijn inzake de evaluatie en de beheersing van omgevingslawaai (Publicatieblad Nr. L 189 van 18/07/2002 blz. 0012-0026)	Europese Unie	Juridisch	Minister van Mobiliteit FOD Mobiliteit en Vervoer
158	Milieuprogramme 2003-2004 van de OESO	OESO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Volksgezondheid FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
159	Actieplan voor het milieu en de gezondheid van de kinderen in Europa, Boedapest, juni 2004	UNO	Politiek	Minister van Leefmilieu FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu Minister van Volksgezondheid FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Deel 3: Bijlagen

Bijlage 1: Uittreksel uit het Verslag van het Rekenhof (samenvatting, conclusies en aanbevelingen)

Samenvatting

Het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling wordt georganiseerd en gecoördineerd door de wet van 5 mei 1997.

Het Rekenhof heeft het beleid inzake ecologisch beheer van de overheidsdiensten onderzocht. Het heeft vastgesteld dat de strategische doelstellingen op dat vlak werden bepaald zonder dat de al bestaande maatregelen werden geïnventariseerd. Vier jaar na de goedkeuring ervan in het eerste federaal plan voor duurzame ontwikkeling (2000-2004) blijft het onmogelijk om dat ecologische beheer te evalueren. Bovendien zijn de meeste maatregelen om de implementering van het federaal plan voor duurzame ontwikkeling te verzekeren, niet voorbij het stadium van de intentieformulering geraakt.

Het Rekenhof heeft ook de structurele moeilijkheden onderzocht die de wet en de eruit voortvloeiende besluiten doen rijzen; die kunnen de kloof tussen de verklaringen en de verwezenlijkingen verklaren.

De wet van 1997 organiseert een leercyclus; het vierjarenplan voor duurzame ontwikkeling dat wordt opgesteld in het licht van dat proces, kan in principe steunen op de informatie die de tweejaarlijkse federale evaluatieve en prospectieve rapporten bevatten. Hierbij heeft het Rekenhof vastgesteld dat het tempo voor de federale rapporten niet kon worden gevolgd.

De wet steunt op een logica van zachte actie. Om succesvol te zijn vereist ze een voorbeeldfunctie van de Staat, een werking in netwerk, een instelling die impulsen geeft en de nodige middelen voor continue ondersteuning. De middelen zijn echter niet in verhouding tot de te ondernemen acties. De processen verlopen traag en zijn moeilijk afdwingbaar. Soms zijn ze zelfs in tegenspraak met de aangekondigde urgenties. Bovendien is geen enkele instelling aangesteld om de actie te sturen. De actoren én de procedures bevinden zich in de marge van het beslissingsproces van de Staat.

Het Rekenhof is van oordeel dat er weinig kans is om binnen een redelijke termijn tot meetbare resultaten te komen. Het beveelt aan de wet te herzien. Een plan op lange termijn (van tien tot dertig jaar) zou de toekomstvisie moeten reflecteren die de Staat wenst. De concrete acties zouden veeleer moeten worden geïntegreerd in de werking van de Staat.

In antwoord op de audit van het Rekenhof heeft de Ministerraad op 25 maart 2005 een reeks maatregelen goedgekeurd om de vastgestelde problemen te verhelpen. Zo krijgen de actoren van de coördinatie meer middelen. De Ministerraad meent echter dat de wet niet hoeft te worden gewijzigd omdat ze op een doeltreffende wijze in de praktijk kan worden gebracht. Hij maakt zich sterk dat twee nieuwe federale rapporten ter beschikking zullen zijn om het volgende federaal plan (2008-2012) voor te bereiden.

Wat de langetermijnvisie en de uitwerking van het plan volgens de regeerperiode betreft, nodigt de regering de Senaat uit hierover een reflectie te organiseren.

Hoofdstuk 4

Conclusies en aanbevelingen

4.1 Moeizame verwezenlijking

- 220 Het Rekenhof heeft gebreken vastgesteld bij de conceptie en de uitvoering van de bepalingen van het federaal plan inzake duurzame ontwikkeling in verband met de milieuzorg. Meer in het algemeen heeft het ook leemten vastgesteld in de middelen om te rapporteren en heeft het geconstateerd dat de geplande maatregelen om het federaal plan te realiseren niet geconcretiseerd worden.

Slecht begin

- 221 De doelstellingen van het federaal plan inzake milieuzorg van de overheidsdiensten zijn kwalitatief zwak en hebben het niet mogelijk gemaakt het beheer van de federale overheidsdiensten te verbeteren. Dit kan voornamelijk worden verklaard doordat een beginbalans ontbrak en doordat de beschikbare gegevens en de mogelijke progressiemarges onvoldoende zijn geanalyseerd.
- 222 Het federaal plan omvat geen actieplan dat het mogelijk maakt de vastgelegde doelstellingen te bereiken. Het criterium inzake rendabiliteit van de investeringen (vijf jaar) is bovendien niet aangepast aan de belangen die bij duurzame ontwikkeling op het spel staan. De coördinatie van de milieuzorg van de federale overheidsdiensten bleek daarenboven ontoereikend te zijn, hetzij door een gebrek aan middelen, hetzij omdat projecten onvolledig werden gerealiseerd.
- 223 De ontwikkelde instrumenten (federaal charter en overzichtstabel van milieuzorg) volstaan niet om het gewenste gedrag uit te lokken en de gevolgen ervan te meten. Meer nog, er werden enkel gegevens inzake milieuzorg vergaard voor een weinigzeggend aantal gebouwen en niet al die gegevens werden benut.
- 224 Op basis van de rapporten van de leden van de ICDO kan men zich geen idee vormen van de vooruitgang die op het vlak van duurzame ontwikkeling is geboekt in de diensten of instellingen die ze vertegenwoordigen. Er bestaat geen totaalbeeld van de verwezenlijking van het federaal plan. Het jaarrapport van de ICDO zelf heeft, zoals bepaald is in de wet, betrekking op haar eigen activiteiten.

Weinig veranderd

- 225 Vier jaar na de goedkeuring van het federaal plan kan de milieuzorg van de overheidsdiensten nog altijd niet worden geëvalueerd: een stand van zaken opmaken blijft nog altijd één van de doelstellingen van het voorontwerp van tweede federaal plan. Sinds 2002 werd trouwens geen enkel overzicht van de toestand op het vlak van milieuzorg meer gepubliceerd.
- 226 Slechts weinig middelen uit het federaal plan zijn ingevoerd. Hoewel in de geproduceerde rapporten te lezen stond dat die middelen ontoereikend waren of dat de invoering van sturingsinstrumenten uit het federaal plan gebrekkig verliep, werd geen enkele corrigerende maatregel genomen.
- 227 De federale regering is er tot slot niet in geslaagd de criteria van een duurzame ontwikkeling te integreren in het beheer van de domeinen en diensten die onder haar gezag vallen.

Geen aandacht voor richtsnoeren

- 228 De maatregelen waarin de wet of het plan zelf voorzien hebben om het federaal plan te concretiseren, zijn algemeen gesproken slechts intenties gebleven.
- 229 Hoewel ze daartoe wettelijk verplicht was, heeft de ICDO nog geen samenwerkingsprotocollen met de federale overheidsdiensten gesloten waarin hun opdrachten, de methodologische normen, de algemene richtsnoeren en de aanbevolen termijnen worden gedefinieerd.
- 230 De regering en de federale overheidsdiensten hebben nauwelijks aandacht besteed aan de richtsnoeren die de uitvoering van het federaal plan moeten begeleiden of omkaderen, hoewel de Kamer van Volksvertegenwoordigers verscheidene resoluties daarover heeft goedgekeurd.

De wil tot verandering zichtbaar maken

- 231 De Staat moet des te meer een voorbeeldfunctie vervullen omdat hij, door zijn bevoegdheden, slechts een beperkte rol kan spelen en een geringe impact kan hebben. Deze voorbeeldfunctie is noodzakelijk om de sensibilisering voor de impact van de duurzame ontwikkeling geloofwaardig te maken en bij de burgers en de andere actoren de gewenste veranderingen teweeg te brengen.
- 232 De federale Staat mag die voorbeeldfunctie niet enkel uitoefenen via een – momenteel ontbrekend – communicatiebeleid, maar moet ook zijn acties sturen en er rekenschap over afleggen.
- 233 De Ministerraad heeft de ministers respectievelijk bevoegd voor de Regie der Gebouwen, voor begroting, voor ambtenarenzaken en voor duurzame ontwikkeling gevraagd meerdere initiatieven te nemen om aan de vermelde problemen tegemoet te komen. Als maatregelen worden onder meer gepland het gebruik van een softwareprogramma ontwikkeld door de Regie der Gebouwen, het opnemen van duurzame ontwikkeling in het beheer van de federale overheidsdiensten, en budgettaire mogelijkheden om milieuzorg te promoten.

Antwoord van de
Ministerraad van
25 maart 2005

4.2 Onvoldoende coördinatie van de milieuzorg

- 234 Het onderzoek van de milieuzorg van de overheidsdiensten heeft aangetoond hoe belangrijk de coördinatiefunctie is. Die coördinatiefunctie moet, wat ook het orgaan moge zijn die ze uitoefent, erop toezien dat de gevoerde acties relevant, coherent en doeltreffend zijn.
- 235 Wanneer men aan de coördinatiefunctie, zoals nu het geval is, enkel de opdracht verbindt om gegevens te vergaren, te analyseren, te synthetiseren en de implementatie van het federaal ecologisch charter op te volgen, biedt dat onvoldoende garanties dat de strategische doelstellingen zullen worden bereikt.
- 236 Het Rekenhof formuleert de aanbeveling dat er een echte coördinatiefunctie zou komen in de fase vóór de uitvoering van het gewenste beleid inzake milieuzorg, om ervoor te zorgen dat de strategische doelstellingen worden vertaald in operationele doelstellingen en in actieplannen.
- 237 Deze coördinatiefunctie zou over adequate middelen en over voldoende gezag moeten beschikken om het transversaal beleid te sturen en erop toe te zien dat de begrotingskredieten in overeenstemming zijn met de nagestreefde doelstellingen.

Zo zouden bijvoorbeeld de doelstelling van een vermindering van het energieverbruik en de voor de investeringen vereiste kredieten moeten worden geïntegreerd in de budgettaire meerjarenplanning.

- 238 De versterking van de coördinatiefunctie zou er ook toe moeten bijdragen dat de federale overheidsdiensten in hun geheel en de overheidsinstellingen die van deze overheidsdiensten afhangen, beter over de geboekte vooruitgang in de milieuzorg rapporteren.

Antwoord van de
Ministerraad van
25 maart 2005

- 239 Met het oog op een slagkrachtige coördinatiestructuur, heeft de federale regering besloten de middelen van de POD Duurzame Ontwikkeling te versterken. Hiertoe zal ze onderzoeken hoe budgettair een autonome personeelsenveloppe kan worden ingevuld.

4.3 Kloof tussen woord en daad

- 240 Op de verbintenis uit de regeringsverklaringen om een beleid van duurzame ontwikkeling uit te bouwen, volgden geen concrete doelstellingen die op doeltreffende wijze werden doorgegeven naar de verschillende niveaus van de federale administratie.

- 241 Dat ontbreken van een duidelijke richting werd duidelijk zodra het federaal plan werd goedgekeurd en het heeft zich logischerwijze vertaald in uitvoeringsmiddelen die ofwel er niet waren ofwel onvoldoende bleken.

Bij de goedkeuring van het plan heeft de federale regering immers de tekst ingeleid door een kadertekst waardoor het elke reglementaire kracht mist.

Het federaal plan werd evenmin uitgesplitst in departementale plannen, de budgettaire aspecten ervan werden verwaarloosd en de capaciteit om het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling uit te voeren, werd slechts recent in beperkte mate versterkt.

Zowel wat de milieuzorg van de overheidsdiensten betreft als wat de werking van de organen betreft die zijn opgericht of opdrachten kregen door de wet van 1997, heeft het Rekenhof vastgesteld dat de toegekende middelen niet in verhouding staan tot de acties die moeten worden ondernomen.

- 242 Er werd bovendien geen communicatiebeleid uitgebouwd om de overheidsdiensten en de burgers te mobiliseren, bij te dragen tot de uitvoering van het federaal plan en het belang van de duurzame ontwikkeling te integreren in het dagelijks leven.

- 243 Die gebreken bij de implementering staan in contrast met de zorg die werd besteed aan de procedure voor de uitwerking van het federaal plan en maken hiervan veeleer een streefdoel dan een instrument van het gevoerde beleid.

Antwoord van de
Ministerraad van
25 maart 2005

- 244 De regering heeft beslist dat de samenwerkingsprotocollen tussen de ICDO en de federale overheidsdiensten en instellingen afgesloten moeten zijn voor het einde van 2005. Ze heeft eveneens verschillende maatregelen goedgekeurd om de richtsnoeren uit het Federaal Plan te concretiseren om aldus de uitvoering daarvan te garanderen.

- 245 Het Rekenhof merkt daarbij op dat de regering zich er in het algemeen toe verbonden heeft de middelen te versterken van de spelers binnen de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling, maar zich niet uitgesproken heeft over de middelen voor de uitvoering van het beleid.

4.4 Geen institutionele katalysator

- 246 De wet heeft geen enkele instelling aangesteld om erop toe te zien dat de duurzame ontwikkeling wordt geïntegreerd in het overheidsbeleid, noch om de uitvoering van het federaal plan te coördineren. Die uitvoering valt onder de verantwoordelijkheid van elke minister en elke overheidsdienst, zonder institutionele stimulans.
- 247 Omdat er geen orgaan is dat voldoende gezag heeft om de uitvoering van het federaal plan te stimuleren en te coördineren, berust deze uitvoering enkel op zin voor initiatief, overtuigingskracht en goede wil. De federale diensten leggen bovendien niet op doeltreffende wijze rekenschap af over hun acties. Ze worden evenmin aangemoedigd om het federaal plan te verwezenlijken en ze lopen geen enkele sanctie op, zelfs als het evident is dat de doelstellingen niet zijn bereikt.
- Bepaalde maatregelen in het federaal plan hebben weliswaar een concrete invulling gekregen en een bepaalde impact gehad. Die verwezenlijkingen, die niet noodzakelijkerwijze kunnen worden toegeschreven aan de door de wet ingestelde structuur, worden echter niet benut door de bestaande rapporteringsmiddelen.
- 248 Zowel de instrumenten (het plan en de rapporten) als de actoren van de coördinatie van het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling (de ICDO, het Federaal Planbureau en de POD Duurzame Ontwikkeling) bevinden zich in de marge van het politieke en administratieve besluitvormingsproces van de Staat.
- Hoewel die situatie veeleer gunstig is voor de uitwerking van een onafhankelijk federaal rapport, doet ze de vraag rijzen of de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling die in het federaal plan zijn vooropgesteld, haalbaar en adequaat zijn.
- 249 Om voor die vaststellingen een oplossing te vinden, beveelt het Rekenhof aan de rol van katalysator toe te kennen aan een specifiek orgaan, zonder daarbij noodzakelijkerwijze het aantal actoren te vergroten. Dat orgaan zou verantwoordelijk zijn voor de impulsen die aan het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling gegeven moeten worden.
- 250 Voor de federale regering is de aanbevolen institutionele verankering wel degelijk geconcretiseerd door de oprichting van de POD Duurzame Ontwikkeling en de versterking van de middelen ervan. Ook de oprichting van de cellen duurzame ontwikkeling en de link met zowel de POD Duurzame Ontwikkeling en de ICDO getuigen van de wil tot versterking van het overheidsapparaat.

Antwoord van de
Ministerraad van
25 maart 2005

4.5 Noodzaak om de leercyclus te herzien

Doorbreking van de leercyclus

- 251 Doordat het tweede federaal rapport achttien maanden vertraging heeft opgelopen, werd de leercyclus die de wet van 1997 had ingesteld, doorbroken. Dat heeft als gevolg dat het tweede federaal plan geen voordeel kan putten uit de lessen van een actueel en stipt federaal rapport.
- 252 Die vertraging wordt vooral verklaard door de talrijke opdrachten die het Federaal Planbureau moet vervullen. De wet draagt het Federaal Planbureau immers op het voorontwerpplan voor te bereiden en het tweejaarlijks rapport te redigeren. Ze bepaalt bovendien dat het eveneens het secretariaat van de ICDO waarneemt.
- 253 De schaarste van de beschikbare middelen ligt aan de oorsprong van heel wat van de vastgestelde moeilijkheden. De verschillende actoren die zijn belast met

de coördinatie van het federaal beleid inzake duurzame ontwikkeling (de ICDO, het Federaal Planbureau, en meer recent de POD Duurzame Ontwikkeling) moeten de beschikbare middelen bundelen om de verschillende opdrachten te kunnen vervullen die zijn bepaald in de wet of in de daaruit voortvloeiende besluiten.

- 254 Het moeten delen van deze middelen heeft tot gevolg dat processen die continu zouden moeten verlopen (met name om de geplande vervalltermijnen in acht te nemen), nu in sequenties verlopen. De uitwerking van het federaal rapport wordt belemmerd door de opstelling van het plan enzovoort. Zodra er zich ergens een vertraging voordoet, komen alle volgende vervaldatum in gevaar.
- 255 Over een cyclus van vier jaar lijkt het hoe dan ook heel moeilijk twee federale rapporten klaar te krijgen waarvan de finaliseringsprocedure negen maanden duurt en een federaal plan waarvan de uitwerking nagenoeg twaalf maanden vergt.

Noodzaak om het tempo te herzien

- 256 Zowel de frequentie (vier jaar) van het plan als de inhoud ervan (identificatie van de maatschappelijke problemen en geplande acties) doen de vraag rijzen naar de terugkoppeling van het plan aan de beleidsverklaringen van de federale regering en de begrotingsdocumenten.
- 257 Een oplossing zou erin bestaan het federaal plan veeleer op te vatten als een strategisch instrument dat de toekomstvisie beschrijft die de federale Staat op middellange en lange termijn (van tien tot dertig jaar) wil realiseren. Ook zou men de tussenliggende doelstellingen en de nodige acties kunnen integreren in de klassieke programmerings- en beheersinstrumenten van de regering en van de federale overheidsdiensten.

Dat onderscheid zou de mogelijkheid bieden het statuut en de hiërarchie van de verschillende programmeringsniveaus beter te identificeren. Het zou bovendien ertoe bijdragen de verbintenis die België in Rio de Janeiro is aangegaan om op billijke wijze te voldoen aan de behoeften op het gebied van ontwikkeling en milieu van de huidige en toekomstige generaties, te vertalen in intermediaire doelstellingen gekoppeld aan concrete actieplannen met de nodige middelen voor hun verwezenlijking.

- 258 Het Rekenhof is van oordeel dat de begrotingscyclus een meer adequaat kader zou vormen om de geplande acties en de nodige middelen te preciseren.
- 259 Wat de federale rapporten betreft, zou door de interne opvolging van de maatregelen en de externe evaluatie van het gevoerde beleid beter van elkaar te onderscheiden, de mogelijkheid ontstaan én de wettelijke frequentie van die rapporten (nu tweejaarlijks) te verminderen én tegelijk de draagwijdte ervan nauwkeuriger toe te spitsen. Deze differentiëring zou bovendien toelaten de onafhankelijkheid van de federale rapporten beter te waarborgen.

Functiescheiding

- 260 De wet en het koninklijk besluit betreffende de organisatie en de werking van de ICDO plaatsen de ICDO en het Federaal Planbureau in een onderlinge relatie waarin ze tegelijkertijd optreden als rechter en als partij. Dit zou de objectiviteit van de federale rapporten kunnen schaden of in ieder geval hun imago kunnen aantasten.
- 261 Bovendien is het in het algemeen verkieslijk de evaluatie van een beleid toe te vertrouwen aan een orgaan dat dat beleid niet mee uitwerkt of uitvoert.

262 Het Rekenhof formuleert de aanbeveling dat het Federaal Planbureau alle opdrachten zou afstaan die het op het vlak van duurzame ontwikkeling door de wet van 1997 gekregen heeft, inclusief het secretariaat van de ICDO, maar met uitzondering van de verantwoordelijkheid voor het federaal rapport. Het Federaal Planbureau is immers de instelling die het best geplaatst is om het gevoerde beleid te evalueren en om hierover verslag uit te brengen via het kanaal van het federaal rapport.

263 De federale regering is van mening dat het tijdsschema dat de wet voorschrijft potentieel doeltreffend is en kan worden gerespecteerd. Ze bevestigt de analyse van het Rekenhof over de oorzaken van de vertragingen vastgesteld bij het opstellen van de federale rapporten en verbindt zich ertoe ze te verhelpen.

De regering gaat er eveneens mee akkoord dat elke schijn van verwarring tussen de rollen van rechter en partij moet worden vermeden. Om de relaties tussen de verschillende spelers uit te klaren en zo nodig te veranderen, zal de regering dit punt onderzoeken en heeft ze de staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling belast met de voorbereiding ervan.

Antwoord van de
Ministerraad van
25 maart 2005

4.6 Wetsherziening

264 Vanuit een onderzoek van het beleid op het vlak van milieuzorg, heeft het Rekenhof vastgesteld dat de mechanismen waarin de wet of het federaal plan voorzien om het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling uit te voeren, niet werden geconcretiseerd.

265 Na onderzoek van de structurele aspecten van het in 1997 goedgekeurde coördinatiebeleid, concludeert het Rekenhof dat er een situatie is gegroeid waarvan niet echt kan worden verwacht dat ze binnen een redelijke termijn meetbare resultaten zal opleveren. Hoe meer vertraging de acties oplopen, des te doortastender ze zullen moeten zijn. Het Rekenhof pleit bijgevolg voor een wetsherziening en het heeft enkele krachtlijnen uitgetekend die als uitgangspunten kunnen dienen voor een reflectieoefening.

266 In het algemeen zou de wet de algemene principes van de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling moeten vastleggen en de federale uitvoerende macht een echte rapporteringsplicht moeten opleggen.

267 Om alle moeilijkheden van terugkoppeling tussen verschillende plannen of programmeringsdocumenten te vermijden, zou het federaal plan de toekomstvisie moeten formuleren die de federale Staat op middellange en lange termijn (van tien tot dertig jaar) wil realiseren. Dat geheel van strategische oriëntaties zou moeten worden gedefinieerd vóór er terzake nog regeringsverklaringen worden afgelegd of andere plannen worden uitgewerkt.

268 De wetgever moet de periodiciteit van een dergelijk plan vastleggen en meer in het bijzonder bepalen of die visie bij elke regeerperiode moet worden geactualiseerd. Ook zou moeten worden bepaald welk orgaan het best geschikt is om de participatie van de burgers, de regering en het parlement bij de uitwerking van deze toekomstvisie te coördineren.

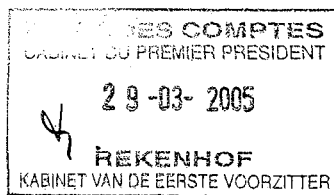
In het licht van de criteria inzake duurzame ontwikkeling is de participatie een continu proces dat verder gaat dan een gerichte raadpleging van de bevolking. Op dit ogenblik is de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling het enige orgaan dat permanent een belangrijke raadplegingsfunctie waarneemt en dat een toekomstvisie zou kunnen uitwerken.

- 269 Om de strategieën, actieplannen, tussenliggende doelstellingen en middelen voor het bereiken van de streefdoelen doeltreffend te definiëren, moeten ze worden geïntegreerd in de klassieke processen en documenten van programmering en beheer van de federale Staat. De verwezenlijking van die maatregelen moet intern gecoördineerd en opgevolgd worden.
- 270 Die opdrachten zouden kunnen worden opgedragen aan de Programmatorische Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling of aan een orgaan met een ander statuut of met een andere naam dat in de plaats zou komen van deze programmatorische overheidsdienst.
- Om succesvol te zijn, moet die institutionele actor in ieder geval beschikken over erkend gezag, de nodige middelen en een blijvende verbintenis van de federale regering.
- 271 Het Federaal Planbureau zou belast blijven met de uitwerking van toekomst-scenario's alsook met de evaluatie van de toestand en het gevoerde beleid. Hierdoor zouden de federale rapporten, volgens de timing waarmee ze worden uitgebracht, als stof kunnen dienen voor de debatvoering over de langetermijnvisie of over de doeltreffendheid van de strategieën en actieplannen.
- 272 De frequentie van de federale rapporten zou echter kunnen worden verminderd. Ze zouden om de drie of vier jaar kunnen worden gepubliceerd in plaats van tweejaarlijks. Die nieuwe periodiciteit zou het mogelijk moeten maken de verplichtingen op het vlak van de uitwerking van een federaal rapport te verzoenen met de kans om te gelegener tijd het democratisch debat over de inzet van een duurzame ontwikkeling alsmede over de verwezenlijkingen en de impact van het federaal beleid te voeden.
- 273 Tot slot is het Rekenhof van oordeel dat de federale regering aan het parlement verantwoording moet afleggen over het beleid inzake duurzame ontwikkeling.
- 274 De federale regering is van mening dat de wet niet hoeft te worden veranderd. De opmerkingen van het Rekenhof reiken immers verder dan de wet van 5 mei 1997. Daarom nodigt de regering de Senaat, de parlementaire reflectiekamer, uit om de punten met betrekking tot strategieontwikkeling op lange termijn en overeenstemming van plannen met de regeerperiode, te onderzoeken.

Antwoord van de
Ministerraad van
25 maart 2005

Bijlage 2: Commentaar en actieplan van de federale regering (MR 25/3/2005)

Bijlage
Antwoord van de regering

La Cour des Comptes
A l'attention du Premier Président
2, rue de la Régence
1000 Brussel

25 mars 2005

Monsieur le Premier Président,

Conformément à la procédure de la Cour des comptes, telle que décrite dans votre lettre du 17 janvier (réf. N° A 6 – 2.315.392 L7), complétée des dispositions précisées dans votre courrier du 23 février, j'ai l'honneur de vous transmettre ce jour, en annexe de la présente, une réponse au 'Rapport de la Cour des comptes sur la coordination de la politique fédérale de développement durable'.

La réponse est une note reprenant des commentaires, ainsi qu'un plan d'action visant à remédier aux problèmes relevés dans le Rapport susmentionné. Cette note a été approuvée par le Conseil des Ministres le 25 mars 2005.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Premier Président, l'expression de ma considération distinguée.

Els VAN WEERT
Secrétaire au Développement durable et à l'Economie sociale

Commentaar en actieplan van de federale regering op het ‘Verslag van het Rekenhof betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling’

In deze nota wordt de indeling van het ‘Verslag van het Rekenhof betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling’ gevolgd om commentaar te formuleren en de maatregelen uit het actieplan¹ voor te stellen.

Inleiding

De inleiding van het verslag heeft geen commentaar vanwege de bevoegde staatssecretaris en/of regering. Het geeft duiding bij de verschillende onderdelen van de wet en beschrijft de gevolgde methodologie van het verslag. Het vermeldt op het einde ook de algemene inschatting over het verslag van de drie bevoorrechte getuigen.

De regering wenst – omdat het Rekenhof reeds in de inleiding verwijst naar de aankoop van producten - toch even te wijzen op Omzendbrief P&O/DO/1. van 27 januari ll. tot *Implementatie van het duurzame ontwikkelingsbeleid bij de overheidsopdrachten van leveringen gelanceerd door aanbestedende overheden van de federale overheid die behoren tot de klassieke sectoren.*

Hoofdstuk 1

Situering

Het Rekenhof heeft als gevalstudie om de doelmatigheid van de uitvoering van de wet van 5 mei 1997 te bestuderen gekozen voor ‘het beleid inzake milieuzorg, met name de beheersing van de consumptie van niet-hernieuwbare middelen door de overheidsdiensten en hun afvalproductie’. Het Rekenhof heeft verschillende punten van kritiek.

- a) Een eerste reeks stelt dat de doelstellingen inzake milieuzorg, zoals geformuleerd in het FPDO 2000-2004 niet ‘smart’² zijn geformuleerd én dat er evenmin een nulmeting is gebeurd.
- b) In een tweede reeks wordt aangegeven dat paragrafen 154, 155, 156 en 157 van het FPDO 2000-2004 in de verschillende FOD/POD’s én in de POD Duurzame Ontwikkeling in onvoldoende mate werden uitgevoerd.
- c) In de derde en laatste reeks gaat het Rekenhof dieper in op twee opvolgingsmechanismen voor paragraaf 155: de coördinatiecel bij de POD Duurzame

¹ Merk op dat in dit kader alle maatregelen samen het actieplan omvatten om tegemoet te komen aan de vermelde problemen in het verslag van het Rekenhof.

² Het Rekenhof merkt op dat dit doelstellingen zijn die specifiek, meetbaar, ambitieus, realistisch, tijdsgebonden en relevant zijn.

Commentaar en maatregelen uit het actieplan

- a) Naast de in de tekst van het verslag vermelde tegenwerping van de POD Duurzame Ontwikkeling, wenst de regering ook te wijzen op de inmiddels hernieuwde softwaresysteem EIS. Dit softwaresysteem zal het mogelijk maken om effectief tegemoet te komen aan de bepalingen van het eerste Federaal Plan. De Staatssecretaris bevoegd voor duurzame ontwikkeling en de Minister bevoegd voor de Regie der Gebouwen voorzien onder meer volgende maatregelen om een effectief gebruik van dit systeem mogelijk te maken:

1. De opmaak van een omzendbrief aan alle beheerders van de gebouwen in eigendom van of in huur door de Regie der Gebouwen waarin zij gewezen worden op het verplichtend karakter van het gebruik van het softwareprogramma EIS;
2. De opstart van een informatie en sensibiliseringscampagne, incl. desgevallend een vorming, voor die beheerders.

De regering wenst ook op te merken dat een aantal administraties reeds gevorderd zijn op weg naar een gecertificeerd milieuzorgsysteem en bijgevolg reeds wel beschikken over een nulmeting.

- b) Betreffende de opvolging van paragraaf 154 uit het FPDO 2000-2004 neemt de regering volgende maatregelen:

1. Omtrent de beperkte coördinatiestructuur:

- Elke FOD en POD moet in het actieplan 2006 van de cellen duurzame ontwikkeling (zie verder) aantonen dat de milieuverantwoordelijke beschikt over voldoende ervaring en/of opleiding;
- Daarenboven moet in het betrokken actieplan 2006 worden gemotiveerd hoeveel milieuadviseurs (afhankelijk van het personeelsbestand) die milieuverantwoordelijke bijstaan, rekening houdend met de budgettaire regels dienaangaande;
- De ministers verantwoordelijk voor autonome overheidsbedrijven en parastatale instellingen zullen dezelfde eisen stellen tegen 2006;

2. Omtrent het niet-gecertificeerd federaal leefmilieucharter:

- De Staatssecretaris bevoegd voor duurzame ontwikkeling heeft – in opvolging en uitvoering van paragraaf 157 - eind 2004 een consultant belast om na te gaan hoe de verschillende FOD's en POD's van de huidige situatie, rekening houdend met alle beslissingen van de regering in deze legislatuur, snel kunnen evolueren naar een gecertificeerd milieuzorgsysteem zoals EMAS. De resultaten van de studie wijzen uit dat het tijdsschema van 2007 kan worden gehaald mits een grondige plan van aanpak. De Staatssecretaris bevoegd voor duurzame ontwikkeling wordt ermee belast om tegen eind april 2005 dit plan van aanpak aan de Ministerraad voor te leggen. De regering wenst er nu reeds op te wijzen dat het evident is dat de leefmilieuwetgeving wordt nageleefd door overheden.

3. Omtrent de onvolledige overzichtstabellen:

- Voor wat betreft de kritiek van het Rekenhof op de gebrekkige uitvoering van paragraaf 155 wordt verwezen naar wat als commentaar en maatregelen onder a) werd geschreven.
4. Omtrent het ontbreken van een actieplan en financiële stimuli:
- In het verslag zelf wordt aangegeven dat de Ministerraad van 19 november 2004 het ontwerp van Koninklijk Besluit heeft goedgekeurd tot oprichting en financiering van een ESCO (Energy Service Company). Inmiddels is deze dochtermaatschappij van de Federale Investeringsmaatschappij, onder de naam FEDESCO, operationeel sedert februari 2005. De verwachting is dat de eerste projecten worden opgezet tegen eind 2005.
 - Zoals reeds beslist op de Ministerraad van 20 en 21 maart 2004 te Oostende bereidt de Minister bevoegd voor begroting verder een omzendbrief voor waarbij de gerealiseerde besparingen inzake milieuzorg (energie, water, ...) binnen de respectievelijke FOD of POD moeten worden aangewend voor nieuwe initiatieven inzake de verduurzaming van het eigen huishouden. Het is de bedoeling dat deze circulaire van kracht wordt vanaf 2006. In die zin zal 2005 gelden als nulmeting. Teneinde dit mogelijk te maken zal deze circulaire gepubliceerd worden voor 1 juli 2005.
- c) Het antwoord van de regering op de punten van kritiek van het Rekenhof inzake de opvolging van paragraaf 155 luidt als volgt:
1. De regering zal onderzoeken hoe budgettair een autonome personeelsenveloppe voor de POD Duurzame Ontwikkeling kan worden ingevuld.
 2. Verder wordt ook gewezen op het Koninklijk Besluit van 22 september 2005. De oprichting van de cellen duurzame ontwikkeling heeft ook een weerslag op de taken van, enerzijds, de ICDO en haar secretariaat en, anderzijds, de POD Duurzame Ontwikkeling. Elke FOD en POD zal in het actieplan 2006 van de desbetreffende cel aantonen hoe de cel de door de wet en de uitvoeringsbesluiten opgesomde taken naar behoren zullen uitvoeren, in het bijzonder voor wat betreft de opvolging van de uitvoering van het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling.
 3. De regering stelt dat een aantal Voorzitters van FODs en PODs reeds het streven naar duurzame ontwikkeling als onderdeel van hun managementplan hebben opgenomen. De regering zal dit veralgemenen en alle voorzitters van de FOD's en de POD's ertoe aanzetten engagementen inzake duurzame ontwikkeling op te nemen in hun managementplannen. De Minister bevoegd voor ambtenarenzaken wordt gemandateerd hiervoor het nodige te ondernemen.

Hoofdstuk 2

Situering

Het Rekenhof formuleert onder de titel ‘Maatregelen ter concretisering van het federaal plan’ verschillende punten van kritiek:

- a) Eerst en vooral wordt gewezen op de niet uitgevoerde passage uit de wet van 5 mei 1997 met betrekking tot de opmaak van uitvoeringsprotocollen tussen de ICDO en de federale administraties en publieke instellingen.
- b) Een tweede reeks van kritiek handelt over de gebrekkige toepassing van de algemene richtsnoeren voor beleid zoals geformuleerd in het FPDO 2000-2004.

Commentaar en maatregelen uit het actieplan

- a) De regering verwacht dat de ICDO, hierbij geholpen de POD DO, een maximale inspanning zal leveren om tegen eind 2005 met elke federale overheidsdienst en alle relevante publieke instellingen een samenwerkingsprotocol af te sluiten. De aanspreekpunten hiervoor zijn de cellen duurzame ontwikkeling. Hierover zal gerapporteerd worden in de actieplannen van de cellen duurzame ontwikkeling 2006 en in het rapport van de ICDO 2005.
- b) De regering wijst in verband met de algemene richtsnoeren op de volgende punten:
 1. De regering onderlijnt dat in de meeste FOD en POD de cellen duurzame ontwikkeling zijn opgericht. De Ministerraad belast de Minister bevoegd voor ambtenarenzaken en de Staatssecretaris bevoegd voor duurzame ontwikkeling om tegen eind april een nota voor te leggen aan de Ministerraad met een stand van zaken in elke FOD en POD van de oprichting van de cellen duurzame ontwikkeling.
 2. De Ministerraad belast de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling om tegen eind juni gedetailleerd verslag uit te brengen over de uitvoering van paragraaf 771 én 772 van het FPDO 2000-2004.
 3. De regering wijst erop dat de verdere uitwerking van de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling momenteel het voorwerp uitmaakt van een grondig onderzoek in de ICDO zowel voor het eerste als voor het tweede Federaal Plan. Eind april zal de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling aan de regering voorleggen welke maatregelen uit het eerste Federaal Plan nog zouden moeten worden meegenomen onder wiens verantwoordelijkheid én anderzijds wie de verantwoordelijkheid draagt voor de uitvoering van de verschillende onderdelen in de 31 acties uit het tweede Federaal Plan. Betreffende de ontwikkeling van analyse- en evaluatieprocedures wordt gewezen op het wetenschappelijk onderzoek dat momenteel gaande is – én zich in een fase van gevalstudie bevindt – om te komen tot een duurzaamontwikkelingseffectenbeoordeling (DOEB). Vanaf 2006 zal deze DOEB worden toegepast in elke FOD en POD; de cellen duurzame ontwikkeling zijn belast met de opvolging hiervan.

4. De regering wijst er in verband met de definitie van indicatoren van duurzame ontwikkeling op dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen de verschillende sets van indicatoren. Aan de ene kant is er nood aan een set van sleutelindicatoren om de situatie van duurzame ontwikkeling in België op te volgen. De Staatssecretaris bevoegd voor duurzame ontwikkeling heeft zich hierbij laten inspireren door het advies van 19 februari 2004 van de FRDO. Zij heeft voorgesteld aan de deelstaten om in het kader van de opmaak van de Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling dat voorstel te volgen. De besprekingen dienaangaande zijn volop aan de gang. Aan de andere kant staat elk beleidsniveau voor de uitdaging om sets van indicatoren te ontwikkelen om beleid en maatregelen te evalueren. Dit is niet eenvoudig en hiertoe dient nog heel wat kennis te worden ontwikkeld en doorgegeven. Het komt er immers op aan dat deze indicatoren niet beïnvloed worden door 'ruis', d.w.z. door beslissingen van andere beleidsniveaus of door macro-economische ontwikkelingen enz. In die zin is eind 2004 opdracht gegeven aan de leden van ICDO om in de loop van de daarop volgende maanden indicatoren te definiëren die eenduidig zijn voor de opvolging van de maatregelen uit het FPDO 2004-2008.

Hoofdstuk 3

Situering

Het Rekenhof heeft de structurele aspecten van de wet van 5 mei 1997 onderzocht. Op basis van dit onderzoek worden verschillende punten van kritiek geformuleerd.

- a) Een eerste reeks van opmerkingen handelt over de onmogelijkheid om het tempo van de beleidscyclus in acht te nemen, meer in het bijzonder de opmaak van de rapporten en de plannen.
- b) Een tweede reeks opmerkingen gaan over de betrekkingen tussen het Federaal Planbureau en de ICDO. De belangrijkste opmerking hier betreft de mogelijke verwarring tussen 'rechter en partij', tussen het evalueren van het beleid (Task Force Duurzame Ontwikkeling) en het mee uitwerken van het beleid (ICDO Secretariaat). In de feiten betekent dit dat het Federaal Planbureau op dit moment deelneemt aan verscheidene fasen van de planningscyclus en het federaal rapport opstelt. Het neemt ook het secretariaat van de ICDO waar.
- c) In een derde reeks van opmerkingen gaat het Rekenhof in op het vermogen om van verklaringen over te stappen naar verwezenlijkingen. Hiertoe vertrekt het Rekenhof van referentiecriteriën van de OESO.
- d) Tot slot wijst het Rekenhof op de ontoereikende middelen die ter beschikking zijn om de wet doelmatig uit te voeren.

Commentaar en maatregelen uit het actieplan

- a) De regering onderschrijft de vaststelling van het Rekenhof dat het tijdsschema dat de wet voorschrijft potentieel doeltreffend is.
- De verschuiving die in de tijd is opgetreden bij de opmaak van de Federale Rapporten voor Duurzame Ontwikkeling heeft te maken met de taakbelasting van (leden van) de Task Force Duurzame Ontwikkeling binnen het Federaal Planbureau: dit is te wijten aan de totstandkoming van het eerste Federaal Plan aan de sterke bevraging van het team omdat het secretariaat van de ICDO nog niet voldoende bestaft was én omdat de POD Duurzame Ontwikkeling nog niet was opgericht.
 - Daarnaast is er de algemene vaststelling dat de goedkeuring van de wet betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling in het voorjaar van 1997 niet betekende dat er meteen ook middelen werden voorzien voor de organen bedoeld in de wet. Ook dat heeft mede de vertraging veroorzaakt.
 - De regering maakt zich sterk dat de potentiële doeltreffendheid ook effectief kan worden bereikt in de komende jaren bij de voorbereiding van het derde Federaal Plan, dat in werking moet treden eind 2008. Het derde Federaal rapport zal immers ter beschikking zijn in september 2005, het vierde Federaal Rapport in september 2007. Op die manier zal het volgende Federaal Plan zich kunnen baseren op twee rapporten.
 - De andere overwegingen die het Rekenhof maakt, onder meer door te verwijzen naar het advies van de FRDO, moeten het voorwerp uitmaken van een diepgaande bespreking over planning die wordt afgestemd op de legislatuur en/of op de lange termijn. Dit is een onderwerp dat zich echter niet beperkt tot de wet van 5 mei 1997. De regering nodigt dan ook de Senaat, de parlementaire reflectiekamer, uit om zich hierover te buigen.
- b) De regering gaat akkoord met de vaststelling dat de schijn van een verwarring tussen ‘rechter en partij’ moet vermeden worden. De relaties tussen de verschillende spelers (Task Force Duurzame Ontwikkeling, ICDO Secretariaat, POD Duurzame Ontwikkeling) op het terrein moeten dan ook uitgeklaard en desgevallend veranderd worden met het oog op verduidelijking. De regering zal dit onderzoeken en belast de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling met de coördinatie. De regering verwacht de resultaten hiervan tegen eind mei op de Ministerraad.
- c) In het verslag wijst het Rekenhof reeds zelf naar de wijzigingen die zijn opgetreden sinds de inwerkingtreding van de wet van 5 mei 1997 én sinds het afsluiten van het onderzoek in juni 2004. De regering bevestigt inderdaad de oprichting van de POD Duurzame Ontwikkeling, de wijziging van de samenstelling van de ICDO én de oprichting van de cellen duurzame ontwikkeling. Het onderzoek naar hoe budgettair een autonome personeelsenveloppe voor de POD Duurzame Ontwikkeling kan worden ingevuld past hier ook in.
- d) Zoals hoger reeds aangegeven komt het onderzoeken hoe budgettair een autonome personeelsenveloppe voor de POD Duurzame Ontwikkeling kan worden ingevuld mede tegemoet aan de opmerkingen van het Rekenhof.

Hoofdstuk 4

Situering

In het laatste hoofdstuk geeft het Rekenhof verschillende punten aan onder de volgende hoofdingen:

- a) Moeizame verwezenlijking
- b) Onvoldoende coördinatie van de milieuzorg van de federale diensten
- c) Kloof tussen woord en daad
- d) Geen institutionele katalysator
- e) Noodzaak om de leercyclus te herzien
- f) Wetsherziening

In deze verschillende punten wordt gesynthetiseerd wat in de vorige drie hoofdstukken werd naar voor geschoven. Daaraan werden conclusies verbonden en aanbevelingen geformuleerd.

Commentaar en maatregelen uit het actieplan

- a) Het eerste punt gaat vooral in op het ontbreken van een stand van zaken inzake milieuzorg en het ontbreken van enige stimulans om aan milieuzorg te doen. De regering wenst nog eens op te merken dat een aantal administraties reeds gevorderd zijn op weg naar een gecertificeerd milieuzorgsysteem en bijgevolg reeds wel beschikken over een nulmeting. Verder geeft de regering aan dat de ministers respectievelijk bevoegd voor Regie der Gebouwen, voor begroting, voor ambtenarenzaken en voor duurzame ontwikkeling in de komende weken en maanden volgende initiatieven zullen nemen om aan de vermelde problemen tegemoet te komen:
 - de opmaak van een circulaire en het organiseren van informatie- en sensibiliseringscampagnes om effectief gebruik te laten maken van het softwareprogramma EIS (Minister bevoegd voor de Regie der Gebouwen en de Staatssecretaris bevoegd voor duurzame ontwikkeling);
 - eerst en vooral stelt de regering nog eens dat een aantal Voorzitters van FODs en PODs reeds het streven naar duurzame ontwikkeling als onderdeel van hun managementplan hebben opgenomen; de regering zal dit veralgemenen en alle voorzitters van de FOD's en de POD's ertoe aanzetten engagementen inzake duurzame ontwikkeling op te nemen in hun managementplannen; de Minister bevoegd voor ambtenarenzaken wordt gemandateerd hiervoor het nodige te ondernemen (Minister bevoegd voor ambtenarenzaken);
 - de opmaak van een circulaire om de financiële besparing die wordt gerealiseerd door milieuzorg (energie, water, ...) te laten aanwenden voor doeleinden inzake milieuzorg en duurzame ontwikkeling (Minister bevoegd voor begroting);
- b) Het tweede punt betreft het ontbreken van een slagkrachtige coördinatiestructuur. De regering zal in dit verband – en ook nog om andere redenen – onderzoeken hoe budgettair een autonome personeelsenveloppe voor de POD Duurzame Ontwikkeling kan worden ingevuld. (regering, Minister bevoegd voor begroting en Staatssecretaris bevoegd voor duurzame ontwikkeling);

- c) Het derde punt betreft het ontbreken van voldoende middelen om de maatregelen uit de plannen te realiseren. Ook wordt aangegeven dat er onvoldoende interne en externe communicatie wordt gevoerd om duurzame ontwikkeling bekend te maken en een draagvlak te creëren. De regering wijst erop dat de communicatie, in het bijzonder voor wat betreft het openbaar onderzoek bij de Federale Plannen inzake Duurzame Ontwikkeling, wel degelijk het voorwerp is geweest van diepgaande overwegingen.
- d) In het vierde punt wordt aangegeven dat de institutionele verankering in het overheidsapparaat onvoldoende duidelijk is. De regering stelt dat met de oprichting van de POD Duurzame Ontwikkeling – na de goedkeuring van de wet van 5 mei 1997 – en het voornemen om te onderzoeken hoe deze programmatorische overheidsdienst over een eigen budgettaire personeelsenveloppe zou kunnen beschikken deze institutionele verankering wel degelijk is versterkt. De oprichting van de cellen duurzame ontwikkeling en de link met zowel de POD Duurzame Ontwikkeling en de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling getuigen van de wil tot versterking van het overheidsapparaat op dat overkoepelende beleidsdomein.
- e) Het vijfde punt gaat in op verschillende elementen.
- Eerst en vooral geeft de regering aan dat de ministers bevoegd voor het Federaal Planbureau (Eerste Minister en Minister bevoegd voor economie) zullen onderzoeken of de instelling versterkt moet worden om de bepalingen uit de wet van 5 mei 1997 uit te voeren.
 - Betreffende het tempo van de beleidscyclus vermeld in de wet van 5 mei 1997 is de regering van mening dat deze inderdaad potentieel doeltreffend is. Als de Task Force Duurzame Ontwikkeling binnen het Federaal Planbureau voldoende stabiliteit wordt geboden inzake mensen en middelen en zich kan focussen op haar kerntaken zullen het – bijvoorbeeld - 3de en 4de Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling op tijd zijn opdat er rekening mee zou kunnen gehouden worden in het volgende Federaal Plan.
 - Tot slot van dit punt kan de regering aangeven dat zij het eens is met de noodzaak om de functies van de verschillende organen beter te definiëren.
- f) Zoals hoger aangegeven is zij van mening dat deze niet moet veranderd worden. Over de punten met betrekking tot strategieontwikkeling op de lange termijn en overeenstemming van plannen met de legislatuur nodigt zij de Senaat, de parlementaire reflectiekamer, uit om zich hierover in algemeenheid te buigen. Deze opmerking van het Rekenhof is immers verstrekkender dan de wet van 5 mei 1997. Verder kan de regering nogmaals wijzen op het onderzoek dat zal gevoerd worden hoe budgettair een autonome personeelsenveloppe voor de POD Duurzame Ontwikkeling kan worden ingevuld.

**Bijlage 3: Gemeenschappelijke raamtekst
Nationale Strategie Duurzame
Ontwikkeling**

De Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling is een vrucht van de samenwerking tussen de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen. In deze samenwerking wordt de federale logica en ieders bevoegdheden gerespecteerd. Het subsidiariteitsprincipe is een centrale referentie in deze samenwerking.

De Interministeriële Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling ad hoc (IMCDO)

1. herinnert aan de Conclusies van de Europese Raad van Göteborg (15-16 juni 2001) en aan artikel 162 b van het Implementatieplan aangenomen op de Wereldtop voor Duurzame Ontwikkeling (WSSD; 26 augustus - 4 september 2002), waarin de EU-lidstaten worden verzocht een eigen nationale strategie voor duurzame ontwikkeling (NSDO) op te stellen respectievelijk waarin wordt bepaald dat alle staten onmiddellijke stappen moeten ondernemen om vooruitgang te maken in de formulering en uitwerking van NSDO's en dat de implementatie ervan moet beginnen in 2005;

2. herinnert aan de Gauteng-verklaring (31 augustus 2002), ondertekend door regionale overheden uit de hele wereld, waaronder Vlaanderen en Wallonië, waarin zij zich geëngageerd hebben tot het uitwerken van regionale strategieën voor duurzame ontwikkeling (RSDO);

3. herinnert eraan dat België, uitgaande van haar eigen opvattingen en praktijken, een leidende rol heeft gespeeld met betrekking tot de internationale activiteiten inzake duurzame ontwikkeling en dat ze in de internationale fora sinds de Conferentie van Rio (1992) steeds een pleitbezorger is geweest van engagementen inzake NSDO's, en bijdraagt aan de ontwikkeling van het internationale bestuurskader inzake duurzame ontwikkeling op meerdere bestuursniveau's;

4. wijst op het internationale en Europese acquis inzake duurzame ontwikkeling, in het bijzonder:

- de Verklaring van Rio (1992);
- Agenda 21 (1992);
- de Politieke Verklaring van de WSSD (2002);
- het Implementatieplan van Johannesburg (2002);
- de Millenniumdoelstellingen van de Verenigde Naties;
- (het tussen regeringen onderhandelde en ter ratificatie voorgelegde) artikel I.3 van de Europese Grondwet;
- de Europese Strategie voor Duurzame Ontwikkeling (EU-SDS);

5. wijst op de verdeling van de bevoegdheden inzake duurzame ontwikkeling tussen de federale overheid en de gefedereerde entiteiten, niet alleen voor de drie pijlers, maar ook binnen elke pijler. Zo zijn in de economische pijler verschillende instanties bevoegd in het fiscale domein; in de sociale pijler valt onder meer de werkgelegenheidspolitiek, vorming en sensibilisering onder verschillende beleidsniveau's; en wat leefmilieu betreft zijn de gewesten grotendeels verantwoordelijk, maar is de federale overheid bijvoorbeeld wel nog bevoegd voor het uitvaardigen van de productienormen, voor de coördinatie van het internationale milieubeleid en de omzetting ervan in het Belgisch recht;

wijst op het feit dat gewesten en gemeenschappen zich wettelijk gezien op hetzelfde niveau bevinden als de federale overheid;

wijst erop dat hieruit volgt dat elke overheid de acties inzake duurzame ontwikkeling onderneemt in relatie tot hun bevoegdheid; en dat de NSDO enkel die acties dient weer te geven die uitvoering geven aan de principes van complementariteit, interactie, meerwaarde en synergie.

6. wijst op het in België bestaande acquis en de toekomstige ontwikkeling in België inzake duurzame ontwikkeling,

7. is er zich sterk van bewust dat duurzame ontwikkeling een allesomvattend beleidsconcept is dat de afgelopen decennia een opgang kende, maar dat echter nog niet in alle beleidsvorming is doorgedrongen;

8. herinnert eraan dat naast het feit dat verschillende beleidsniveaus en -domeinen een beleid inzake duurzame ontwikkeling moeten voeren, ook het middenveld moet betrokken worden en moet kunnen participeren;

9. is er zich sterk van bewust dat een nationaal beleid en de ontwikkeling van een NSDO voor België in het bijzonder steeds moet inspelen op de institutionele specificiteiten van België en een toegevoegde waarde moet bieden aan het onderscheiden beleid inzake duurzame ontwikkeling van de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten;

De Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling ad hoc (IMCDO)

1. bevestigt de volledige gehechtheid aan de internationaal en Europees aangenomen teksten inzake duurzame ontwikkeling en neemt deze, net als het bovenvermelde acquis, als uitgangspunt voor de ontwikkeling van een NSDO;

2. hanteert in het bijzonder de volgende elementen als uitgangspunten voor coherentie en continuïteit en als criteria voor het beleid inzake duurzame ontwikkeling van de respectievelijke Belgische overheden:

1. het beginsel van gedeelde maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid (mondiale dimensie);
2. het beginsel van de dubbele billijkheid (intergenerationele dimensie);
3. het voorzorgsbeginsel
4. het participatiebeginsel;
5. het integratiebeginsel

3. hanteert het beginsel van meerwaarde dat de acties en maatregelen inzake duurzame ontwikkeling dienen te leveren en dit in zowel de economische, de sociale en de milieupijler, gemeten aan de hand van impact-analyses in deze drie pijlers, hierbij rekening houdend met de kosten die een onvoldoende duurzaam beleid voor de samenleving meebrengen;

4. erkent dat de ontwikkeling van een NSDO een toegevoegde waarde aan de duurzame ontwikkeling kan bieden en wil de vele uitdagingen om de welvaart en het welzijn van de huidige en komende generaties te vrijwaren die zich stellen, via de coherentie van de aanpak inzake duurzame ontwikkeling aangaan;

5. onderschrijft het belang van een NSDO voor de gemeenschappen, de gewesten en de federale overheid, gelet op de constitutionele realiteit, vanuit de overtuiging dat elke Belgische bestuursoverheid afzonderlijk en allen samen een grote bijdrage kunnen leveren, en wil daarom in de NSDO, uitgaande van de principes van complementariteit, interactie, meerwaarde en synergie

- de collectieve verantwoordelijkheid opnemen om duurzame ontwikkeling te bevorderen en te verstevigen, in België, Europa en de wereld, daarbij de bevoegdheden van eenieder respecterend;

- een bundeling van de krachten, ten aanzien van internationale beleidsactoren verzekeren;

6. is van mening dat een NSDO voor België een lange termijnperspectief moet bieden, evenals een aantal concrete maatregelen die op korte termijn kunnen worden gerealiseerd;

7. wil met de samenwerking in haar midden en met de ontwikkeling van een NSDO in het bijzonder een drijvende kracht voor de dynamiek inzake duurzame ontwikkeling in België worden;

8. zal in het kader van de ontwikkeling van een NSDO tot welgekozen samenwerkingsinitiatieven met het oog op een grotere beleidscoherentie beslissen, uitgaand van een keuze van verticale en verbindende thema's;

acht het, om een stroomlijning met het internationale gebeuren inzake duurzame ontwikkeling te waarborgen, verkieslijk de voormelde samenwerkingsinitiatieven in te haken op de centrale, verticale thema's van de EU-SDS (armoedebestrijding, vergrijzing, volksgezondheid, natuurlijke hulpbronnen, klimaat, mobiliteit) en op de horizontale, verbindende thema's duurzame productie- en consumptiepatronen, educatie, gendergelijkheid en fiscaliteit;

zal, indien de aangekondigde herziening van de EU-SDS uitmondt in een gewijzigde EU-themabepaling, de stroomlijning tussen de NSDO en het internationale gebeuren blijven verzekeren.

9. is van mening dat de ontwikkeling van een indicatorenset op participatieve wijze met het oog op de meting van de Belgische vooruitgang inzake duurzame ontwikkeling een andere prioritaire component van de NSDO is;

zal in de ontwikkeling van de genoemde indicatorenset onder meer het advies van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) van 19 februari 2004 als basis nemen;

10. zal de selectie van de samenwerkingsinitiatieven en de ontwikkeling van de voornoemde indicatorenset gefundeerd en stapsgewijs in de tweede fase van de ontwikkeling van de NSDO, nl. na de goedkeuring en de ondertekening van de kadertekst, bewerkstelligen. Meer bepaald zal volgend traject worden afgelegd:

a) de opmaak van een beschrijving en analyse van de actuele situatie in België;

b) de ontwikkeling van een visietekst (inclusief doelstellingen), die, vertrekkende van het onder a) vermelde document, de gewenste toekomstige situatie in België beschrijft en vertaalt in algemene intenties en doelstellingen;

c) de ontwikkeling, vertrekkende van de onder b) vermelde visietekst, van

- enerzijds strategische doelstellingen, operationele sub-doelstellingen en concrete acties voor elk van de weerhouden thema's,
- anderzijds een lijst van indicatoren die een meting van de Belgische vooruitgang inzake duurzame ontwikkeling toelaten.

De realisatie van dit traject zal bestaan uit 2 luiken. Het eerste luik, dat zal afgerond worden tegen mei 2006, omvat de stappen a en b. Het tweede luik zal afgerond worden tegen maart 2007 en omvat stap c.

In het eerste luik zal ook een inventarisatie gebeuren van het bestaande nationale beleidsmatige en procesmatige acquis, met inbegrip van lacunes hieromtrent, en zullen ook afspraken worden gemaakt over het nationale institutionele overleg inzake duurzame ontwikkeling in algemene en bijzondere zin (bvb. nood aan een samenwerkingsakkoord, capaciteitsopbouw en versterking van de voorbereiding van internationale fora).

11. gelooft in de rol en de voorbeeldfunctie van de overheid als motor van duurzame ontwikkeling en eveneens in de noodzaak van nauwe betrokkenheid, participatie en medeverantwoordelijkheid van de maatschappelijke actoren en in het sluiten van partnerschappen tussen de overheid en de maatschappelijke actoren (multi-stakeholder-aanpak);

12. heeft in de eerste fase van de NSDO, nl. de fase van de ontwikkeling van de voorliggende kadertekst, de federale overheid, de gemeenschappen en gewesten verzocht het middenveld op hun eigen manier te betrekken, hetgeen uitgevoerd werd en uitmondde in interessante bijdragen van de de FRDO, de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (MiNa-Raad), de Conseil Wallon de l'Environnement pour le Développement Durable (CWEDD) en de Conseil Economique et Social de la Région Wallonne (CESRW), de stakeholders-consultatievergaderingen gehouden in de Franstalige en Duitstalige Gemeenschap;

13. zal in de tweede fase van de ontwikkeling van de NSDO met de 11 grote sociale groepen van Agenda 21, namelijk werknemers, werkgevers, vrouwen, jongeren, bevolkingsgroepen van vreemde origine, wetenschappelijke wereld, landbouwers en NGO's (voor milieubescherming, voor ontwikkelingssamenwerking, voor strijd tegen de armoede en voor consumentenbescherming) nauw samenwerken en hen betrekken tijdens de realisatie van elk van de onder 10 genoemde stappen op dezelfde wijze als in de eerste fase.

14. zal, nadat dit zich had voltrokken in de eerste fase van de ontwikkeling van de NSDO, geconcretiseerd in bijdragen van de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG), de Union des Villes et Communes de Wallonie (UVCW) en van de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (VSGB), de betrokkenheid van de lokale overheden bij haar werkzaamheden ook in de tweede fase van de ontwikkeling van de NSDO verzekeren. Dit zal zich, op de zelfde tijdstippen als voor wat betreft de 11 grote sociale groepen, voltrekken tussen de deelstaatoverheden die deel uitmaken van de IMCDO en hun respectieve, erkende, de lokale overheden vertegenwoordigende organisatie. Deze betrokkenheid moet bijdragen tot een versterkte aandacht voor en steun aan het lokale beleid inzake duurzame ontwikkeling;

15. wenst dat elke overheid die deel uitmaakt van de IMCDO de zorg heeft om de parlementaire betrokkenheid te onderzoeken en te organiseren;

16. zal de nodige initiatieven nemen om een internationale peer review (beoordeling door gelijken) van de NSDO te starten;

17. is er zich van bewust dat er met het oog op een slagkrachtig optreden van de federale overheid, de gemeenschappen en gewesten inzake duurzame ontwikkeling nood is aan versterking van de capaciteit binnen België om de genoemde ambities te kunnen realiseren;

18. ziet zich, gelet op haar samenstelling, als een forum waar de ontwikkeling, de evaluatie en de actualisatie van de NSDO kan plaatsvinden;

19. behoudt zich het recht voor om, in overeenstemming tussen haar leden, haar opdrachten te wijzigen. Meer in het bijzonder wordt hierbij gedacht aan het ontwerpen van een samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid, de gemeenschappen en gewesten in verband met duurzame ontwikkeling.

Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting en van Consumentenzaken,
Freya Van den Bossche

Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie,
Els Van Weert

Minister-President van de Vlaamse regering en Vlaams minister van
Institutionele Hervormingen, Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid,
Yves Leterme

Minister-President van de Franse Gemeenschap,
bevoegd voor het verplicht onderwijs en de sociale bevordering,
Marie Arena

Minister-President van de Duitstalige Gemeenschap en
Minister voor de Lokale Overheden,
Karl-Heinz Lambertz

Minister van Cultuur, Media, Monumentenzorg, Jeugd en Sport
van de Duitstalige Gemeenschap,
Isabelle Weykmans

Minister-President van de Waalse regering,
Elio Di Rupo

Minister van Landbouw, Ruraliteit, Leefmilieu en Toerisme
van de Waalse regering,
Benoit Lutgen

Minister-President
van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,
Charles Picqué

Minister van Leefmilieu, Energie en Waterpolitiek
van de Brussels Hoofdstedelijke Regering,
Evelyne Huytebroeck

**Bijlage 4: Opvolgingstabel FPDO 2000-2004
(MR 24/6/2005)**

Opvolgingstabel van het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling

BESCHRIJVING

FOD / POD/anderen

93	In het personeelsrestaurant dagelijks een maaltijd op basis van biologische producten aanbieden	Werkgroep Greening Coördinatie cel ALL
115	Duurzaam verbruik Belangstelling van de verbruikers voor aankopen van milieuvriendelijke producten - Gevoeligheid van de verbruikers voor het evenwicht en de kwaliteit van hun voedsel. (111) 120, 133 Coördinatie en ontwikkeling van de maatregelen betreffende informatie, sensibilisering en opvoeding tussen alle verschillende machtsniveaus op het vlak van duurzaam verbruik. a.een algemene sensibilisatiecampagne over het duurzaam verbruik definiëren en doorvoeren; b.de voorlichtingsacties versterken die verenigingen voeren bij de consument over het gepaste gedrag voor duurzame consumptie c.fora organiseren die de betrokken actoren in debat samenbrengen d. in de scholen opleiding terzake geven, evenals in beroepsopleidingen voorzien	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
116	Aan de FRDO vragen een advies te formuleren over het concept en de inhoud van zo'n keurmerk (x 300, 302)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
138	Bijzondere aandacht voor verpakkingsnormen om het afvalvolume en de ermee gepaard gaande hinder verminderen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
179	Ontwikkelen van een "macrosocio-economisch" beleidsinstrument om te kunnen nagaan of één of andere getroffen maatregel leidt tot het wegwerken van de armoede en tot een betere levenskwaliteit voor iedereen	POD Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie
179	Ontwikkelen van een "macrosocio-economisch" beleidsinstrument om te kunnen nagaan of één of andere getroffen maatregel leidt tot het wegwerken van de armoede en tot een betere levenskwaliteit voor iedereen	POD Wetenschapsbeleid
184	Het realiseren van een studie om na te gaan in welke mate de lage arbeids- en vervangingsinkomens voldoende hoog zijn om situaties van armoede of bestaans-onzekerheid te voorkomen en hierover voorstellen formuleren	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
184	Het realiseren van een studie om na te gaan in welke mate de lage arbeids- en vervangingsinkomens voldoende hoog zijn om situaties van armoede of bestaans-onzekerheid te voorkomen en hierover voorstellen formuleren	POD Maatschappelijke integratie, Armoedebestrijding en sociale economie
186	Bestudering van de mogelijkheid alle toelagen alsmede de personenbelasting te individualiseren in een context van ongelijkheid van de inkomsten	FOD Financiën

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

186	Studie over de mogelijkheden van individualisering van alle uitkeringen en personenbelasting in een context van inkomensongelijkheid	FOD Sociale Zekerheid
189	Onderzoeken van de wettelijke mogelijkheid om sociale clauses in overheids-aanbestedingen in te voeren	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
189	Onderzoeken van de wettelijke mogelijkheid om sociale clauses in overheids-aanbestedingen in te voeren	POD Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie
194	Gezondheidszorg voor de minstbedeelden en personen met een laag inkomen garanderen.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
194	In samenwerking met de gemeenschappen voorstellen uitwerken voor het waarborgen van gezondheidszorgen voor de minstbedeelden	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
194	In samenwerking met de gemeenschappen maatregelen treffen inzake gezonde leef- en voedingsgewoonten (onder meer van kinderen) en informatiecampagnes. (x 251)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
197	starten van overleg met de gemeenschappen over een zorgverzekering	FOD Sociale Zekerheid
199	de kleinere woningen	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen
199	sociale verhuurmaatschappijen	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen
199	systeem voor huurtoelagen	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen
199	gebruik van renovatiepremies	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen
199	toegang tot eigendom	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen
199	uitzettingsmaatregelen	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

199	campingbewoners	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Geelijke Kansen
199	toegang van personen met een handicap en bejaarden tot openbare plaatsen en gebouwen	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Geelijke Kansen
200	Mogelijkheden voor de verbetering van de nutsvoorzieningen voor alle gebouwen die de OCMW's behoren, laten onderzoeken met het oog op een rationeel gebruik van natuurlijke hulpbronnen en het verhogen van de leefbaarheid van deze gebouwen en woningen en de mogelijkheid voor het creëren voor tewerkstelling van minstbedeelden in het kader van deze renovaties	POD Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie
200	Onderzoeken in welke mate projecten in de sector van de sociale economie rond dit thema van start kunnen gaan en ondersteund kunnen worden door fiscale maatregelen en diverse premies waaronder renovatiepremies	POD Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie
200	In samenwerking met de gewesten zal een systeem ontwikkeld worden dat een garantie biedt dat de aangeboden woningen op de reguliere en sociale huurmarkt energieuwinge voorzieningen hebben en beantwoorden aan minimale eisen inzake veiligheid en hygiëne	POD Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie
201	Nagaan in welke gevallen het statuut van gezinshoofd kan behouden blijven bij plaatsing van kinderen	FOD Justitie
203	Alle relevante documenten voor betrokkenen van de Duitstalige Gemeenschap in het Duits vertalen .	FOD Binnenlandse Zaken
203	Personen die geen van de drie landstalen machtig zijn, maar die hier toch algemene rechten kunnen laten gelden, moeten de mogelijkheid krijgen deze uit te oefenen.	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Geelijke Kansen
204	Maatregelen treffen ter voorbereiding van de aansluiting van de OCMW's op het netwerk van de Kruispuntbank van de sociale zekerheid	POD Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie
209	Evaluatie van de huidige regeling van toegang tot alle vormen van cultuur en informatie- en communicatiemedia en reglementeringen over cultuurchèques of andere initiatieven die in dezelfde richting gaan, coördineren	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Geelijke Kansen
210	De redenen voor de stijging van het aantal pro Deo dossiers onderzoeken	FOD Justitie
210	Maatregelen nemen die de rol van de justitiehuzen tegenover de OCMW's verduidelijkt	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Geelijke Kansen

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

210	Het kader voor slachtofferhulp uitbreiden	FOD Justitie
210	Vereenvoudiging van de procedures en verbetering van toegang tot het gerecht	FOD Justitie
224	Progressieve afbouw van overmatige schuldenlast (tegen 2003 met minstens 10 % het aantal kredieten verminderen dat niet kan worden afgelost). (x225)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
228	Erop toezien dat de thema's overmatige schuldenlast en geldbeheer geïntegreerd worden in lessen en vormingscursussen voor kinderen en volwassenen, alsook in de sensibilisatiecampagnes die worden geleid door de verenigingen (te integreren in de actie 115)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
230	Aanvaarding van normen voor zelfcontrole bij de kredietverlener bij toekenning van kredieten aan arme gezinnen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
230	De problematiek van de toegang tot het krediet en de financiële diensten bestuderen (x 199)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
232	Tegen 2001 een studie realiseren omtrent de mogelijkheid om kredietinstellingen te verbieden krediet te verlenen aan jongeren onder een bepaalde leeftijd	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
233	Regelmatig evalueren, op grond van indicatoren, van de wet van 5 juli 1998 betreffende de schuldenregeling	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
234	De regionale ontwikkeling van diensten voor schuldbemiddeling coördineren en ondersteunen, evenals de sensibilisatie van het bestaan van die diensten en voorstellen dat deze diensten raad geven aan gezinnen die een krediet wensen te bekomen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
235	De regel van het burgerlijk wetboek inzake de prioritaire boeking van terugbetalingen op de intresten en kosten zal gewijzigd worden om een sneeuwbal effect te voorkomen	FOD Justitie
249	Andere indicatoren opvolgen. (concentratie in de atmosfeer van verschillende polluenten, budgetten toegewezen aan onderzoek in het domein van de milieugezondheidskunde enz.) om de vooruitgang naar deze doelstellingen waar te nemen (x 640, 642)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
252	Deze onderzoeken moeten leiden tot doeltreffende en snelle acties die de milieuoorzaken van de gezondheidsproblemen kunnen afzwakken of ongedaan maken en moeten uitgevoerd worden door onafhankelijke onderzoekers	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

254	- ziektes als gevolg van verontreiniging binnenshuis, vooral in de woningen van de minstbedeelden.	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
254	- impact van gevaarlijke stoffen in de voedselketen op de gezondheid	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
254	- de mogelijke effecten van de introductie van GGO in het milieu (x 270)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
254	- de problemen inzake verminderde vruchtbaarheid (x 258)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
258	De inventarissen van kankers en allergieën verbeteren om de verbanden met het milieu, de consumptiepatronen en de werkomstandigheden beter te bepalen	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
258	Inventarisatie van de aantasting van immuniteit en vruchtbaarheid en van «endocrine disruptors» (x254) (257)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
259	Kwantificering van de sociale en economische impact van ziektes	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
260	Milieugezondheidsindicatoren uitwerken rekening houdend met de verschillen man-vrouw en socio-economische omstandigheden (x 640, 642)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
265	Maatregelen nemen in de industrie: - normen voor de producten en milieukeuren voor bouwmaterialen, meubilair, vasttapijt, matrassen (om allergieën te bestrijden) (x 116)	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
265	- verplichte etikettering voor producten zodat allergische consumenten het risico kunnen inschatten en specifieke informatie naar de sector toe (x121)	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
265	- beperking en wegwerking van solventen	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg
265	- beperking en verbieden van de schadelijkste producten	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en sociaal overleg

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

267	Uitwerken van normen in verband met de mogelijke schadelijke gevolgen van elektromagnetische velden	FOD Mobiliteit en Vervoer
269	Toegang tot de informatie voor de consumenten waarborgen	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
273	Actief deelnemen aan de uitwerking en toepassing van het kaderverdrag over tabakscontrole en haar protocollen door de WHO voorbereid.	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
273	Verdere concretisering van het grondwettelijk gewaarborgde recht op de bescherming van een gezond leefmilieu.	Minister(s) voor institutionele hervormingen
275	De Regering zal erop toezien dat door de uitvoering van het Nationaal Plan Milieu-Gezondheid de bescherming van de milieugerelateerde gezondheid kan worden gestructureerd door de verschillende beleidsniveaus en de verschillende sectoren te laten samenwerken, door de communicatie vanuit de regering en de toegang tot de informatie te verbeteren en door rekening te houden met de internationale context.	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu
292	Evaluatie van het bereiken van de doelstellingen aan de hand van een reeks indicatoren (ontwikkeling van landbouw- en milieu-indicatoren door de Europese Commissie) (x 640, 642)	POD Wetenschapsbeleid
308	Teneinde landbouw – milieu - indicatoren te omschrijven (305)	POD Wetenschapsbeleid
330	Een geïntegreerd actieprogramma voorbereiden op federaal niveau dat de regionale maatregelen aanvult (afwerking door ICDO vóór juni 2001) (x 552, 272, 345)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
331	In het raam van het actieprogramma, operationele plannen ontwerpen tegen accidentele vervuiling (x 272, 300, 310)	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu

BESCHRIJVING

FOD / POD/anderen

339	Een tijdschema opstellen voor het goedkeuren van de uitvoeringsbesluiten (die tegen december 2001 moeten zijn aanvaard) van de wet ter bescherming van het mariene milieu, met name: (i) beschermde mariene gebieden oprichten en beheersplannen opmaken (prioritaire maatregel); (ii) systemen invoeren voor het organiseren van het verkeer ter zee ; (iii) de opvoeringsmaatregelen vergoeden als er gevaar dreigt voor het mariene milieu ; (iv) interventiekosten innen bij de bestrijding van verontreiniging; regels voor milieu (v) effectrapportering opstellen; (vi) toekenningsprocedures voor vergunningen en toelatingen die hieraan zijn onderworpen; (vii) vergunningen om baggerafval te storten; (viii) verstoringen in het milieu herstellen ; (ix) de diersoorten in mariene gebieden beschermen.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
343	herziening van de bewijscriteria voor milieu-overtredingen	FOD Justitie
344	Voorbereiding en goedkeuring van een nieuw programma inzake wetenschappelijke ondersteuning "Duurzaam beheer van de Noordzee", wat zal dienen als wetenschappelijke basis voor de maatregelen inzake de bescherming en het beheer van het mariene milieu (informatie en sensibilisatie over bescherming en beheer van het mariene milieu)	POD wetenschapsbeleid
345	een ad hoc-werkgroep oprichten die de afwerking van een ontwerp van themaplan zal coördineren	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
355	De vooruitgang zal worden opgevolgd aan de hand van indicatoren voor duurzame ontwikkeling zoals bv. het percentage projecten inzake ontwikkelingssamenwerking in het kader van het verdrag over de biologische diversiteit, het percentage ingevoerd tropisch hout afkomstig van duurzaam beheerde bossen, het percentage beschermde gebieden, percentage bedreigde soorten en gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw. De relevante indicatoren zullen de op regionaal niveau gebruikte of ontwikkelde indicatoren moeten aanvullen.	POD Wetenschapsbeleid
357	Een strategie en een nationaal actieplan ontwerpen voor de toepassing van het VBD	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
363	Biodiversiteitsplan (378)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

365	In samenwerking met de Gewesten: De strategie en het Nationaal Actieplan zoals bepaald in het VBD opmaken en uitvoeren	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
365	Het Wereldactieplan voor het behoud en duurzame gebruik van plantgenetische hulpbronnen voor voeding en landbouw	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
366	De federale strategie inzake behoud en duurzaam gebruik van de biodiversiteit bevat: (i) Tegen oktober 2000 een nationaal knooppunt voor het Protocol inzake Biologische Veiligheid in het leven roepen; (ii) één of meer onafhankelijke referentielaboratoria voor de analyse van GGO's aanwijzen; (iii) steunmaatregelen voor de Bioveiligheidsraad nemen; (iv) steunmaatregelen treffen voor het onderzoek op het gebied van bioveiligheid; (x 270)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
367	Een volledige risico-analyse laten uitvoeren (sociaal-economische, ethische,...) voor het evalueren van GGO's	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
367	Een volledige risico-analyse laten uitvoeren (sociaal-economische, ethische,...) voor het evalueren van GGO's	POD Wetenschapsbeleid
373	De coördinatie van de werkzaamheden, die worden uitgevoerd voor het VBD en voor de WHO, zal verbeterd worden, meer bepaald voor de toepassing en de aanpassing van de akkoorden over intellectuele eigendomsrechten (TRIPS-akkoorden).	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
373	De coördinatie van de werkzaamheden, die worden uitgevoerd voor het VBD en voor de WHO, zal verbeterd worden, meer bepaald voor de toepassing en de aanpassing van de akkoorden over intellectuele eigendomsrechten (TRIPS-akkoorden).	POD Wetenschapsbeleid
373	Wettelijke instrumenten tegen de biopiraterij ontwikkelen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
374	De acties ten gunste van de lokale en inheemse gemeenschappen zullen omvatten: (i) de ratificatie van de ILO-Conventie 169	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
376	Behoeften inzake wetenschappelijke kennis: - De inventaris van het onderzoek en de deskundigheid op het vlak van biologische diversiteit en van taxonomische verzamelingen verder opmaken (x36501-07)	POD Wetenschapsbeleid

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

376	- er zullen onderzoeksprioriteiten op het vlak van biologische diversiteit (ecosystemen op zee en aan land) en bioveiligheid worden uitgewerkt voor het volgende Plan inzake Wetenschappelijke Ondersteuning van het Beleid inzake Duurzame Ontwikkeling voor de periode 2000-2004 (PADD)	POD Wetenschapsbeleid
394	Bijdragen tot de ontwikkeling van schonere of hernieuwbare energieën door een beleid ter normering van de instrumenten voor de productie van hernieuwbare energie (windmolens, zonnepanelen, biobrandstoffen, enz.)	POD Wetenschapsbeleid
398	Een reeks complementaire indicatoren volgen betreffende het verwezenlijken van deze doelstellingen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
407	a. Er zich voor inspannen dat de systemen van groenestroomcertificaten, die beschikbaar zijn voor de producenten van elektriciteit vanuit hernieuwbare elektriciteit werkelijk stimulerend, samenhangend en doorzichtig zijn (en 395)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
407	b) De mogelijkheid analyseren om een minimaal leveringsquotum van energieproducten op te leggen (andere dan elektriciteit) die minder milieuschadelijk zijn, zoals de producten van hernieuwbare oorsprong, methanol en waterstof	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
410	De huidige reglementering herzien inzake de strategische aardolievoorraden teneinde er het operationeel karakter van te vergroten	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
411	De noodzakelijke maatregelen treffen opdat ons land zijn internationale verplichtingen eerbiedigt inzake strategische opslag van aardolie.	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
412	Een scenario van crisisbeheersing uitwerken voor de bevoorrading en de verdeling van aardolie	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
416	b. een belangrijke inspanning leveren op het vlak van technische normering	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
416	c. uitwerken van verkoopreglementeringen die uitgewerkte technische normen verplicht maakt	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
416	d. de bestaande wetgevingen aanpassen (zodat alleen nog apparaten met de energiekeurmerken (A-B-C)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
416	e. de controles verhogen om de conformiteit van de normen te verifiëren	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
416	f. de middelen onderzoeken om de budgetten op te trekken die nu zijn voorzien, de budgetten voor kernonderzoek te richten naar andere onderzoeksterreinen en indien mogelijk alternatieve financieringsstelsels ontwikkelen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

418	Zich inspireren van het begrotingsfonds dat werd opgericht voor de kwaliteitscontrole van de aardolieproducten om de middelen vrij te maken die noodzakelijk zijn voor het beleid van dit product	FOD Budget en Beheerscontrole
418	Zich inspireren van het begrotingsfonds dat werd opgericht voor de kwaliteitscontrole van de aardolieproducten om de middelen vrij te maken die noodzakelijk zijn voor het beleid van dit product	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
420	De controleactiviteiten van Fapetro bij de brandstofpompen uitbreiden tot de levering van diesel gasoil in bulk	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
421	Methodes uitwerken om producten op te sporen die voortvloeien uit het "witwassen" van gekleurde stookolie	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
422	Controlecampagnes voeren bij de verkoopcircuits van gerecycleerde minerale oliën (binnen de federale bevoegdheden)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
424	Het pilootprogramma Premaz, dat tot doel heeft het voorkomen van de bodemverontreiniging die werd veroorzaakt door lekkende olietanks bij particulieren, te ondersteunen en eraan deelnemen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
425	Nieuwe reglementeringen voorbereiden inzake verkoop van de uitrustingen	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
425	Nieuwe reglementeringen voorbereiden inzake verkoop van de uitrustingen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
426	De controles verscherpen die het Bestuur Energie uitvoert in samenwerking met de bevoegde diensten van de Economische Inspectie en het Bestuur voor Kwaliteit en Veiligheid	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
428	De inspanningen voortzetten die worden geleverd inzake het beheer van radioactief afval	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
429	Acties ondernemen inzake onderzoek en ontwikkeling inzake het thema van de kernenergie	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
430	Een beslissing nemen over wat er gebeurt na de nucleaire cyclus met de brandstof	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
432	Een ruim informatieaanbod en -verspreiding inzake energie bevorderen (tarifiering, keurmerken, vergelijking) (en 115, 121, 395	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

432	De consumptiepatronen die gedragen worden door de reclame en de media, moeten opnieuw worden bekeken. (x 120)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
432	de mogelijkheid onderzoeken om in elke reclame de vermelding van het energieverbruik van de betrokken goederen en diensten verplicht te maken en de mogelijkheid om vergelijkende catalogi te publiceren (x 120)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
432	de nodige schikkingen treffen om de consument toe te laten zich via zijn energiefactuur bewust te worden van zijn verbruik (en 115)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
432	De cel Duurzame Ontwikkeling in de schoot van het federaal Bestuur Energie aanvullen	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
444	(iii) De ontwikkeling van een boordnavigatiesysteem	FOD Mobiliteit en Vervoer
444	(iv) Het herbekijken van het "precies-op-tijd"- of het "lean-production"-beleid	FOD Mobiliteit en Vervoer
448	Voor personen moeten de doelstellingen voor een overstap naar andere vervoermiddelen voor het binnenlands verkeer vooral gericht zijn op mensen die zich regelmatig verplaatsen. Ze moeten aangespoord worden om meer gebruik te maken van het openbaar vervoer of de fiets in plaats van de wagen met één inzittende (de verplaatsingen met het openbaar vervoer en met de fiets moeten dus sneller en goedkoper worden 64 dan de auto en moeten meer comfort en veiligheid bieden). De doelstellingen inzake de overstap naar andere vervoermiddelen zijn ook gericht op diegenen die zich over korte afstanden (minder dan 500 kilometer) met het vliegtuig verplaatsen door ze er toe aan te zetten de spoorweg of telematische middelen te gebruiken	POD Wetenschapsbeleid
455	De vaste taksen op wagens verminderen (en ze moduleren naar gelang van hun prestaties op milieuvlak) (het prijsverschil tussen diesel en benzine verminderen) (x 614 tot 623)	FOD Financiën
455	Een vervoersplan opstellen per onderneming of openbare dienst van meer dan 50 werknemers en er een onderdeel « goederenvervoer » in opnemen (x155, 456)	FOD Mobiliteit en Vervoer
455	Opleidingen organiseren om bestuurders zuiniger te leren rijden	FOD Mobiliteit en Vervoer
455	Autodelen aanmoedigen (x 459)	FOD Mobiliteit en Vervoer

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

455	Het bevorderen van de eventuele invoering van het rijbewijs met punten	FOD Mobiliteit en Vervoer
455	De overstap van de luchtvaart naar het spoor zal via belastingmaatregelen (taks op kerosine in een internationale context, toename van de landingsrechten in een Europese context) in de hand worden gewerkt (x 507; 614 tot 623)	FOD Financiën
455	De overstap van de luchtvaart naar het spoor zal via belastingmaatregelen (taks op kerosine in een internationale context, toename van de landingsrechten in een Europese context) in de hand worden gewerkt (x 507; 614 tot 623)	FOD Mobiliteit en Vervoer
456	Het goederenvervoer over de weg tijdens het weekend en de spitsuren verbieden	FOD Mobiliteit en Vervoer
456	Internalisering van de externe vervoerskosten in de kosten van het product zelf (x 507, 614 à 623)	FOD Financiën
456	Internalisering van de externe vervoerskosten in de kosten van het product zelf	FOD Mobiliteit en Vervoer
456	Verbeteren van de vervoerslogistiek	FOD Mobiliteit en Vervoer
456	een onderdeel "goederenvervoer" uitwerken in de vervoersplannen per onderneming (x 455 en 155)	FOD Mobiliteit en Vervoer
461	Bevorderen van een snelheidsvermindering op de weg	FOD Mobiliteit en Vervoer
467	Aanmoedigen van standaardisering van de containers; Bevorderen van een geïnformatiseerd containerbeheer om het aantal lege trajecten te beperken	FOD Mobiliteit en Vervoer
469	Ondersteunen van onderzoek en ontwikkeling omtrent zuinigere aandrijvingsvormen voor voertuigen, alternatieve brandstoffen, technische verbetering van fietsen, verbetering van de prestaties van het openbaar vervoer (x 266)	FOD Mobiliteit en Vervoer
472	Reductie van de uitstoot van dieselmotoren (bijvoorbeeld door het plaatsen van stoffilters en katalysatoren voor dieselmotoren)	FOD Mobiliteit en Vervoer
473	Het gebruik van LPG stimuleren door maatregelen te nemen op het vlak van de reglementering (een oplossing vinden voor het ondergronds parkeren)	FOD Mobiliteit en Vervoer

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

476	Het voorstellen van een samenwerkingsakkoord met de luchthaven Brussel-Nationaal om de geluidshinder te verminderen	FOD Mobiliteit en Vervoer
477	Onderzoek verrichten naar de manier om culturele modellen waarin het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets wordt gestimuleerd, zo goed mogelijk te promoten door het bestuderen van: (i) de invloed van reclame op het gedrag (zie hoofdstuk Acties Consumptie-productiepatronen)	FOD Mobiliteit en Vervoer
477	Onderzoek verrichten naar de manier om culturele modellen waarin het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets wordt gestimuleerd, zo goed mogelijk te promoten door het bestuderen van: (i) de invloed van reclame op het gedrag (zie hoofdstuk Acties Consumptie-productiepatronen)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
495	Volksgezondheid en Leefmilieu De doelstellingen vervat in de indicatoren (uitstoot van broeikasgassen, van ozonprecursoren en van verzurende stoffen, emissies van die broeikasgassen per sector en concentratie van die gassen in de lucht over de hele aarde en regionaal, aantal gezamenlijke toepassingsprojecten, aantal CDM-projecten, enz..)]	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
498	a) een nieuw Federaal Ozonplan voor de periode 2000-2004 tegen 2000 b) een juridisch en algemeen organisatorisch kader opstellen dat procedures en structuren vastlegt c) de gewesten voorstellen om federale en gewestelijke maatregelen te integreren in een toekomstig nationaal plan 498 tot 504	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
500	grote internationale verbintenissen onderschrijven door het NOx-protocol (Sofia, 1988) en dat over VOS (Geneve, 1991) te ratificeren en door het gemengde protocol (Göteborg, 1999) bij het Verdrag betreffende grensoverschrijdende luchtverontreiniging over lange afstand van de Economische Commissie voor Europa van de VN te ondertekenen en te ratificeren	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
504	omzetting van richtlijn 99/13/EG gericht op het beperken van de emissie van vluchtige organische stoffen (VOS) als gevolg van het gebruik van organische oplosmiddelen	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
505	Tijdens het jaarlijks parlementair debat over de vooruitzichten inzake duurzame ontwikkeling, aandacht vragen voor de problemen van de klimaatveranderingen en voor het ermee samenhangende energie-, verkeers- en infrastructuurbeleid (x 647)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
507	Een actieplan opstellen om de fiscaliteit op verkeer en energie te herzien (x 455, 614 à 623)	FOD Financiën
508	Toeziën op de vermindering van Nox-emissies (verwarmingsinstallaties)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

510	Een gedragverandering en de ontwikkeling van nieuwe technologieën bevorderen (economische, besturing, communicatie-instrumenten en vrijwillige akkoorden) na overleg met de maatschappelijke actoren [bezorgdheid op het gebied van DO in het sectoriële beleid integreren).	ICDO
511	Onderlinge integratie van het klimaat-, ozon- en verzuringsbeleid en in andere aspecten van het overheidsbeleid	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
517	Een "Kenniscentrum " in het leven roepen dat tot taak zou hebben adviezen te formuleren om het klimaat- en energiebeleid te ondersteunen en om toegepast onderzoek te verrichten.	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
517	Een "Kenniscentrum " in het leven roepen dat tot taak zou hebben adviezen te formuleren om het klimaat- en energiebeleid te ondersteunen en om toegepast onderzoek te verrichten.	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
517	Een "Kenniscentrum " in het leven roepen dat tot taak zou hebben adviezen te formuleren om het klimaat- en energiebeleid te ondersteunen en om toegepast onderzoek te verrichten.	POD Wetenschapsbeleid
521	Screening van ontwikkelingsprojecten op hun effecten op de uitstoot van broeikasgassen	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (DGOS)
526	Onderzoek naar de mogelijke rol van nieuwe mechanismen voor ontwikkelingssamenwerking in het Belgisch Klimaatbeleid	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
526	Onderzoek naar de mogelijke rol van nieuwe mechanismen voor ontwikkelingssamenwerking in het Belgisch Klimaatbeleid	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
526	Onderzoek naar de mogelijke rol van nieuwe mechanismen voor ontwikkelingssamenwerking in het Belgisch Klimaatbeleid	POD Wetenschapsbeleid
526	Het onderzoek voortzetten inzake de inzet van bestaande beleidsinstrumenten: te integreren in 516	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (DGOS)
530	Acties voorzien betreffende opbouw van kennis inzake de mechanismen van internationale samenwerking op het gebied van klimaatverandering	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
535	Tegen eind 2001 een samenwerkingsakkoord afsluiten met de Gewesten over een juridisch kader voor de nationale convenanten inzake energie-efficiëntie	ENOVER

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

537	Tegen juni 2001 voorstellen voor een algemeen operationeel kader uitwerken inzake het atmosferische beleid dat procedures en structuren vastlegt voor de voorbereiding, coördinatie, uitvoering, opvolging en bijsturing van de maatregelen van de verschillende plannen (x , 497, 512)	FOD Mobiliteit en Vervoer
537	Tegen juni 2001 voorstellen voor een algemeen operationeel kader uitwerken inzake het atmosferische beleid dat procedures en structuren vastlegt voor de voorbereiding, coördinatie, uitvoering, opvolging en bijsturing van de maatregelen van de verschillende plannen (x , 497, 512)	FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu
537	Tegen juni 2001 voorstellen voor een algemeen operationeel kader uitwerken inzake het atmosferische beleid dat procedures en structuren vastlegt voor de voorbereiding, coördinatie, uitvoering, opvolging en bijsturing van de maatregelen van de verschillende plannen (x , 497, 512)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
551	Uitdragen duurzame ontwikkeling binnen de VN a. doorstroming van het concept duurzame ontwikkeling naar nadere V-N. conferenties en andere internationale instellingen zoals het IMF, de Wereldbank en de WTO	FOD Financiën
553	Een actieve politiek voeren om de Cardiff-beslissing uit te breiden tot alle beleidsdomeinen en alle aspecten van duurzame ontwikkeling (leefmilieu, sociaal, economisch, institutioneel, internationaal, participatieve en langetermijnaspecten)	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
570	b) de mogelijkheid onderzoeken van de invoering van een duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB) voor de toekenning van een staatslening of andere financiële steunmaatregelen ten gunste van Belgische bedrijven die exporteren of in het buitenland investeren (x 582)	FOD Financiën
572	a) de bevolking informeren en sensibiliseren over de centrale rol van het internationale beleid binnen een duurzame ontwikkelingsstrategie (x 554, 590)	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
575	Gebruik van evenwichtige criteria en indicatoren die beantwoorden aan een duurzame ontwikkeling voor het ter beschikking stellen van giften en concessionele kredieten	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
575	Gebruik van evenwichtige criteria en indicatoren die beantwoorden aan een duurzame ontwikkeling voor het ter beschikking stellen van giften en concessionele kredieten	FOD Financiën
580	Vanaf 2001 jaarlijks de federale publieke kredieten voor ontwikkelingsamenwerking geleidelijk en substantieel verhogen (doel:0,7% van het BBP besteden aan ontwikkelingsamenwerking) (x 586)	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

582	Introduceren van DOEB binnen de Belgische ontwikkelingssamenwerking en gelijkaardige initiatieven in partnerlanden ondersteunen	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
584	Opstarten dialoog met Belgisch bedrijfsleven teneinde de bedrijven te identificeren die een specifieke inbreng kunnen leveren omwille van o.a. het onderschrijven van een duurzaam en ethisch ondernemerschap, de bereidheid tot technologieoverdracht, het verzorgen van vorming, opleiding en technische bijstand	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
590	b) blijvend betrekken van de grote maatschappelijke groepen bij de voorbereiding van internationale conferenties en onderhandelingsronden en de ingenomen posities binnen internationale fora toelichten	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
598	Een referentiekader ontwikkelen om wetenschappelijk en technologisch onderzoek te heroriënteren in de richting van duurzame ontwikkeling	POD Wetenschapsbeleid
599	De coördinatie en samenwerking versterken, zowel binnen het federale beleidsniveau als tussen de verschillende beleidsniveaus en met de privé-sector	POD Wetenschapsbeleid
599	Jaarlijks een inventaris opstellen van alle lopende onderzoeksprojecten en de kredieten die tijdens het voorbije jaar door de federale kabinetten, administraties en publieke instellingen besteed werden aan wetenschappelijk onderzoek dat kadert binnen duurzame ontwikkeling	POD Wetenschapsbeleid
600	c) actieve deelname van de wetenschappers aan sociale debatten	POD Wetenschapsbeleid
614	Herzien van de belastingbasis door het wegwerken van bestaande fiscale gunstregimes voor milieuvriendelijke producten en productieprocessen (x 403, 454, 455, 507, 616, 618, 619, 621)	FOD Financiën
621	Een interdepartementale werkgroep oprichten, die belast wordt met de gefaseerde voorbereiding van een globaal rapport over de vergroening van de fiscaliteit (x 454, 455, 507)	FOD Financiën
621	Een rapport voorbereiden over de vergroening van de fiscaliteit	FOD Financiën
621	Een volledige inventaris opstellen van alle vrijstellingen en verminderingen die binnen het bestaande fiscale stelsel bestaan en strijdig zijn met duurzame ontwikkeling; voorstellen formuleren om deze situatie te corrigeren (interdepartementale werkgroep) (x 454, 455, 507)	FOD Financiën
621	Na goedkeuring door de regering, de door de interdepartementale werkgroep afgelegde voorstellen opstellen om, op het niveau van fiscale vrijstellingen en verminderingen die strijdig zijn met duurzame ontwikkeling, op te treden (Min. van Financiën) (x 454, 455, 507)	FOD Financiën

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

622	Vorbereiden van andere voorstellen inzake vergroening van de fiscaliteit, in overeenstemming met de bovenvermelde doelstellingen en randvoorwaarden (voor 1 juli 2001) (in eerste instantie de fiscale voorstellen die elders in dit Plan aan bod komen onderzoeken) (x 454, 455, 507)	FOD Financiën
622	Fiscale voorstellen onderzoeken en nagaan hoe de fiscaliteit als instrument kan ingezet worden voor de realisatie van doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling voor de problemen van 622(i), (ii), (iii) et (iv) en een rapport voorleggen aan de regering voor 31.12.2001 (x 454, 455, 507)	FOD Financiën
623	Onderzoeken welke de concrete gevolgen van de hervorming zijn voor derdewereldlanden en negatieve gevolgen voor ontwikkelingslanden dienen via een flankerend beleid vanuit de internationale samenwerking opgevangen te worden (interdep. werkgroep) (x 403, 454, 455, 507)	FOD Financiën
634	de ontwikkeling van sociale en ecologische satellietrekeningen nastreven - ☐ ondersteuning, coördinatie en valorisatie van onderzoek die de identificatie en berekening beogen van positieve en negatieve externaliteiten die nu niet in rekening gebracht worden in de nationale boekhouding en werken rond sociale en ecologische satellietrekeningen van indicatoren voor duurzame ontwikkeling - ☐ Wetenschappelijk gevalideerde, partiële resultaten publiceren (onderzoek op het gebied van boekhouding voor duurzame ontwikkeling). - ☐ actieve opvolging van activiteiten op internationaal vlak (Verenigde Naties), OESO, op Europees vlak inzake ontwikkeling van sociale en ecologische satellietrekeningen, van indicatoren voor duurzame ontwikkeling en van geaggregeerde indicatoren voor duurzame ontwikkeling (§637). regelmatige uitvoering van een groene boekhouding toegekend in navolging van de door Eurostat gefinancierde pilootprojecten	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie (Federaal Planbureau)
635	Actieve opvolging van de activiteiten op internationaal vlak (Verenigde Naties)(636), bij de OESO (638), op Europees(637) vlak inzake ontwikkeling van sociale en ecologische satellietrekeningen, van indicatoren voor duurzame ontwikkeling en van geaggregeerde indicatoren voor duurzame ontwikkeling.	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie (Federaal Planbureau)
636	De oefening voortzetten van de test van de indicatorenlijst over duurzame ontwikkeling (CSD)	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie (Federaal Planbureau)
637	Bij de EU, werken rond de groene nationale boekhouding, de sectorale indicatoren voor duurzame ontwikkeling en ook op het vlak van "headlines indicators" of sleutelindicatoren	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie (Federaal Planbureau)

BESCHRIJVING

FOD / POD/anderen

638	Bij de OESO, actieve opvolging van de verschillende onderzoeken over indicatoren van duurzame ontwikkeling	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie (Federaal Planbureau)
640	Aanstelling van ten minste één ambtenaar per departement of dienst die instaat voor het samenbrengen van indicatoren voor duurzame ontwikkeling (toewijzing van de nodige middelen)	ALL
656	DOEB in de besluitvorming 643 – 665 Uitwerken van een algemene methode voor evaluatie van de gevolgen van de beslissingen op duurzame ontwikkeling (DOEB) (multidisciplinaire werkgroep van ICDO) werkgroep (x 665) (656-662) - definiëren van een referentiekader - naast een algemene toepasselijke methode met criteria per sector bepaalde specifieke criteria uitwerken, aangevend welke criteria kwalitatief dan wel kwantitatief moeten zijn - welke beleidsvoornemens verplicht aan een DOEB zullen onderworpen worden - in welke fase van de besluitvorming DOEB zal uitgewerkt moeten worden - wie de DOEB zal uitvoeren: ambtenaren of externen. Hun onafhankelijkheid moet gegarandeerd zijn. - DOEB zal in alle gevallen openbaar zijn. Een maatschappelijk debat over DOEB organiseren Na een testfase van 1 jaar, DOEB evalueren en bijsturen Een multidisciplinaire werkgroep zal de methode voor DOEB verder uitwerken.	POD Duurzame ontwikkeling

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

673	In de eerste planperiode (2000-2004) wordt een overzicht gemaakt van de bestaande adviesraden met hun samenstelling, mandaat en werkingsvoorwaarden: (673 – 679) Fase 1 : inventarisatie van federale adviesraden Fase 2 : bundeling van de gegevens in een werkdocument Fase 3 : uitwerken wat de taken en samenstelling van adviesraden in de toekomst zouden moeten zijn, samen met de bestaande adviesraden en het maatschappelijk middenveld. Fase 4: Bundeling van de gegevens uit fase 3 Fase 5 : concrete voorstellen formuleren voor de bestaande advies- en overlegraden op basis van de gegevens uit fase 3 Fase 6 : verder uitwerken van fase 5 door het opmaken van de nodige richtlijnen en wetgeving	ICDO
709	Investeren in de publicatie van statistieken die opgedeeld zijn naar geslacht om het gelijkheidsbeleid te ondersteunen	Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
711	Een onderzoek naar instrumenten en methodes om de instroom en doorstroom van vrouwelijke ambtenaren te verbeteren binnen de openbare diensten.	Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
711	De functie van de positieve-actieambtenaar structureel verbeteren (x 714)	Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
714	Onderzoek uitvoeren naar de statuutgebonden problemen waarmee de vertrouwenspersoon geconfronteerd wordt. (x 711)	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg
735	Verschillende indicatoren volgen om de integratie, deelname en bescherming van jongeren en kinderen in een duurzame-ontwikkelingsperspectief na te gaan (wezijn en de levenskwaliteit, het werkgelegenheidspercentage, het opleidingsniveau, het percentage zelfmoorden bij kinderen en jongeren, de indicatoren die moeten gemaakt worden over de levensstandaard van jonge gezinnen in vergelijking tot andere leeftijdscategorieën, en over de gezondheidsproblemen te wijten aan de achteruitgang van de kwaliteit van het leefmilieu). Er moet ook een indicator ontwikkeld worden over de mate waarin jongeren en kinderen bij het beleid betrokken worden	POD Duurzame ontwikkeling
736	De federale, gewestelijke en communautaire administraties zullen prioritair jongeren aanwerven in projecten van duurzame ontwikkeling	FOD Personeel en organisatie

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

737	De federale regering zal uitdrukkelijk verzoeken om in de bestaande jeugdraden van de drie gemeenschappen een werkvergadering te wijden aan het Federaal Rapport en het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling en om een advies te formuleren	Gemeenschappen
737	Actief pleiten bij de gemeenschappen om duurzame ontwikkeling in het curriculum van het secundair onderwijs op te nemen. (maatregel reeds hernomen in actie 208)	Gemeenschappen
737	Een ruime jongerenbevraging over duurzame ontwikkeling organiseren en daadwerkelijk rekening houden met de vragen en bedenkingen van jongeren	Lid van de regering belast met duurzame ontwikkeling ICDO
741	Nagaan of het zinvol is om een federale kinderrechtcommissaris aan te stellen	Senaat
742	Analyse maken van de gevolgen van een beslissing voor de totale leefsituatie van het kind	Gemeenschappen
742	Analyse maken van de gevolgen van een beslissing voor de totale leefsituatie van het kind	Senaat
755	Een werkgroep van deskundigen oprichten die het actieprogramma opvolgt met een systeem van indicatoren	FOD Binnenlandse Zaken
757	een bijzondere aandacht besteden aan de raadpleging van alle betrokken doelgroepen aan het beleid inzake mensenhandel	FOD Binnenlandse Zaken
758	Een informatiecampagne over mensenhandel opstarten	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
758	De middelen van de parketten en politiediensten versterken om de bestrijding van clandestiene immigratienetwerken te verbeteren	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
758	Controleoperaties op de verkeerswegen die door deze netwerken worden gebruikt opvoeren	FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
759	maatregelen nemen om het onthaal en de integratie van vluchtelingen te verbeteren (x 758 et 763)	FOD Binnenlandse Zaken
761	een specifiek statuut voor de oorlogsvluchtelingen uitwerken (x 759)	FOD Binnenlandse Zaken

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

763	strijd tegen het racisme en de onverdraagzaamheid en positieve beeldvorming van de bevolking over andere bevolkingsgroepen en culturen (x 758, 759)	FOD Binnenlandse Zaken
763	de wet van 12 februari 1999 tot wijziging van de wetgeving inzake financiering en controle van politieke partijen toepassen	Parlement (en regering)
764	Bijzondere aandacht besteden aan de problemen van het onthaal- en integratiebeleid van vreemdelingen	POD Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie
764	evaluatie van de naturalisatiewetgeving	Senaat
764	zich te buigen over de burgerrechten	Senaat
768	Vanaf 2000 zal elke jaarlijkse beleidsnota van de federale ministers en staatssecretarissen een onderdeel, getiteld "Duurzame ontwikkeling" bevatten (x 769)	ALL
769	In die sectie, "Duurzame ontwikkeling" elk jaar ten minste twee nieuwe maatregelen naar voren schuiven, die dan in de loop van het jaar bij regeringsbeslissing geïntegreerd worden in het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling (x 768)	ALL
774	Het parlement uitnodigen om jaarlijks een debat te wijden aan de toekomstverkenning op het vlak van duurzame ontwikkeling, en de vertegenwoordigers van elke partij van de maatschappij erbij betrekken (bestuurders, burgers, overheidsadministraties)	lid van de regering belast met duurzame ontwikkeling
775	Een concrete verbetering van de samenhang tussen de vooropgestelde doelstellingen en de beschikbare middelen brengt de administratie in een positie waarin ze kan anticiperen en de problemen rond duurzame ontwikkeling kan aanpakken alvorens ze acuut worden	Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Geelijke Kansen
778	a) De verbetering van de beleidsprocessen hangt af van coördinatie en overlegorganen. Die zouden meer in het voetlicht moeten treden om de publieke opinie te overtuigen van hun belangrijke rol, zodat de transversale acties beter zouden worden gevaloriseerd	ICDO
778	b) hun werking verbeteren om de verticale integratie tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus en de horizontale integratie tussen de componenten van duurzame ontwikkeling te vergroten	ICDO

BESCHRIJVING**FOD / POD/anderen**

784 Doorlopend inlichtingen (richtsnoer indicatoren) en nieuwe beslissingen (richtsnoer verantwoordelijkheid van ministers) aanbrengen in thematische kaderplannen via de federale ministers en staatssecretarissen

ICDO

**Bijlage 5: Opvolgingstabel FPDO 2004-2008
(MR 24/6/2005)**

**Bijlage 1 : Lijst met maatregelen van het
federaal Plan duurzame ontwikkeling
2004 - 2008**

Secretariaat Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling

3 juni 2005

**Annexe 1 : Liste des mesures proposées dans le
Plan fédéral de développement durable
2004 - 2008**

Secrétariat de la Commission Interdépartementale du Développement
Durable

3 juin 2005

§ PFDD2	Identification de la mesure	NL	Responsable	Deuxième ligne
2. Cadre stratégique du Plan				
2111-1	Etablir un inventaire de l'exécution du PFDD1.	Een inventaris opstellen van de uitvoering van het eerste Plan.	CIDD	
2111-2	Identifier les actions qui doivent encore être réalisées (voir mesure id. au § 4105-2).	De nog te realiseren acties identificeren (zie § 4105-2).	CIDD	
2112	Etablir une liste d'indicateurs pour le suivi du PFDD2 (voir mesure id. au § 4102-3).	Een lijst van indicatoren vaststellen (zie § 4102-3).	CIDD et cellules de DD	
3. Actions				
30011	Evaluer les décisions majeures prises par les autorités dans son propre secteur à la lumière de leurs effets en matière de DD sur d'autres secteurs (voir mesure id. § 4205-2).	Alle belangrijke overheidsbeslissingen in zijn sector evalueren op hun duurzameontwikkelingseffect op andere sectoren (zie §4205-2).	Tous les SPP et SPF (coordination : SPP DD)	
Action 1 : Inscrire les objectifs de l'inclusion sociale dans le développement durable				
30105-1	Renforcer le Service de lutte contre pauvreté, précarité, exclusion sociale.	Het Steunpunt tot Bestrijding van Armoedebestrijding, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting zal versterkt worden.	SPP Intégration sociale	
30105-2	Organiser un débat sur pauvreté et exclusion sociale.	Een ruim debat over armoede en sociale uitsluiting organiseren.	SPP Intégration sociale	
30105-3	Soutenir les rencontres européennes annuelles de personnes vivant dans la pauvreté.	De jaarlijkse Europese ontmoetingen van mensen die in armoede leven, zullen worden ondersteund.	SPP Intégration sociale	
30106-1	Améliorer le statut des sans-abris: octroi plus large de la prime d'installation.	Het statuut van de daklozen zal worden verbeterd : door een ruimere toekenning van de installatiepremie.	SPP Intégration sociale	
30106-2	Améliorer les possibilités d'accueil des sans-abris.	De opvangmogelijkheden voor daklozen zullen worden verbeterd.	SPP Intégration sociale	
30108	Stimuler l'accueil des personnes âgées et dépendant de soins dans les familles par des incitants sociaux et	De opvang van oudere, zorgafhankelijke familieleden in het gezin gestimuleerd worden door zowel fiscale als sociale maatregelen.	SPF Sécurité sociale	SPF Finances

	fiscaux.				
30109-1	Inciter l'engagement des associations dans l'aide juridique de première ligne.	De verenigingen zullen worden aangemoedigd om zich te engageren in eerstelijnsrechtsbijstand.	SPF Justice		
30109-2	Mettre en place un système de solidarité face aux risques judiciaires.	Een solidariteitssysteem voor gerechtelijke risico's opzetten.	SPF Justice		
30109-3	Poursuivre la réduction du coût de la justice pour le justiciable.	De gerechtskosten voor de rechtsonderhorigen moeten blijven dalen.	SPF Justice		
30110	Moderniser la loi relative à la protection de la jeunesse.	De jeugdbeschermingswet van 1964 moderniseren.	SPF Justice		
30111-1	Transposer la Décision-cadre de l'Union européenne du 15 mars 2001 relative au statut des victimes dans le cadre des procédures pénales en droit belge.	De kaderbeslissing van de Europese Unie van 15 maart 2001 inzake het slachtofferstatuut in strafzaken zal worden omgezet in Belgisch recht.	SPF Justice		
30111-2	Informier mieux les victimes.	Beter informeren van slachtoffers.	SPF Justice		
30111-3	Simplifier et rendre compréhensible pour tous les procédures / actes judiciaires et la terminologie.	Vereenvoudigen van en beter begrip door rechtsonderhorigen van gerechtelijke procedures, gerechtelijke akten en gebruikte terminologie.	SPF Justice		
30111-4	Coordonner mieux les polices et la justice.	Betere coördinatie tussen politie en gerecht tot stand brengen.	SPF Intérieur en collaboration avec le SPF Justice		
30111-5	Affiner la définition des missions des services d'accueil aux victimes [ndlr : l'aide aux victimes est une compétence communautaire].	Betere definiëring van de aan de diensten voor slachtofferhulp toegewezen taken [nvdr: slachtofferhulp is een gemeenschapsbevoegdheid].	SPF Justice		
30111-6	Améliorer l'accueil des victimes dans maisons de justice, améliorer la médiation et l'assistance juridique.	Verbetering van de slachtofferopvang in de justitiehuizen en van de bemiddeling en rechtsbijstand.	SPF Justice		
30112	Laisser à la disposition des CPAS les subventions pour promouvoir la participation sociale, culturelle et sportive et pour réduire la fracture digitale.	Ter beschikkingstelling van subsidies aan de OCMW's om sociale, culturele en sportieve participatie te bevorderen en de digitale kloof tegen te gaan.	SPP intégration sociale		
30113-1	Revaloriser les revenus nets des travailleurs à bas salaires : bonus crédit d'emploi.	Het netto inkomen van de werknemers met lage inkomens verder opwaarderen.	SPF Emploi		

30113-2	Elaborer un programme pluriannuel spécifique, qui permettra de lier au bien-être certains plafonds et seuils de revenus existants, ainsi que certaines allocations et minima sociaux, tant dans le régime des indépendants que dans celui des salariés (en particulier en matière de pensions, d'invalidité, d'accidents au travail et de maladies professionnelles).	Een specifiek meerjarenprogramma uitwerken waarbij ze sommige bestaande plafonds en inkomensdrempels, evenals sommige sociale uitkeringen en minima, zowel in het stelsel van de zelfstandigen als in dat van de loon- en weddetrekkenden (in het bijzonder pensioenen, invaliditeit, arbeidsongevallen en beroepsziekten) zal koppelen aan de evolutie van de welvaart.	SPF Sécurité sociale	SPF Finances
30113-3	Déployer des efforts pour augmenter les pensions et renforcer le fonds de vieillissement.	Inspanningen leveren om de pensioenen te verhogen en het Zilverfonds te versterken.	SPF Sécurité sociale	SPF Finances
30113-4	Augmenter graduellement les revenus d'intégration et les allocations sociales les plus modestes dans le cadre des moyens disponibles.	Binnen de voorziene middelen zal de regering het leefloon en de laagste sociale uitkeringen gradueel verhogen.	SPF Sécurité sociale	SPF Finances
30115	Coordonner la lutte contre l'analphabétisme fonctionnel en prenant des initiatives dans le cadre du Plan d'action inclusion numérique qui réduiront la fracture digitale.	Coördineren van de strijd tegen het functioneel analfabetisme door initiatieven sociale te nemen in het kader van het Nationaal Actieplan Digitale Insluiting die de digitale kloof dempen.	SPF Fedict et SPP Intégration sociale	
Action 2: Protection du consommateur				
30207	Mener des campagnes d'information et de sensibilisation concernant la problématique du surendettement.	Voeren van informatieve en sensibiliserende campagnes ter bestrijding van schuldoverlast.	POD Consumentenzaken;	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie en POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie
30208	Evaluer et élaborer des propositions sur les possibilités de vendre à crédit et d'octroyer des crédits dans les grandes surfaces.	Evalueren en uitwerken van maatregelen rond kredieten van warenhuizen.	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie	POD Consumentenzaken

30209	Réviser la loi du 5 juillet 1998 relative au règlement collectif de dettes.	Aanpassen van de wet 5 juli 1998 op de collectieve schuldenregeling.	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie;	FOD Justitie, POD Consumentenzaken
30211	Interdire les critères de segmentation qui ne sont pas basés sur des conditions neutres, objectives et vérifiables lors de la prise d'une assurance.	Verbieden van segmenteringscriteria die niet gebaseerd zijn op neutrale, objectieve en verifieerbare voorwaarden bij het aangaan van een verzekering.	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie	POD Consumentenzaken
30212	Appliquer et évaluer régulièrement la loi du 24 mars 2003 relative aux services bancaires de base.	Toepassen en regelmatig aanpassen van de wet van 24 maart 2003 tot instelling van de basis-bankdienst.	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie	POD Consumentenzaken
30213	Veiller à ce que la protection prévue au Code judiciaire (art. 1409, 1409bis et 1410) soit également applicable pour les montants protégés sur un compte en banque.	Voorzien in een bescherming voor de bedragen op bankrekeningen (cfr. artikels 1409, 1409bis en 1410 van het Gerechtelijk Wetboek).	FOD Justitie	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie, FOD Justitie, POD Consumentenzake; POD Maatschappelijke Integratie
30215-1	Réaliser une étude sur les besoins en matière d'informations lisibles pour les produits et services (en particulier à l'égard des seniors).	Uitvoeren van een studie over de nood aan leesbare informatie over producten en diensten (focus op senioren).	cellule politique protection de la consommation	
30215-2	Evaluer la législation et éventuellement l'adapter sur base des conclusions de cette étude en la matière.	Evaluer en eventueel aanpassen van de wetgeving terzake op basis van deze studie.	cellule politique protection de la consommation	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
30216-1	Examiner également par cette étude l'accessibilité des seniors aux produits et services.	Uitvoeren van een studie over de toegankelijkheid van producten en diensten (focus op senioren).	cellule politique protection de la consommation	

30216-2	Evaluer la législation et éventuellement l'adapter sur base des conclusions de cette étude en intégrant d'éventuelles mesures pour combattre les abus liés à la faiblesse du consommateur.	Evaluer en eventueel aanpassen van de wetgeving terzake op basis van deze studie.	cellule politique protection de la consommation	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
30217-1	Proposer des mesures visant à faciliter l'accès à la justice pour les consommateurs.	Voorstellen van maatregelen om de toegang van de consument tot het gerecht te bevorderen.	cellule politique protection de la consommation	FOD Justitie POD Consumentenzaken
30217-2	Stimuler les alternatives au traitement des plaintes et des litiges.	Stimuleren van de alternatieve geschillen- en klachtenbehandeling	cellule politique protection de la consommation	FOD Justitie POD Consumentenzaken
30217-3	Créer une commission paritaire et indépendante des litiges en matière de services financiers.	Oprichten van een paritaire en onafhankelijke geschillencommissie inzake financiële diensten.	cellule politique protection de la consommation	POD Consumentenzaken FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
30217-4	Examiner si les systèmes existants en matière d'arbitrage alternatif des litiges peuvent être réunis dans une structure commune.	Onderzoeken van de mogelijkheid om de bestaande systemen van alternatieve geschillenbeslechting samen te voegen in een overkoepelende structuur.	cellule politique protection de la consommation	FOD Justitie POD Consumentenzaken FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
30219	Prendre des initiatives telles que les écoles de la consommation.	Opzetten van initiatieven zoals de "Consumptie scholen".	SPF Santé Publique	in samenwerking met gemeenschappen en alle betrokken actoren FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
30220	Organiser une semaine de la publicité (ciblée sur les jeunes).	Organiseren van een week van de reclame (focus op jongeren).	cellule politique protection de la consommation	in samenwerking met alle betrokken actoren (media, reclamewereld, de overheden, de consumentenbewegingen en de jongeren) FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
30221	Etudier la possibilité et l'opportunité de créer un Observatoire de la publicité.	Onderzoeken van de mogelijkheid en de opportuniteit om een observatorium voor de reclame op te richten.	cellule politique protection de la consommation	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
Action 3 : Des logements décents et abordables				
30318	Renforcer le droit à un logement décent en imposant des normes de salubrité.	Versterking van het recht op behoorlijke huisvesting door gezondheidsnormen op te leggen.	Task Force Logement (dépend de la cellule stratégique de la Ministre de la Justice)	
30319-1	Equilibrer les droits des propriétaires et des locataires par une meilleure	De juridische verhoudingen tussen de huurders en de eigenaars in evenwicht brengen, onder meer via een betere informatie over de wet op de	Task Force Logement	

	information sur la loi sur les baux à loyers (21 février 1991).	huurcontracten (21 februari 1991).		
30319-2	Revoir la loi sur les baux pour clarifier les règles relatives à la responsabilité de certains travaux.	Herziening van deze wet om de regels betreffende de verantwoordelijkheid voor bepaalde werkzaamheden te verduidelijken.	Task Force Logement	
30319-3	Rendre obligatoire et gratuit l'enregistrement d'un bail.	Het verplicht en gratis registreren van het huurcontract.	Task Force Logement	
30320	Améliorer les procédures de revendications des propriétaires et / ou des locataires via des associations agréées.	De opreisingsprocedures van de eigenaars en/of van de huurders verbeteren door de mogelijkheid van begeleiding door erkende verenigingen aan te bieden.	Task Force Logement	
30321-1	Étendre le champ d'application de la loi du 2 / 1 / 2001 à tous les locataires vulnérables.	De toepassingsfeer van de wet van 2 januari 2001 uit breiden tot alle kwetsbare huurders.	Task Force Logement	
30321-2	Sanctionner plus sévèrement les propriétaires peu soucieux de la dignité humaine.	Strengere sancties treffen tegen die eigenaars die zich weinig zorgen maken over de menselijke waardigheid.	Task Force Logement	
30322	Accorder une compensation fiscale plafonnée aux propriétaires lésés par un locataire indélicat.	Geplafondeerde fiscale compensaties toe staan aan de eigenaars die schade zouden geleden hebben door de schuld van een oneerlijke huurder.	Task Force Logement	
30324	Mettre en place une nouvelle politique des loyers entre autres par la création de commissions paritaires « logement ».	Een nieuw verhuurbeleid zou opgesteld moeten worden met onder meer oprichting van paritaire huisvestingscommissies.	Task Force Logement	
30325	Evaluer la fiscalité en matière immobilière pour la simplifier et de la rendre plus juste.	De evaluatie van de fiscaliteit op het onroerend goed. Het is de bedoeling om die te vereenvoudigen en eerlijker te maken.	Task Force Logement	
30327	Prendre en considération dans les grandes villes les reconversions en logements de certaines propriétés publiques non-utilisées qui s'y prêtent.	In de grote steden de reconversie in woningen in overweging nemen van bepaalde niet in gebruik zijnde publieke eigendommen die zich ertoe lenen.	Task Force Logement	
30328-1	Encourager fiscalement la rénovation dans les grandes villes.	Via fiscale maatregelen in de grote steden de renovatie van bestaande woningen aanmoedigen.	Task Force Logement	
30328-2	Encourager fiscalement l'acquisition dans les grandes villes d'un logement personnel.	Via fiscale maatregelen in de grote steden het verwerven van een eigen woning aanmoedigen.	Task Force Logement	

30329	Organiser la nouvelle répartition des subsides attribués à la politique des grandes villes.	Organiser van de nieuwe verdeling van de subsidies die toegewezen worden voor het grootstedenbeleid worden.	Task Force Logement	
30331	Développer une stratégie harmonieuse pour améliorer en qualité et en quantité l'accueil des sans-abri.	Een harmonieuze strategie ontwikkelen, ten einde de kwaliteit en de kwantiteit van de opvang van daklozen te verbeteren.	Conférence Interministérielle Intégration sociale	
30333	Rechercher des mesures destinées à réduire une partie des coûts liés à l'achat d'un premier logement modeste	Het zoeken naar maatregelen om een deel van de kosten verbonden met de aankoop van een eerste bescheiden woning te verminderen.	Task Force Logement	SPP Intégration sociale
30334	Revoir le système d'imposition par rapport aux biens immobiliers et pour les habitations privées.	Het herzien van het stelsel van de personenbelasting met betrekking tot de onroerende goederen en voor de privé-woningen.	Task Force Logement	SPP Intégration sociale SPF Finances
30335	Rechercher dans quelle mesure un achat collectif peut être facilité.	Het onderzoek naar de mate waarin een collectieve aankoop makkelijker kan worden gemaakt.	Task Force Logement	SPP Intégration sociale
30336	Continuer à plaider à l'échelle européenne en faveur d'une réduction de 12 à 6% du taux de la TVA pour le logement social.	De federale regering zal binnen de Europese Unie blijven ijveren om voor de sociale huisvesting het BTW-tarief van 12% naar 6% te brengen.	SPF Finances	
Action 4 : Des emplois de qualité				
30406-1	Soutenir les pays en développement dans leurs politiques de développement, de DD, ...	De ontwikkelingslanden ondersteunen bij de opbouw van een economisch beleid en handelsbeleid dat afgestemd is op de ontwikkelingsdoelstellingen, ...	SPF Affaires étrangères	
30406-2	Inciter les entreprises belges à l'étranger à respecter des normes écologiques et sociales.	Belgische bedrijven die actief zijn in het buitenland uitdrukkelijk stimuleren om internationaal erkende milieu- en sociale normen na te leven.	GT CIDD - RSE	
30406-3	Faire respecter par les entreprises bénéficiant de l'une ou l'autre aide publique pour leurs investissements à l'étranger une série de normes minimales essentielles pour une activité économique durable et sociale.	Bedrijven die een of andere vorm van overheidssteun ontvangen voor investeringen in het buitenland moeten zich engageren om een set van essentiële minimumnormen voor economisch duurzaam en sociaal verantwoord ondernemen te zullen naleven.	Finexpo + Ducroire	

30407	Évaluer les programmes d'insertion professionnelle en cours (par une étude scientifique).	Alle lopende inschakelingstrajecten evalueren (wetenschappelijke studie).	SPP Intégration sociale et SPF Emploi	
30408-1	Formuler sur base d'une étude des recommandations en vue de lever les discriminations éventuelles.	Op basis van hogervermelde studie zal de regering aanbevelingen formuleren om eventuele ongelijkheden weg te werken.	SPP Intégration sociale et SPF Emploi	
30408-2	Intégrer le cas échéant ces recommandations dans la réglementation.	Die aanbevelingen kunnen dan in de reglementering geïntegreerd worden	SPF Emploi	
30409	Optimaliser le job coaching dans l'accompagnement demandeurs d'emploi.	De 'job coaching' van 'werkzoekende werknemers' optimaliseren.	SPF Emploi – compétence pluri-régionale	les employeurs, les CPAS et les divers services de médiation
30410-1	Mettre en place une plate-forme de concertation pour la politique étrangère.	Een overlegforum organiseren voor Buitenlands Beleid.	SPF Affaires étrangères Confér. Interminist. pour la Politique étrangère	
30410-2	Examiner les disponibilités de dégager des moyens pour le développement de technologies respectueuses de l'environnement et inviter les partenaires sociaux, la Belgian Investment Oversea (BIO) et la société civile (notamment les institutions de recherches).	De mogelijkheden om meer financiële middelen uit te trekken voor de ontwikkeling van milieuvriendelijke technologieën, zullen daar onderzocht worden. Op dit forum zullen de sociale partners, de Belgian Investments Oversea (BIO) en het maatschappelijk middenveld (meer specifiek de onderzoekscentra) uitgenodigd worden.	SPF Affaires étrangères Confér. Interminist. pour la Politique étrangère	Coopération avec SPF Economie et SPP Politique scientifique
Action 5 : Les entrepreneurs et le monde agricole				
30510-1	Prévoir des mesures d'accompagnement mutuel pour les petits agriculteurs du Sud.	Begeleidingsmaatregelen voorzien voor de kleine landbouwers in het Zuiden.	SPF Affaires étrangères	
30510-2	Intégrer dans les règles commerciales, outre les normes de qualité des produits, des normes minimales de qualité de vie des producteurs agricoles et ce particulièrement pour les ouvriers agricoles.	Integreren, waar mogelijk, binnen de handelsregels, naast kwalitatieve productnormen, ook minimale normen van levenskwaliteit van de landbouwproducenten en dit in het bijzonder voor de landbouwwerkbieders.	SPF Affaires étrangères	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
30510-3	S'approvisionner sur des marchés garantissant des normes de qualité de vie équitables pour les producteurs des pays du Sud.	Zich bevoorraden op markten die kwaliteitsnormen inzake een rechtvaardig leven voor de producenten van de landen van het Zuiden garanderen.	SPP DD (coordonateur) FOD Personeel en Organisatie en in het bijzonder de cellen ABA en FOR	Alle FOD's, POD's en federale organismen van openbaar nut

30511	Stimuler, notamment de façon fiscale, la R&D sur des axes porteurs de croissance et de DD.	Stimuleren (vooral fiscaal) van onderzoek en ontwikkeling gericht op terreinen met groeiperspectieven en gericht op een duurzame ontwikkeling.	SPF Finances	SPF Affaires étrangères
30512-1	Rendre la Banque-carrefour des entreprises et les guichets d'entreprises des outils performants et accorder une attention particulière aux starters.	De Kruispuntbank van Ondernemingen en de Ondernemingsloketten moeten doeltreffende instrumenten worden en een bijzondere aandacht schenken worden aan de Starters.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
30512-2	Améliorer l'information et la sensibilisation des groupes-cibles concernés.	Verbeteren van informatie en communicatie voor de verschillende betrokken doelgroepen.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
30513	Amplifier le soutien aux initiatives d'économie sociale et aux services proximité.	Ondersteunen van initiatieven binnen de sociale economie en buurt- en nabijheidsdiensten.	SPP Intégration sociale	
30514	Adopter un cadre légal afin d'établir des liens contractuels plus équitables et des mécanismes de sauvegarde en cas de force majeure dans la filière agroalimentaire.	Een wettelijk kader aannemen om meer billijke contracten te bekomen en vrijwaringmechanismen te voorzien in geval van overmacht in de voedingsmiddelensector.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
30515-1	Plaider au sein de l'UE et des instances internationales pour l'adaptation de la politique de lutte contre les maladies animales.	Binnen de EU en de internationale instellingen zal België pleiten voor bijsturing van het beleid van dierenziektebestrijding.	AFSCA et SPF Santé Publique	SPF Affaires étrangères
30515-2	Accorder la priorité au développement de vaccins et de méthodes de diagnostic efficaces.	Ontwikkeling van efficiënte vaccins en efficiënte diagnosemethodes is prioritair.	SPF Santé Publique	AFSCA
Action 6 : Continuer à travailler après 55 ans				
30608-1	Renforcer les propositions et initiatives existantes en matière de fin de carrière dans le cadre de la modernisation de la gestion du personnel de l'administration fédérale.	Einde-loopbaanmaatregelen versterken door het te integreren in de modernisering van het federale personeelsbeleid.	FOD Personeel en Organisatie	
30608-2	Conclure des accords avec et entre les partenaires sociaux et les pouvoirs régionaux et communautaires en ce qui concerne la formation, les	Afspraken maken met sociale partners en gemeenschappen/gewesten rond vorming en opleiding, arbeidsomstandigheden en arbeidsregelingen.	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg	

	conditions de travail et l'organisation du travail.				
Action 7 : Développer les services de proximité					
30708-1	Formuler une proposition concernant le développement des services de proximité répondant aux besoins des personnes âgées.	Formuleren van een voorstel over de verdere uitbouw van buurt- en nabijheidsdiensten die voldoen aan de behoeften van ouderen.	POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie		
30708-2	Tous les services publics concernés et les représentants du secteur seront impliqués.	Bespreken van het voorstel met de betrokken overheden.	POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie		
30709	Créer un statut spécifique pour les pensionnés qui souhaitent collaborer activement, en tant que volontaires, à la prestation de services dans le cadre de l'économie sociale.	Uitwerken van een statuut voor gepensioneerden die als vrijwilligers actief zijn in de sociale economie.	POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie	FOD Sociale Zekerheid; FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg	
Action 8 : Placements éthiques					
30807-1	Mise sur pied d'un groupe de travail « placements éthiques » au sein de la CIDD.	Oprichten van een werkgroep "ethisch beleggen" binnen de ICDO.	Voorzitter : O. De Cock	SPDD	
30807-2	Voir dans quelle mesure les propositions contenues dans le rapport publié par Ethibel en 2002 pourraient être effectivement mises en œuvre.	Onderzoeken van de haalbaarheid van een uitgevoerde studie.	ICDO-werkgroep "ethisch beleggen"		
30808	Inviter des entreprises, des syndicats, le monde académique et d'autres organisations non gouvernementales à participer à ses travaux.	Uitnodigen van ondernemingen, vakbonden, de academische wereld en andere niet-gouvernementale organisaties om deel te nemen aan haar werkzaamheden.	ICDO-werkgroep "ethisch beleggen"		
30809-1	Assurer le suivi de l'obligation légale de transparence des fonds de pension.	Opvolgen van de transparantieverplichting van pensioenfondsen.	ICDO-werkgroep "ethisch beleggen"		
30809-2	Rédiger un inventaire des « meilleures pratiques » sur base du suivi de	Opstellen van een inventaris van goede praktijken op basis van het opvolgen van	ICDO-werkgroep "ethisch beleggen"		

	l'obligation de transparence.	de transparantieverplichting.		
30810	Prêter une attention particulière au contrôle de l'information sociale, éthique et environnementale fournie par les entreprises.	Aandacht besteden aan de door bedrijven verstreekte sociale, ethische en leefmilieu-informatie.	ICDO-werkgroep "ethisch beleggen"	
Action 9: Rendre possible les soins en milieu familial				
30905	Une réflexion sur l'introduction d'un système d'épargne-temps sera initiée en concertation avec les partenaires sociaux.	Organiseren van overleg m.b.t. een systeem van tijdsparen.	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg	FOD Sociale Zekerheid
30906	Affiner le cadre juridique pour le télétravail.	Uitwerken van een juridisch kader voor telethuiswerk.	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg	FOD Sociale Zekerheid
30907	Encourager l'élaboration de «formules de parrainage ».	Stimuleren van het systeem van peterschapsformules.	FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg	
Action 10 : Améliorer la prise en charge globale				
31009-1	Elargir les variables du dossier médical informatisé aux déterminants environnementaux au sens large.	De variabelen van het elektronisch medisch dossier (EMD) uitbreiden met milieudeterminanten in ruime zin.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement (en partenariat avec les autres instances impliquées dans la mise en œuvre du NEHAP et le Conseil Supérieur d'Hygiène)	SPF Emploi (médecine du travail)
31009-2	Création d'un groupe de travail chargé d'identifier les variables utiles et pertinentes pouvant être recueillies en routine dans le cadre des soins de première ligne en vue de les inclure dans le dossier médical informatisé (DMI).	Oprichten van een werkgroep die belast is met de identificatie van nuttige en relevante variabelen, die routinematig in het kader van de eerstelijnszorg verzameld kunnen worden en vervolgens in het EMD geïntegreerd worden.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement en partenariat	SPF Emploi (médecine du travail)
31010	Mettre en place des outils permettant au patient de mieux accéder à son dossier médical.	Instrumenten uitwerken waarmee de patiënt beter toegang krijgt tot zijn medisch dossier.	SPP Protection de la Consommation	SPF Emploi (médecine du travail)

31011	Demander au groupe directeur d'accréditation des médecins généralistes d'introduire une formation en Santé publique communautaire comprenant l'ensemble des déterminants de la santé.	Vragen aan de accrediteringsstuurgroep van de huisartsen om tegen 2005 een opleiding in de gemeenschapsgezondheid in te voeren, die alle gezondheidsdeterminanten omvat.	Le ministre de la Santé Publique	SPF Emploi (médecine du travail)
31012	Etablir les modalités d'une meilleure coordination des structures loco-régionales de première ligne.	Opzetten van een betere coördinatie van de bestaande loco-regionale structuren van de eerste lijn.	SPF Santé Publique	SPF Emploi (médecine du travail)
31013	Développer les outils nécessaires (campagnes d'information, brochure, etc.) afin d'améliorer la prévention des risques.	De nodige instrumenten (informatiecampagnes, brochures, enz.) ontwikkelen om de risicopreventie te verbeteren.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	SPF Emploi (médecine du travail)
Action 11 : mieux communiquer et favoriser l'accès aux soins de santé				
31108	Identifier tous les acteurs de la santé, en ce compris le citoyen (représentants, associations, etc.) en vue d'améliorer leur collaboration.	Identifieren van alle gezondheidsbeoefenaars, waaronder ook de burgers (vertegenwoordigers, verenigingen, enz.), om hun onderlinge samenwerking te verbeteren.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	SPF Emploi (médecine du travail)
31109-1	Répertorier les bases de données en relation avec les déterminants de la santé dont ils disposent.	Een lijst maken van de gegevensbanken met gezondheidsdeterminanten waarover ze beschikken.	Tous les SPF et SPP concernés	
31109-2	Croiser les banques de données et obtenir une vue précise et concrète de la situation et des priorités réelles.	Deze databanken kruisen en zo een precies en concreet zicht krijgen op de situatie en de reële prioriteiten	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	
31110	Etablir un inventaire des accords de coopération existants afin d'une part d'identifier ceux dont il pourrait être intéressant d'élargir le champ d'application et d'autre part d'apprécier la nécessité de conclure de nouveaux accords en vue	Een inventaris opstellen van de bestaande samenwerkingsakkoorden. Op die basis zal ze nagaan voor welke akkoorden het nuttig is het toepassingsveld uit te breiden en oordelen waar nieuwe akkoorden moeten gesloten worden om nieuwe doelstellingen inzake volksgezondheid te bereiken.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	

	d'atteindre de nouveaux objectifs de santé publique.				
31111	Poursuivre l'élargissement du Maximum à Facturer (MAF) tant au niveau des personnes qu'au niveau des prestations de soins remboursées, en tenant compte des évolutions dans le secteur des soins de santé et des techniques médicales les plus modernes.	De maximumfactuur (MAF) verder uitbreiden zowel voor wat betreft personen als op het vlak van terugbetaalde gezondheidszorg. Hierbij zal rekening worden gehouden met de evoluties in de gezondheidssector en met de modernste medische technieken.	SPF Sécurité sociale		
31112-1	Améliorer la sécurité tarifaire, en particulier au sein des hôpitaux, notamment par une plus grande maîtrise des suppléments d'honoraires.	De tariefzekerheid verbeteren, in het bijzonder in de ziekenhuizen, voornamelijk door een betere beheersing van de ereloonsupplementen.	SPF Sécurité sociale		
31112-2	Améliorer la sécurité tarifaire, en particulier au sein des hôpitaux par une clarification des relations juridiques entre médecins et gestionnaires hospitaliers.	De tariefzekerheid verbeteren, in het bijzonder in de ziekenhuizen dooreen verduidelijking van de juridische relaties tussen geneesheer en ziekenhuisbeheerders.	SPF Sécurité sociale	SPF Santé Publique	
31113-1	Favoriser un élargissement du paquet de soins pour des groupes cibles, par exemple les soins dentaires et les moyens de contraception pour les jeunes.	Het zorgpakket voor doelgroepen uitbreiden, bijvoorbeeld inzake tandheelkunde en voorbehoedsmiddelen voor jongeren.	SPF Sécurité sociale		
31113-2	Améliorer la prise en charge des malades chroniques (tels les patients comateux et ceux atteints d'affections neurologiques graves) et des patients dépendants (soins à domicile, soins flexibles en institutions).	De tenlasteneming van chronische ziekten (zoals comateuze patiënten en patiënten die lijden aan ernstige neurologische aandoeningen) en zorgafhankelijke patiënten (thuiszorg, flexibele zorg en instellingen) verbeteren.	SPF Sécurité sociale		
31114	Accorder une attention particulière à l'organisation de soins de santé dans les zones fortement urbanisées (collaboration entre les dispensateurs	Bijzondere aandacht besteden aan de organisatie van de gezondheidszorg in de sterk verstedelijkte zones (samenwerking tussen de eerstelijnszorgverstrekkers en de zorg in ziekenhuizen).	SPF Sécurité sociale [Verantwoordelijk voor de coördinatie]	Gemeenschappen en Gewesten	

	des soins de première ligne et des soins en hôpitaux).				
31115	Fixer les conditions de qualification pour l'homéopathie, l'ostéopathie, l'acupuncture et les thérapies manuelles.	Kwalificatievoorwaarden vastleggen voor homeopathie, osteopathie, acupunctuur en manuele therapieën.	SPF Santé Publique		
31116	Informier le public de l'existence des structures qui favorisent les activités de santé intégrées et multidisciplinaires, de l'existence de différents modes de paiement et des apports pour la santé du public d'une telle approche intégrée et polyvalente.	De bevolking inlichten over de bestaande structuren die geïntegreerde en multidisciplinaire gezondheidsactiviteiten bevorderen, de verschillende betaalmethodes en de bijdragen van een dergelijke geïntegreerde en polyvalente benadering voor de volksgezondheid.	SPF Sécurité sociale		
Action 12 : Une alimentation de qualité					
31208-1	Soutenir activement la proposition de l'Union européenne concernant l'enregistrement, l'évaluation et l'autorisation des substances chimiques (REACH).	Op een actieve manier het voorstel van de Europese Unie in verband met de registratie, evaluatie en toelating van chemische stoffen (REACH) steunen.	DG Environnement	SPF Affaires étrangères (DGE 3) FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie	
31208-2	Proposer des mesures afin de diminuer les risques liés aux substances dangereuses.	Maatregelen voorstellen om de risico's in verband met gevaarlijke stoffen te verminderen.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement Sections Affaires Internationales, Maîtrise des Risques et Politique des Produits	SPF Emploi (aspects travail)	
31208-3	Dans le cadre de la politique de produits proposer des mesures afin de diminuer les risques liés aux substances dangereuses.	Maatregelen voorstellen in het kader van het productenbeleid om de risico's in verband met gevaarlijke stoffen te verminderen.	SPF Santé publique/DG Environnement – politique des produits	SPF Emploi (aspects travail) FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie	
31209-1	Développer une collaboration avec les administrations concernées par l'environnement et la santé afin de réduire la pollution chimique de la nourriture.	Uitbouwen van een samenwerking met de gereguleerde en gemeenschapsadministraties die bevoegd zijn inzake milieu en gezondheid om de chemische vervuiling van voedsel zo laag mogelijk te houden.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement (AFSCA)	SPF Emploi (aspects travail)	

31209-2	Développer une collaboration avec les administrations concernées par l'environnement et la santé afin d'élaborer une politique environnementale et alimentaire qui soit complémentaire et axée sur la détection rapide et la prévention.	Uitbouwen van een samenwerking met de gereguleerde en gemeenschapsadministraties die bevoegd zijn inzake milieu en gezondheid om een complementair milieu- en voedingsbeleid uit te bouwen, gericht op snelle opsporing en preventie.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement (AF-SCA)	
31210-1	Rédiger un premier programme de réduction de l'utilisation et du risque des pesticides et des biocides à échéance 2010 au niveau fédéral.	Opstellen op federaal niveau van een eerste programma dat het gebruik en het risico van pesticiden en biociden wil doen verminderen tegen 2010.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	SPF Emploi (aspects protection des agriculteurs)
31210-2	Rédiger un second programme national de réduction de l'utilisation et du risque des pesticides et des biocides, en collaboration avec les communautés et les régions.	Opstellen van een tweede nationaal programma in samenwerking met de gewesten en de gemeenschappen tegen 2006.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	SPF Emploi (aspects protection des agriculteurs)
31210-3	Enquête sur les habitudes alimentaires afin, entre autres, de connaître les teneurs en pesticides et autres contaminants consommés.	Enquête over de voedingsgewoonten om, onder meer, het gehalte aan pesticiden en overige vervuilende stoffen in de geconsumeerde voeding te kennen.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	
31211-1	Une éventuelle mise en culture d'OGM en Belgique devra être entourée des mesures qui s'imposent dans le cadre européen afin de préserver l'environnement et les autres types de culture.	Een eventuele verbouwing van GGO's in België zal omgeven moeten worden door Europese maatregelen die het milieu en de overige gewassen beschermen	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement DG4 + DG5 et SBB+CCB) s'il s'agit de participer à décision européenne d'autorisation de mise sur le marché européen. Régions (Ministre et DG Agriculture) s'il s'agit de mise en cultures commerciales d' OGM autorisés	
31211-2	Contribuer, dans le respect de ses compétences propres, à l'instauration de ces mesures de coexistence qui devront être adoptées par les régions.	Bijdragen binnen haar eigen bevoegdheden tot de invoering van coëxistentiemaatregelen die door de gewesten goedgekeurd zullen moeten worden.	SPF Santé Publique DG4 + DG5	Régions (Ministre et DG Agriculture+Transport+Environnement)
31211-3	Continuer à promouvoir l'instauration au niveau européen d'un régime de responsabilité environnementale pour les OGM.	De invoering van een milieuverantwoord regime voor GGO's op Europees niveau blijven aanmoedigen.	SPF Environnement	SPF Affaires étrangères (DGE.2) il faudrait rajouter les Affaires économiques (problématique d'assurance...)

31211-4	Continuera à promouvoir et à appliquer le principe de précaution pour la culture des OGM et leur utilisation dans l'alimentation animale et humaine.	Het voorzorgsprincipe voor GGO-gewassen en het gebruik ervan in dierlijke en menselijke voeding blijven aanmoedigen en toepassen.	SPF Environnement DG4 & 5+ SBB + CCB)	+ avis Régions, pour essais en champs. Etat fédéral dans l'EU pour autorisation de commercialisation. Alimentation : Etat fédéral dans l'EU pour autorisation de commercialisation (sur avis d'EFSA). AFSCA pour contrôles.
31212-1	Veiller pour les pesticides et les biocides à ce que, en plus de l'information déjà disponible pour les professionnels, une meilleure information soit mise à la disposition du grand public.	Zorgen dat, naast de reeds beschikbare informatie voor de vakmensen, ook het grote publiek beter geïnformeerd wordt over pesticiden en biociden.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	
31212-2	Mettre à la disposition du public une information accrue sur la réglementation et les OGM en cours de procédure d'autorisation.	Meer informatie aan het grote publiek verstrekken over de regelgeving en de GGO's waarvoor een toelatingsprocedure loopt.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	
31213	Prendra l'initiative de porter aux niveaux européen et international les recommandations de l'OMS visant notamment la réduction de la teneur en sel et en sucre dans les aliments.	Het initiatief nemen om de aanbevelingen van de WGO inzake de vermindering van het zout- en suikergehalte in de voedingsmiddelen op Europees en internationaal vlak naar voor te schuiven.	SPF Santé publique	SPF Affaires étrangères
31214-1	Dans le cadre du Plan National Nutrition et Santé une réflexion globale sera menée et des mesures prises dans le but de prévenir et de réduire les maladies non-transmissibles liées à une alimentation inappropriée et à un manque d'activité physique, à savoir l'obésité, les maladies cardio-vasculaires et le diabète de type 2.	Het Nationaal Voedings- en Gezondheidsplan zal globale beschouwingen en concrete maatregelen bevatten om niet-overdraagbare ziektes die toe te schrijven zijn aan onaangepaste voeding en een gebrek aan beweging, namelijk obesitas, hart- en vaatziekten en diabetes type 2, te voorkomen en te doen dalen.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	
31214-1bis	Les mesures prises toucheront différents domaines : l'étiquetage nutritionnel, les soins de santé, la publicité et le marketing, la prévention et la promotion de la santé, etc.	De genomen maatregelen zullen verschillende domeinen bestrijken: voedingsetiketten, gezondheidszorg, reclame en marketing, gezondheidspreventie en –promotie, enz.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie

31214-2	La réflexion mènera à des recommandations de manière à permettre à tous d'obtenir des informations simples et pratiques pour une meilleure alimentation et de bonnes habitudes alimentaires.	De beschouwingen zullen leiden tot aanbevelingen zodat iedereen eenvoudige en praktische informatie kan krijgen over een betere voeding en goede voedingsgewoontes.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	
31214-2	Informier la population sur ce qu'est une alimentation saine et équilibrée.	De bevolking informeren over wat een gezonde en evenwichtige voeding is.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	les autres SPF et SPP concernés ainsi que les Régions et les communautés
31215-1	Mettre en place une Table ronde (réunissant les producteurs, les transformateurs, les distributeurs, les entreprises de marketing et de communication, les organismes de protection des consommateurs, les syndicats, les représentants de Ministres, les fonctionnaires et autres personnes concernées) afin de responsabiliser tout un chacun vis-à-vis de l'influence du marketing et de la publicité sur son mode de vie et plus particulièrement ses comportements alimentaires.	Om iedereen bewust te maken van de invloed van marketing en reclame op de levensstijl en in het bijzonder het eetgedrag, zal er een rondetafelconferentie worden georganiseerd. Producenten, verwerkers, verdelers, marketing- en communicatiebureaus, consumentenorganisaties, vakbonden, vertegenwoordigers van ministers, ambtenaren en overige betrokkenen zullen eraan deelnemen.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement – DG V Section Politique des Produits	SPDDD FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
31215-2	Rédiger un rapport contenant les mesures à prendre.	Een rapport opstellen dat de te nemen maatregelen omvat.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement – DG V Section Politique des Produits Table ronde	
31216-1	Etudier l'impact des différents types d'emballages, en tant qu'outil de marketing, sur les consommateurs (ex.: aspect ludique des canettes et des bouteilles d'alcool, etc.).	Een studie maken over de impact van verschillende soorten verpakking, als marketinginstrument, op het koopgedrag van de consument (bv. het speels aspect van de alcoholhoudende blikjes en flesjes enz.).	cellule politique protection de la consommation	Observateur : SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement – Section Politique des Produits SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie

31216-2	Prendre des mesures pour la protection du consommateur et pour induire un changement positif de la consommation.	Maatregelen nemen om de consument te beschermen en om een positieve verandering in de consumptie teweeg te brengen.	cellule politique protection de la consommation	Observateur : SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement – Section Politique des Produits SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
Action 13 : Prévenir la violence				
31311	Elaborer des campagnes d'information et de sensibilisation contre la violence en concertation avec d'autres départements.	In samenspraak met andere departementen, informatie- en sensibiliseringscampagnes rond het thema geweld voeren.	SPF Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement	les autres SPF et SPP concernés SPF Emploi (violence au travail Défense
31312	Mettre en place une plate-forme chargée de mettre en contact différents SPF, SPP et entités fédérées afin d'étudier de façon exhaustive les causes sociales fondamentales de la violence.	Een platform oprichten dat de verschillende FOD's, POD's en federale entiteiten samenbrengt om de fundamentele sociale oorzaken van geweld grondig te bestuderen.	SPF Santé publique	SPP DD SPF Emploi (violence au travail)
31313	Les travaux de cette plate-forme associeront les acteurs institutionnels et tous les acteurs de terrain concernés en vue d'établir une liste de recommandations concrètes.	Dit platform zal alle institutionele actoren en alle actoren die op het terrein staan samenbrengen om een lijst met concrete aanbevelingen op te stellen.	SPF Santé publique	Plate-forme SPF Emploi (violence au travail)
31314	Sur base de cette étude, la plate-forme devra élaborer un Plan national contenant des actions concrètes pour prévenir la violence primaire.	Op basis van die studie zal het platform een ontwerp van nationaal plan uitwerken met concrete acties om primair geweld te voorkomen.	SPF Santé publique	Plate-forme
31315	Adopter ce Plan national.	Een nationaal plan goedkeuren.	SPF Santé publique	
Action 14 : Pour une meilleure santé au niveau mondial				
31417	Inscrire ses interventions de santé dans la politique nationale de développement durable de ses pays partenaires ou dans la stratégie nationale de lutte contre la pauvreté.	Gezondheidsinterventies kaderen binnen het nationaal beleid inzake duurzame ontwikkeling van haar partnerlanden of de nationale strategie inzake armoedebestrijding.	SPF Affaires étrangères (DGCD)	

31418	Prendre l'initiative d'organiser une concertation avec les nombreux acteurs belges (notamment les gouvernements fédéral et régionaux, les provinces, les communes, la société civile, les syndicats, etc.) en vue de mieux coordonner leurs actions respectives et de tenir compte de celles d'autres acteurs étrangers ou d'organisations internationales.	Het initiatief nemen om met de vele Belgische actoren (met name de federale en deelregeringen, provincies, gemeenten, de civiele maatschappij, syndicaten, enz.) overleg te organiseren met het oog op een betere onderlinge harmonisatie van hun acties, waarbij ook rekening wordt gehouden met de acties van de buitenlandse actoren en internationale organisaties.	SPF santé publique	SPF Affaires étrangères
31419	Développer ensemble une politique commune en matière de lutte contre le SIDA et se charger de sa mise en oeuvre.	Een gezamenlijk aidsbestrijdingsbeleid uitwerken en de uitvoering ervan coördineren.	SPF Affaires étrangères ambass. Sida et plate-forme DGCD	
31420	Encourager les entreprises belges actives à l'étranger à intégrer dans leur politique les éléments (sociaux et environnementaux) les plus importants ayant un impact sur la santé.	Belgische bedrijven, die in het buitenland actief zijn, zullen aangemoedigd worden om in hun beleid rekening te houden met de voornaamste gezondheidsaspecten (sociale en ecologische).	la plate-forme « SIDA », SPF Affaires étrangères, Commerce extérieur et Coopération au développement et l'«Ambassadeur SIDA »	
31421	Stimuler, lorsque les mécanismes du marché feront défaut et que la demande pour de nouveaux produits médicaux s'avère insuffisante, les partenariats entre le secteur public et le secteur privé au niveau européen et international.	Waar de marktmechanismen falen, en de vraag naar die producten onvoldoende is, zal België, in Europees en internationaal verband privé-publiek-partnerships bevorderen.	SPF Affaires étrangères (DGCD), à la demande du secteur privé	
31422	Éliminer l'incertitude juridique dans les bidonvilles via la participation à des programmes internationaux existants.	Wegwerken van de rechtsonzekerheid in de sloppenwijken via deelname aan bestaande internationale programma's.	SPF Affaires étrangères (DGCD)	
Action 15 : Usage moindre des ressources naturelles				
31507	Analyser et mettre en oeuvre un transfert progressif des charges sociales et fiscales sur le travail vers une taxation de la consommation des ressources naturelles.	Onderzoek en implementatie van verschuiving van sociale en fiscale lasten op arbeid naar belasting op natuurlijke hulpbronnen.	FOD Financieel	FOD Leefmilieu Section Politique des Produits FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg; POD DO SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie

31508	Analyser et mettre en œuvre un soutien aux activités de service permettant d'éviter l'achat de produits.	Onderzoek en implementatie ter ondersteuning van diensten die de aanschaf van producten vermijden.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	FOD Leefmilieu Section Politique des Produits; FOD Sociale Zaken; FOD Personeel & Organisatie SPPDD
31509	Analyser et mettre en œuvre un découragement fiscal des produits polluants, jetables et superflus.	Onderzoek en implementatie van fiscale ontmoediging van milieuvervuilende, overbodige en wegwerpproducten.	FOD Financien	FOD Leefmilieu Section Politique des Produits SPP DD
31510	Analyser et mettre en œuvre un soutien à la réparation, à la réutilisation, à la récupération et au recyclage.	Onderzoek en implementatie ter ondersteuning van herstelling, hergebruik, recuperatie en recyclage.	FOD Leefmilieu Section Politique des Produits	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie SPP DD
31511	Analyser et mettre en œuvre un soutien à l'innovation technique et technologique et à leur transfert vers les pays en développement.	Onderzoek en implementatie ter ondersteuning van technische en technologische vernieuwing en overdracht naar landen in ontwikkeling.	DGOS	FOD Leefmilieu Section Politique des Produits; DGOS SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie SPPDD Communautés et Régions
31512	Analyser et mettre en œuvre appui aux projets de développement durable qui respectent les ressources naturelles locales.	Onderzoek en implementatie van de bevordering van duurzame ontwikkelingsprojecten met respect voor lokale natuurlijke hulpbronnen	FOD Buitenlandse Zaken; DGOS	SPP DD
31513	Analyser et mettre en œuvre la mise en place d'une coopération européenne et mondiale renforcée en la matière.	Onderzoek en implementatie voor het streven naar een versterkte Europese en mondiale samenwerking ter zake.	FOD Buitenlandse Zaken; DGOS	SPP DD
31514	Analyser et mettre en œuvre un travail d'information et de sensibilisation afin d'encourager le choix de modes de production et de biens durables.	Onderzoek en implementatie van informereren, sensibiliseren en stimuleren van de keuze voor duurzame productiewijzen en goederen.	FOD Leefmilieu Section Politique des Produits	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie POD DO
31504; 31505; 31516-1	Développer une stratégie de dématérialisation de l'économie (définition d'indicateurs, des objectifs chiffrés et des propositions de mesures concrètes).	Uitwerking van een ontkoppelingsstrategie (definitie van indicatoren, cijfermatige doelstellingen en concrete maatregelen).	Interministeriële Conferentie Economie SPF Economie	SPP DD
31516-2	Veillera à la mise en œuvre immédiate de ces mesures concrètes (voir 31517 et 31518).	Uitvoering van twee concrete maatregelen (zie 31517 en 31518).	Interministeriële Conferentie Economie SPF Economie	FOD Leefmilieu : Section Politique des Produits SPP DD

31517	Contrôler les résultats obtenus sur base de l'engagement volontaire entre l'Etat fédéral, les autorités régionales et le secteur de la distribution et envisager la mise en oeuvre de mesures complémentaires si nécessaire.	Contrôle van de resultaten van de vrijwillige verbintenissen tussen de federale overheid, de gewestelijke overheid en de distributiesector en bijsturing met extra maatregelen indien nodig.	Interministeriële Conferentie Economie SPF Economie	Observateur: FOD Leefmilieu : Section Politique des Produits SPP DD
31518-1	Prévoir des mesures afin que le travail à domicile et les centres locaux de télétravail représentent 10% de la durée totale de travail presté; en concertation avec les parties concernées et en fonction de leurs spécificités propres.	Maatregelen voorzien om thuiswerk en lokale centra voor telewerk naar 10 % van de werktijd te brengen tegen 2007, in overleg met de verschillende partijen en rekening houdend met specifieke eigenheden.	Interministeriële Conferentie Economie SPF Economie	SPF Emploi (aspects conditions de travail) SPP DD
31518-2	Prendre des mesures pour diminuer d'un pourcentage équivalent les espaces de bureaux occupés et l'équipement utilisé	Maatregelen voorzien om bezette kantoorruimtes en gebruikte kantooruitrusting met 10 % te verminderen.	Interministeriële Conferentie Economie SPF Economie	SPF Emploi (aspects conditions de travail) SPP DD
31518-3	Les nouveaux espaces de bureaux, de taille plus modeste, doivent être construits selon les normes environnementales les plus strictes.	Nieuwe, kleinere kantoorruimtes bouwen volgens de meest milieuvriendelijke bouwnormen.	Interministeriële Conferentie Economie SPF Economie	FOD Leefmilieu Section Politique des Produits SPF Emploi (aspects conditions de travail) SPP DD
31518-4	Examinera au préalable les moyens d'encourager le travail à domicile et le télétravail.	Onderzoeken hoe thuis- en telewerk aangemoedigd kan worden.	Interministeriële Conferentie Economie SPF Economie	SPF Emploi (aspects conditions de travail) SPP DD
31519	Les services publics fédéraux doivent confier des tâches aux représentants des cellules de développement durable.	Overheidsdiensten delen taken mee aan vertegenwoordigers van de cellen DO.	FOD Leefmilieu; FOD Economie; FOD Sociale Zekerheid; FOD Buitenlandse Zaken; Cellen DO	SPP DD
31520	Nommer un coordinateur de projet afin d'assurer la préparation et la réalisation du travail à domicile en coopération avec les SPF et SPP.	Aanstelling projectcoördinator voor de voorbereiding en uitvoering van het thuiswerk i.s.m. FOD's, POD's.	SPF P&O	FOD Sociale Zekerheid; FOD Buitenlandse Zaken; Cellen DO, FOD Leefmilieu; Section Politique des Produits SPP DD

Action 16: Stratégie pour des produits durables					
31603; 31610	Stratégie pour des produits durables (voyez 31604, 31605, 31606).	Stratégie pour durzame producten (zie 31604, 31605, 31606).	SPP DD	SPF Environnement Federale overheid i.s.m. de gewesten en sectoren(zie verder)	
31604	Stratégie pour des produits durables, volet environnemental.	Stratégie pour durzame producten, luik milieu.	FOD Leefmilieu : Section Politique des Produits	CCIM (stuurgroep duurzame productie- en consumptiewijzen) (i.s.m. de gewesten) SPP DD	
31605	Stratégie pour des produits durables, volet socio-économique.	Stratégie pour durzame producten, socio- economisch luik.	Présidence : S. Péreau	Werkgroep met vertegenwoordigers van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie, de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking, de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie en de POD Duurzame Ontwikkeling. (i.s.m. de gewesten)	

31606	Stratégie pour des produits durables, volet intégration des aspects environnementaux et socio-économiques dans des cas spécifiques.	Stratégie pour durables producten, luik integratie leefmilieu en socio- economische aspecten in specifieke gevallen.	PODDO	Orgaan uit vertegenwoordigers van CCIM stuurgroep 'duurzame productie- en consumentiewijzen' en de werkgroep verantwoordelijk voor het socio- economisch luik van de strategie (i.s.m. de gewesten) Observateur: FOD Leefmilieu Section Politique des Produits, SPP IS
31612-1	Défendre au niveau européen l'intégration des labels existants.	Op EU-niveau ijveren voor de integratie van bestaande labels.	FOD Buitenlandse Zaken (DGE), SPPDD	CCIM stuurgroep 'duurzame consumptie- en productiewijzen' (SPF AE suggère coopérer avec SPF Economie) FOD Leefmilieu: Section Politique des Produits
31612-2	Développer un label unique relatif au cycle de vie global (social, environnemental et économique).	Het ontwikkelen van één enkel label m.b.t. globale levenscyclus (sociaal, ecologisch, economisch).	POD Duurzame Ontwikkeling	FOD Leefmilieu: Section Politique des Produits SPPDD SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie SPP IS
31613	Promouvoir les labels légaux existants.	Promotie van bestaande wettelijke labels.	Tous les SPF et SPP ayant un label dans leurs compétences	POD DO, FOD Sociale Zaken, FOD Leefmilieu: Section Politique des Produits ; SPP IS (label social)
31614	Prendre des mesures afin de définir un cadre clair, compréhensible et transparent pour l'utilisation de labels, logos et pictogrammes dans la publicité.	Maatregelen ter bepaling van een duidelijk, transparant kader voor gebruik van labels, logo's en pictogrammen in reclame.	FOD Economie	POD DO, Observateur : FOD Leefmilieu: Section Politique des Produits SPP IS
31615-1	Améliorer la compétitivité de tels produits (coordination générale et autres mesures spécifiques).	Verbeteren van de concurrentiepositie van producten duurzame ontwikkeling (algemene coördinatie en andere specifieke maatregelen).	POD DO	FOD Buitenlandse Zaken FOD Leefmilieu: Section Politique des Produits SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie SPP IS

31615-2	Améliorer la compétitivité de tels produits, par exemple en agissant au niveau européen afin que ces produits puissent bénéficier d'un taux de TVA réduit.	Verbeteren van de concurrentiepositie van producten duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld door verantwoord te laten vallen.	FOD Financiën (pour TVA)	FOD Buitenlandse Zaken FOD Leefmilieu: Section Politique des Produits SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie SPP IS SPP DD
Action 17 : Le rôle d'exemple des autorités (tous les SPF)				
31709-1	Intégration de la gestion environnementale dans les Plans de management des responsables d'administration.	Intégratie van milieuzorg in de managementplannen van de voorzitters.	FOD Personeel & Organisatie ;	alle FOD's, POD's en federale parastatalen Défense
31709-2	Le système de certification sera basé sur les principes communs des systèmes de gestion environnementale existants et devra à terme servir de passage vers un système international reconnu pour les administrations fédérales et devra permettre l'ajout d'aspects économiques et sociaux.	Beschikken over een gecertificeerd systeem inzake milieuzorg dat de overstap naar een internationaal erkend systeem mogelijk maakt en dat tevens met economische en sociale aspecten kan aangevuld worden.	POD Duurzame Ontwikkeling :	Alle FOD's, POD's en federale parastatalen
31710	Proposer au gouvernement de nouveaux objectifs de réduction de consommation d'énergie, d'eau, de papier, de production de déchets et d'augmentation des taux de recyclage, sur base des données chiffrées élaborées en concertation avec les administrations.	Voorstellen van nieuwe doelstellingen inzake vermindering verbruik energie, water, papier afval en toename recyclage, op basis van verkregen resultaten en in overleg met de administraties.	POD Duurzame Ontwikkeling	
31711-1	Proposer une méthode d'implémentation et d'évaluation du système de gestion environnementale basée sur la charte environnementale fédérale.	Voorstelling van een implementatie- en evaluatiemethode gebaseerd op het federaal milieucharter.	POD Duurzame Ontwikkeling	wergroep
31711-2	Créer une cellule d'audit fédérale indépendante.	Oprichting van een onafhankelijke federale auditcel.	POD Duurzame Ontwikkeling	
31711-3	Evaluer la réponse à un certain nombre d'obligations de gestion et de résultats.	Evaluatie van verplichtingen inzake beheer en resultaten van het milieucharter.	Onafhankelijke federale auditcel	
31712-1	Etablir des procédures afin d'aider les administrations à formuler leurs résultats.	Opstellen van leidraad voor het formuleren van resultaten.	POD Duurzame Ontwikkeling en ICDO	
31712-2	Envoyer les données de consommation relatives à 2003 à la Régie des Bâtiments.	Elke administratie bezorgt zijn verbruiksgegevens van 2003 aan de Regie der Gebouwen.	POD Duurzame Ontwikkeling : coördinatie	Alle FOD's en POD's

31712-3	Synthétiser, publier et diffuser les résultats en matière de consommation.	Samenbrengen, publiceren en verder verdelen van resultaten inzake verbruik.	Regie der Gebouwen	
31713	Promouvoir le système du tiers investisseur s'il contribue effectivement à une réduction des consommations énergétiques des bâtiments.	Promotie van het derde investeerdersstelsel indien dit effectief bijdraagt tot het energiezuiniger maken van gebouwen.	FEDESCO	Regie der Gebouwen
31714-1	Créer un groupe de travail Marchés publics durables.	Oprichting werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten.	ICDO Voorzitter : POD Duurzame Ontwikkeling (S. Sokolowski)	Participation :SPF Chancellerie du Premier Ministre SPP intégration sociale SPF P&O
31714-2	Intégrer dans les marchés publics des critères écologiques, sociaux, éthiques et des clauses sociales.	Intégratie van ecologische, sociale en ethische criteria en sociale clausules in overheidsopdrachten.	ICDO werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten	Participation :SPF Chancellerie du Premier Ministre SPP intégration sociale SPF P&O
31714-3	Coordonner les actions fédérales de promotion des achats publics durables avec les initiatives régionales, communautaires et communales.	Coördinatie van federale acties die duurzame overheidsaankopen aanmoedigen, met initiatieven van gemeenten, gemeenschappen en gewesten.	ICDO werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten	Participation :SPF Chancellerie du Premier Ministre SPP intégration sociale SPF P&O
31714-4	Assurer la dissémination de l'information à propos des actions fédérales à l'égard des achats publics durables par des sites Internet et des formations.	Overdracht van informatie betreffende federale acties inzake duurzame overheidsaankopen via internetsites en vormingsinitiatieven.	ICDO werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten	Participation :SPF Chancellerie du Premier Ministre SPP intégration sociale SPF P&O
31714-5	Développer des projets particuliers faisant le lien entre le recyclage-valorisation des déchets des administrations et l'économie sociale.	Het ontwikkelen van bijzondere projecten die de link leggen tussen recyclage-valorisatie van het afval van de administraties en de sociale economie.	ICDO werkgroep Duurzame Overheidsopdrachten	Participation :SPF Chancellerie du Premier Ministre SPP intégration sociale SPF P&O
Action 18 : Protéger la biodiversité				
31807-1	Rédaction de quatre Plans d'action biodiversité.	Opstellen van 4 actieplannen biodiversiteit.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie, Mobiliteit en Vervoer, Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Wetenschapsbeleid, Ministerie Defensie, ICDO en gewesten Défense

31807-2	Etablir un inventaire par secteur de l'état de la situation en matière de biodiversité.	Inventarisation de sectorielle stand van zaken inzake biodiversiteit.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie, Mobiliteit en Vervoer, Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Wetenschapsbeleid, Ministerie Defensie, ICDO en gewesten
31807-3	Désigner un coordinateur au sein de la CIDD qui coordonnera tant la préparation que la mise en oeuvre des Plans d'action.	Aanstelling van een coördinator binnen de ICDO die de voorbereiding en de uitvoering van de actieplannen coördineert.	ICDO	FOD Leefmilieu
31807-4	Rédiger et mettre en oeuvre les plans d'action.	Opstelling en uitvoering van de vier actieplannen.	alle FOD's en POPD's (pas Finances)	
31810	Intégrer la préoccupation pour la biodiversité dans tous les travaux d'infrastructure réalisés dans des installations nouvelles ou existantes.	Integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle infrastructuurwerken die plaatsvinden in bestaande of nieuwe installaties.	FOD Mobiliteit (DGVL)	FOD Leefmilieu, NMBS
31811	Gérer intégralement, d'ici 2007, tous les accotements des voies ferrées situées dans les zones ayant une valeur biologique ou dans leurs environs afin de relier entre elles les zones naturelles morcelées.	Beheer van alle spoorwegbermen in alle gebieden met biologische waarde of in hun nabijheid als verbinding tussen versnipperde natuurgebieden.	FOD Mobiliteit (DGVL)	FOD Leefmilieu, NMBS
31812	Créer un système national de coordination et d'avertissement pour l'introduction d'espèces non indigènes par les voies de communication.	Oprichting van een nationaal coördinatie- en waarschuwingssysteem voor de introductie van niet inheemse soorten via transportwegen.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	FOF Financiën (Douane en accijnzen) FOD Mobiliteit, NMBS, FOD BI ZA Défense
31814	Interdire l'utilisation et l'importation de bois issu d'abattages illégaux.	Het bannen van het gebruik en de invoer van illegaal gekapt hout.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	FOD Financiën (Douane en accijnzen), POD DO SPF Affaires étrangères SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
31815	Intégrer le souci de la biodiversité dans les accords commerciaux et les	Integratie van de bekommernis van biodiversiteit in handelsakkoorden en	FOD Buitenlandse Zaken, DGE	FOD Leefmilieu

	crédits à l'exportation.	exportkredieten.			
31816	Garantir une position nationale cohérente en matière d'accès et de partage équitable des bénéfices liés à l'exploitation de ressources génétiques.	Verzekeren van een coherente nationale positie inzake toegang tot en billijke verdeling van de voordelen uit de exploitatie van genetische hulpbronnen.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu		
31818	Renforcement des capacités des pays en matière de biodiversité, notamment en ce qui concerne le principe de précaution relatif à l'utilisation d'OGM, dans la perspective de l'élaboration de stratégies nationales en matière de protection de la biodiversité.	Capaciteitsopbouw rond biodiversiteit, en meer bepaald rond voorzorgsprincipe GGO's binnen het kader van het opstellen van nationale strategieën biodiversiteit.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	en Nationaal knooppuntBiodiversiteit (met medewerking van Nationaal knooppunt Bioveiligheid) DGOS	
31819	Améliorer la circulation des informations et renforcer les partenariats via le mécanisme des guichets d'information sur la biodiversité.	Verbetering van informatie-uitwisseling en het versterken van partnerschappen via het infoballemechanisme voor biodiversiteit.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	Nationaal knooppunt Biodiversiteit, FOD BZ (DGIS)	
31820	Promouvoir le développement des capacités en matière de biodiversité, via la rédaction et la mise en oeuvre de stratégies nationales pour la biodiversité, la gestion durable des sols, de l'eau et des richesses biologiques.	Capaciteitsopbouw rond biodiversiteit, en meer bepaald rond opstellen en implementeren van nationale strategieën, duurzaam beheer land, water en levende rijkdommen.	SPF Affaires étrangères (DGOS)	Nationaal knooppunt Biodiversiteit	
31821	Intégrer la biodiversité dans tous les nouveaux projets de la DGCD relatifs aux ressources naturelles et ce, en collaboration avec le partenaire.	Intégratie van biodiversiteit van alle nieuwe en relevante projecten van DGOS, rond natuurlijke hulpbronnen, in samenwerking met de partner.	FOD Buiteland Zaken –DGOS	FOD leefmilieu	
31822	Attribuer davantage de moyens à la gestion durable des forêts tropicales et des forêts vierges, en tenant compte du rôle actif de la population indigène et des connaissances des petits agriculteurs locaux.	Toewijzen van meer middelen voor ontwikkelingssamenwerking voor duurzaam beheer van tropische bossen en oerbossen, rekening houdend met een actieve rol van de inheemse bevolking en de kennis van lokale kleine boeren.	FOD Buiteland Zaken -DGOS		

31824	Développer et utiliser des moyens en vue de maintenir et d'utiliser de façon durable la biodiversité dans les différents secteurs.	Ontwikkelen en gebruiken van hulpmiddelen voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit in de verschillende sectoren.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	DWTC
31825	Développer et utiliser des instruments à même d'effectuer une évaluation objective des mesures prises.	Ontwikkelen en gebruik instrumenten voor de objectieve evaluatie van genomen maatregelen inzake biodiversiteit.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	DWTC
Action 19 : Une politique forestière durable : lutter contre l'abattage illégal				
31915	Accordera une attention particulière à d'autres secteurs susceptibles d'augmenter les revenus de la population locale (des pays en développement et des autres pays importants par rapport aux importations de bois vers la Belgique-31912) tout en faisant baisser la demande de charbon de bois.	Aandacht besteden aan sectoren die het inkomen van de lokale bevolking (van ontwikkelingslanden en andere landen belangrijk voor de Belgische houtinvoer (31912)) kunnen verhogen en tevens de vraag naar houtskool verminderen.	DGOS	
31916-1	Etablir des partenariats (accords concernant le renforcement des capacités, la certification et la traçabilité, le contrôle du respect de la législation) axés sur la gestion durable de la filière bois avec des pays en développement et avec les autres principaux pays exportateurs de bois vers la Belgique.	Partnerschappen (akkoorden over capaciteitsopbouw, certificering, tracerings, toezicht en naleving wetgeving) sluiten met ontwikkelingslanden en andere landen waaruit België hout importeert.	DGOS	
31916-2	Soutenir d'autres types de projets (que ceux mentionnés au 31916-1) dans la mesure où ils favorisent une gestion sylvicole durable et/ou l'exportation de bois certifié.	Ondersteuning van andere projecten dan vermeld in 31916-1 in de mate ze duurzaam bosbouw ondersteunen en de uitvoer van duurzaam gecertificeerd hout beogen.	DGOS	
31917-1	Constituer une task force intersectorielle afin d'assurer un suivi des activités mises en oeuvre dans le cadre du programme européen FLEGT.	Oprichting van intersectoriële Task Force ter opvolging van FLEGT proces.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	
31917-2	Développer également différentes actions nationales et régionales en matière d'abattage illégal	Uitvoering van verschillende nationale en regionale acties m.b.t. illegale houtkap.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	Intersectorale Task Force
31917-3	Rechercher les moyens possibles pour optimiser la législation en la matière (y compris au niveau des sanctions).	Onderzoek naar de optimalisatie van de wetgeving (incl. sancties)	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	

31918	Préconiser le recours aux instruments les plus efficaces (législation, accords avec le secteur de la distribution et les pays exportateurs, etc.) afin de bannir d'ici 2007 l'importation et l'utilisation de bois issu d'abattages illégaux.	Voorstel van de meest effectieve instrumenten om illegaal hout tegen 2007 te bannen (wetgeving, akkoorden distributiesector en exporterende landen, enz.).	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	Intersectorale Task Force
31919-1	Prendre les mesures nécessaires afin de favoriser l'importation de bois issu de forêts gérées de façon responsable.	Het nemen van maatregelen die de invoer van hout uit verantwoord beheerde bossen bevorderen.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	alle FOD's / POD's ICDO werkgroep Duurzame Overheidsopdracht
31919-2	Imposer l'utilisation exclusive de bois certifié issu de forêts gérées de façon responsable dans les adjudications.	Uitsluitend gebruik van gecertificeerd hout voorschrijven in aanbestedingen	coordination : SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement en Poddon nemen initiatief	alle FOD's POD's
31920-1	Prendre des initiatives, en collaboration avec le secteur du bois et de la distribution et avec les ONG, de manière à favoriser l'utilisation de bois issu de forêts gérées de manière durable et certifiées comme tel.	Het nemen van maatregelen, in samenwerking met NGO's en distributiesector, die het gebruik van gecertificeerd hout in België bevorderen.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
31920-2	Diffuser des informations à destination des consommateurs et via la réalisation d'un guide consacré au bois certifié.	Verspreiding van campagneinformatie over illegale houtkap en een gids i.v.m. duurzaam gecertificeerd hout.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	Intersectoriele task force
31921-1	Prendre des initiatives dans le cadre de sa politique multilatérale en faveur de la protection de zones caractérisées par une grande biodiversité.	Initiatieven nemen in het kader van multilateraal beleid, de bescherming van gebieden met een hoge biodiversiteit.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	FOD Buitenlandse Zaken
31921-2	Prendre des initiatives dans le cadre de sa politique multilatérale pour le développement d'une politique de lutte contre l'abattage illégal.	In het kader van multilateraal beleid, het ontwikkelen van een beleid tegen illegale houtkap.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	FOD Buitenlandse Zaken
31921-3	Prendre des initiatives dans le cadre de sa politique multilatérale pour le financement et le renforcement des capacités pour une gestion sylvicole durable.	In het kader van multilateraal beleid, financiering en capaciteitsopbouw voor een duurzaam bosbeheer.	FOD Buitenlandse Zaken (DGOS)	FOD leefmilieu
31921-4	Prendre des initiatives dans le cadre de sa politique multilatérale pour uniformiser la certification et le contrôle du bois exploité selon un mode de production	In het kader van multilateraal beleid, uniformisering van certificering en contrôle op duurzaam gewonnen hout.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	FOD Buitenlandse Zaken

	durable.				
31921-5	Sur le plan institutionnel, des efforts seront consentis de manière à favoriser la coopération, la coordination et la cohérence entre les différents processus internationaux et les différentes institutions actives dans le domaine de la gestion des forêts.	Op institutionneel vlak, bijdragen tot samenwerking, coördinatie en coherentie tussen verschillende internationale processen en instellingen die rond bosbeheer werken.	FOD Buitenlandse Zaken (DGOS)		FOD leefmilieu
31922	Veiller à la paix, à la stabilité, à une bonne gouvernance et à la lutte contre la pauvreté, constitue une nécessité absolue et concourt à une action efficace de lutte contre l'abattage illégal de bois.	Zorg dragen voor vrede, stabiliteit, goed bestuur en strijd tegen armoede ter bestrijding van de illegale houtkap.	FOD Buitenlandse zaken (DGOS)		
Action 20 : Une gestion intégrée de la mer du Nord					
32007-1	Mettre en oeuvre tous les moyens possibles en concertation et communication pour une gestion intégrée de la mer du Nord.	Inzet van middelen: overleg en communicatie voor de opbouw van het geïntegreerd beheersplan Noordzee.	Task Force Noordzee		Défense
32007-2	Mettre en oeuvre tous les moyens possibles en réglementation pour une gestion intégrée de la mer du Nord.	Inzet van middelen: reglementering voor de opbouw van het geïntegreerd beheersplan Noordzee.	Task Force Noordzee		Défense
32007-3	Mettre en oeuvre tous les moyens possibles en termes de budgets pour une gestion intégrée de la mer du Nord.	Inzet van middelen: Budgettaire middelen voor de opbouw van het geïntegreerd beheersplan Noordzee.	Task Force Noordzee		Défense
32008	Regroupement des moyens apportés par les nombreuses parties concernées par l'exploitation et la protection du milieu marin, tant au niveau international qu'au niveau fédéral et régional.	Verzamelen van middelen afkomstig van de talrijke partijen die betrokken zijn bij de exploitatie en de bescherming van het mariene milieu (op internationaal, federaal en gewestelijk niveau)	coördinatie Task Force Noordzee		Défense
32009-1	Définir des critères permettant de conclure qu'une ou plusieurs activités sont acceptables dans un endroit donné en mer du Nord.	Bepaling van criteria voor het beheersplan voor één of meer aanvaardbare activiteiten op een gegeven plaats in de Noordzee.	coördinatie Task Force Noordzee		Défense
32009-2	Les parties concernées doivent participer à la définition des critères d'acceptabilité des activités en mer du Nord.	Betrekken van stakeholders bij het bepalen van de criteria voor de aanvaardbaarheid van activiteiten op de Noordzee.	coördinatie Task Force Noordzee		Défense

32009-3	Confronter les critères et activités devrait fournir l'esquisse du plan de secteur. Cette esquisse devrait être accompagnée d'un mécanisme d'arbitrage des conflits. Un instrument qui peut être utilisé dans ce cadre est le rapport stratégique sur les incidences environnementales, dont la note de départ est soumise à enquête publique.	Opmaken van een schetsmatig beeld van het beheersplan op basis van de criteria en activiteiten. De schets moet gepaard gaan met een mechanisme voor conflictregeling, gebruik makend met een strategische milieueffectenrapportage, waarvan de startnota aan openbaar onderzoek wordt onderworpen.	coördinatie Task Force Noordzee	Défense
32010-1	Etablir des plans de gestion pour la restauration et le renforcement de la biodiversité marine. Ces Plans indiquant ce qui peut ou ne peut y être fait dans certaines zones maritimes. Les activités de pêches seront prises en compte (restrictions de pêche) dans ces plans.	Opmaak beheersplannen ter herstel en vergroting van de mariene biodiversiteit. Deze plannen geven welke activiteiten wel, en welke niet kunnen worden ondernomen in bepaalde gebieden. Ook de zeevisserijactiviteiten (visvangsbeperkingen) komen in deze plannen aan bod.	coördinatie Task Force Noordzee	Défense
32010-2	Envisager les restrictions de pêche en fonction de leur compatibilité avec la réglementation européenne.	Visvangsbeperkingen in overeenstemming met de Europese regelgeving.	coördinatie Task Force Noordzee	Défense
32010-3	Envisager d'éventuelles compensations économiques pour les parties concernées par les restrictions de pêche.	Eventuele compensaties voor de betrokkenen bij visvangsbeperkingen.	coördinatie Task Force Noordzee	Défense
32010-4	Etablir une réglementation stricte assortie de contrôles fréquents et d'une politique de suivi rigoureuse pour faire respecter, en particulier, les plans de gestion des zones maritimes protégées.	Strenge regelgeving, aangevuld met frequente controles en een rigoreus vervolgingsbeleid ter bescherming van de zeegebieden en de naleving van de beheersplannen.	coördinatie Task Force Noordzee	Défense
32011	Veillera à ce que l'organe de gestion des Gardes-côtes soutienne cette Task Force dans son action.	Ondersteuning van de Task Force Noordzee door het Beleidsorgaan van de Kustwacht.	Task Force noordzee en Beleidsorgaan van de Kustwacht	POD DO
Action 21 : Une politique énergétique durable				
32113	Soutenir et harmoniser le système des certificats verts.	Ondersteuning en harmonisatie van groene certificaten.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	samen met de gewesten

32114	Soutenir la recherche et le développement de sources d'énergie renouvelables, la cogénération, la technologie des piles à combustible et les technologies à haute efficacité énergétique. La transférabilité concernant ces sujets vers les pays en développement doit recevoir une attention particulière.	Ondersteuning van onderzoek en ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen, de warmtekraftkoppeling, brandstofceltechnologie en energie-efficiënte technologieën. Toepasbaarheid in ontwikkelingslanden moet hierbij bijzondere aandacht krijgen.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	samen met de gewesten+ FOD Buitenlandse Zaken (DGOS)
32116-1	Rédiger un plan d'action énergie renouvelable et consommation rationnelle de l'énergie.	Opstellen van een actieplan hernieuwbare energie en rationeel energiegebruik.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	Verschillende hierbij betrokken beleidsniveaus +SPF/DG Environnement - section CC
32116-2	Débat de ce plan d'action et ajout d'actions spécifiques de ce plan dans le plan national climat.	Bespreking van actieplan en integratie van specifieke acties uit het actieplan in het nationaal klimaatplan.	Enover, Nationale klimaatcommissie	& SPF/DG ENV - section CC (appui)
32117	Fixer des objectifs à moyen et à long terme définissant la part d'énergie renouvelable que la Belgique veut atteindre par rapport à l'ensemble de sa production énergétique.	Bepalen van middellange en langetermijndoelstellingen voor het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in de totale binnenlandse energieproductie.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	+ Gewesten + ? SPF/DG ENV - section CC (appui)
32118	Transposer la directive européenne relative aux biocarburants (2003 / 30 / CE).	Omzetting richtlijn biobrandstoffen (2003 / 30 / CE).	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	SPF/DG ENV - section CC (appui)
Action 22: Le juste prix				
32209	Créer un groupe de travail chargé d'élaborer la stratégie et une méthode de mesure scientifique acceptée allant dans le sens d'une internalisation des coûts environnementaux et sociaux externes.	Oprichting van een werkgroep belast met de uitwerking van de strategie en een wetenschappelijk aanvaarde meetmethode in de richting van de internalisering van de externe milieu -en sociale kosten.	Vertegenwoordiger van de Minister van Financiën,	verschillende verantwoordelijke instanties (PODDO als lid werkgroep) SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie SPP IS
32211	Concrétiser cette nouvelle stratégie.	Concretisering van de nieuwe strategie.	FOD Financiën	
32212-1	Continuer à plaider en faveur d'un commerce plus juste au niveau international.	België zal op internationaal vlak verder blijven pleiten voor eerlijkere handel.	FOD Buitenland Zaken	

32212-2	Insistera auprès de l'OMC pour que les règles commerciales soient soumises à des critères environnementaux et sociaux.	België zal bij de WTO aandringen om de handelsregels te onderwerpen aan ecologische en sociale criteria.	FOD Buiteland Zaken	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32213	Plaider au niveau européen, en faveur d'une révision des taux de TVA afin de favoriser les biens et les services durables.	België zal op Europees vlak pleiten voor een herziening van de BTW-tarieven ten gunste van duurzame goederen en diensten.	FOD Financiën	SPF Affaires étrangères SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
Action 23 : Des bâtiments éconergétiques				
32307	Etudier comment le système du tiers-investisseur peut être renforcé et élargi.	Onderzoeken hoe derde-investeerderssysteem kan versterkt en uitgebreid worden.	Federale Investeringsmaatschappij	SPF/DG ENV - section CC (appui) SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32308	Créer une société anonyme de droit public ayant pour objectif social de favoriser le principe du tiers-investisseur.	Oprichting van een naamloze vennootschap van publiek recht (derde-investeerders principe).	Federale Investeringsmaatschappij	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32309-1	Appliquer le principe du tiers-investisseur aux bâtiments de l'Etat fédéral.	Principe van derde-investeerder concreet toepassen op gebouwen van de federale overheid.	FEDESCO + Fod Financiën (regie der gebouwen)	+ cellen DO van alle FOD's en POD's (zie nota ministerraad)
32309-2	Envisager une extension à d'autres bâtiments.	Nakijken of een uitbreiding kan plaatsvinden naar andere gebouwen	FEDESCO	SPP DD
32310	Créer une task-force interministérielle pour formuler des propositions visant à éliminer les obstacles juridiques et économiques existants.	Oprichting van een begeleidende task-force die juridische / economische obstakels moet wegwerken.	Betreft interministeriële task-force. Initiatief ligt op politiek niveau	SPF/DG ENV - section CC (appui) SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32311	Identifier des solutions possibles au problème provoqué par le fait que de grands investissements dans l'utilisation rationnelle de l'énergie peuvent mener à une hausse du revenu cadastral.	Zoeken naar oplossingen voor het probleem dat grote investeringen in rationeel energiegebruik kunnen leiden tot een verhoging van het kadastraal inkomen.	FOD Financiën	+ de Gewesten SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
Action 24 : Une meilleure solidarité : recourir aux mécanismes flexibles				
32414	Fixer d'urgence un cadre réglementaire pour l'application des mécanismes de flexibilité.	Vastleggen van een reglementair kader voor de toepassing van de flexibilititsmechanismen.	SPF/DG ENV - section CC	
32415	L'avis du Conseil Fédéral du Développement Durable sur les mécanismes de flexibilité sera également pris en considération.	Rekening houden met het advies van de FRDO over de flexibilititsmechanismen.	SPF/DG ENV - section CC	

32416-1	Réorienter les instruments de politique existants en matière de promotion du commerce extérieur, de coopération internationale et de recherche scientifique et technologique pour mieux prendre en compte les objectifs de la politique internationale du climat.	Bestaande beleidsinstrumenten inzake bevordering van de buitenlandse handel, van de internationale samenwerking en van het wetenschappelijk en technologisch onderzoek heroriënteren om beter rekening te kunnen houden met de doelstellingen van het internationaal klimaatbeleid.	DGOS	SPF/DG ENV - section CC (appui)
32416-2	Réorienter les instruments de politique existants en matière de promotion du commerce extérieur, de coopération internationale et de recherche scientifique et technologique pour stimuler le transfert de technologies respectueuses du climat et de l'environnement et le renforcement de capacités.	Bestaande beleidsinstrumenten inzake bevordering van de buitenlandse handel, van de internationale samenwerking en van het wetenschappelijk en technologisch onderzoek heroriënteren om zich ondermeer tot doel te stellen de transfer van klimaat-en milieuvriendelijke technologieën en de daarvoor noodzakelijke capaciteitsopbouw te stimuleren.	DGOS	SPF/DG ENV - section CC (appui)
32416-3	Appliquer les mécanismes flexibles liés à des projets, le Mécanisme de Développement propre et la Mise en Oeuvre conjointe doit contribuer à ce que ce transfert de technologie soit effectivement réalisé.	Toepassing van de flexibele mechanismen, het Mechanisme voor Schone Ontwikkeling en het Mechanisme voor Gezamenlijke Uitvoering moet er toe bijdragen dat de technologieoverdracht effectief verwezenlijkt wordt.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	
32417-1	Par l'application du critère de « <i>respect de la protection et préservation de l'environnement</i> », un plus grand poids sera accordé aux propositions qui s'y rapportent.	Bij het toepassen van het criterium 'respect voor bescherming of vrijwaring van het leefmilieu' zal een groter gewicht toegekend worden aan technologieoverdracht.	FOD Buitenlandse Zaken (DGOS)	SPF/DG ENV - section CC (appui) SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32417-2	Le soutien belge aux investissements, notamment dans le cadre du fonctionnement de Finexpo, et d'autres instruments en faveur de projets énergétiques dans le tiers-monde, pourront dorénavant être réorientés vers des projets centrés sur les énergies renouvelables.	Belgische investeringssteun, o.a. in het kader van de werking van de Finexpo, en andere instrumenten ter bevordering van energieprojecten in de derde wereld kunnen geheroriënteerd worden naar hernieuwbare energieprojecten.	FOD Buitenlandse Zaken (DGOS)	SPF/DG ENV - section CC (appui) SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie

32418	Continuer à mener un large dialogue portant sur la mise en oeuvre des mécanismes de flexibilité.	Dialogo over de inzet van flexibi-liteitsmechanismen voortzetten.	Nationale klimaatcommissie	SPF/DG ENV - section CC (appui)
Action 25 : Une approche internationale de la question énergétique				
32506	Aider les pays partenaires, en particulier en Afrique, à élaborer une politique énergétique axée sur la production locale durable.	Ondersteunen van partnerlanden, in het bijzonder deze in Afrika, bij het opmaken van een energiebeleid gericht op duurzame lokale productie.	FOD Buitenlandse Zaken (DGOS)	
32507	Soutenir des initiatives des organisations locales des pays en développement au niveau de l'approvisionnement énergétique quotidien des populations locales.	Het ondersteunen van initiatieven van lokale organisaties in ontwikkelingslanden, die de dagelijkse energievoorziening van de lokale bevolking beogen.	FOD Buitenlandse Zaken (DGOS)	
32508	Plaider au sein des institutions internationales de normalisation en faveur de l'adoption de normes d'efficacité énergétique visant une réduction maximale de la consommation d'énergie.	België zal in de internationale normalisatie-instellingen pleiten voor energie-efficiëntienormen gericht op een zo laag mogelijk energiegebruik.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	FOD Leefmilieu, Section Politique des Produits
32509	Avancer une proposition à propos de la participation de la Belgique aux initiatives s'inscrivant dans le sillage de la conférence de Bonn le 1 ^{er} juin 2004.	Opmaken van een voorstel over de participatie van België in de initiatieven ter opvolging van de energieconferentie van Bonn van 1 juni 2004.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	SPF/DG ENV - section CC (appui)
32510	En matière d'infrastructures énergétiques, les aides à l'investissement qui transitent via les organes de financement publics à l'échelon national doivent répondre à des critères sociaux et environnementaux stricts et devront également comporter des incitants visant à promouvoir les énergies renouvelables.	De ondersteuning van investeringen in energie-infrastructuur via nationale overheidsinstellingen moet beantwoorden aan strikte sociale en ecologische criteria en zal stimulanzen omvatten voor een hernieuwbare energie.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
32511	Soutenir, via ses mandats au sein des institutions internationales de crédit et d'investissement, les investissements dans les sources d'énergie renouvelables.	Via de mandaten in internationale krediet- en investeringsinstellingen pleiten voor investeringen in hernieuwbare energiebronnen.	Ministre des Finances	
32512	Les membres fédéraux de la Commission nationale Climat prendront l'initiative de proposer une coordination des actions ci-dessus avec les membres des gouvernements compétents.	De federale leden van de Nationale Klimaatcommissie zullen het initiatief nemen om rond de bovenstaande acties een coördinatie tot stand te brengen tussen de leden van de bevoegde regeringen.	Nationale klimaatcommissie	SPF/DG ENV - section CC

Action 26 : Maîtriser la demande de mobilité					
32604-1 - 32608	Majorer les accises sur l'essence et le diesel de roulage à usage privé. Un groupe de travail soumettra des propositions au gouvernement.	Verhogen van de accijnzen op benzine en diesel voor privé-vervoer. Een werkgroep zal voorstellen aan de regering voorleggen.	SPF Finances	SPF Mobilité et Transports SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
36204-2	Supprimer la taxe de circulation et la taxe compensatoire des accises grâce à la majoration des accises. Un groupe de travail soumettra des propositions au gouvernement.	Afschaffen van de inschrijvingstaks en de zogenaamde accijnscompenserende belastingen. Een werkgroep zal voorstellen aan de regering voorleggen.	SPF Finances	SPF Mobilité et Transports SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
32605	Défendre au niveau international des actions sur la taxation du kérosène et les taxes d'aéroport et de navigation.	Op internationaal niveau, het verdedigen van acties inzake belastingen op kerosine en luchthaven- en navigatietaksen.	SPF Finances + SPF Mobilité et transports (co-pilotes)	+ SPF/DG ENV - section CC SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
32606	Réfléchir avec les Régions sur l'ensemble des systèmes de taxation des transports de marchandises (dont le remplacement de l'eurovignette par une contribution variable). Un groupe de travail soumettra des propositions au gouvernement.	Samen met de gewesten nadenken over het geheel van taxatiesels voor goederentransportsystemen (waaronder de mogelijkheid om het eurovignet voor vrachtwagens te vervangen door een variabele bijdrage). Een werkgroep zal voorstellen aan de regering voorleggen.	SPF Finances	SPF/DG ENV - section CC (appui) SPF Mobilité et Transports étendu aux Régions SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
32607	Négocier un accord de coopération visant à moduler les taxes de circulation et de mise en circulation en fonction des qualités écologiques des moteurs, du comportement au volant et de la sécurité routière. Un groupe de travail soumettra des propositions au gouvernement.	Onderhandelen over een samenwerkingsakkoord om de verkeersbelasting en de belasting op inverterstelling te moduleren in functie van de ecologische kwaliteiten van de gebruikte motoren, het rijgedrag en de verkeersveiligheid. Een werkgroep zal voorstellen aan de regering voorleggen.	SPF Finances	SPF/DG ENV - section CC SPF Mobilité et Transports	
32609	Amélioration des données concernant les performances environnementales des véhicules en vue de moduler la taxe de circulation.	Verbeteren van de gegevens betreffende de milieuprestaties van voertuigen teneinde de uitvoering van de aanpassing van de verkeersbelasting mogelijk te maken.	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu + DIV	SPF Mobilité et transports SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
32610	Harmoniser à l'échelle européenne ces mesures de modulation des systèmes de taxation.	Op Europees niveau pleiten voor de harmonisatie van maatregelen inzake modulering van taxatiesystemen.	SPF Finances + SPF Mobilité et transports (co-pilotes)	SPF Finances SPF Mobilité et Transports en 2° ligne	

Action 27 : Se déplacer autrement				
32708-1-32704	Amender l'AR portant sur la notification des émissions de CO2 sur les publicités automobiles pour y mentionner le label énergétique et une indication que le CO2 exerce une influence néfaste sur l'environnement. Concertation avec les secteurs concernés suivie d'une modification de l'arrêté royal.	Toevoegen van een vermelding van het energielabel en een verwijzing dat CO2 een nefaste invloed uitoefent op het milieu aan het KB betreffende het vermelden van CO2 uitstoot op reclame voor wagens. Vooraf zal met de betrokken sectoren overleg gepleegd worden.	SPF Environnement Section Politique des Produits	POD DO SPF Mobilité et transports SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32708-2	Etendre les missions du Conseil de la consommation afin d'assurer une orientation des publicités vers des comportements plus responsables en rapport avec la mobilité.	Uitbreiden van de opdrachten van de Raad voor het Verbruik om, met betrekking tot mobiliteit, een op verantwoord gedrag gerichte reclame te bevorderen.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	SPF Mobilité et Transports
32705-1	Elargir les informations disponibles sur Internet, prévoir un accès aisé (langage et diffusion) concernant la consommation et les émissions de CO2 des véhicules à d'autres qualités : poids, % matières recyclées, durée de vie moyenne.	Toegankelijk maken van de beschikbare informatie op internet (taal en verspreiding) betreffende het gebruik en de CO2 emissies van wagens, en dit inzake andere kwaliteiten die een rol spelen in de 'duurzaamheid' van voertuigen zoals gewicht, het aandeel van gerecycleerde grondstoffen en de gemiddelde levensduur.	SPF Environnement Section Politique des Produits	SPF Mobilité et Transports SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32705-2	Encourager la fixation d'une norme complémentaire concernant les caractéristiques jouant sur le "durabilité" des véhicules.	Een aanmoediging van een bijkomende normering betreffende de kwaliteiten die een rol spelen in de 'duurzaamheid' van wagens.	FOD Leefmilieu : Section Politique des Produits	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie SPF Mobilité et Transports
32709-1	Appeler les entreprises à examiner leur parc de véhicules de société.	Bedrijven worden gevraagd hun bedrijfswagenpark te onderzoeken.	SPF Mobilité et transports	
32709-2	Appeler les entreprises à favoriser les achats moins polluants, les transports en commun et mode de déplacements doux.	Bedrijven worden gevraagd de aanschaf van de minst vervuulende voertuigen, de zachte verplaatsingswijzen en het openbaar vervoer te bevorderen.	SPF Mobilité et transports	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32709-3	Soutenir les comités de concertation par Zones d'Activités Economiques.	Ondersteuning van overlegcomités per economische activiteitszone.	FOD Mobiliteit en Vervoer	
32709-4	Communication vers les entreprises concernant la collecte des données	Communicatie naar bedrijven toe betreffende het verzamelen van gegevens	SPF Mobilité et transports	

	prévues par la loi-programme du 8 avril 2003.	zoals voorzien in de programmamwet van 8 april 2003.		
32709-5	Evaluer l'efficacité de ces mesures (§32709) et éventuelles propositions d'adaptation.	Het evalueren van de doeltreffendheid van de maatregelen (§32709) en eventueel het voorstellen van de nodige aanpassingen.	SPF Mobilité et transports	
32709-6	Les administrations fédérales montreront l'exemple lors de la confection de leur plan de déplacements.	De federale administraties tonen het voorbeeld bij de opmaak van hun vervoersplan.	Tous les SPF/SPP	Cellen DO
32707	Concertation entre les autorités fédérales, régionales, communales et les partenaires sociaux sur les objectifs des plans de déplacements des entreprises, le stationnement et les entreprises visées.	Overleg tussen de federale, regionale en gemeentelijke autoriteiten en de sociale partners m.b.t. de doelstellingen van de bedrijfsvervoerplannen, het parkeren en de beoogde ondernemingen.	SPF Mobilité et Transports	
32710 - 30906 - 31518	Encourager le télétravail et le travail à domicile. Fin 2004, la réglementation concernant la protection du travail sera adaptée, l'assurance contre les accidents de travail sera améliorée (§30906). Un paquet global de mesures sera présenté début 2005 D'ici 2007, le travail à domicile et les centres locaux de télétravail représenteront 10 % de la durée totale du travail presté (§31518) Un coordinateur de projet sera nommé en 2005 afin de préparer et réaliser cette mesure concernant le travail à domicile.	Het aanmoedigen van telewerk en thuiswerk. Eind 2004 worden aanpassingen van de reglementering inzake arbeidsbescherming en een betere ongevalverzekering verwacht (§30906). Een globaal pakket aan maatregelen zal begin 2005 voorgesteld worden. Vanaf 2007 zal het thuiswerk en lokale centra voor telewerk van werknemers naar 10% van de totale gepresteerde werktijd gebracht worden (§31518). Een projectcoördinator zal in 2005 aangesteld worden om de maatregel betreffende het telewerk voor te bereiden en uit te voeren.	SPF Emploi et SPF P&O	FOD Economie (Interministeriële Commissie Economie)
32711	Encourager le co-voiturage, le car-sharing, le ramassage des travailleurs par l'entreprise.	Aanmoediging car-pooling, car-sharing, het ophalen van werknemers door de onderneming.	SPF Mobilité et Transports en ce qui concerne la réglementation + SPF Finances en matière fiscale	
32712	Encourager un système intelligent d'adaptation / limitation de la vitesse.	Aanmoedigen van een intelligent systeem van snelheidsaanpassing / -beperking.	SPF Mobilité et Transports en matière de réglementation + les Régions	

Action 28 : Améliorer l'offre de transport en commun des personnes et des biens				
32804-1	Mettre en place le RER (CM Ostende 20-21/03/2004) en synergie avec les sociétés régionales de transport et en conformité avec l'accord de coopération entre l'État fédéral et les Régions. Le financement du RER pour la période 2004-2007 prévoit 600,9 millions EUR d'investissement (études et investissements en infrastructure). L'Etat fédéral mettra tout en oeuvre afin de libérer les fonds présents dans le Fonds budgétaire en fonction de l'état d'avancement des travaux. La technique du préfinancement sera utilisée pour les projets « localisables » (§32812).	Uitbouwen van het GEN (MR Oostende 20-21 maart 2004) in samenwerking met de gewestelijke vervoersmaatschappijen en conform met het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gewesten. De financiering van het GEN voor de periode 2004-2007 voorziet 600,9 miljoen EUR investeringskosten (studies en investeringen inzake infrastructuur). De federale Staat stelt alles in het werk teneinde de in het Begrotingsfonds beschikbare fondsen vrij te maken in functie van de vooruitgang van de werken. De techniek van prefinanciering zal gebruikt worden voor de "lokaliseerbare" projecten" (§32812).	SPF Mobilité et transports	+ la SNCB, Infrabel et les Régions
32804-3	Etudier soigneusement l'impact des travaux d'infrastructures du RER sur les habitats (voir aussi action 18).	De impact van infrastructuurwerken op habitats dient grondig onderzocht te worden (zie ook actie 18).	SPF Mobilité et transports	
32804-4	Prévoir des mesures d'accompagnement (politique immobilière, impact environnemental, respect des riverains, intermodalité, stationnement, etc.).	Voorzien van begeleidende maatregelen (woningbeleid, leefmilieu-impact, respect voor omwonenden, overstap naar andere verplaatsingswijzen, parkeren, enz.).	SPF Mobilité et transports	
32805	Permettre un accès par train rapide et facile à l'aéroport de Bruxelles-National et le déploiement complet du RER grâce au projet "Diabolo".	Een vlotte en gemakkelijke verbinding per trein mogelijk maken naar de vlieghaven Brussel-Nationaal en de volledige ontwikkeling van het GEN toelaten dankzij het 'Diabolo' project.	SPF Mobilité et transports	

32806-1	Faciliter le dialogue avec les communes et les Régions, surtout avec la Région de Bruxelles-Capitale, en vue de l'installation de parkings sécurisés de capacité suffisante, abrités et adaptés aux vélos à l'entrée des grandes villes et aux abords des petites gares de transports en commun. Inclure dans ce dialogue les Régions, les communes, les sociétés de transports en commun (en ce compris la SNCB), les partenaires sociaux et les associations représentatives des secteurs de l'automobile et du cycle au sujet de l'offre de transports en commun, des parkings aux abords des gares [...] (§32815).	De dialogue met de gemeenten en de gewesten, vooral het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bevorderen om beveiligde, beschutte en fietsvriendelijke parkings , met een voldoende capaciteit, aan de ingang van grote steden en aan de rand van kleine stations voor het openbaar vervoer in te richten. In de dialoog worden de gewesten, gemeenten en openbare vervoersmaatschappijen (inbegrepen de NMBS), de sociale partners en de representatieve automobiel- en rijwielsectoren betrokken over het aanbod van openbaar vervoer, parkings aan de rand van stations [...] (§32815).	SPF Mobilité et transports	SNCB
32806-2	Les impacts environnementaux seront évalués à l'avance en concertation entre les autorités compétentes en matière de mobilité et d'aménagement du territoire.	De leefmilieupact moet op voorhand ingeschat worden in overleg met de inzake vervoer en ruimtelijke ordening bevoegde autoriteiten.	SNCB	SPF Mobilité et transports
32806-3	Revoir la tarification des transports en commun de façon à ce qu'un ticket (ou abonnement) puisse englober différentes applications liées au transport (veiller à une adaptation des zones tarifaires, parking, transport en commun, taxi, etc.).	Herziening van de tarifiering van het openbaar vervoer vanuit het idee dat één ticket (of abonnement) verschillende vervoerstoeppingen toelaat (zorgen voor een aanpassing van de zonetarieven, parking, openbaar vervoer, taxi, enz.).	SPF Mobilité et transports	SNCB Régions pour sociétés régionales
32808-1	Mettre à disposition une information exhaustive et facilement accessible relative aux tarifs (préférentiels), horaires et itinéraires combinant tous les transports en commun.	Het beschikbaar stellen van uitvoerige en gemakkelijk toegankelijke informatie m.b.t. (voorkeurs-)tarieven, uurregelingen en routes die alle wijzen van openbaar vervoer combineren.	SPF Mobilité et transports	SNCB
32808-2	Prévoir des campagnes de sensibilisation aux alternatives à la voiture (notamment le RER) fondées sur un large débat collectif relatif aux	Het voorzien van sensibiliseringscampagnes betreffende alternatieven voor de wagen (in het bijzonder voor het GEN), gesteund op een	SPF Mobilité et transports	SPF/DG ENV - section CC (appui) Initiatives politiques pour lancer le « débat collectif »

	valeurs de notre société où la voiture automobile jouit d'un grand prestige.	ruim debat over de waarden van onze samenleving, waarin de wagen een groot prestige geniet.		
32809-1	Continuer à réduire les prix des transports en commun pour les usagers les plus démunis et les personnes à mobilité réduite.	Verder verlagen van de prijzen van het openbaar vervoer voor de armste gebruikers en voor personen met een beperkte mobiliteit.	SPF Mobilité et transports	+ Décision politique si on veut aller plus loin que le contrat de gestion + Régions aussi impliquées pour soc régionales
32809-2	Réduire le coût du transport pour ceux qui recourent à des modes de déplacements doux ou collectifs (car-sharing, car-pooling, co-voiturage, transports publics, transport d'entreprise ou scolaire).	Het verminderen van de kostprijs van het vervoer voor hen die gebruik maken van zachte of collectieve verplaatsingswijzen (car-sharing, car-pooling, samen-rijden, openbaar vervoer, gezamenlijk vervoer naar werk of school).	SPF Finances	+ SPF Mobilité + Décision politique
32810-1	Améliorer l'efficacité énergétique du transport routier de marchandises.	Het verbeteren van de energie-efficiëntie van het wegvervoer voor goederenvervoer.	FOD Mobiliteit en Vervoer	FOD Leefmilieu
32810-2	Rendre plus attractive l'offre du chemin de fer en matière de marchandises.	Het meer aantrekkelijk maken van het spoorwegvervoer voor goederenvervoer.	SPF Mobilité et transports peu d'emprise	+ SNCB
32810-3	Le transport de marchandises : Encourager l'intermodalité par des terminaux.	Goederentransport : het aanmoedigen van de overstap naar andere verplaatsingswijzen via containerhavens.	SPF Mobilité et transports	
32810-4	Le transport de marchandises : promouvoir la navigation intérieure.	Goederentransport : bevorderen van de binnenvaart.	SPF Mobilité et transports et Régions	
32810-5	Le transport de marchandises : promouvoir le transport maritime à courte distance.	Goederentransport : het bevorderen van het zeevervoer over korte afstanden.	SPF Mobilité et transports et Régions	
32810-6	Le transport de marchandises : promouvoir pipelines.	Goederenvervoer : het bevorderen van pijpleidingen.	SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
32811-1	Développer des incitants pour que les employeurs favorisent le déplacement domicile-lieu de travail par les moyens de transport en commun. D'une part, par l'instrument des plans de déplacements des entreprises (voir action 27). D'autre part, par des conventions qui permettent, aux	Het ontwikkelen van stimulansen opdat werkgevers de woon-werkverplaatsing door openbaar vervoer zouden aanmoedigen. Enerzijds, door het instrument van de bedrijfsvervoerplannen (zie actie 27). Anderzijds door overeenkomsten die aan de werkgevers toelaten om gratis trein / tram / bus-	SPF Mobilité et transports	

	employeurs intervenant pour 80% des frais de déplacement, d'offrir les abonnements train / tram / bus gratuits à leurs travailleurs.	abonnements aux werknemers aan te bieden voor werkgevers die 80 % tussenkomen in de verplaatsingskosten.			
32812-2	Prévoir une signalisation des gares RER et des messages incitant les automobilistes à laisser leur voiture au parking.	Het voorzien in een signalisatie verwijzend naar GEN stations en met berichten die automobilisten aanmoedigen om hun wagen op de parking te houden.	SPF Mobilité et transports + Régions	Infrabel Projet à finaliser au sein du « groupe de pilotage »	
32813-1	Améliorer l'accessibilité des transports publics aux seniors les plus âgés et à d'autres personnes à mobilité réduite. A l'horizon de 2008, les quais des 50 gares belges les plus importantes devront être accessibles au moyen d'ascenseurs. En outre, les quais seront rendus accessibles par des ascenseurs ou des rampes dans toutes les gares faisant l'objet de travaux de réaménagement après le 1er janvier 2005.	Toegankelijker maken van de perrons voor de oudste senioren en andere personen met een beperkte mobiliteit. Concreet moeten de perrons van de 50 belangrijkste Belgische stations bereikbaar zijn via liften tegen 2008. Daarnaast zullen de perrons via liften of opritten toegankelijk gemaakt worden in elk Belgisch station dat vanaf 1 januari 2005 wordt heraangelegd.	SPF Mobilité et transports + Infrabel	Directie-Generaal Uitvoering Personen met een Handicap (FOD Sociale Zekerheid)	
32813-2	Inviter les sociétés de transport public régionales à garantir l'accessibilité de leur infrastructure pour les seniors les plus âgés.	De gewestelijke openbare vervoersmaatschappijen worden uitgenodigd om de toegankelijkheid van hun infrastructuur voor de oudste senioren te verzekeren.	SPF Mobilité et transports	Régions SNCB (pas d'obligation de résultat, seulement assurer le suivi)	
32814-1	Préciser le contrat de gestion de la SNCB quant à l'accroissement des fréquences, l'amélioration de la qualité du service et l'accessibilité des infrastructures aux personnes à faibles revenus, aux personnes à mobilité réduite et aux cyclistes.	Het beheerscontract met de NMBS preciseert de verhoging van de frequenties, de verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening en de toegankelijkheid van de infrastructuur, voor personen met een laag inkomen en personen met een beperkte mobiliteit en voor fietsers.	SPF Mobilité et transports	Directie-Generaal Uitvoering Personen met een Handicap (FOD Sociale Zekerheid)	
32814-2	Prévoir une consultation facile du contrat de gestion de la SNCB. (holding) + SNCB + Infrabel mettre	gemakkelijk raadpleegbaar maken van het beheerscontract. (holding + NMBS + Infrabel).	SPF Mobilité et transports		

	sur le site web du SPF.				
32814-3	Préserver l'entière du réseau et donc ne pas désinvestir les petites lignes locales et trains L.	De totalité van het netwerk behouden en dus niet desinvesteren in kleine, lokale verbindingen en L- treinen.	SPF Mobilité et transports		
32814-4	Tenir compte d'autres aspects d'un développement durable tels les nuisances sonores dans le prochain contrat de gestion de la SNCB.	Rekening houden met andere aspecten inzake duurzame ontwikkeling zoals geluidsoverlast in het beheerscontract van de NMBS.	SPF Mobilité et transports	+ SNCB + Infrabel	
32815-4	Optimaliser le stationnement et la location de vélo dans les gares.	Het optimaliseren van het parkeren en de huur van fietsen in de stations.	SPF Mobilité et transports		
Action 29 : Améliorer l'expertise et les données sur la mobilité					
32904	Soutien et gestion de l'information scientifique et technique concernant les véhicules automobiles et la mobilité.	De ondersteuning en het beheer van de wetenschappelijke en technische informatie over autovoertuigen en mobiliteit waarborgen.	SPF Mobilité et transports (Direction Mobilité)		SPP Politique scientifique
32905-6-9	Consolider les données actuellement disponibles dans les différents SPF, les amplifier, les aménager et les perfectionner grâce à la création d'un groupe de travail interdépartemental + §32909 La Direction Mobilité veillera à ce que s'opère la fusion, la collecte, l'exploitation, l'amplification et la mise à disposition de toutes les informations actuellement détenues par tous les SPF.	De consolidatie van de gegevens die momenteel bij de verschillende FOD's beschikbaar zijn, hun uitbreiding, aanpassing en vervolmaking ten gunste van de creatie van een interdepartementale werkgroep. + § 32909 De Directie Mobiliteit zorgt er voor dat alle beschikbare informatie van de FOD's wordt samengevoegd, verzameld, verwerkt, uitgebreid en op een toegankelijke manier beschikbaar wordt gesteld.	SPF Mobilité et transports		SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
32905	Agrandir et compléter les bases de données concernant les véhicules et la mobilité qui existent déjà au sein de la Direction générale Mobilité et Sécurité routière.	Het uitbouwen en aanvullen van de gegevensbanken aangaande voertuigen en mobiliteit die reeds bestaan bij het Directoraat-generaal Mobiliteit en Vekeersveiligheid.	SPF Mobilité (direction Mobilité)		
32907	Coordonner les résultats des enquêtes nationales quinquennales auprès des ménages belges. Dans ce cadre, la DG Mobilité et Sécurité routière examinera quels projets sont	Coördinatie van de resultaten van vijfjaarlijkse nationale enquêtes bij Belgische gezinnen. Hierbij zal nagegaan worden welke projecten duurzamere mobiliteit kunnen aanmoedigen.	INS n'a plus l'intention de faire ces enquêtes SPF Mobilité et transports cherche une solution avec les universités		

	susceptibles de favoriser une mobilité plus durable.				
32908-1	Mise en place d'une coopération structurelle entre le pouvoir fédéral et les Régions (CIMIT).	Het uitwerken van een samenwerking tussen de gewesten en de federale overheid op een structurele manier (ICMIT).	SPF Mobilité et transports (direction Mobilité)		
32908-2	Création d'une commission de suivi pour superviser et orienter les travaux du groupe de travail.	Een begeleidingscommissie zal de werkzaamheden van de werkgroep superviseren en oriënteren.	SPF Mobilité et transports (direction Mobilité)		
32910	Rédaction d'un rapport d'activités annuel reprenant les résultats engrangés sur le plan du développement d'indicateurs et de critères pertinents (instruments de mesure).	Jaarlijks een activiteitenrapport opstellen. Dat rapport moet vooral handelen over de geboekte resultaten op het vlak van de ontwikkeling van indicatoren en relevante criteria (meetinstrumenten).	SPF Mobilité et transports (direction Mobilité)		
Action 30 : Des véhicules moins polluants					
33005-1	Inciter à acheter des véhicules plus propres (LPG, biodiesel, véhicules hybrides ou électriques) (§33005).	Het bevorderen van de aankoop van minder vervuilende voertuigen (LPG, biodiesel, hybride, elektrische voertuigen) (§33005).	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	SPF P&O Chancellerie	
33005-2 + 33013	L'installation d'un filtre à particules sur les véhicules privés pourrait également être encouragée par l'octroi d'un subside.	Het uitrusten van dieselvoertuigen met een filter. De installatie van een deeltjesfilter in privé-voertuigen zou ook aangemoedigd kunnen worden door de toekenning van een subsidie.	SPF Santé publique, sécurité de la chaîne alimentaire et environnement	SPF Mobilité et transports	

33005-3 + 33013	Rendre obligatoire l'installation d'un filtre à particules pour les bus et les camions ne répondant pas à la norme EURO 3 (voir Action 10 dans le projet de plan fédéral ozone).	Verplichting tot installatie van een deeltjesfilter in bussen en vrachtwagens die niet aan de EURO 3-norm voldoen (zie actie 10 van het federaal ozonplan).	SPF Mobilité et Transports	SPF Environnement Section Politique des Produits : Seulement sur flotte captive éventuellement
33005-4	Développer un système de certification de la conversion des véhicules suite à l'installation d'un filtre à particules.	De ontwikkeling van een certificatiesysteem inzake de ombouw van voertuigen met een deeltjesfilter.	SPF Mobilité et transports	SPF Environnement
33006-1	Encourager la recherche, le développement et l'utilisation de moteurs fonctionnant au moyen de sources d'énergie alternatives.	Het aanmoedigen van het onderzoek, de ontwikkeling en het gebruik van motoren aangedreven op alternatieve energiebronnen.	POD Wetenschapsbeleid	Gemeenschappen
33006-2	Prendre des mesures fiscales stimulant l'usage des biocarburants.	Fiscale maatregelen nemen die het gebruik van biobrandstoffen aanmoedigen.	SPF Finances	
33006-3	Modifier la réglementation relative aux plaques minéralogiques en faveur des véhicules de test.	Wijzigingen voorstellen aan de wetgeving betreffende de nummerplaten ten voordele van testvoertuigen.	SPF Mobilité et transports	
33007-1	Jouer un rôle actif à l'échelle européenne dans la définition de nouvelles normes sonores et de mesures à l'égard des véhicules bruyants.	Het opnemen van een actieve rol op Europees niveau bij het definiëren van nieuwe geluidsnormen en maatregelen voor luidruchtige voertuigen.	SPF Mobilité et transports	SPF Affaires étrangères, CCPIE SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie
33007-2	Contrôler plus sévèrement l'application des normes existantes en matière sonore lors des contrôles techniques obligatoires.	De bestaande normen strenger laten controleren bij verplichte technische controles.	SPF Mobilité et transports	
33008-1	Renforcer et améliorer le contrôle technique des véhicules (notamment étudier la faisabilité technique de nouvelles mesures éventuelles (voir Action 6 dans le projet de plan fédéral ozone)) en tenant compte du coût pour l'utilisateur.	Het versterken en verbeteren van de technische controle van voertuigen (het onderzoeken van de technische haalbaarheid van nieuwe mogelijke maatregelen (zie actie 6 van het federaal ozonplan) waarbij rekening zal worden gehouden met de kostprijs voor de gebruiker).	SPF Mobilité et transports	SPF Environnement SPF Economie SPF Politique scientifique

33009 + 33014	Soumettre les véhicules à destination des pays en développement à un contrôle technique avant l'exportation (de préférence à l'échelle européenne). Adopter une législation et désigner les organismes de contrôles techniques pour que le système soit opérationnel (§33014).	Het onderwerpen van voertuigen die bestemd zijn voor ontwikkelingslanden aan een technische controle vóór hun uitvoer (bij voorkeur binnen een Europees kader). Het goedkeuren van een wet en het aanduiden van autokeuringenorganisaties om het systeem operationeel te maken.	SPF Mobilité et Transports	
33010	Défendre au niveau international le principe du transfert de connaissances et de techniques (notamment sur les systèmes de transports et l'aménagement du territoire).	Het verdedigen van het principe van de overdracht van kennis en techniek op internationaal niveau (meer bepaald op het vlak van transportsystemen en ruimtelijke ordening).	SPF Affaires étrangères	SPF Mobilité et Transports
33011	Achat d'au moins 50% de véhicules moins polluants lors du renouvellement du parc automobile des services publics comme prévu dans la circulaire administrative (circ. 307 quater).	Het aankopen van minstens 50% milieuvriendelijke wagens bij de vernieuwing van het wagenpark zoals voorzien in het administratief rondschrijven. (circulaire 307quater).	SPF P&O (CMS) et SPP DD	Tous les SPF et SPP
33012	Un groupe de travail interdépartemental issu des autorités fédérales [...] et régionales a été créé en juin 2004 [en vue] d'étudier les développements les plus prometteurs en matière d'utilisation et de promotion des véhicules peu polluants (électriques ou hybrides propulsés par de l'énergie verte, hydrogène, piles à combustible, LPG, gaz naturel, etc.). [...] Dans ce contexte, c'est surtout le rôle d'exemple du gouvernement qui jouera un rôle.	Een interdepartementale werkgroep met vertegenwoordigers van de bevoegde federale en gewestelijke overheden werd in juni 2004 opgericht. Deze werkgroep is belast met het onderzoek naar de meest belovende ontwikkelingen inzake het gebruik en de bevordering van weinig vervuilende voertuigen (elektrische of hybride aangedreven door groene energie, waterstof, brandstofbatterijen, LPG, aardgas, enz.). In die context is vooral de voorbeeldrol van de overheid belangrijk.	SPF P&O ABA-FOR (coordination) avec Le volet "Rôle d'exemple du Gouvernement" relève de la responsabilité du Premier Ministre.	Cellen DO SPF Environnement SPPDD
33015	Promouvoir au niveau international l'usage du vélo par l'encouragement de partenariats entre les producteurs belges de cycles et des entreprises de certains pays en développement.	Om op internationaal niveau het gebruik van de fiets te steunen, zal er een samenwerking aangemoedigd worden tussen de Belgische rijwielproducenten en ondernemingen uit sommige	SPF Affaires étrangères (DGCD) + BIO	SPF Mobilité SPF Economie

		ontwikkelingslanden.			
33016	Envisager la problématique des voitures de société dans le cadre du « Plan de mobilité durable » car la réglementation régissant ce système n'a pas tenu compte des problèmes de mobilité et d'environnement qu'il induit.	In het 'Plan Duurzame Mobiliteit' zal de problematiek van de bedrijfswagens bekeken worden want de reglementering hierrond houdt immers geen rekening met de problemen die hierdoor ontstaan op het vlak van mobiliteit en milieu.	SPF Finances		SPF Mobilité
Action 31 : La responsabilité sociale des entreprises : une nécessité					
33106-1	Créer un groupe de travail CIDD spécifique axé sur la responsabilité sociale des entreprises.	De ICDO zal een specifieke werkgroep rond maatschappelijk verantwoord ondernemen oprichten.	Voorzitter: Dieter Vander Beke	(Medewerking PODDO) SPF Emploi SPP intégration sociale SPF Economie, PME, Classes moyennes et Energie	
33107	Elaborer un cadre de communication volontaire et durable pour les entreprises.	Uitwerken van een kader voor vrijwillige duurzame verslaggeving voor ondernemingen.	GT CIDD		
33108-1	Examiner comment, dans les différents secteurs, l'initiative fédérale concernant l'élaboration d'un « menu » en matière de bien-être au travail pourrait se greffer de façon constructive sur les actions entreprises par les régions.	Onderzoeken hoe het federale initiatief betreffende de uitwerking van een specifiek "welzijnsmenu" op vlak van arbeid voor de verschillende sectoren constructief kan inhaken op de acties die ondernomen worden door de gewesten.	GT CIDD		
33108-2	Inviter les secteurs à identifier des pistes de solution aux problèmes les plus pressants qui se posent spécifiquement à leur activité de base et au segment du marché de l'emploi qu'ils occupent, et ce, en veillant à aller plus loin que le simple respect de la loi.	De verschillende sectoren zullen uitgedaagd worden om te werken rond de meest prangende problemen die eigen zijn aan hun kernactiviteit en het segment van de arbeidsmarkt waarin zij optreden, en hierbij verder te gaan dan de loutere naleving van de wet.	GT CIDD		
33109	Etudier la faisabilité et le caractère souhaitable ou non d'une extension de l'obligation de transparence aux organismes de placements collectifs.	Het onderzoeken van de uitvoerbaarheid en de wenselijkheid van de uitbreiding van de transparantieverplichting naar de instellingen voor collectieve beleggingen.	GT CIDD		

33110	Etudier la faisabilité et l'opportunité d'inclure un certain nombre de normes RSE reconnues au plan international dans les instruments dont dispose la Belgique en matière de commerce extérieur (Ducroire, crédits à l'exportation, etc.).	Het onderzoeken van de uitvoerbaarheid en de wenselijkheid van het linken van een aantal internationaal aanvaarde MVO-normen aan het Belgische instrumentarium voor buitenlandse handel (Delcredere, exportkredieten, enz.).	GT CIDD	dont SPF Affaires Etrangères
33111	Ces initiatives peuvent constituer la base d'un plan d'action visant à soutenir, faciliter et renforcer qualitativement la RSE.	Bovenstaande initiatieven kunnen de basis zijn van een actieplan met mogelijkheden tot ondersteuning, facilitering en kwaliteitsbevordering van MVO.	GT CIDD	
33112	Sur base du cadre de référence et du plan d'action, le gouvernement organisera un large débat de société auquel seront invitées toutes les parties concernées.	De regering zal op basis van het referentiekader en het actieplan een breed maatschappelijk debat met de diverse stakeholders organiseren.	POD Maatschappelijke Integratie	
4. Follow-up du Plan				
4101-1	Le Conseil des ministres étudiera annuellement les progrès de la politique de développement durable [...]	De ministerraad zal jaarlijks de vooruitgang van het beleid inzake duurzame ontwikkeling onderzoeken [...].	Ministre DD	
4101-2	[...] sur base des rapports bisannuels du Bureau fédéral du Plan,	[...] Op basis van tweejaarlijkse rapporten FPB.	FPB	
4101-3	[...] sur base du Rapport annuel de la CIDD et des rapports des membres de la CIDD,	[...] op basis van jaarrapport ICDO en rapporten van de ICDO-leden.	ICDO	Tous les SPF et SPP
4101-4	[...] sur base d'un avis du Conseil fédéral du développement durable.	[...] op basis van een advies van de FRDO.	FRDO	
4102-1	Compléter les rapports des membres de la CIDD par un tableau qui précise l'état d'avancement de la mise en œuvre.	De rapporten van de ICDO-leden vervolledigen met een tabel die de stand van uitvoering preciseert.	CIDD	Tous les SPF et SPP
4102-2	Compléter les rapports des membres de la CIDD par un aperçu de l'ensemble des obligations internationales en matière de DD liées à leurs compétences	De rapporten van de ICDO-leden vervolledigen met een overzicht van internationale verbintenissen voor duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket.	CIDD	Tous les SPF et SPP

4102-3	Compléter les rapports des membres de la CIDD par un tableau des indicateurs permettant de suivre la mise en œuvre.	De rapports van de ICDO-leden vervollenden met een tabel met indicatoren die toelaten om de uitvoering te volgen.	CIDD	Tous les SPF et SPP
4103-1	Etablir des protocoles de coopération avec les différents SPF et organismes publics.	Samenwerkingsprotocols afsluiten met de verschillende federale overheidsdiensten en publieke instellingen.	CIDD	
4103-2	Etablir le compte-rendu des missions de coordination citées ci-dessus dans le rapport d'activité de la CIDD.	Verslag uitbrengen over de bovengenoemde coördinatieopdrachten in het jaarlijks rapport over de werkzaamheden van ICDO.	secrétariat CIDD	
4103-3	Etablir un tableau d'ensemble des obligations internationales en matière de DD.	Overzichtstabellen opstellen van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling.	secrétariat CIDD	
4104-1	Intégrer les données du rapport d'activité de la CIDD et des rapports des membres de la CIDD dans le RFDD3.	In het Federaal Rapport inzake Duurzame Ontwikkeling wordt het geheel aan gegevens uit het rapport over de werkzaamheden van ICDO en rapporten van de ICDO-leden geïntegreerd.	TFSD	
4104-2	Des instruments statistiques seront élaborés.	En bouwt hiervoor statistische instrumenten uit.	TFSD	
4105-1	Réaliser un follow-up du PFDD précédent.	Een follow-up van het voorgaande plan moet gemaakt worden.	CIDD	
4105-2	Rendre disponible le follow up via le site internet de la CIDD.	Ter beschikking stellen van de follow up via de ICDO-website.	CIDD	
4201	Améliorer la mise en concordance de la recherche scientifique préparatoire aux politiques et les mesures de développement durable.	De afstemming van beleidsvoorbereidend wetenschappelijk onderzoek op DO Verbeteren.	POD Wetenschapsbeleid	
4202-1	Investir davantage dans la recherche scientifique pour améliorer les outils de la prospective relative à un développement durable.	Meer investeren in wetenschappelijk onderzoek om de instrumenten voor toekomstverkenning met betrekking tot een duurzame ontwikkeling te verbeteren.	SPP Politique scientifique	
4202-2	Renforcer la coopération entre les institutions de recherche et de formation (PADD2).	Versterken van de samenwerking tussen wetenschappelijke en vormingsinstellingen (PODO2).	SPP Politique scientifique (pour les aspects « recherche »)	
4202-3	Soutenir une meilleure circulation de l'information concernant les outils de prospective.	steun verlenen aan een betere kennisverspreiding inzake instrumenten voor toekomstverkenning.	Tous les SPF et SPP	

4202-4	Relier mieux les institutions de recherche et de formation à la préparation et à l'évaluation des PFDD.	Samenwerking tussen wetenschappelijke en vormingsinstellingen moet ook beter gekoppeld worden aan de voorbereiding en aan de evaluatie van de federale plannen inzake duurzame ontwikkeling.	SPP Politique scientifique	(Medewerking PODDO)
4202-5	Englober autant que possible dans les outils de prospective les évaluations des coûts et bénéfices des mesures de DD envisagées.	Zo veel mogelijk kosten-batenevaluaties van beoogde duurzame-ontwikkelingsmaatregelen omvatten.	Cellen DO	
4203	Organiser au Parlement un débat annuel à propos de la prospective (identification des incertitudes et instruments prospectifs).	Organiseren van een jaarlijks Parlementair debat over toekomstverkenning (onzekerheden en toekomstgerichte instrumenten).	Parlement fédéral	
4204	Accentuer le caractère multi- et trans-disciplinaire de la recherche liée au DD.	Het multidisciplinaire en transdisciplinaire karakter van het DO onderzoek beklemtonen.	POD Wetenschapsbeleid	
4205-1	Créer des cellules de DD dans les services publics fédéraux.	Cellen van duurzame ontwikkeling in de diverse federale overheidsdiensten oprichten.	SPDD et tous les SPF et SPP	
4205-2	Apprécier les effets en matière de DD de toutes les décisions importantes des autorités sans que cela puisse mener à un ralentissement du processus décisionnel.	Alle belangrijke overheidsbeslissingen toetsen op hun effect inzake duurzame ontwikkeling, zonder dat dit evenwel mag leiden tot een bijkomende vertraging in de besluitvorming.	POD DO	Cellules de DD
4301	Définir des directives du processus de participation.	Richtlijnen voor participatieprocessen opstellen.	SPP DD	
4305	Suivre la mise en œuvre de ces directives.	Het concretiseren van deze richtlijnen opvolgen.	Ministre DD	
4306-1	Jouer un rôle plus actif dans la politique en matière de DD.	Een actieve rol spelen in het beleid inzake duurzame ontwikkeling.	Parlement fédéral	
4306-2	Soutenir la volonté du Parlement de jouer un rôle plus actif en matière de DD en favorisant la circulation de l'information relative aux décisions politiques en cette matière.	Het Parlement aanmoedigen dit voornemen uit te voeren door het Parlement continu te informeren over beslissingen inzake duurzame ontwikkeling.	Ministre DD	
4311-1	Participer à des partenariats autour du DD avec des groupes actifs dans la société.	Partnerschappen aangaan met betrokken groepen in de samenleving om te werken rond projecten van duurzame ontwikkeling.	Tous les SPP et SPF	

4311-2	Créer des "plates-formes" avec les différents acteurs impliqués dans des partenariats.	Opstellen van "platformen" met de verschillende stakeholders.	Tous les SPP et SPF	
4311-3	Promotion de la Décennie des Nations Unies pour l'éducation en vue du développement durable.	Promotie VN-decennium onderwijs voor DO.	Ministre DD	
4402	Disposer d'une stratégie nationale de DD.	Beschikken over een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling.	Ministre DD	(Medewerking PODDO)
4403-1	Préciser comment il faut associer les différents acteurs sociaux lors du développement de la stratégie nationale de DD.	Definiëring rol verschillende maatschappelijke actoren bij ontwikkeling NSDO.	Ministre DD	(Medewerking PODDO)
4403-2	Création d'un groupe de travail intergouvernemental afin d'élaborer cette stratégie.	Opstellen van een Intergouvernementele werkgroep NSDO.	Minister DO	
4501	Dans la mesure du possible, prendre des décisions concrètes précisant les échéances, les budgets, les responsabilités et éventuellement le groupe cible spécifique.	In de mate van het mogelijke, concrete beslissingen nemen die het tijdschema, de budgetten, de verantwoordelijkheden en eventueel de specifieke doelgroep verduidelijken.	Tous les SPF et SPP	
4503-1	Les plans stratégiques, de management et opérationnels des services publics doivent être confrontés aux principes de DD.	De strategische, management- en operationele plannen van de overheidsdiensten moeten aan de principes van duurzame ontwikkeling getoetst worden.	Tous les SPP et SPF	
4503-2	Un chapitre "DD" de ces plans reliera les choix politiques aux objectifs internationaux en la matière.	Een hoofdstuk "duurzame ontwikkeling" van deze plannen zal de beleidskeuzen aan de internationaal overeengekomen doelstellingen terzake verbinden.	Tous les SPP et SPF	
4504	Les autres Plans sectoriels doivent concorder.	Afstemmen sectorale plannen op elkaar.	Tous les SPP et SPF	
4505	Favoriser et élargir le travail des organes de coordination et de concertation qui coopèrent à la réalisation de missions ou à la résolution de problèmes concrets.	De werking van coördinatie- en overlegorganen die rond concrete opdrachten of problemen samenwerken bevorderen en uitbreiden.	Tous les SPP et SPF	

4506-1	Etablir des plans d'action reprenant les tâches liées au fonctionnement interne du service public et celles de coopération avec les autres services publics.	Een actieplan op maken met taken inzake de interne werking van de federale overheidsdiensten en taken die de samenwerking tussen de overheidsdiensten aangaan.	Cellules de DD	
4506-2	Soutien des cellules de DD.	De DO-cellen ondersteunen.	CIDD	
4506-3	Soutien des cellules de DD.	De DO-cellen ondersteunen.	SPDD et Tous les SPF et SPP	
4506-4	Soutien des cellules de DD.	De DO-cellen ondersteunen.	TFSD	
4506-5	Assurer le suivi des plans d'action et du PFDD.	Opvolging van de actieplannen en het FPDO.	Cellules de DD	
4507	Améliorer la lisibilité des notes de politique générale en expliquant les objectifs visés par les mesures.	Het verbeteren van de leesbaarheid van de beleidsnota's door de doelstellingen van de aangekondigde maatregelen te toelichten.	Tous les SPF et SPP	
4508	Chiffrer dans la mesure du possible l'impact social, économique et environnemental des mesures et plans proposés afin de connaître les coûts et bénéfices associés aux différentes mesures (EIDDD).	In de mate van het mogelijke, het nodige doen om de sociale, economische en ecologische impact van voorgestelde maatregelen en plannen te berekenen, om zo vooraf de verwachte effecten van die maatregelen te kunnen evalueren op het vlak van duurzame ontwikkeling (DOEB).	Cellules de DD	

Bijlage 6: Opvolging FPDO 2004-2008 met antwoordindicatoren

Brussel, 20 september 2005

Opvolging van de uitvoering van de Federale Plannen Duurzame Ontwikkeling door de ICDO met behulp van antwoord- indicatoren.

1. Retroacta

A) Wet van 5 mei 1997

“Artikel 7 – Het Federaal Planbureau stelt om de twee jaar een federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling op, hierna genoemd “het rapport”.

Het rapport omvat binnen het kader van duurzame ontwikkeling:

- 1° een beschrijving , een analyse en een evaluatie van de bestaande toestand in België, in relatie tot de internationale ontwikkelingen;
- 2° een beschrijving, een analyse en een evaluatie van het tot dan gevoerde duurzaamheidsbeleid;
- 3°

Artikel 16 - ... De vertegenwoordigers van de federale regering zijn gehouden ieder jaar een rapport uit te brengen over het beleid inzake duurzame ontwikkeling en over de uitvoering van het plan in de federale administraties en publieke instellingen die zij vertegenwoordigen...

Artikel 17 – Onverminderd haar andere opdrachten bedoeld in de huidige wet, heeft de Commissie volgende opdrachten:

- 1°
- 2°
- 3° het coördineren van de jaarlijkse rapporten van de vertegenwoordigers van de federale regering over het beleid inzake duurzame ontwikkeling en over de uitvoering van het plan in elke federale administratie en publieke instelling.”

B) Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2004-2008

“§ 2112. Om de thema’s beter te duiden en de acties te kunnen beoordelen dient het Plan aangevuld te worden met indicatoren. Indicatoren zijn kwantitatieve of kwalitatieve meetinstrumenten die informatie samenvatten en vereenvoudigen, bijvoorbeeld: de levensverwachting, een groene vlag op het strand of de uitstoot van broeikasgassen. Ze maken het mogelijk om de omvang van problemen in te schatten, meetbare doelstellingen vast te leggen en toe te zien op hoe situaties evolueren. De Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling zal, in overleg met de cellen voor duurzame ontwikkeling van de verschillende overheidsdiensten (zie §4501), tegen het voorjaar 2005 een lijst van indicatoren vaststellen voor de opvolging van dit federaal plan.”

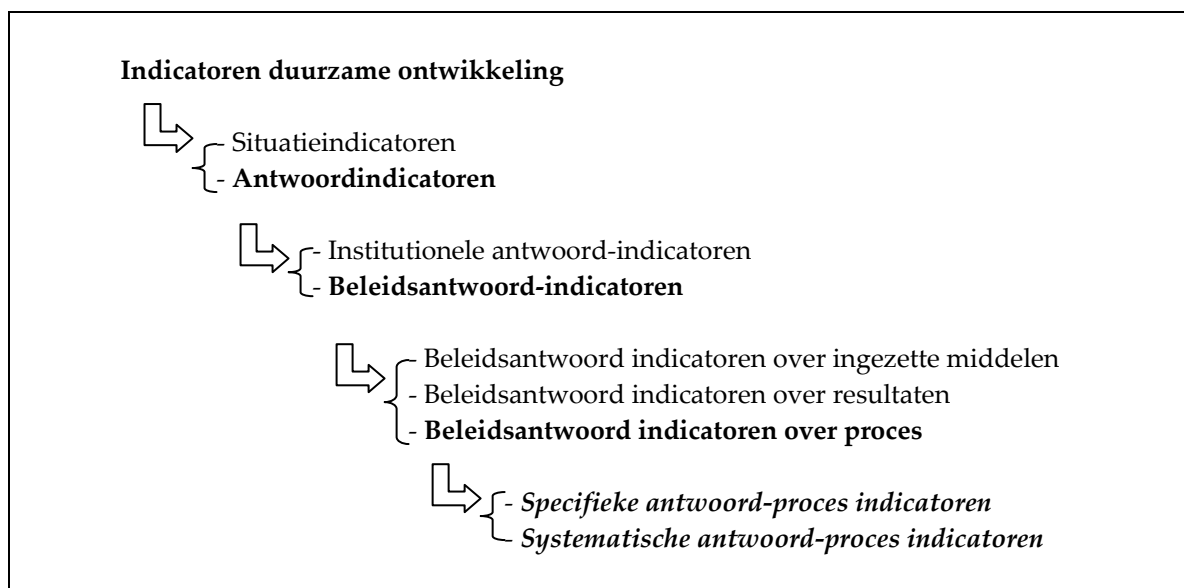
“§ 4102. Elk van de jaarlijkse rapporten van de vertegenwoordigers van de federale regering, de ICDO-leden, over het beleid inzake duurzame ontwikkeling, bedoeld in artikel 17.3 van de wet van 5 mei 1997, zal een tabel bevatten die de stand van uitvoering van de acties door de betrokken overheidsdiensten en publieke instellingen verduidelijkt en vervolledigt. Daarnaast bevatten deze jaarrapporten, voor elk regeringslid en volgens een gemeenschappelijk schema, een overzicht van internationale verbintenissen voor duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket. Ten slotte wordt in de rapporten een tabel opgenomen met indicatoren die toelaten om de uitvoering van het plan inzake duurzame ontwikkeling en de internationale verbintenissen op dit vlak op te volgen.”

C) Nota Ministerraad 25/3 (antwoord op audit Rekenhof)

“De regering wijst er in verband met de definitie van indicatoren van duurzame ontwikkeling op dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen de verschillende sets van indicatoren. Aan de ene kant is er nood aan een set van sleutelindicatoren om de situatie van duurzame ontwikkeling in België op te volgen ... (*verwijzing naar situatie indicatoren binnen NSDO*). Aan de andere kant staat elk beleidsniveau voor de uitdaging om sets van indicatoren te ontwikkelen om het beleid en maatregelen te evalueren. Dit is niet eenvoudig en hiertoe dient nog heel wat kennis te worden ontwikkeld en doorgegeven. Het komt er immers op aan dat deze indicatoren niet beïnvloed worden door “ruis”, d.w.z., door beslissingen van andere beleidsniveaus of door macro-economische ontwikkelingen, enz. In die zin is eind 2004 opdracht gegeven aan de leden van de ICDO om, in de loop van de daaropvolgende maanden, indicatoren te definiëren die eenduidig zijn voor de opvolging van de maatregelen uit het FPDO 2004-2008.”

2. Verduidelijking algemeen kader indicatoren duurzame ontwikkeling

Onderstaand schema geeft een overzicht van de behandelde indicatoren in de nota *Cadre théorique et rôle des Indicateurs de Développement durable (IDD) (version courte)* (bijlage)

Binnen de groep van indicatoren duurzame ontwikkeling kan een onderscheid gemaakt worden tussen:

“- **Situatieindicatoren:** Deze indicatoren geven informatie over bepaalde aspecten van (duurzame) ontwikkeling, de situatie ervan en de aan de gang zijnde tendenzen. Ze informeren over de sociale, economische of milieucomponent van duurzame ontwikkeling of over bepaalde relaties tussen die componenten.”¹

“- **Antwoordindicatoren.** Deze indicatoren geven informatie over het beleid inzake duurzame ontwikkeling, de implementatie van dit beleid en het institutionele luik van duurzame ontwikkeling. Twee grote categorieën antwoordindicatoren bestaan, die als volgt gedefinieerd worden:

- ❖ **Institutionele antwoordindicatoren:** Indicatoren die bepaalde institutionele aspecten van duurzame ontwikkeling opvolgen (omvang van de respons bij een raadpleging, ...)
- ❖ **Beleidsantwoordindicatoren:** Indicatoren die de implementatie van concrete beleidsbeslissingen, acties of maatregelen beschrijven en opvolgen. “²

Het zijn duidelijk de beleidsantwoordindicatoren die de ICDO het meest interesseren binnen de opvolging van de uitvoering van de federale plannen. Situatie-indicatoren zijn dan weer vooral belangrijk om binnen het analytisch deel van het plan prioritaire actiedomeinen te definiëren en uiteindelijk ook de vooruitgang naar een duurzame ontwikkeling te meten. Zij vormen zo eerder het werkterrein voor de federale rapporten.

Beleidsantwoordindicatoren kunnen drie categorieën van **informatie** over de uitvoering van het beleid aandragen : **over de ingezette middelen, over het proces en over hun resultaten.**

Binnen elk van deze categorieën kan ook een onderscheid worden gemaakt tussen *systematische* en *specifieke* indicatoren :

- ❖ “*Specifieke antwoord indicatoren* (specific indicators, indicateurs spécifiques): de indicator geeft informatie over de uitvoering van één welbepaalde maatregel, veelal in de vorm van een kwalitatieve bespreking.
- ❖ *Systematische antwoord indicatoren* (systematic indicators, indicateurs systématiques): de indicator geeft dezelfde informatie voor de verschillende maatregelen. Zo kan de indicator bijvoorbeeld informeren over de fase binnen het beleidsproces waarin de verschillende maatregelen in kwestie zich bevinden (voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring of evaluatie).”³

¹ Task Force Développement durable (Nadine Gouzée, Patricia Delbaere, Andy Vandevyvere, Natacha Zuinen): “Cadre théorique et rôle des Indicateurs de Développement durable (IDD)(version courte), p. 2

² Ibidem, p. 3

³ Ibidem, p. 4

Schematisch voorgesteld komen we zo tot volgende indeling:

“

Indicateurs de réponse	Sur les moyens de la réponse	Sur le processus de réponse	Sur le résultat de la réponse
Spécifiques	A	B	C
Systematiques	D	E	F

”⁴

3. Concretisering opdracht ICDO

Binnen het kader van de bovenvermelde opdrachten is het wenselijk en noodzakelijk om tijdens de volgende weken voor de verschillende maatregelen uit het FPDO 2004-2008 en de door de Ministerraad van 24 juni 2005 voor verdere opvolging door de ICDO geïdentificeerde maatregelen uit FPDO 2000-2004 een indicatorenset te definiëren die een systematische en specifieke opvolging van de uitvoering van deze maatregelen toelaat.

Het betreft hier in een eerste fase duidelijk alleen **antwoordindicatoren** die toelaten na te gaan of een bepaalde maatregel al dan niet gerealiseerd werd (**indicateurs sur le processus de réponse** B en E)⁵

Het is in dit kader vooral belangrijk om op zoek te gaan naar een **uniforme classificatie van de systematische antwoord-proces indicator** (E-indicator) die toelaat om de eerder **kwalitatieve specifieke antwoord-proces indicatoren** (B-indicator) die tot heden in de jaarlijkse rapporten gebruikt werden en waar enige uniformisering misschien ook wel aangewezen is, aan te vullen. Dit moet de coördinatietaak van de ICDO vergemakkelijken en levert een nuttige input voor de verwerking hiervan door de TFSD.

a) Systematische antwoord-proces indicatoren.

Om deze oefening te ondernemen, kan teruggegrepen worden naar twee in het verleden reeds ondernomen oefeningen:

- enerzijds de ICDO-oefening ondernomen eind 2004/begin 2005, waarbij nagegaan werd welk gevolg gegeven werd aan de uitvoering van het eerste federaal plan met volgende categorieën: 1. uitgevoerd; 2. niet uitgevoerd, niet meer relevant; 3. niet uitgevoerd, verder relevant; 4. permanent aandachtspunt (en de later toegevoegde categorie 1/4);
- anderzijds de oefening van de TFDO waarbij 10 categorieën met betrekking tot het beleidsproces worden onderscheiden: voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring, evaluatie, variabel, zonder gevolg, achterhaald, gedefederaliseerd en informatieloos.⁶

Gezien de moeilijkheden die optraden bij de ICDO-oefening, omdat de categorieën 1 tot en met 4 niet exact afgebakend waren/verschillende interpretaties toelieten, wordt ervoor geopteerd om

⁴ Ibidem, p. 4

⁵ zie Ibidem, p. 3

⁶ Delbaere P., Dresselaers P., Gouzée N., *Het gevoerde beleid inzake duurzame ontwikkeling*, Working Paper 01-05, Federaal Planbureau, 2005, p. 5-6

voor de systematische antwoord-proces indicatoren eerder aansluiting te zoeken bij die welke de TFSD reeds gebruikt(e) in hogervermelder Workingpaper en het derde federale rapport.

Voor het gebruik binnen de ICDO dienen enkele kleine aanpassingen doorgevoerd te worden. De categorie 'variabel' kan wegvallen gezien binnen de ICDO elk van de betrokken overheidsdiensten verslag uitbrengt en deze categorie eventueel alleen binnen een synthesesetabel nuttig is. De categorie 'gedefederaliseerd' kan in afwachting van een nieuwe fase van de gewestvorming eveneens ingelijfd worden binnen de categorie 'achterhaald' (waarvan het indien nodig en opportuun een subcategorie zou kunnen vormen). De categorie 'informatieloos' kan ook voor een synthesesetabel behouden worden maar biedt geen optie voor de ledenrapporten.

Uiteindelijk krijgen we dan een klassering met volgende categorieën: **voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring, evaluatie, (voorlopig) zonder gevolg en achterhaald**.⁷

Concreet zal de opvolgingstabel met de op te volgen maatregelen van de federale plannen aangevuld worden met een kolom die onder de hoofding: **systematische indicator** deze systematische antwoord-proces-indicator weergeeft.

b) Specifieke antwoord-proces indicatoren.

Voor de specifieke antwoord-proces indicator wordt binnen de opvolgingstabel met de op te volgen maatregelen van de federale plannen één kolom voorzien waarin het departement eventuele opmerkingen en een meer kwalitatieve en gedetailleerde duiding kan geven over de uitvoering van een maatregel. Het betreft hier de gebruikelijke rapportage in de opvolgingstabellen van de rapporten van de leden 2002, 2003 en 2004.

Concreet zal de opvolgingstabel met de op te volgen maatregelen van de federale plannen een kolom met hoofding: **specifieke indicator** bevatten. Hiermee wordt de specifieke antwoord-proces-indicator bedoeld.

c) Voorbeelden van rapportering in de opvolgingstabellen

- Binnen de kolom *systematische indicator* met de markering "voorbereiding" voor een bepaalde maatregel, kan in de kolom *specifieke indicator* gewezen worden op het feit dat een voorstel ondertussen een adviesprocedure doorloopt of na afloop van een dergelijke procedure gefinaliseerd wordt.
- Wanneer een maatregel een interdepartementaal overleg voorziet dat ondertussen lopend is, kan de *systematische indicator* als 'uitvoering' gemarkeerd worden. De tekst in de kolom *specifieke indicator* kan een werkprogramma vermelden, de moeilijkheden die men bij het overleg ontmoet, enz.

⁷zie ook categorieën opgenomen binnen Samenwerkingsprotocol, bijlage 1.

Uittreksel uit het derde federaal Rapport duurzame ontwikkeling

Vertrekkende vanuit deze vaststelling werd het beleidsproces in het tweede Federaal Rapport inzake duurzame ontwikkeling (TFDO 2002, p. 110) beschreven in vijf etappes. Deze etappes hebben als basis gediend om de eerste vijf categorieën van maatregelen te klasseren.

1. "Vorbereiding: keuze van tijdschema, instrumenten en intermediaire doelen. Dat gaat theoretisch tot het moment waarop doelen en instrumenten duidelijk zijn en klaar om in een regelgevende tekst te gieten.
2. Invoering: formulering, goedkeuring en afkondiging van maatregelen. Dat gaat in theorie tot het moment dat een maatregel van kracht wordt.
3. Uitvoering: toepassing van maatregelen en afdwinging. Dat gaat over de toepassing van de regelgeving nadat ze van kracht werd.
4. Monitoring: verzamelen van gegevens (indicatoren) over de uitvoering, waarna eventueel bijstellingen kunnen volgen. Dat loopt gelijktijdig met de uitvoering van een beleid.
5. Evaluatie: praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek, advisering over de opzet en begeleiding. Dat kan gebeuren voor, tijdens en na elke van de etappes hierboven."

Vijf bijkomende categorieën werden gedefinieerd voor maatregelen die niet in de vijf etappes konden geklasseerd worden.

6. ["Variabel": maatregelen die door alle overheidsdiensten moeten uitgevoerd worden en die zich, naar gelang van de overheidsdiensten in verschillende etappes van het beleidsproces bevinden.]
7. "Gevolgloos": maatregelen waarvoor er geen voor de buitenwereld waarneembare stappen ondernomen werden om ze te implementeren.
8. "Achterhaald": maatregelen die achterhaald zijn door nieuwe beslissingen genomen in het kader van deze maatregelen.
9. ["Gedefederaliseerd": maatregelen waarvoor de bevoegdheid gedurende de looptijd van het Plan van de federale overheid naar de gefedereerde entiteiten zijn overgegaan.]
10. ["Informatieloos": maatregelen waarover er niet gerapporteerd werd en waarover er dus geen informatie is. Voor enkele maatregelen werd er onjuiste informatie gegeven, deze werden aan deze categorie toegevoegd.]

Categorieën 6, 9 en 10 werden niet weerhouden voor de ICDO-rapportering. 6 en 10 zijn niet relevant en 9 wordt een onderdeel van 8.

Bruxelles, le 15 septembre 2005

**Bureau
fédéral du Plan
Task Force Développement durable**

Réf. (05)TFSD 438/AV,DP,NG,NZ/9427/1802

Titre de la note:

**Cadre théorique et rôle
des
Indicateurs de Développement durable (IDD)
(Version courte)**

AUTEUR: Task Force Développement durable (Nadine Gouzée, Patricia Delbaere, Andy Vandevyvere, Natacha Zuinen)

ABSTRACT: Cette note est écrite à la demande du Bureau de la CIDD du 14 juillet 2005 dans le contexte du suivi du deuxième Plan fédéral de développement durable 2004-2008. Elle clarifie le cadre théorique et le rôle des IDD pour aider à l'organisation du travail sur les IDD en se servant des apports méthodologiques et acquis de travaux antérieurs dans ce domaine. Elle propose une typologie des indicateurs de développement durable (IDD) et montre comment ces indicateurs ont déjà été utilisés dans la stratégie fédérale de développement durable. Cette note est accompagnée d'une annexe décrivant une série d'apports méthodologiques sur les IDD existants au niveau fédéral belge.

Cadre théorique et rôle des IDD	1
1. Contexte et fonctions des IDD en général	1
2. Situatie-indicatoren (situational indicators, indicateurs de situation)	2
3. Antwoordindicatoren (response indicators, indicateurs de réponse)	3
4. Premiers pas effectués et prolongation des efforts en cours	4
ANNEXE I : CADRE ET ROLE DES IDD AU NIVEAU FEDERAL	6
1. TFDO (1999). Op weg naar duurzame ontwikkeling ? Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 1999. FPB.	6
2. TFDO (2002). Een stap naar duurzame ontwikkeling ? Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2002. FPB.	6
3. Tableau d'IDD issus des deux premiers Rapports fédéraux. BfP.	7
4. Support méthodologique de la Plate-forme IDD à la CIDD	8
5. Séminaires organisés par la Plate-forme d'IDD	8
6. Zuinen N. (2004). IDD: aspects méthodologiques et développements en cours. WP4-04 BfP.	9
7. Delbaere P., Dresselares P., Gouzée N. (2005). La politique menée pour un développement durable. WP01-05. BfP.	10

CADRE THEORIQUE ET ROLE DES IDD

1. Contexte et fonctions des IDD en général

Cette note très brève concerne le cadre théorique des indicateurs de développement durable (IDD) et le rôle de ces indicateurs. Elle propose une approche aussi simple que possible de cette question complexe. Elle situe cette approche dans le contexte du suivi du deuxième Plan fédéral de développement durable 2004-2008.

Ce Plan fédéral spécifie que “Pour mieux expliquer les thèmes et évaluer les actions, il faudra compléter le Plan par des indicateurs. Il identifie les acteurs qui sont chargés de cette tâche : « En concertation avec les cellules de développement durable des différents services publics (voir §4501), la Commission Interdépartementale de Développement Durable établira, pour le printemps 2005, une liste d’indicateurs pour le suivi de ce plan fédéral” (§2112).

Mais le plan ne donne pas de cadre méthodologique à ce travail. Et il n’existe pas de typologie unique des IDD ni de vocabulaire uniforme les concernant. Nous avons donc basé les concepts et la classification proposés dans cette note sur certaines convergences d’une série de contributions sur les IDD. Ces apports méthodologiques et acquis de travaux antérieurs dans ce domaine⁸ au niveau fédéral belge sont résumés dans l’Annexe I.

Les *indicateurs* en général servent à synthétiser ou simplifier des données pertinentes relatives à l’état ou à l’évolution de certains phénomènes. Ils peuvent être construits à tous les niveaux de décision (international, national...). Ils sont souvent construits par les utilisateurs de ces données pour évaluer ces phénomènes.

Les *indicateurs de développement durable* (IDD) jouent ce rôle et permettent, comme tous les indicateurs, de mesurer les évolutions sociales, environnementales et économiques. Ils doivent, en particulier, permettre d’évaluer l’évolution de la *situation* et/ou des *réponses* apportées par les gouvernements à cette situation. Ils doivent permettre de dire dans quelle mesure le développement de la société est, ou n’est pas, sur la voie d’un développement durable.

Il existe donc des *IDD de situation* et des *IDD de réponse*. Les *IDD de situation* sont les plus connus et généralement les plus demandés par le grand public. Mais cette note étant réalisée à la demande de la CIDD, elle est plus particulièrement ciblée sur les indicateurs de réponse des pouvoirs publics. La CIDD est en effet particulièrement bien placée pour recueillir l’information de base nécessaire à la construction des *IDD de réponse*.

⁸ Cette approche des indicateurs pour un développement durable part notamment des colloques internationaux organisés à Gand en 1995 et 96 ainsi que des travaux publiés dans Gouzée N., Zuinen N., Willems S. (1999) et dans Zuinen N. (2003).

2. Situatie-indicatoren (situational indicators, indicateurs de situation)

Les indicateurs de situation (parfois appelé indicateurs de performance) mesurent l'évolution d'aspects économiques, sociaux et environnementaux des transformations des conditions de vie. Il s'agit par exemple du « taux de croissance du produit intérieur brut », des « émissions de gaz à effet de serre », du « taux de pauvreté », du « taux de chômage », etc. Ce sont des indicateurs couramment utilisés dans les listes d'IDD pour informer sur le développement économique, social et environnemental de la société.

Deze indicatoren geven informatie over bepaalde aspecten van (duurzame) ontwikkeling, de situatie ervan en de aan de gang zijnde tendenzen. Ze informeren over de sociale, economische of milieucomponent van duurzame ontwikkeling of over bepaalde relaties tussen die componenten.

- Dit kan op een hoger of lager niveau van aggregatie gebeuren (gaande van synthetische indicatoren tot een lijst van verschillende indicatoren voor de specifieke deelaspecten van duurzame ontwikkeling).
- Wanneer een concrete, politieke doelstelling werd gekoppeld aan een bepaald deelaspect van duurzame ontwikkeling en indien de indicator toelaat om de realisatie van die doelstelling te evalueren, is er sprake van een prestatie-indicator (performance indicator, indicateur de performance).
- Situatie-indicatoren kunnen ondergebracht worden in verschillende conceptuele kaders die de relaties tussen verschillende componenten van duurzame ontwikkeling beter in de verf zetten (e.g. DPSI).

Les pouvoirs publics ont pris une série d'engagements politiques pour modifier la situation, l'évolution et les performances du pays afin que le développement soit durable. Mais ce ne sont pas des indicateurs de situation qui permettront d'évaluer ce que le gouvernement a fait dans ce but car la situation observée à l'aide de ces indicateurs n'est pas seulement le résultat de l'action du gouvernement. La situation observée résulte d'autres facteurs aussi (par exemple, la situation internationale)

A government wants to generate various effects on different levels, but there are a lot of other influencing factors involved which can stimulate or hamper the attainment of the expected goals. In the end, however, the observed policy effect have to meet the originally defined policy goal in order for the policy to be effective and to meet the societal needs to which it is aimed to formulate an answer [But]... situational indicators are not directly suitable for the evaluation of policy results. They give a descriptive analysis of the reality ...[and] are not linked to any specific actors.(...) When placing situational indicators in the policy cycle, they are thus situated in the phase of policy preparations.⁹

⁹ Approche résumée dans les travaux de Heyerick A. and Mazijn B. *The need for indicators to monitor and to evaluate (un-)sustainable production and consumption patterns*. Papier présenté à Bilbao en mai 2004 lors de la Table-ronde européenne «European Round Table on Sustainable Consumption and Production».

3. Antwoordindicatoren (response indicators, indicateurs de réponse)

Il faut donc construire d'autres indicateurs donnant une information sur les interventions des pouvoirs publics pour (ré)orienter les tendances observées vers un développement durable. Comme il s'agit d'indicateurs relatifs à une réponse politique (*formulate an answer*) il est naturel de les appeler « indicateurs de réponse ».

Antwoordindicatoren geven informatie over het duurzame ontwikkelingsbeleid, de implementatie van dit beleid en het institutionele luik van duurzame ontwikkeling. Twee grote categoriën antwoordindicatoren bestaan, die als volgt gedefinieerd worden:

- ❖ *Institutioneel antwoordindicatoren*: Indicatoren die bepaalde institutionele aspecten van duurzame ontwikkeling opvolgen (omvang van de respons bij een raadpleging, ...)
- ❖ *Beleidsantwoordindicatoren*: Indicatoren die de implementatie van concrete beleidsbeslissingen, acties of maatregelen beschrijven en opvolgen.

Les indicateurs de réponse politique ont pour fonction de suivre la montée en charge et l'effectivité de l'application des politiques, l'effort de la collectivité publique, de même que les acteurs responsables (*the competent authority to the described situation*¹⁰). Ils sont nécessaires pour pouvoir évaluer les politiques car ils peuvent apporter trois catégories d'information sur la mise en œuvre des politiques.

En simplifiant les différents concepts utilisés, nous considérons que ces indicateurs sont répartis en trois groupes: indicateurs sur les *moyens*, sur le *processus* ou sur leurs *résultats* ¹¹:

- ❖ Les indicateurs de moyens (mot plus précis que le terme d' « *intrans ou input* »), mesurent les moyens humains et budgétaires (personnels affectés, postes créés, crédits ouverts...) alloués aux politiques et aux mesures définies dans le plan. Ex : le nombre d'experts au sein de la cellule climat, le budget alloué à la R&D sur le développement durable par le département, les éventuels contrats de jobistes temporaires,....
- ❖ Les indicateurs de processus permettent de suivre le processus selon lequel se déroulent les activités des pouvoirs publics. Ils mesurent le progrès de la mise en œuvre de chaque mesure dans les étapes successives de la décision politique. Ex : la préparation de la décision, la prise de décision, son exécution, son monitoring et son évaluation.
- ❖ Les indicateurs de résultats mesurent les effets liés aux différentes activités des pouvoirs publics (*montant des aides distribuées, nombre de personnes bénéficiaires de tel ou tel programme, nombre de procédures mises en oeuvre dans le cadre de tel ou tel dispositif, nombre de conventions passées, part des crédits consommés, nombre de structures d'accueil ou de places créées*).

¹⁰ Cette approche a été résumée dans les travaux de Heyerick A. and Mazijn B. (2004)

¹¹Source : <http://www.social.gouv.fr/htm/dossiers/pnai/>

Les indicateurs de *moyens* et de *résultats* sont souvent *spécifiques* à chaque politique ou mesure du plan. Mais certains peuvent être systématisés pour globaliser l'évaluation des plans de DD. A l'inverse, les indicateurs de *processus* sont souvent utiles sous une forme *systématique* puisqu'elle permet de les agréger (voir point 7 de l'Annexe I). Mais il est nécessaire aussi de disposer d'une information *spécifique* sur le processus suivi par chaque mesure car la systématisation trop rapide de l'indicateur comporte de gros risques d'erreur ou de malentendus (cf : point 4).

Binnen deze categorie kan dus een volgend onderscheid worden gemaakt tussen *systematische* en *specifieke* indicatoren :

- ❖ *Specifieke antwoordindicatoren* (specific indicators, indicateurs spécifiques): de indicator geeft informatie over de uitvoering van één welbepaalde maatregel, veelal in de vorm van een kwalitatieve bespreking.
- ❖ *Systematische antwoordindicatoren* (systematic indicators, indicateurs systématiques): de indicator geeft dezelfde informatie voor de verschillende maatregelen. Zo kan de indicator bijvoorbeeld informeren over de fase binnen het beleidsproces waarin de verschillende maatregelen in kwestie zich bevinden (voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring of evaluatie)

4. Premiers pas effectués et prolongation des efforts en cours

Un travail est en cours en Belgique comme à l'étranger, sur les indicateurs de *situation*. Ce travail est important mais cette note est ciblée sur les indicateurs de *réponse*, domaine où l'information à collecter concerne particulièrement la responsabilité de la CIDD.

La petite table proposée ci-dessous permet d'organiser avec plus de clarté un exercice sur les indicateurs de *réponse*. Elle situe les uns par rapport aux autres les indicateurs à utiliser pour suivre la mise en œuvre du plan fédéral. Certains de ces indicateurs sont publiés car des travaux ont déjà été effectués à leur sujet. D'autres restent à construire.

Indicateurs de réponse	Sur les moyens de la réponse	Sur le processus de réponse	Sur le résultat de la réponse
Spécifiques	A	B	C
Systématiques	D	E	F

Ce sont des indicateurs *spécifiques* de type A, B et C (basés sur les connaissances spécifiques des départements) que l'exercice entamé par la CIDD dans le groupe de travail pilote avec les départements – cf : point I.4 de l'annexe I - a surtout visé à définir. **Ces indicateurs de type A, B et C jouent un rôle fondamental pour le suivi du plan puisque ce sont les indicateurs les plus proches de la spécificité et de besoins des départements.** Le travail à faire pour stimuler l'avancement dans la mise en œuvre de chaque mesure demande en effet une bonne connaissance du terrain sur lequel s'applique la mesure et ne peut être fait avec le même instrument pour toutes les situations. Ce type de travaux, qui n'a pas encore dépassé le stade pilote, doit continuer dans l'intérêt des départements et avec l'aide de la CIDD. Il est par exemple fondamental de disposer d'*information spécifique* sur le processus suivi par chacune des mesures du plan avec des *indicateurs de type B*.

La typologie de mise en œuvre des mesures adoptées dans les Rapports fédéraux sur le développement durable pourrait, par ailleurs, être utilisée aussi par les membres de la CIDD. Mais il serait préférable de ne l'utiliser que comme structure pour classer l'information fournie par chaque membre sur le processus de réponse politique, et pas comme une nomenclature aveugle qui réduirait l'information collectée par la CIDD à une case cochée. En effet, ces *indicateurs systématiques* de type E construits par la TFSD sont utiles pour avoir une vue d'ensemble chiffrée. Mais il faut que l'évaluation de la mise en œuvre du plan puisse tester la validité de sa méthode à l'aide d'informations spécifiques et d'indicateurs de type B que seule la CIDD peut rassembler. Le membre de la CIDD pourrait donc indiquer à quelle étape systématique du processus de décision se trouve la politique ou la mesure dont il décrit la mise en œuvre mais en complétant surtout cette information à l'aide de renseignements et d'indicateurs spécifiques de type A, B et C sur l'avancement spécifique de la mesure¹².

Quant aux indicateurs *systématiques*, une grosse partie des indicateurs de processus produits et publiés jusqu'ici pour le suivi du plan sont ceux de type E construits par la TFSD dans le cadre de sa mission de rapportage sur l'évaluation des politiques de DD. L'exercice entamé dans le WP01-05 et décrit au point I.7 de l'annexe I concernait largement ces indicateurs de type E. **Mais l'importance des indicateurs de type D et F doit être soulignée et il y a aussi un travail intéressant et urgent à faire, par tous les acteurs, pour les développer.**

¹² Cependant, il va de soi que, si la situation se présente, les catégories de la typologie qui ne correspondent pas à une étape de la prise de décision (les catégories "défédéralisée", "caduque", "sans suite", "non documenté") peuvent, elles, être utilisées facilement en mentionnant uniquement le terme en question pour rapporter sur cette mesure. La catégorie "variable" ne serait pas utilisée par les membres de la CIDD, car elle fait un bilan sur l'ensemble des

ANNEXE I : CADRE ET ROLE DES IDD AU NIVEAU FEDERAL

Cette annexe résume les contributions méthodologiques sur la question des IDD réalisées par la TFDD et la plateforme IDD depuis le début du fonctionnement de la loi de mai 97. Elle accorde une attention spéciale à la question des indicateurs de réponse (ou de performance) utilisés pour la description et l'évaluation des politiques publiques.

1. TFDO (1999). Op weg naar duurzame ontwikkeling ? Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 1999. FPB.

CONTENU : Le premier Rapport fédéral traite des 4 grands thèmes d'Action 21 : le changement des modes de consommation, la lutte contre la pauvreté, la protection de l'atmosphère et la protection du milieu marin. Une partie du rapport est consacrée à la description et l'analyse de la politique fédérale de développement durable, une des missions du rapport selon la loi du 5 mai 1997. Les politiques fédérales menées de juin 1992 à juin 1998 touchant aux 4 thèmes sélectionnés sont analysées. En effet, l'analyse ne se réfère pas à un Plan de développement durable, mais elle signale dans quelle mesure la politique suivie depuis 1992 par les autorités fédérales belges a été conforme aux engagements pris à Rio.

IDD PROPOSES : Pour décrire et analyser l'état de la situation en Belgique pour ces 4 thèmes, plus de 70 indicateurs sont utilisés. Ces indicateurs sont présentés sur base du cadre DPSIR (Forces directrices – Pressions – États – Impacts – Réponses). Les principaux critères de sélection des indicateurs ont été leur pertinence pour la prise de décision et la disponibilité des données en Belgique. Les indicateurs sont soit présentés dans les graphiques et décrits dans le texte, soit uniquement décrits dans le texte. Leur présentation ne fait pas l'objet d'une structuration précise.

TYPES D'IDD ANALYSES : Pour la partie du rapport décrivant la situation, il s'agit principalement d'**indicateurs de situation**, mais certains **indicateurs de réponse** (inclus dans le cadre DPSIR) sont aussi définis dans cette partie. Ce sont des indicateurs de moyens informant sur les dépenses publiques relatives aux thèmes sociaux et environnementaux du rapport. La partie du rapport relative à la politique fédérale passe en revue toutes les politiques « ciblées » sur chacun des 4 thèmes et toutes les politiques de « soutien », la mise en œuvre des intentions et des mesures est analysée. Elle contient essentiellement une analyse descriptive pour chaque mesure mais lorsqu'elle réfère à des actions plus ou moins concrets, certains **indicateurs de réponse spécifique** sont utilisés.

2. TFDO (2002). Een stap naar duurzame ontwikkeling ? Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2002. FPB.

CONTENU : Le deuxième Rapport fédéral traite de 10 problématiques de développement durable. La deuxième partie présente la situation existante en Belgique pour ces problématiques en utilisant des IDD classés selon 3 fonctions : le cadre P-E-R (Pressions – États – Réponses).

Une partie du rapport est également consacrée à la description, l'analyse et l'évaluation de la politique menée en matière de développement durable entre juillet 1998 et décembre 2003. Trois formes d'évaluation différentes y ont été retenues. La première est une évaluation large, traitant (donc) sans profondeur toute la politique présentée par le gouvernement dans ses notes de politique générale. La deuxième est limitée aux objectifs se rapportant aux dix problématiques choisies et la troisième est très spécifique et approfondit l'examen de mesures concernant les problématiques étudiées.

IDD PROPOSES : La nouvelle présentation structurée à l'aide de *fiches méthodologiques pour chaque indicateur* donne à cette partie du rapport la forme d'un tableau de bord d'IDD. Mais il ne s'agit que de la forme, car c'est plus un « tableau synthétique » qu'un « tableau de bord » permettant de piloter. En effet, la dizaine de problématiques particulières n'y a pas encore été intégrée dans un cadre global des transformations en cours dans la société. Les 66 indicateurs ont toutefois été sélectionnés avec une méthode plus fine que dans le premier rapport. Cette méthode prend plus systématiquement en compte des critères de qualité des indicateurs et des critères relatifs au développement durable (la capacité de montrer des évolutions dans le temps, des liens entre les différentes composantes et la répartition au sein d'une population). Pour les indicateurs sélectionnés pour illustrer les réponses (le « R » du PER), il s'agit des réponses de la société (les stratégies de production des entreprises, le développement de l'économie sociale et le financement éthique des entreprises) et non d'indicateurs qui concernent directement les actions du gouvernement.

TYPES D'IDD ANALYSES: Pour la partie du rapport décrivant la situation, il s'agit principalement d'**indicateurs de situation**, mais certains **indicateurs de réponse** (inclus dans le cadre PSR) sont aussi définis dans cette partie. Ce sont des indicateurs quantitatifs de réponse de type institutionnel et d'activité. La partie du rapport relative à la politique fédérale procède à des évaluations dans lesquelles interviennent aussi des indicateurs, même s'ils ne sont pas mis en évidence sous forme de fiches. Les analyses relativement approfondies spécifiques aux dix problématiques de développement durable choisies et à leurs objectifs sont faites à l'aide d'**indicateurs de réponses spécifiques**.

3. Tableau d'IDD issus des deux premiers Rapports fédéraux. BfP.

CONTENU : Le 2e Rapport fédéral annonce que le 3e Rapport intégrera la matière décrite et analysée dans un cadre global des transformations en cours dans la société. Mais il était important de conserver les acquis des deux premiers rapports, c'est pourquoi il a été décidé de réaliser un supplément au 3e Rapport. C'est le cas du tableau d'IDD livré dans le supplément au troisième Rapport fédéral.

IDD PROPOSES : Ce tableau est composé de 44 IDD. Un bilan simplifié de cette information de départ est fait en première partie de la publication supplémentaire. Ce bilan situe l'évolution de chaque IDD par rapport à son ODD et aux cibles qui le concernent, quand elles existent. Mais il invite aussitôt le lecteur à s'intéresser aux *fiches méthodologiques détaillées pour chaque indicateur* que livre ce supplément.

Vu la complexité des systèmes étudiés, il serait en effet dangereux de tirer des conclusions du seul bilan général. Pour les indicateurs sélectionnés pour illustrer les réponses (le « R » du PER), il s'agit d'indicateurs qui concernent directement les actions du gouvernement, conformément au cadre global des transformations en cours dans la société (TranGovern) qui sera présenté dans le 3e Rapport fédéral.

TYPES D'IDD ANALYSES: Pour la partie du rapport décrivant la situation, il s'agit principalement d'**indicateurs de situation**, mais certains **indicateurs de réponse** (situé dans dans le cadre TransGovern) sont aussi définis dans ce tableau. Ce sont des indicateurs quantitatifs de type « institutionnel », « politique » et « de moyens ».

4. Support méthodologique de la Plate-forme IDD à la CIDD

CONTENU : En novembre 2001, le CIDD a demandé à la Plate-forme indicateurs pour un développement durable de formuler une proposition de méthodologie et de procédure relative à une évaluation par indicateurs de la mise en œuvre des actions du Plan fédéral de développement durable. En février 2002, la Plate-forme a présenté une note méthodologique proposant à la CIDD de travailler selon deux axes :

- L'identification des indicateurs permettant d'évaluer la réalisation des objectifs du Plan, c'est à dire son effectivité. Il s'agit d'**indicateurs de situation (appelés « de performance » dans cette note de la plateforme)** et leur identification peut être faite par le secrétariat de la CIDD, en collaboration avec les départements concernés, étant donné que de nombreux indicateurs sont déjà présents dans le Plan et que ce travail peut s'inspirer des listes internationales d'IDD (notamment celles auxquelles a contribué la TFSD au niveau de l'UE et de l'ONU).
- L'identification d'une série d'indicateurs permettant d'évaluer la mise en œuvre du Plan, c'est à dire des différentes actions reprises dans le Plan. Il s'agit d'**indicateurs de réponse** et leur identification doit être basée sur les connaissances spécifiques de chaque département.

Un groupe de travail pilote, composé de départements volontaires, du secrétariat de la CIDD et d'experts de la Plate-forme et de la TFDD a été chargé de cette mission.

TYPES D'IDD PROPOSES : La Plate-forme a analysé plusieurs listes internationales d'IDD et a identifié dans ces listes les **indicateurs de situation** (performance) qui correspondaient aux objectifs du Plan. Quant aux **indicateurs de réponse**, certains départements ont pu identifier quelques indicateurs, en suivant la méthodologie proposée par la Plate-forme.

Ces indicateurs ont ensuite été décrits dans des *fiches méthodologiques par indicateur*. Les travaux de ce groupe de travail ont eu lieu entre mai 2002 et mai 2003. Un rapport des activités de ce groupe a été rédigé par la Plate-forme et remis à la CIDD en avril 2003.

5. Séminaires organisés par la Plate-forme d'IDD

Since its creation in 2001, the Platform for scientific collaboration on Indicators for Sustainable Development has organized two seminar cycles:

Seminar cycle 1 (2001-2002): Transversal and integrated issues linked to ISD

The first cycle, meant as an initiator for the developing epistemic community on ISD, focused on more general, transversal issues related to ISD. Sustainable development is often presented as an integration of an economic, a social, an environmental and an institutional pillar. During this seminar cycle, problems related to the development and use of indicators, which understand to integrate multi-dimensional issues, were tackled. More specifically, the following issues developed into seminars:

1. History and dynamics of the debate on ISD
2. Indicators and policy-integration: which methodologies are appropriate? Part 1: aggregation
3. Indicators and policy-integration: which methodologies are appropriate? Part 2 : integration
4. Vertical integration (top down): consequences, opportunities, weaknesses of relative standardization of indicators
5. Opportunities and hindrances of participatory methods for indicator development

Seminar cycle 2 : « From Gothenborg to Brussels : links between European and Belgian efforts in the development of ISD »

The second cycle had a thematic approach based on the Gothenborg Strategy for Sustainable Development of the European Union. It increased the involvement of people working for administrations, while still including the academic world. Besides the chosen thematic subject, a second focus was the link between efforts at an European level and initiatives on the Belgian level. In addition, more emphasis was put on the collection and dissemination of information on ISD. The cycle included seminars on the following issues:

1. Combating climate change
2. Insuring Sustainable mobility
3. Management of natural resources
4. Social and economic implications of an ageing society
5. Health and environment
6. Health and poverty

6. Zuinen N. (2004). IDD: aspects méthodologiques et développements en cours.WP4-04 BfP.

CONTENU : Ce Working Paper (WP) contient une proposition de définition des termes liés au concept d'IDD, une explication de quelques schémas organisateurs des IDD. Ce WP propose aussi une vue d'ensemble des listes d'IDD de plusieurs institutions internationales en matière d'IDD. La participation de la TFSD à ces projets permet d'en avoir une vision à la fois extérieure (contenu listes publiées) et intérieure (concepts de référence et processus suivi pour les élaborer). Ce WP explique comment les concepts relatifs aux IDD ont été utilisés dans les deux premiers Rapports fédéraux sur le développement durable et dans le premier Plan fédéral sur le développement durable.

TYPES D'IDD : Les différentes fonctions que peuvent remplir les indicateurs dans le cycle de la décision sont également décrites. Ainsi est présenté par exemple le cadre DPSIR (Forces

directrices – Pressions – États – Impacts – Réponses), qui distingue **les indicateurs de réponse** des indicateurs de **situation (performance)**. Le suivi de la mise en œuvre des actions gouvernementales à l'aide d'**indicateurs de réponse** y est discuté et analysé. A cet égard, le WP distingue les trois fonctions des indicateurs dans le premier Plan fédéral de développement durable 2000-2004 : décrire la situation des problématiques traitées, préciser les objectifs à atteindre au cours de la mise en œuvre du Plan et suivre la mise en œuvre des mesures. Quant à la dernière fonction, le WP mentionne que l'élaboration d'une liste complète d'**indicateurs de réponse** permettant d'évaluer la mise en œuvre des mesures du plan est en cours dans le groupe pilote de la CIDD commentés au point 3 ci-dessus.

7. Delbaere P., Dresselaers P., Gouzée N. (2005). La politique menée pour un développement durable. WP01-05. BfP.

INHOUD: Deze Working paper is een bijdrage aan de verbintenis van de regering om jaarlijks een evaluatie te maken van het op federal niveau gevoerde beleid inzake duurzame ontwikkeling. Hij bestaat uit drie hoofdstukken, respectievelijk gewijd aan de maatregelen van de Plannen inzake duurzame ontwikkeling, aan de fasering van de Belgische federale strategie inzake duurzame ontwikkeling (rapportage-raadpleging-planning-implementatie-rapportage) en aan het algemene strategische beleidsproces terzake (subnationaal, internationaal, partnerschappen).

VOORGESTELDE IDO TYPE: Met het oog op de opvolging en evaluatie van de uitvoering van het overheidsbeleid, lijkt het eerste en tweede hoofdstuk relevant. Het eerste licht o.a. toe in hoeverre aan het Federaal Plan inzake duurzame ontwikkeling 2000-2004 gevolg werd gegeven. Zo worden de maatregelen van het eerste Plan aan de hand van een voornamelijk kwantitatieve benadering o.a. ingedeeld volgens de etappes van het beleidsproces die ze in 2003 bereikt hebben (voor elke maatregel). Er worden daarbij tien categorieën m.b.t. het beleidsproces onderscheiden: voorbereiding, invoering, uitvoering, monitoring, evaluatie, variabel, gevolgloos, achterhaald, gedefederaliseerd en informatieloos.

Hier worden dus indicatoren voorgesteld die voor alle beschouwde maatregelen dezelfde zijn en die informatie geven over de mate waarin een beleidsmaatregel werd uitgevoerd. Daarnaast worden de maatregelen ook ingedeeld volgens hun thema en de beleidsinstrumenten die bij de uitvoering ervan gebruikt dienen te worden. Ze zijn **systematische antwoord indicatoren**. Het eerste deel bevat dus geen **specifieke antwoord indicator**. Het doel van de WP was immers om een telling van alle maatregelen van het Plan te maken op een identieke wijze. Daarmee kunnen een aantal geaggregeerde systematische indicatoren over de voortgang van het plan in het algemeen opgesteld worden. Het tweede deel bevat veel specifieke antwoord indicatoren.

**Bijlage 7: Ontwerp referentiekader
 Maatschappelijk Verantwoord
 Ondernemen**

REFERENTIEKADER

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN IN BELGIE

ONTWERP

ICDO - 28 SEPTEMBER 2005

Inhoudstafel

<i>Inleiding.....</i>	<i>4</i>
<i>1. Keuze van de terminologie</i>	<i>5</i>
<i>2. De definitie van maatschappelijk verantwoord ondernemen</i>	<i>6</i>
<i>3. Aandachtspunten voor maatschappelijk verantwoord ondernemen</i>	<i>8</i>
3.1. Mvo heeft een internationale dimensie, maar deze speelt niet voor alle ondernemingen in dezelfde mate.....	8
3.2. Mvo vervangt geen wetgeving en normering.....	9
3.3. Stakeholderdialoog vervangt geen sociale dialoog.....	9
3.4. Mvo gaat uit van het lange termijnperspectief.....	10
3.5. Rekening houden met de relatie tussen mvo instrumenten en de administratieve lasten voor een bedrijf.	10
3.6. Transparantie is essentieel	10
3.7. Onafhankelijke verificatie is belangrijk	11
3.8. Mvo gaat uit van een ketenbenadering	11
<i>4. Het belang van mvo voor de verschillende actoren.....</i>	<i>12</i>
4.1. Waarom zouden ondernemingen maatschappelijk verantwoord ondernemen?	12
4.2. Waarom hebben stakeholders belang bij MVO?	13
4.3. Waarom heeft de overheid belang bij MVO?	13
<i>5. De internationale dimensie van maatschappelijk verantwoord ondernemen.....</i>	<i>14</i>
<i>6. De rol van de overheid.....</i>	<i>15</i>
<i>7. Instrumenten voor mvo</i>	<i>17</i>
Inleiding	17
7.1. Gedragscodes.....	17
7.2. Managementnormen.....	18
7.3. Verslaggeving	19
7.4. Social audit	20
7.5. Labels	21
7.6. MVO-investeringen en beleggingen	22
7.7. Andere belangrijke inspiratiebronnen voor MVO	24
<i>8. Consultatie met stakeholders</i>	<i>24</i>

BIJLAGE 1	1
INTERNATIONALE NORMEN EN WAARDEN VAN BELANG VOOR MVO.....	1
1. Internationale Normen en waarden m.b.t. de mensenrechten	1
2. Internationale normen en waarden inzake arbeid	2
3. Internationale normen en waarden inzake milieu.....	4
4. Internationale normen en waarden inzake consumentenbescherming	5
5. Internationale normen en waarden inzake gezondheid	5
6. Internationale normen en waarden inzake bestrijding van corruptie.....	6
7. Transversale internationale richtlijnen en normen betreffende de internationale dimensie van mvo.....	7
7.1 De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen.....	7
7.2 De VN-normen voor ondernemingen met betrekking tot de mensenrechten.....	9

INLEIDING

Het referentiekader maatschappelijk verantwoord ondernemen (hierna mvo genoemd) is een initiatief van de federale overheid en kadert in de uitvoering van het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2004-2008. Meer concreet is dit referentiekader het eerste deel van de uitvoering van actie 31 van dit Plan. Dit initiatief wil een gemeenschappelijk kader bieden aan overheden, ondernemingen en stakeholders en wil bijdragen tot een meer eenduidige visie, taalgebruik en definiëring van mvo.

De Belgische federale overheid wil zich met dit initiatief inschakelen in de internationale dynamiek aangaande mvo. Om die reden wordt dan ook voortgebouwd op de belangrijkste Europese stappen inzake mvo. Het groenboek van de Europese Commissie van 18 juli 2001, de resultaten van de daaropvolgende consultatie, de mededeling van de Europese Commissie van 2 juli 2002 en de resultaten van het multi-stakeholderforum (rapport 29 juni 2004) worden als uitgangspunt genomen voor dit Belgische referentiekader. Daaraan wordt een Belgische invulling gegeven.

Teneinde het referentiekader te laten uitgroeien tot een ‘gemeenschappelijk referentiekader van de overheid’, wordt ervoor geopteerd het referentiekader uit te werken binnen de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO). Dit om verschillende redenen. In de eerste plaats zijn in de ICDO alle federale administraties en alle federale politieke kabinetten vertegenwoordigd. Daarnaast zijn echter ook de regionale overheden vertegenwoordigd in de ICDO. Op die manier kan het referentiekader uitgroeien tot een gemeenschappelijk kader waarin alle overheden van dit land zich kunnen vinden. Bovendien is de ICDO voor de federale overheid de geschikte plaats om er voor te zorgen dat maatschappelijk verantwoord ondernemen gekaderd wordt in zijn finaliteit: een bijdrage van het bedrijfsleven aan duurzame ontwikkeling, zoals dit ook verwoord wordt in de titel van de mededeling van de Europese Commissie van 2 juli 2002.

Dit referentiekader wil echter verder gaan en wil het aanknopingspunt vormen voor een brede maatschappelijke discussie over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen, in de breedste zin van het woord, dus bijvoorbeeld ook bedrijven in de sociale economie en hun stakeholders (of belanghebbenden). Vandaar ook dat het referentiekader begin 2006 de aanzet moet vormen voor een breed maatschappelijk debat over mvo. Op deze manier willen wij mvo meer ingang laten vinden in het bedrijfsleven en overheden en andere stakeholders aanmoedigen hierin mee te stappen.

In uitvoering van het tweede deel van actie 31 van het FPDO zal dit referentiekader ook het toetsingskader vormen waaraan initiatieven van de overheid ter ondersteuning, facilitering en kwaliteitsbevordering van mvo zullen worden afgemeten. In de loop van 2006 zal een actieplan mvo worden ontwikkeld. De resultaten van de brede maatschappelijke discussie zullen worden meegenomen in de uitwerking van dit actieplan, alsook in de eventuele aanpassing van het referentiekader. Het is immers van belang dat het referentiekader zo breed mogelijk wordt gedragen, dus niet enkel door de overheden vertegenwoordigd in de ICDO.

Deze initiatieven van de overheid staan niet op zichzelf. Tal van organisaties in ons land hebben reeds stappen gezet ter ondersteuning en bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Door het uitwerken van een referentiekader hoopt de overheid bij

te dragen aan het debat en maatschappelijk verantwoord ondernemen verder te laten groeien en een grote dynamiek op gang te brengen.

Ten slotte wil het referentiekader enkel de krijtlijnen van maatschappelijk verantwoord ondernemen uitzetten. Het is een algemeen kader, dat ondernemingen en hun stakeholders de mogelijkheid biedt binnen die krijtlijnen een ondernemingsspecifieke aanpak uit te werken en ruimte te laten voor creativiteit.

1. KEUZE VAN DE TERMINOLOGIE

Er bestaat een veelheid aan termen die hetzelfde fenomeen, wat in het Engels ‘corporate social responsibility’ wordt genoemd, wil omvatten. Dit schept verwarring, zeker als de terminologie ook nog eens op verschillende manieren worden ingevuld. In de Nederlandse taal is er ondermeer sprake van duurzaam ondernemen, sociaal ondernemen en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een vertaling van de Engelse term naar het Frans is nog iets complexer.

Eén van de uitgangspunten van dit referentiekader is te komen tot eenduidig taalgebruik. Daarom heeft de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling dan ook geopteerd om voor beide talen slechts één term te gebruiken.

Naast de term ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ wordt in het Nederlands vaak gebruik gemaakt van de term ‘duurzaam ondernemen’. Behalve het feit dat deze termen niet zomaar uitwisselbaar zijn, zoals hieronder verder wordt toegelicht, levert de directe vertaling naar het Frans of naar het Engels ook problemen op. De term ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ legt duidelijk de link naar de verantwoordelijkheid die ondernemingen kunnen opnemen in het streven naar een duurzame samenleving. Het woord ‘maatschappelijk’ legt hierbij de nadruk op het feit dat het gaat over alle aspecten van duurzame ontwikkeling, zowel de economische, de sociale als de milieuaspecten.

De vertaling van de Engels term ‘corporate social responsibility’ naar de veel gebruikte Franse term ‘responsabilité sociale des entreprises’ schept een aantal problemen. Het Franse woord ‘sociale’ slaat enkel op het Nederlandse woord ‘sociaal’ en dekt bijgevolg niet de andere twee pijlers, namelijk de economische en de milieupijler. Vandaar ook de keuze van de ICDO om in het Frans te spreken van ‘la responsabilité sociétale des entreprises’.

De ICDO maakt dan ook volgende keuze naar woordgebruik:

- In het Nederlands: maatschappelijk verantwoord ondernemen - MVO
- In het Frans: la responsabilité sociétale des entreprises - RSE
- In het Engels: corporate social responsibility - CSR

In het kader van dit federale initiatief vanuit de ICDO om een mvo referentiekader op te stellen is het van belang aan te geven hoe mvo zich verhoudt tot duurzame ontwikkeling.

In de praktijk zijn verschillende gradaties van duurzaam ondernemen te onderscheiden en de wijze waarop MVO een plaats heeft binnen de bedrijfsvoering ¹. Dit onderscheid is van belang, omdat niet elke mvo-activiteit automatisch betekent dat een bedrijf ook duurzaam onderneemt. Zo kan men drie benaderingswijzen onderscheiden, die elk een niveau aangeven waarop een bedrijf zich met duurzaam ondernemen bezighoudt. De efficiëntie-, de structuur- en de systeembenadering. Die niveaus staan met elkaar in verband en geven het mogelijke ontwikkelingsproces van een bedrijf naar duurzaamheid aan.

Bij de **efficiëntiebenadering** probeert men het productieproces efficiënter te maken door verspilling te minimaliseren. Te denken valt aan het reduceren van onnodige transportafstanden, of bijproducten die de fabriek als afval verlaten en het gebruik van energiezuinige(re) methoden bij het productieproces.

Bij de **structuurbenadering** kunnen ook de producten zelf veranderen en daarmee komt een structuurverandering op de markt tot stand. Hier staat de integrale ontwerpactiviteit centraal, waarbij de hele levenscyclus van een product tot zijn eindfase wordt bekeken. Denk bijvoorbeeld aan Ecodesign.

Bij de **systeembenadering** ten slotte, kijken ondernemers kritisch naar de gebruikelijke manier van opereren, waarbij de ondernemer het gangbare systeem met de economie als *voornaamste* drijfveer loslaat en opteert voor een duurzame visie. Dit betekent dat een *nieuwe* generatie producten en diensten kan ontstaan die een duurzame bijdrage leveren aan de huidige en de toekomstige samenleving. Bij deze laatste benadering staat een holistische visie op de bedrijfsactiviteit centraal, waarbij *alle* duurzame criteria met elkaar verbonden zijn tot één systeem.

Deze indeling geeft de mogelijke fasen aan die een bedrijf kan doorlopen naar een volledig geïntegreerd duurzaam managementbeleid. In dit continue proces van ontwikkeling naar meer duurzame bedrijfsvoering speelt mvo een belangrijke rol. De uitdaging bestaat erin betrokkenen actoren te ondersteunen bij het ontwikkelen van initiatieven en het uitwisselen van kennis en goede praktijken opdat het bedrijfsleven zich verder duurzaam kan ontwikkelen.

2. DE DEFINITIE VAN MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Hoewel er dus veel verschillende definities en invullingen van maatschappelijk verantwoord ondernemen bestaan, opteert de ICDO voor de volgende definitie:

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is een continu verbeteringsproces waarbij ondernemingen vrijwillig en op systematisch wijze economische, milieu- en sociale overwegingen op een geïntegreerde manier in de gehele bedrijfsvoering opnemen, waarbij overleg met stakeholders, of belanghebbenden, van de onderneming deel uitmaakt van dit proces.

¹ <http://www.nachhaltigkeit.at/reportagen.php3?id=1>

en “Visies en vaardigheden, duurzaam ondernemen in de Regio Noord-Holland Noord anno 2004”, Expertise Centrum Duurzame Ontwikkeling – Universiteit Amsterdam

Uit bovenstaande definitie kunnen volgende kenmerken worden gedistilleerd:

- a. Mvo is **een proces van continue verbetering**. Mvo gaat dus over het streven naar het voortdurend verbeteren van de prestaties van de onderneming en wel op een procesmatige manier. Wanneer we spreken over een procesmatige benadering is de ‘Deming-cirkel’ of ‘PDCA-cirkel’ een bekend instrument. Dit staat voor ‘Plan, Do, Check en Act’.

Plan:

Visie, missie van de organisatie worden bepaald en vertaald in concrete doelstellingen en plannen.

Do:

De plannen worden omgezet in feitelijke acties en activiteiten.

Check:

Er wordt gemeten of de verrichte werkzaamheden ook daadwerkelijk het beoogde resultaat hebben opgeleverd.

Act:

Evaluatie geschiedt door de behaalde resultaten te vergelijken met de doelstellingen en op basis daarvan kan bijsturing en duurzame verbetering en vernieuwing plaatsvinden.

Het gaat bij deze Deming cirkel om een continu en cyclisch proces. Mvo is dus nooit af. Het is een voortdurend streven naar verbeteren.

- b. Mvo is een **vrijwillig engagement** van ondernemingen en gaat van henzelf uit. Het gaat dus niet over het simpelweg voldoen aan de wettelijke vereisten, maar juist over initiatieven en acties van ondernemingen, groepen van ondernemingen of sectoren, die de geldende wet overstijgen,.

- c. **Systematische integratie van economische, sociale en milieu overwegingen op een geïntegreerde wijze in de bedrijfsvoering.**

- Bij mvo wordt gestreefd naar een **meerwaardecreatie in drie dimensies: de economische, de sociale en de milieudimensie**. Dit wordt ook wel de ‘triple bottom line’ genoemd, waarbij de bedrijfsresultaten op vlak van ‘Profit, People en Planet’ in acht worden genomen.

Profit: de economische dimensie van ondernemen: de voortbrenging van goederen en diensten met winst als maatstaf voor de maatschappelijke waardering ervan.

People: de sociale dimensie van ondernemen: de gevolgen van ondernemen voor mensen, zowel binnen als buiten de onderneming.

Planet: de milieudimensie van ondernemen: de effecten van ondernemen op het natuurlijke leefmilieu².

- Het in acht nemen van de drie dimensies moet **op een geïntegreerde manier** gebeuren. De drie dimensies staan niet los van elkaar, maar beïnvloeden elkaar, vullen elkaar aan en komen soms in conflict met elkaar. Het zoeken naar een evenwicht tussen de drie dimensies is dan ook één van de grote uitdagingen waar maatschappelijk verantwoorde ondernemingen voor staan.
- Bovendien moeten de drie dimensies **op systematische wijze** worden meegenomen in de bedrijfsvoering. In het proces worden steeds de drie dimensies in ogenschouw genomen en wordt gestreefd naar een evenwicht tussen die dimensies.
- Integratie **in de gehele bedrijfsvoering**: mvo behoort tot de kern, tot de ‘core business’ van de onderneming. Dit wil niet zeggen dat alle uitingsvormen van mvo per

² Vrij naar: SER-advies R/2354, de winst van waarden, 15 december 2000

definitie behoren tot de ‘core business’ van de onderneming, maar wel dat de zorg voor de effecten van het functioneren van de onderneming daartoe behoort.³ Mvo is dus veel meer dan maatschappelijke betrokkenheid of liefdadigheid (hoewel dit deel kan uitmaken van de maatschappelijke verantwoordelijkheid), want het gaat over het beleid en het handelen van de onderneming in al haar facetten.

- d. Mvo gebeurt in **overleg en dialoog met de stakeholders**. Ondernemingen maken deel uit van de samenleving. Ze vormen geen geïsoleerde instituties, maar beïnvloeden en worden beïnvloed door tal van groepen en individuen in de samenleving. Dit betekent dat een bedrijf niet alleen verantwoordelijkheid heeft naar haar aandeelhouders en bestuurders, maar ook naar andere direct en indirect betrokkenen bij het bedrijf. Tot die laatste categorieën behoren o.a. werknemers, leveranciers, afnemers, klanten, consumenten, lokale gemeenschap waarin men onderneemt, milieuverenigingen en andere ngo's. Een onderneming zal niet performant kunnen zijn op zowel economisch, sociaal en milieugebied als ze niet op de hoogte is van de noden en verwachtingen van de haar omringende samenleving en haar stakeholders. Overleg en dialoog met de stakeholders is dan ook een essentieel onderdeel van de definitie van mvo. Bovendien is het betrekken van de stakeholders een vorm van kwaliteitsgarantie voor mvo. Dit betekent dat het aangaan van stakeholderdialoog en het opnemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid leidt tot verwachtingen en wederzijdse engagementen.

3. AANDACHTSPUNTEN VOOR MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

3.1. *MVO HEEFT EEN INTERNATIONALE DIMENSIE, MAAR DEZE SPEELT NIET VOOR ALLE ONDERNEMINGEN IN DEZELFDE MATE*

De wereld van vandaag ziet er anders uit dan die van een paar decennia geleden. De globalisering heeft zich steeds verder doorgezet in de financiële en economische wereld. Ondernemingen zijn dan ook niet enkel meer actief in een lokale omgeving, maar hebben steeds meer banden met ondernemingen in niet-westerse landen. Sommige ondernemingen zijn er zelf actief, terwijl andere er zelf geen activiteiten ontplooiën, maar wel een deel van hun productieketen in die landen hebben.

Daar waar in de westerse landen de regelgeving sterk is uitgewerkt (zowel op economisch en sociaal als op milieuvlak) en waar overheden ook in staat zijn deze af te dwingen, is dit in derdewereldlanden niet altijd het geval. Eén van de grote uitdagingen voor mvo ligt dan ook in die landen. Westerse ondernemingen kunnen juist daar een belangrijke bijdrage leveren om duurzame ontwikkeling in praktijk te brengen

Hierbij is het van belang niet zomaar de eigen normen en gebruiken naar ginder over te brengen, maar naast de lokale wetgevingen en gebruiken, de internationaal erkende normen en instrumenten als uitgangspunt te nemen. Volgens de Europese Commissie is er sprake van twee soorten instrumenten wanneer het gaat over de internationale dimensie van mvo.

1. In de eerste plaats zijn er instrumenten zoals de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Dit zijn de meest exhaustieve, internationaal erkende voorschriften voor activiteiten van multinationale ondernemingen.

³ Vrij naar: SER-advies R/2354, de winst van waarden, 15 december 2000, blz. 10

2. In de tweede plaats zijn er de internationale overeenkomsten aangaande mensenrechten, arbeidsrechten, milieu, consumentenbescherming, gezondheid, e.a. die het concept van maatschappelijk verantwoord ondernemen overstijgen en waarvan de uitvoering onder meer door de regeringen moet worden bevorderd.⁴

Niet voor alle ondernemingen speelt de internationale dimensie van mvo een even grote rol. Voor heel wat ondernemingen (hoofdzakelijk kleine en middelgrote ondernemingen) zal de lokale dimensie van mvo een grotere rol spelen in hun mvo-beleid, hoewel ook zij aandacht kunnen hebben voor de internationale dimensie van mvo.

3.2. MVO VERVANGT GEEN WETGEVING EN NORMERING.

Zoals uit de definitie gebleken is, is mvo een vrijwillig engagement van ondernemingen die de wettelijke verplichtingen overstijgt. Vanzelfsprekend wil dit niet zeggen dat lokale, regionale, nationale of internationale overheden, omdat ze mvo ondersteunen, dan hun rol als wet- en regelgever moeten opgeven.

Als wet- en regelgever hebben overheden inderdaad de taak regulerend op te treden indien door het handelen van ondernemingen maatschappelijke belangen in het geding komen. Overheden hebben hiervoor diverse instrumenten, gaande van het verbieden van bepaalde praktijken of activiteiten tot het opleggen van specifieke minimumnormen (bv. m.b.t. uitstoot, lozing en arbeidsomstandigheden) die het gedrag van ondernemingen richting geven. Bovendien kan wetgeving op bepaalde momenten ‘free-riders gedrag’ uitsluiten en de lat (terug) voor iedereen gelijk leggen. Mvo zal in dat geval synoniem zijn voor pro-actief en vooruitziend ondernemen.

Mvo zal dus de rol van de overheid als wet- en regelgeving niet vervangen, maar de overheid kan wel overgaan tot het bepalen van instrumenten die mvo bevorderen en die kunnen resulteren in nieuwe wetgeving en reglementering

3.3. STAKEHOLDERDIALOOG VERVANGT GEEN SOCIALE DIALOOG

Een essentieel onderdeel van mvo is het aangaan van een dialoog met de verschillende stakeholders van een onderneming. Ondernemingen gaan nu niet meer alleen in dialoog met de aandeelhouders, leveranciers en werknemers, maar ook met andere belanghebbenden (zowel directe als indirecte) van de onderneming. Een belangrijke uitdaging voor het management zal zijn om die dialoog op een gestructureerde manier aan te gaan en om de diverse (soms tegenstrijdige) belangen van de stakeholders in balans te brengen en te valoriseren.

Via de sociale dialoog hebben werkgevers heel wat ervaring met dialogeren met één van de belangrijkste stakeholders van de onderneming, namelijk de werknemers. Deze dialoog is in ons land gestructureerd, zowel op nationaal, sectoraal als op ondernemingsniveau. Het mag dan ook niet de bedoeling zijn om via het aangaan van een stakeholderdialoog, die ongetwijfeld de zaken een stuk complexer maakt, de sociale dialoog te verwaarlozen. De stakeholderdialoog mag de sociale dialoog niet vervangen of gebruikt worden om verschillende belangen van stakeholders tegen elkaar uit te spelen. De stakeholderdialoog is

⁴ Vrij naar: Mededeling van de Commissie, COM (2002)347, De sociale verantwoordelijkheid van bedrijven: een bijdrage van het bedrijfsleven aan duurzame ontwikkeling, 2 juli 2002, blz. 6-7.

dan ook geen bedreiging voor het gestructureerd overleg tussen werkgever en werknemers. De stakeholder- en sociale dialoog moeten elkaar aanvullen. Het thema maatschappelijk verantwoord ondernemen zou bovendien een belangrijk aandachtspunt moeten worden in de sociale dialoog tussen werkgevers en werknemers.

3.4. MVO GAAT UIT VAN HET LANGE TERMIJNPERSPECTIEF

Mvo veronderstelt, net als duurzame ontwikkeling, een lange termijn perspectief. Ondernemingen die aan mvo doen hebben niet alleen oog voor de korte termijn die in de huidige economische constellatie als heel belangrijk wordt beschouwd, maar willen performant zijn op lange termijn. Veelal behoort dit tot de kern van de onderneming. Uiteindelijk wordt ook het succes van de onderneming hieraan gemeten.

Maatschappelijke verantwoorde ondernemingen willen dan ook succes boeken op zowel economisch, sociaal als milieuvlak en dit op lange termijn, zonder daarbij korte termijn doelen uit het oog te verliezen. Het is dan ook een voortdurend afwegen tussen beide perspectieven. Veelal komt het er op aan maatregelen, successen en inspanningen op korte termijn te ‘incorporeren’ of te ‘anticiperen’ en de rode draad van het project niet te verliezen.⁵

3.5. REKENING HOUDEN MET DE RELATIE TUSSEN MVO INSTRUMENTEN EN DE ADMINISTRATIEVE LASTEN VOOR EEN BEDRIJF.

Oog hebben voor de economische, sociale én milieudimensie van ondernemen betekent dat ondernemen op een ander manier moet worden ingevuld. Dit verlangt een andere werkwijze binnen het bedrijf op alle niveaus en een dialoog met diverse stakeholders.

Teneinde mvo onderdeel te laten worden van de bedrijfsvoering van ondernemingen, zal er aandacht moeten zijn voor de administratieve lasten, waarmee bedrijven geconfronteerd worden.

Vandaar ook de noodzaak van eenvoudige instrumenten, die ook voor kleine en middelgrote ondernemingen bruikbaar zijn. Instrumenten die ondernemingen toelaten op een maatschappelijk verantwoorde manier te werken, zonder dat dit voor hen een te zware bijkomende administratieve belasting wordt. Vanuit die optiek bestaat ook de noodzaak meer convergentie tussen de verschillende bestaande instrumenten aan te brengen. Heel wat instrumenten werden in de afgelopen jaren ontwikkeld, waardoor men niet altijd meer de bomen door het bos ziet. Betere afstemming en vergelijkbaarheid van instrumenten zijn dan ook aan de orde.

3.6. TRANSPARANTIE IS ESSENTIEEL

Transparantie speelt een cruciale rol bij mvo. Transparantie komt de geloofwaardigheid van het bedrijfsleven ten goede en biedt stakeholders de mogelijkheid in vertrouwen de dialoog aan te gaan met een onderneming. Daarnaast speelt transparantie een belangrijke rol bij maatschappelijk verantwoorde investeringen en beleggingen.

Door transparant te zijn geven ondernemingen aan waar zij voor staan en op welke manier zij ondernemen. Dit wordt in de eerste plaats in de missie van de onderneming geëxpliciteerd en eventueel in een uitgeschreven en publieke gedragscode. Ook door open communicatie met de

⁵ Vrij naar: Koning Boudewijn Stichting, Duurzaam ondernemen.Breng beweging in uw bedrijf. 10 case-studies en 100 praktische tips. Maart 2002, blz. 11

stakeholders kunnen ondernemingen de transparantie bevorderen. Een groot deel van de in het kader van mvo ontwikkelde instrumenten staan dan ook in het teken van transparantie.

Ook de manier waarop ondernemingen zijn georganiseerd en hoe beslissingen in de onderneming tot stand komen maakt onderdeel uit van die transparantie. Via 'corporate governance', ook wel deugdelijk ondernemingsbestuur genoemd, kunnen ondernemingen de bestuursstructuur en besluitvormingsprocessen in de onderneming efficiënter organiseren, doorzichtiger maken en objectiveren. Dit komt zowel de onderneming zelf als de stakeholders in hun dialoog met die onderneming ten goede.⁶

Mvo staat of valt met het al dan niet transparant zijn van ondernemingen. Transparantie is als het ware een 'conditio sine qua non' voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.

3.7. ONAFHANKELIJKE VERIFICATIE IS BELANGRIJK

Transparantie is niet altijd voldoende. Steeds meer vragen stakeholders aan ondernemingen te bewijzen dat, datgene wat men zegt te doen, ook werkelijk wordt gedaan. Het gaat hier over de geloofwaardigheid of de 'accountability' van de onderneming. De vraag naar onafhankelijke en externe verificatie door een derde partij is dan ook toegenomen. Dit is reeds lange tijd het geval voor de financiële en economische aspecten van ondernemen en wordt ook steeds meer gevraagd voor de milieu- en sociale aspecten van ondernemen. Heel wat extern gecontroleerde labels en certificaten spelen hierop in.

3.8. MVO GAAT UIT VAN EEN KETENBENADERING

Ondernemingen leveren in de eerste plaats diensten of produceren goederen. De levenscyclus die deze producten en diensten doorlopen vindt meestal niet plaats binnen één en dezelfde onderneming. De levenscyclus omvat de ontwikkeling, het winnen van grondstoffen, de fabricage en assemblage, de distributie, het gebruik en tenslotte de verwijdering. Tijdens alle fases in de levenscyclus van producten en diensten is er sprake van impact op het milieu (vervuiling, uitputting van niet-hernieuwbare hulpbronnen, aantasting van ecosystemen, enz.), op sociaal vlak (respect voor arbeids- en mensenrechten, tewerkstelling, ontginningen ter financiering van oorlogen, enz.) en op economisch vlak (eerlijke handel, prijsopbouw, enz.).

Ondernemingen hebben niet alleen invloed op die fase van de levenscyclus die in hun onderneming plaatsvindt, maar kunnen een rol spelen in de verduurzaming van de productieketen en de volledige levenscyclus van een product of een dienst. Zo kunnen ondernemingen tijdens de ontwikkelingsfase van producten reeds rekening houden met milieukeurmerken (bv. hergebruik, recycleerbaarheid, energieverbruik, e.a.) of kunnen ondernemingen vragen aan hun toeleveranciers om de basisnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie toe te passen, enz.

Hoewel niet alle ondernemingen in dezelfde mate invloed hebben op de productieketen of de levenscyclus van producten en diensten, is op dit gebied nog heel wat werk te verzetten.

Bovendien kunnen ondernemingen die zich op een zelfde industrieterrein bevinden gaan samenwerken op onderdelen van hun productieketen. Dit kan bijvoorbeeld gaan over de

⁶ Vrij naar: ontwerp van de Code Buysse, Corporate governance aanbevelingen voor niet-beursgenoteerde ondernemingen, blz. 2, versie 21 maart 2005

organisatie van gemeenschappelijk vervoer van werknemers, afspraken rond afvalbeheer en afspraken rond energiezuinig produceren.

Samenwerking in de keten kan dan ook een belangrijke stap voorwaarts betekenen en kan voor ondernemingen winst op economisch, sociaal en milieuvlak genereren.

4. HET BELANG VAN MVO VOOR DE VERSCHILLENDE ACTOREN

4.1. WAAROM ZOULDEN ONDERNEMINGEN MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN?

De motivatie van bedrijven om aan mvo te doen kan verschillend van aard en meervoudig zijn. De drijfveren van een bedrijf om aan mvo te gaan doen kunnen zowel door interne of externe als door positieve of negatieve factoren worden beïnvloed.

Interne drijfveren:

Bedrijven kunnen uit eigen intrinsieke en 'ethische' overtuiging aan mvo doen en aldus beogen 'good corporate citizens' te zijn. Die interne drijfveer kan zowel van het management en bestuurders, als van werknemers komen. De persoonlijke motivatie van de bedrijfsleiding en werknemers is van doorslaggevend belang. De overtuiging dat mvo integraal onderdeel van en dé manier is om zaken te doen is een belangrijke stap.

Externe drijfveren:

Diverse actoren en factoren kunnen hier een rol spelen. Een positieve factor kan de vraag van stakeholders naar meer maatschappelijk verantwoord gedrag van een bedrijf zijn, of de vraag van afnemers en consumenten naar meer milieuvriendelijke producten.

Soms is een negatieve factor, ingegeven door 'onmaatschappelijk' handelen van een bedrijf (bv. milieuschandalen of kinderarbeid), de directe aanleiding om de activiteiten en producten van een bedrijf aan te passen. Zo kan bijvoorbeeld een boycotactie, of een schandaal dat publiek wordt, schade aan het imago van een bedrijf brengen. Een risico-analyse van een bedrijf kan aldus leiden tot de conclusie dat mvo de bescherming en versterking van haar 'license to operate' is. Bedrijven worden gemotiveerd om aan de verwachtingen en eisen van stakeholders te voldoen, omdat hen dit hun 'license to operate' waarborgt. Mvo kan het instrument zijn om aan deze verwachtingen te voldoen.

Daarnaast kunnen ook veranderde wet- en regelgeving, eisen van investeerders, economische ontwikkelingen binnen een bepaalde sector, technologische innovatie, enz. bijdragen tot een meer mvo-georiënteerde en mvo-geïntegreerde bedrijfsstrategie.

Wat zijn de voordelen voor een bedrijf om aan MVO te doen?

Onderzoek toont aan dat bedrijven die mvo in hun bedrijfsbeleid integreren een *concurrentieel voordeel* hebben.⁷ Deze bedrijven zijn immers interessanter voor werknemers, het verhoogt hun motivatie om te blijven werken voor dat bedrijf en heeft positief effect op de productiviteit. Daarnaast kijken consumenten steeds vaker kritisch naar hoe een bedrijf, van wie zij een product kopen, omgaat met haar maatschappelijke verantwoordelijkheid. De openheid en dialoog met externe betrokkenen maakt dat bedrijven makkelijker kunnen inspelen op verwachtingen van de markt en nieuwe markten kunnen aanboren. Tevens draagt

⁷ "Achieving high performance-CSR at the heart of business", The Virtuous Circle Ltd and The Work Foundation, March 2004

dit bij tot een groter innovatief vermogen van dat bedrijf. Al deze elementen hebben positieve effecten op de midden en lange termijn marktpositie van het bedrijf.

Verder kan mvo een *grotere efficiëntie* in de bedrijfsvoering teweeg brengen door bijvoorbeeld besparingen op materialen, afval, water- en energiegebruik en reductie van overtollige bijproducten en transport.

Mvo kan de reputatie en imago van een bedrijf versterken, zoals bovenstaand beschreven. Tenslotte moeten bedrijven rekening houden met het feit dat, eens het draagvlak voor mvo voldoende groot is, het wettelijk kader hieraan aangepast zal worden. Aldus zullen de eventuele ‘achterblijvers’ moeten meegaan met de trends die gezet zijn door anderen. De bedrijven die pro-actief zijn in hun mvo beleid zullen een concurrentieel voordeel hebben ten opzichte van de bedrijven die niet investeren in mvo. Door gebruik te maken van ‘benchmarking’ zullen bedrijven zich kunnen vergelijken met anderen en ook voordeel kunnen halen uit de ervaringen van anderen.

Uit bovenstaande mag duidelijk zijn dat het niet om een of-of verhaal gaat. Verschillende elementen samen, zowel interne als externe, kunnen de motivatie van bedrijven om aan mvo te doen bepalen. Wat niet over het hoofd gezien mag worden is dat kleinere ondernemingen principes van mvo in de praktijk al toepassen, echter zonder zich hier altijd van bewust te zijn. Deze bedrijven communiceren vaak niet expliciet over hun mvo-activiteiten en daarnaast worden die activiteiten vaak minder gekenmerkt door een continue en geïntegreerde aanpak van mvo binnen de bedrijfsstrategie.

4.2. WAAROM HEBBEN STAKEHOLDERS BELANG BIJ MVO?

Mvo impliceert dat stakeholders actiever betrokken worden bij het bedrijfsbeleid. Dit laat stakeholders toe op verschillende manieren, soms in een ‘partnership’, hun belangen en bekommernissen kenbaar te maken aan ondernemingen en zich verzekerd te zien van een ontvankelijke houding van de ondernemingen ten aanzien van deze uiting van de stakeholders. Met andere woorden, stakeholders kunnen beter hun eigen doelstellingen realiseren wanneer bedrijven met hen in dialoog willen treden. Deze betrokkenheid van stakeholders is pas mogelijk wanneer ze juiste informatie ontvangen van en kunnen dialogeren met de bedrijven die transparant zijn over hun activiteiten en resultaten (bv. via rapportering). De wederzijdse informatie-uitwisseling tussen bedrijven en stakeholders, die inherent is aan mvo, maakt dat eventuele conflicten tussen beiden makkelijker vermeden of opgelost kunnen worden. Stakeholders hebben zelf ook baat bij het doen aan mvo. Dit verhoogt de eigen geloofwaardigheid in de dialoog met bedrijven. Verder hebben stakeholders, als actor in de samenleving, er voordeel bij dat bedrijven aan maatschappelijk verantwoord ondernemen doen. Dit komt de bescherming van het milieu en de biodiversiteit, en een eerlijkere verdeling van welvaart en welzijn ten goede.

4.3. WAAROM HEEFT DE OVERHEID BELANG BIJ MVO?

De overheid heeft om meerdere redenen belang bij ondernemingen die zich maatschappelijk verantwoord gedragen.

Bedrijven hebben een belangrijke plaats in en zijn onderdeel van onze samenleving. Aan het bereiken van de doelstellingen die de maatschappij voor ogen heeft, kunnen bedrijven veel bijdragen. Deze doelstellingen kunnen al dan niet internationaal vastgelegd of

overeengekomen zijn, zoals de Kyoto-normen, de Millenium- doelstellingen, enz. De ‘schade’ die toegebracht wordt aan de maatschappij door ondernemingen die niet aan mvo doen, heeft een weerslag op de maatschappij, de overheid, de middelen van de overheid en de snelheid waarmee haar doelstellingen bereikt worden. Ondernemingen die investeren in bijvoorbeeld het zo minimaal mogelijk belasten van het milieu dragen bij aan het behalen van milieugerelateerde doelstellingen, of ondernemingen die het thema diversiteit in hun personeelsbeleid een belangrijke plaats toekennen, dragen mede bij tot een meer verdraagzame en rechtvaardige samenleving, enz. Meer tewerkstelling bij personen in een precaire arbeidssituatie, een gezonder leefmilieu, e.a. hebben een positieve invloed op het verlagen van de kosten voor werkloosheidsuitkeringen, gezondheidszorg, enz..

Duurzame relaties met stakeholders brengen een verminderd ondernemingsrisico met zich mee. Dit betekent dat ondernemingen competitiever kunnen worden door mvo. De overheid heeft uiteraard baat bij een competitief bedrijfsleven dat positief bijdraagt aan de economische situatie van een land. Inherent aan mvo is dat ook het sociale luik en milieuluik vooruitgang boeken.

De overheid heeft tevens belang bij de rol van bedrijven als goede ambassadeurs van het land. Wanneer bedrijven uit een land een voorbeeld zijn voor anderen in het buitenland, heeft dit een gunstige invloed op de reputatie van het thuisland in kwestie. Dit kan gekaderd worden in het relatief nieuwe domein van ‘public diplomacy’ waarin beïnvloeding van de publieke opinie en de dialoog met doelgroepen in het buitenland centraal staan.

5. DE INTERNATIONALE DIMENSIE VAN MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Zoals reeds vermeld, heeft mvo een belangrijke internationale dimensie. Voor een aantal ondernemingen is deze zeer voor de hand liggend, omdat zij zelf in andere landen en dan vooral in derdewereldlanden, gaan ondernemen en investeren. Voor andere bedrijven is dit niet het geval, maar zijn er schakels in hun productieketens, die zich in derdewereldlanden bevinden of uit die landen afkomstig zijn.

De Belgische overheid is bij tal van internationale verdragen en andere initiatieven op het terrein van mensenrechten, arbeidsrechten, milieu, enz., partij. Hoewel heel veel van de genomen engagementen enkel de overheid binden, heeft deze zich hierbij telkens geëngageerd om de internationale normen en waarden zoveel mogelijk ingang te laten vinden en te laten naleven. Vanzelfsprekend is elk land verantwoordelijkheid voor haar *eigen* wetgeving, zelfs als deze niet in overeenstemming is met een aantal van de internationaal overeengekomen normen en waarden.

De Belgische overheid vraagt en verwacht daarom niet alleen van haar ondernemingen, die in het buitenland ondernemen en investeren, dat zij de lokale wetgeving naleven (dit dient een vanzelfsprekendheid te zijn), maar dat zij ook rekening houden met die internationale normen en waarden. De maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen zou zich dan ook moeten baseren op deze normen en waarden wanneer er verbanden zijn met derdewereldlanden. Het respect voor de internationale dimensie van mvo moet als het ware een handelsmerk en kwaliteitsgarantie zijn van Belgische ondernemingen.

Vanuit het perspectief van Duurzame Ontwikkeling staat een geïntegreerde benadering voorop. De verklaring van Rio betreffende Milieu en Ontwikkeling⁸, waarin 27 principes voor duurzame ontwikkeling worden opgesomd is hierbij het uitgangspunt. Eén van deze beginselen is het beginsel van integratie van de componenten van duurzame ontwikkeling. In het Eerste Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2000-2004 wordt dit beginsel als volgt omschreven: *“Een echt project voor duurzame ontwikkeling moet systematisch sociale, economische en ecologische bekommernissen aan elkaar koppelen om ze in samenhangende strategieën op te nemen.”*⁹. De verschillende vermelde normen en waarden mogen bijgevolg niet los van elkaar worden gezien, maar dienen onderdeel uit te maken van een geïntegreerde benadering door ondernemingen in hun bijdragen tot duurzame ontwikkeling.

In Bijlage 1 worden de, door de overheid, belangrijk geachte, internationale normen en waarden beschreven, die ondernemingen in het kader van mvo, zowel in eigen land, als vooral ook in andere landen in acht zouden moeten nemen. Het is niet de bedoeling een exhaustieve lijst op te geven van alle mogelijke internationale normen en waarden die een rol kunnen spelen in het kader van de maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen, maar enkel om de belangrijkste normen op vlak van mensenrechten, arbeidsrechten, milieu, gezondheid, consumentenbescherming en bestrijding van corruptie te duiden en te concretiseren voor ondernemingen. Ten slotte wordt in de bijlage ook ingegaan op twee belangrijke initiatieven van de internationale gemeenschap t.a.v. de manier waarop ondernemingen zich behoren te gedragen in een internationale context. Beide initiatieven zijn specifiek op ondernemingen gericht en gaan uit van een geïntegreerde benadering van internationale normen en waarden en geven duidelijk aan wat de internationale gemeenschap verwacht van ondernemingen. Het gaat hier over de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de VN-normen voor ondernemingen met betrekking tot de mensenrechten.

6. DE ROL VAN DE OVERHEID

De overheid speelt een belangrijke rol bij het stimuleren, faciliteren en bevorderen van de kwaliteit van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Daarnaast is de overheid behalve Wetgever ook een belangrijke werkgever en marktpartij en is ze lid van verschillende internationale instellingen.

Op het vlak van het stimuleren, faciliteren en bevorderen van de kwaliteit van mvo kan de overheid verschillende pistes bewandelen. Onderstaande opsomming is een overzicht van de verschillende mogelijkheden, zonder een uitspraak te doen over de rangorde of voorkeur voor de toepassing in specifieke situaties.

1. Informeren van verschillende doelgroepen over de meerwaarde van mvo. In de eerste plaats gaat het natuurlijk om het bedrijfsleven zelf, met specifieke aandacht voor de KMO's. De verschillende doelgroepen moeten over informatie op maat kunnen beschikken. Deze informatieverstrekking kan verschillende vormen aannemen, zoals de uitbouw van een website of de ontwikkeling van een kenniscentrum.
2. Verzamelen en verspreiden van goede praktijken op het vlak van mvo. Bedrijven leren van elkaar. Het is daarom van groot belang om de goede praktijken die er zijn rond mvo te

⁸ Conferentie van de Verenigde Naties inzake Milieu en Ontwikkeling, De Verklaring van Rio de Janeiro inzake Milieu en Ontwikkeling, juni 1992.

⁹ Federaal Plan DO 2000-2004: §25, blz. 10

verzamelen en ze ook op grote schaal te verspreiden. Dit is een zeer adequaat middel om bedrijven bewust te maken van het belang van mvo.

3. Het voorzien van diverse stimuleringsmaatregelen. Om meer bedrijven op het pad van mvo te krijgen en een kritische massa van bedrijven te bereiken kan de overheid verschillende stimuli gebruiken. Een bedrijf kan over de streep getrokken worden, door voor elk bedrijf voordelen te koppelen aan een inspanning om een geïntegreerd mvo-beleid te voeren.
4. Het faciliteren van het debat rond mvo door het netwerken te bevorderen. De overheid kan dit netwerken tussen de verschillende stakeholders bevorderen door in de nodige structuur en financiering te voorzien. Door stakeholders de kans te geven hun visie op mvo te delen kunnen in de eerste plaats gezamenlijke strategieën ontwikkeld worden en daaraan concrete gezamenlijke acties worden gekoppeld.
5. De kwaliteit en innovatie bevorderen door wetenschappelijk onderzoek te ondersteunen. De overheid kan nieuwe (of bestaande) wetenschappelijke programma's ondersteunen om de theoretische onderbouw van mvo te versterken. Zo kan een uitgevoerde kosten-batenanalyse van een mvo-beleid (eventueel) aantonen dat een geïntegreerd mvo-beleid rendabel is.
6. De kwaliteit bevorderen door een kader aan te bieden waarbinnen men mvo kan plaatsen. De overheid kan stimulerend optreden in het ondersteunen van bijvoorbeeld kwaliteitsvolle labels en rapportage-instrumenten. Door bepaalde instrumenten als kwaliteitsvol naar voren te schuiven en te promoten kan er een uniformer aanbod gedaan worden naar bedrijven om op eenzelfde manier aan 'labelling' en rapportering te doen. Voor de bedrijven bestaat dan de mogelijkheid om via 'benchmarking' de eigen inspanningen te evalueren.

Naast de externe acties van stimuleren, faciliteren en bevorderen van kwaliteit van mvo bij de bedrijven kan de overheid zelf ook inspanningen doen om mvo verder ingang te laten vinden in haar beleid. Mvo kan hierbij dan staan voor een maatschappelijk verantwoorde overheid. De overheid is namelijk zelf ook een maatschappelijke actor en is behalve wetgever ook werkgever, marktpartij en lid van verschillende internationale organisaties

- a. De overheid als *wetgever*. Hoewel mvo als vrijwillig en boven de wet wordt gedefinieerd is regelgeving nooit helemaal losgekoppeld van een vrijwillig mvo-beleid. In een doorlopend proces waar een groot deel van ondernemingen bepaalde inspanningen levert op het vlak van mvo, kan het nuttig zijn dat de overheid via regelgeving de lat op deze hoogte legt, zodat ook anderen, die (nog) niet in dat proces zitten, meegenomen worden. Regelgeving en vrijwilligheid kunnen zo hand in hand gaan.
- b. De overheid als *werkgever*. De overheid is de grootste werkgever van het land. Zij dient dan ook een voorbeeldfunctie te vervullen op het vlak van mvo. Het gaat hier onder andere over diversiteit in de personeelssamenstelling en het ontwikkelen van competenties en kennis van werknemers. Doordat de overheid het goede voorbeeld geeft is zij ook veel geloofwaardiger bij het stimuleren en faciliteren van mvo bij bedrijven.
- c. De overheid als '*consument*'. De overheid is een grote consument. Via overheidsopdrachten kopen zij verschillende diensten en producten aan. Door bijvoorbeeld ecologische, ethische en sociale clausules in te bouwen bij de procedures van de overheidsopdrachten worden leveranciers zowel gestimuleerd om mvo-activiteiten te ontplooiën, als zelf ook duurzame producten en diensten te gaan produceren.
- d. De overheid als *institutioneel belegger*. De overheid beschikt over zeer veel middelen die zij belegt, zoals in pensioenfondsen voor ambtenaren. Door deze middelen te beleggen in

‘duurzame fondsen’ worden bedrijven onrechtstreeks gestimuleerd om mvo-inspanningen te doen.

- e. De overheid als *internationale speler*. De overheid is lid van verschillende internationale instellingen (Wereldhandelsorganisatie, Wereldbank, IMF, e.a.). Zij kan voorstellen formuleren om mvo-normen te laten opnemen in beslissingen, adviezen, normering enz., maar kan tevens het draagvlak voor mvo in de internationale instellingen vergroten.

7. INSTRUMENTEN VOOR MVO

INLEIDING

Bij het invoeren van een geïntegreerd mvo-beleid kunnen organisaties gebruik maken van verschillende instrumenten. Deze instrumenten kunnen helpen bij het intern versterken en extern communiceren van een mvo-beleid. Dit zijn geen verplichte instrumenten en elke organisatie moet voor zichzelf de afweging maken of het gebruik van een bepaald instrument een meerwaarde heeft. Een goede kosten-batenanalyse is noodzakelijk. Daarnaast speelt ook de grootte van een bedrijf een rol. Niet elk instrument is even geschikt voor kleine(re) organisaties, omdat de omvang van formalisering en rapportage hiermee niet in overeenstemming is.

In dit onderdeel worden zes verschillende mogelijkheden besproken die een organisatie kunnen helpen bij het uittekenen van haar mvo-beleid:

1. *Gedragscodes*: formele verklaringen van de waarden en handelspraktijken van de organisatie en eventueel haar onderaannemers en /of leveranciers.
2. *Managementnormen*: een geheel van procedures, praktijken en gedetailleerde bepalingen die een organisatie aanwendt in haar bedrijfsvoering.
3. *Verslaggeving*: het uitbrengen van een verslag met activiteiten, prestaties en doelstellingen op het vlak van mvo.
4. *Social audit*: het auditen van de sociale, ecologische en economische prestaties van de organisatie.
5. *Labels*: informatie voor consumenten/gebruikers over een aantal kenmerken van een product of een organisatie.
6. *Mvo-investeringen en beleggingen*: rekening houden met sociale, ecologische en ethische criteria samen met de financiële criteria.

Het overzicht is geen exhaustieve opsomming van alle mogelijke instrumenten die bestaan. Het geeft enkel een beeld van mogelijkheden die men als organisatie heeft om een mvo-beleid te voeren. Verschillende afwegingen op het niveau van de organisatie zullen uiteindelijk bepalen hoe men de zaken zal aanpakken.

7.1. GEDRAGSCODES

Gedragscodes zijn formele verklaringen van de waarden en handelspraktijken van een onderneming en soms ook van haar leveranciers of onderaannemers.¹⁰ In een gedragscode geeft de onderneming aan hoe zij zich wil gedragen t.a.v. haar stakeholders en wat deze van de onderneming kunnen verwachten. Veelal zijn gedragscodes gericht op enerzijds de manier

¹⁰ Vrij naar: Europese Commissie, Groenboek. De bevordering van een Europees kader voor de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven. Com (2001)366, Brussel, 18 juli 2001, blz. 26.

waarop de onderneming met haar contractanten, onderaannemers, leveranciers en licentiehouders wenst om te gaan en anderzijds wat zij van hen verwacht.

Steeds meer ondernemingen nemen een gedragscode aan. De verscheidenheid is dan ook groot. Het gaat hier van heel uitgebreide verklaringen tot hele beknopte. Wat exact in een gedragscode behoort te staan is zeer ondernemingsspecifiek. Dit vloeit meestal voort uit de missie en visie van de onderneming en dient bij voorkeur in overleg met de stakeholders te worden vastgelegd.

Als ondernemingen in een internationale context ondernemen en als men uitgaat van de ketenbenadering is het belangrijk dat deze code minimaal gebaseerd is op de internationale normen.

De 'OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen' en de VN-normen aangaande de verantwoordelijkheid van multinationale en andere ondernemingen met betrekking tot mensenrechten' zijn hierbij een goed uitgangspunt. Deze twee internationale standaarden zijn specifiek gericht op ondernemingen en nemen de belangrijkste internationale normen en waarden die betrekking kunnen hebben op het handelen van onderneming op. Meer informatie over deze beide standaarden alsook over de belangrijkste internationale normen en waarden zijn terug te vinden in bijlage 1 van dit referentiekader.

In dit verband kan ook nog de 'Corporate Governance Code' worden genoemd. De Belgische 'Corporate Governance Code', die vanaf 1 januari 2005 van toepassing is, formuleert regels van deugdelijk bestuur voor de op de Belgische beurs genoteerde vennootschappen.

Belangrijk is ook dat gedragscodes niet enkel intenties blijven, maar dat deze ook daadwerkelijk worden geïmplementeerd en toegepast en gelden voor de hele onderneming in al haar facetten. De geloofwaardigheid van een onderneming zal in belangrijke mate afhangen van het feit of zij de eigen vooropgestelde gedragsintenties waarmaakt.

7.2. MANAGEMENTNORMEN

Een ander belangrijk instrument met betrekking tot mvo is het aanwenden van managementnormen. Dit is een geheel van procedures, praktijken en gedetailleerde bepalingen die een onderneming aanwendt teneinde op een efficiënte en effectieve manier diverse aspecten van het ondernemen te beheren. Over veel van die managementnormen bestaat een brede consensus. Zij worden dan ook veelal uitgebracht door internationale en regionale organisaties, zoals: International Organization for Standardization (ISO), European Committee for Standardization (CEN), European Foundation for Quality Management (EFQM) en Social Accountability International (SAI).

Er bestaan managementnormen rond diverse thema's. Heel wat ondernemingen zijn reeds vertrouwd met managementnormen rond kwaliteit. De normen uit de ISO-9000-serie zijn de bekendste. Vooral ISO 9001, een kwaliteitszorgsysteem dat hoofdzakelijk gericht is op het verhogen van de klantentevredenheid is voor veel ondernemingen geen onbekende.

Daarnaast hebben steeds meer ondernemingen ook ervaring met managementnormen aangaande milieu. De ISO-14000-serie, met als bekendste voorbeeld het milieumanagementsysteem ISO 14001 en het Milieubeheer- en milieu-auditsysteem EMAS zijn geen onbekenden voor ondernemingen die op een bewuste manier met milieu bezig zijn. Minder bekende maar groeiende managementnormen zijn die m.b.t. het sociaal beheer van de onderneming, zoals de SA 8000-standaard, een beheerssysteem om internationale normen aangaand arbeid in de onderneming in te bedden. Naast managementnormen rond kwaliteit,

milieu en sociaal beheer bestaan er nog vele andere rond specifieke thema's, zoals veiligheid (OHSAS 18001), voedselveiligheid (HACCP en ISO 22000), enz. Dit referentiekader is niet de plaats om hier verder op in te gaan.

Bij een aantal van die managementnormen staat een geïntegreerde aanpak voorop, waarbij men diverse elementen van ondernemen wil opnemen in één beheerssysteem. Dit worden integrale zorgsystemen genoemd. Het bekendste voorbeeld hiervan is het 'EFQM Model for Business Excellence'. In tegenstelling tot vele kwaliteits- veiligheids- en milieunormen, die bepaalde deelaspecten van een onderneming behandelen, behandelt het EFQM-model alle ondernemingsaspecten. EFQM is dan ook een uitstekende kapstop om de andere bestaande managementnormen aan op te hangen.

Ook de AccountAbility (AA) 1000-standaard hoort thuis in het rijtje van integrale zorgsystemen, zij het dat AA 1000 heel duidelijk gericht is op de kwaliteit van de sociaal-ethische accounting, auditing en rapportering¹¹ en gaat dus minder ruim dan het EFQM-model. Bovendien is hier geen certificering voorzien, waardoor het minder als een echte 'managementnorm' beschouwd kan worden, maar veeleer als een managementsysteem. AA 1000 werd gelanceerd door het Institute for Social and Ethical Accountability (ISEA) dat de kwaliteit van sociaal-ethische verantwoording, doorlichting en rapportering wil verzekeren. AA 1000 kan zowel gebruikt worden als zelfstandig instrument, als om een aantal meer specifieke managementinstrumenten, die binnen de onderneming wordt gebruikt (zoals bv. de Balance scorecard, ISO 14001 en het GRI), te integreren.¹² AA 1000 besteedt veel aandacht aan het, op een systematische en gestructureerde manier, betrekken van de stakeholders bij het proces. Het is daarom een uitstekend model dat als uitgangspunt kan dienen voor het opzetten van stakeholderdialoog.

7.3. VERSLAGGEVING

Het uitbrengen van verslagen aangaande de activiteiten, prestaties en doelstellingen van de onderneming is één van de bekendste instrumenten om transparantie te bevorderen. Financiële verslaggeving is geen énkele onderneming meer vreemd en ook milieuverslaggeving raakt bij meer en meer ondernemingen ingeburgerd.

Steeds vaker bestaat de tendens om verslaggeving op een geïntegreerde manier te benaderen. Eén verslag waarin zowel financiële, economische, milieu en sociale activiteiten, prestaties en doelstellingen van de onderneming worden in weergegeven. Dit wordt ook wel eens 'triple bottom line reporting', duurzaamheidsverslaggeving of mvo-verslaggeving genoemd.

Daar waar voor financiële of milieuverslaggeving standaarden zijn vastgelegd, is dit voor duurzaamheidsverslaggeving veel minder het geval. Een initiatief als het 'Global Reporting Initiative' (GRI) wil hier een alternatief bieden. Het GRI werd in het leven geroepen in 1997 door CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) in samenwerking met het UNEP (United Nations Environment Programme) en stelt zich tot doel op wereldschaal toepasbare richtlijnen (een boekhoudkundige standaard) te ontwikkelen voor duurzaamheidsverslaggeving en deze te verspreiden. Een éénduidige benadering van duurzaamheidsverslaggeving laat ook toe, evenals bij financiële verslaggeving, de prestaties van ondernemingen met elkaar te vergelijken binnen een bepaalde sector. Dit wordt ook wel 'benchmarking' genoemd.

¹¹ Zie hieronder.

¹² Vrij naar: Gerrit Rauws, Sturen en Rapporteren vanuit de stakeholdersbenadering. Conceptnota voor de pioniersgroep 'Stakeholderbenadering'. Trivisie, 22 juni 2000, blz. 4

7.4. SOCIAL AUDIT

‘Social auditing’ kan worden gedefinieerd als: *“een proces waarbij een organisatie reflecteert over haar sociale en maatschappelijke impact en haar ethisch gedrag, dit meet, evalueert, rapporteert en stuurt bij in functie van haar eigen doelstellingen en waarden en die van haar stakeholders.”*¹³ Social auditing gaat dus niet enkel over de sociale dimensie van de onderneming, maar ook over de milieudimensie en de economische dimensie. Vandaar ook de keuze om de Engelse benaming te behouden.

Er bestaan heel wat verschillende modellen van sociale audit. Zo werden er modellen ontwikkeld door de ‘New Economics Foundation’ (NEF), het ‘Ethical Accounting Statement’ (EAS), het ‘European Institute for Business Ethics’, enz..

Hoewel de verschillende modellen specifieke klemtonen leggen, hebben zij ook een aantal gemeenschappelijke kenmerken:

- Het identificeren van de sociale en maatschappelijke doelstellingen (waarden) van de onderneming.
- Het belang van de betrokkenheid van de stakeholders (of belanghebbenden) bij de sociale audit.
- Het gebruik van kwantitatieve en kwalitatieve prestatie-indicatoren en vergelijkingspunten.
- Aandacht voor de meerwaarde van een externe verificatie van de sociale audit.
- Het belang van rapportering en communicatie.

De modellen die de onderneming de grootste meerwaarde bieden zijn die waarbij sociale auditing niet als een eenmalige doorlichting wordt gezien, maar als een continu leerproces, waarbij aan de hand van een aantal instrumenten en technieken de sociale en maatschappelijke impact van een onderneming wordt gemeten, geëvalueerd, gerapporteerd en bijgestuurd en dit in samenspraak met de stakeholders van de onderneming.

Vanuit internationale praktijkervaringen met social auditing wordt een achttal kwaliteitsprincipes naar voor geschoven, waaraan social audit-processen zouden moeten voldoen:

1. *Meerstemmigheid*: in de sociale audit moeten de visies van de verschillende stakeholders van de onderneming worden betrokken.
2. *Volledigheid*: de sociale audit moet over alle onderdelen van de bedrijfsactiviteit gaan, en mag geen onderdelen bewust en systematisch buiten de audit houden.
3. *Regelmatigheid en evolutionair karakter*: het sociale auditproces is een continu en cyclisch leerproces dat evolueert in de tijd. Een sociale audit moet dan ook op regelmatige basis plaatsvinden
4. *Vergelijkbaarheid*: de sociale audit moet de onderneming in staat stellen haar te vergelijken met resultaten uit voorgaande sociale audits, met externe benchmarks, e.a. als basis voor evaluatie.
5. *Managementbeleid en beheerssystemen*: de onderneming zal een beleid ontwikkelen voor de verschillende aspecten van haar functioneren en een beheerssysteem voor de opvolging opzetten.

¹³ Reynaert E., Handleiding Social Auditing. Een stapsgewijze ontwikkeling naar duurzaam ondernemen, 1998, Acco Leuven/Amersfoort, blz. 22

6. *Communicatie*: het sociale auditproces moet gebaseerd zijn op het vrijgeven van informatie die de basis vormt voor een dialoog met de stakeholders.
7. *Externe verificatie*: de betrouwbaarheid van het sociale audit-rapport en -proces moet geverifieerd worden door een onafhankelijke externe deskundige.
8. *Continue kwaliteitsverhoging van het duurzaam management*: de resultaten van het sociale auditproces moeten een hefboom vormen voor continue verbetering en stapsgewijze ontwikkeling naar een duurzame onderneming.¹⁴

7.5. LABELS

Labels zijn woorden en symbolen op producten die de consument informeren over een aantal kenmerken van het product. Via labelling beogen ondernemingen het koopgedrag van consumenten te beïnvloeden.

Labels spelen veelal in op verwachtingen van de consument aangaande het product. Uit consumentenonderzoek blijkt dat steeds meer consumenten belang hechten aan arbeidsomstandigheden, leefmilieu, derde wereld, gezondheid, e.a. bij de aankoop van goederen of diensten. Diezelfde consumenten vragen echter ook om voldoende informatie om tot een maatschappelijk verantwoorde keuze te kunnen komen. Ondernemingen, overheden, ngo's en anderen hebben op deze tendens ingespeeld, wat heeft geleid tot een toenemend aantal sociale, milieu, eerlijke handel en andere labels. Door die wildgroei, de grote diversiteit (ondermeer naar inhoud) en het gebrek aan externe controle bij een deel van die labels dreigen consumenten hun vertrouwen in labelling te verliezen.

Om geloofwaardig te blijven moeten labels dan ook aan een hele reeks voorwaarden voldoen. Zo moet het onderwerp van een label relevant zijn voor zowel de consument als voor de beoogde begunstigde. Het moet een consument duidelijk zijn waarvoor een label staat. Verder moet van een label verwacht kunnen worden dat het daadwerkelijk getoetst wordt op datgene wat het pretendeert te zijn. Labels mogen niet enkel dienen om het imago van ondernemingen op te poetsen zonder dat de vlag de lading dekt. Labels moeten daarenboven financieel haalbaar zijn, zowel voor de onderneming die het label wil aanvragen, als voor de consument die een gelabeld product wil kopen. Tot slot moet ook het beoogde positieve effect van een label worden geëvalueerd. Een label dat zijn doelstellingen niet waarmaakt heeft geen enkele zin en draagt enkel bij tot verwarring bij de consument.¹⁵

Kwaliteitsvolle en geloofwaardige labels zijn dan ook labels die onderworpen zijn aan controle door een externe (derde) partij. Het Belgische label ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie (ook wel het Belgisch sociaal label genoemd) en het Europees Eco-label zijn voorbeelden van zulke labels.

¹⁴ vrij naar: Reynaert E., Handleiding Social Auditing. Een stapsgewijze ontwikkeling naar duurzaam ondernemen, 1998, Acco Leuven/Amersfoort, blz. 25-26

¹⁵ Vrij naar: S. Zadek, S. Lingayah en M. Forstater, Social Labels: Tools for Ethical Trade. Final report for the European Commission (DG Employment and Social Affairs), 1998

7.6. MVO-INVESTERINGEN EN BELEGGINGEN

Het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2004-2008 (FPDO) voorziet in een specifieke actie voor ‘ethisch beleggen’ (Actie 8, §30807-30810) vermits die investeringen, gelet op de omvang van de bedragen, de economie op weg kunnen zetten naar duurzame ontwikkeling. Maatschappelijk verantwoord investeren (MVI) moet worden beschouwd als één van de instrumenten voor de verdere ontwikkeling van het maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Binnen de ICDO werd een werkgroep rond maatschappelijk verantwoord investeren opgericht om na te gaan hoe die investeringen kunnen worden aangemoedigd. De werkgroep nodig ook experts uit om het ‘terrein’ beter te leren kennen.

Om een discussie te vermijden over wat ‘ethisch’ nu precies inhoudt en om aan te sluiten bij de laatste internationale ontwikkelingen terzake (zie Eurosif-report¹⁶), lijkt het aangewezen de term MVI te gebruiken, die als volgt kan worden omschreven: maatschappelijk verantwoord investeren combineert traditionele financiële waarden met sociale, ethische en leefmilieucriteria door ze op een structurele, vrijwillige en transparante manier op te nemen in het investeringsbeheer (sparen en beleggen) en bij de uitoefening van de daaraan verbonden rechten. Overleg met de stakeholders maakt eveneens deel uit van dit proces.

Via mvi worden aanzienlijke middelen ter beschikking gesteld van maatschappelijk verantwoorde ondernemingen, die tegemoet kunnen komen aan de eisen van de belegger of investeerder. mvo-bedrijven krijgen op die manier makkelijker toegang tot middelen, wat niet onbelangrijk is voor de economische prestaties van ondernemingen. Bovendien geeft dit ondernemingen ook meer middelen om op sociaal en milieuvlak verdere initiatieven te ontwikkelen. Mvi is dan ook één van de belangrijkste en meest krachtige instrumenten om ondernemingen aan te zetten tot mvo. Zoals EUROSIF heeft vastgesteld¹⁷, bevindt de mvi-markt zich momenteel op een kruispunt: Mvi vormt in essentie een zeer specifieke nichemarkt, maar tegelijk gaat het om een algemeen concept dat zijn intrede doet in de volledige financiële markt.

Steeds meer houden collectieve beleggingsorganen, zoals investeringsmaatschappijen en beleggingsfondsen bij de investering van de opgehaalde kapitalen rekening met de prestaties van ondernemingen op het vlak van de ‘triple bottom line’. De pensioenfondsen zijn één van de drijvende krachten van de ontwikkeling op deze markt door de grote bedragen die ermee gemoeid zijn en doordat ze zowel openbaar als privé zijn (met de vakbonden als medebeheerders). Mvi-producten zijn niet nieuw. Ze bestaan sinds begin jaren ’90 en zijn overgewaaid uit de Angelsaksische landen. Sindsdien is het succes ervan in België en andere Europese landen in stijgende lijn.

Afhankelijk van de gebruikte criteria en de doorlichtingmethodes kunnen vanuit een screening-benadering verschillende generaties van Mvi-producten worden onderscheiden:

- De *eerste generatie* is gebaseerd op negatieve criteria. Bepaalde activiteiten, diensten of producten worden afgewezen of vermeden (bv. wapenhandel en dierproeven).
- In de *tweede generatie* wordt naast de negatieve criteria een beperkte reeks positieve criteria aangewend en wordt aldus rekening gehouden met de prestaties van bedrijven die op een bepaald terrein een maatschappelijke meerwaarde leveren (bv. creatie van extra banen of specifieke inspanningen voor ecologisch verantwoorde productie).

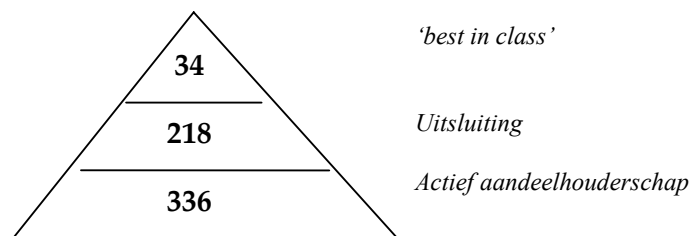
¹⁶ Eurosif, *Socially Responsible Investment, among European Institutional Investors*, 2003 Report, Eurosif, Parijs, 2004, <http://www.eurosif.org/pub2/lib/2003/10/srirept/index.shtml>

¹⁷ Ibid., p.11 <http://www.eurosif.org/pub2/lib/2003/10/srirept/index.shtml>.

- De *derde generatie* hanteert brede positieve criteria en investeren enkel in bedrijven die binnen hun sector op alle niveaus van duurzaam ondernemen tot de beste behoren (*'best in class'* benadering). Binnen de derde generatie bestaat ook nog een onderscheid op basis van de kwaliteit van het achterliggende onderzoek en de aard van de informatiebronnen. Sommige fondsen bekijken wel alle aspecten van mvo bij hun screening van bedrijven, maar zij baseren zich enkel op informatie die het bedrijf hen zelf, via standaardlijsten, verstrekt.
- Bij de *vierde generatie* worden door sommige fondsen alle aspecten van mvo bekeken, waarbij de onderzoekers voor de screening het bedrijf zelf contacteren en zij een actieve dialoog aangaan met de 'stakeholders' van het bedrijf.

Vanuit een meer pragmatische actorbenadering, kan de mvi-markt eveneens voorgesteld worden als een ijsberg, waarbij de kern overeenstemt met het topje van de ijsberg. Die top laag bestaat uit financiële producten die uitgebreid gescreend worden en voldoen aan positieve criteria (*'best-in-class'*). Dit is de laag die het meest in de kijker loopt en waartoe men mvi nogal eens durft reduceren. De tweede laag, ruim 6 maal groter dan de eerste, omvat de mvi van de *eerste generatie* (uitsluiting) die nauwer aan sluit bij het klassieke risicobeheer waar financiële instellingen al langer mee vertrouwd zijn. De derde laag ten slotte, is nog omvangrijker (factor 10 van de top laag) en verwijst naar de toenemende aandacht voor het actief aandeelhouderschap, die waakt over de naleving van bepaalde thema's (bv. respect voor de mensenrechten) zonder de fondsen zelf te gaan selecteren op basis van bepaalde criteria.

Institutionele MVI-markt in Europa (in miljard euro - 2003)

Bron : Eurosif, op.cit., p. 10

Goed bestuur (*'corporate governance'*) en reputatie blijken de voornaamste drijfkrachten die de mvi-markt doen evolueren. Om onder meer investeerders aan te trekken, blijkt het ook van belang dat alle marktactoren zich aan dezelfde spelregels houden (*'equal level playing field'*). Tot slot zet de zoektocht naar kostenbesparende en risicobeperkende maatregelen bepaalde investeerders ertoe aan die bedrijven te bevoorstellen, die rekening houden met de impact op lange termijn (bv. verzekeringsmaatschappijen).

Economische actoren en verenigingen hebben reeds verscheidene initiatieven terzake genomen en het lijkt vandaag nuttig dat de overheden die dynamiek verder aanmoedigen. mvi beschikt niet over een bijzonder wettelijk statuut, maar er zijn reeds instrumenten en mechanismen voorhanden. Vooraleer maatregelen voor te stellen om Mvi verder te gaan stimuleren, is het noodzakelijk een inventaris op te maken van de reeds bestaande instrumenten. De mvi-werkgroep van de ICDO zal trachten die inventaris op te stellen en zal stimuleringsmaatregelen voorstellen in het kader van het mvo-actieplan, als vervolgstap op dit referentiekader.

7.7. ANDERE BELANGRIJKE INSPIRATIEBRONNEN VOOR MVO

Naaste bovenstaande instrumenten bestaan ook nog andere inspiratiebronnen voor mvo, zoals:

- a. De goede praktijken (best-practices) van andere ondernemingen. Ondernemingen leren het best van elkaar. Het verspreiden en promoten van goede praktijken is dan ook heel belangrijk in het stimuleren van mvo.
- b. Diverse internationale initiatieven met betrekking tot mvo. De bekendste voorbeelden hiervan zijn o.a. Global Compact van de VN, Ethical Trading Initiatieve, Fair Wear Foundation, Fair Labour Association, FSC en MSC.
- c. Naast de internationale initiatieven bestaan er ook nationale en regionale uitwisselingsplatformen die het mvo debat in België mee vorm geven. Business & Society, het Vlaams Netwerk voor Zakenethiek, Kauri en Trivisi zijn hiervan enkele voorbeelden
- d. Andere initiatieven, in zowel binnen- als buitenland, betreffen het opzetten van kenniscentra rond maatschappelijk verantwoord ondernemen. Kenniscentra helpen ondernemingen en stakeholders op een eenvoudige manier aan informatie, best-practices, e.a. te komen, zoals Het Vlaams Kenniscentrum.

Bovenstaande opsomming is niet uitputtend, maar is een indicatie van allerhande initiatieven die als instrument gehanteerd kunnen worden ter stimulering, facilitering en bevordering van de kwaliteit van mvo.

8. CONSULTATIE MET STAKEHOLDERS

Zoals beschreven in de inleiding, wil dit referentiekader een gemeenschappelijk kader bieden aan overheden, ondernemingen en stakeholders en bijdragen tot een meer eenduidige visie, taalgebruik en definiëring van mvo.

Dit kan enkel worden bereikt door ook de stakeholders te betrekken bij dit initiatief. Alvorens het referentiekader voor te leggen aan de federale regering en aan de deelregeringen, wordt deze tekst dan ook ter consultatie voorgelegd aan de belangrijkste stakeholders.

Het doel van deze schriftelijke consultatie is tweeledig.

Enerzijds voor het verzamelen van reacties, opmerkingen, aanvullingen van de verschillende stakeholders, teneinde dit ontwerp referentiekader te finaliseren en tevens een breed draagvlak te creëren.

Anderzijds om de stakeholders te vragen voorstellen en ideeën te geven betreffende het (te ontwikkelen) actieplan maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Dit ontwerp referentiekader werd goedgekeurd door de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling op haar vergadering van 28 september 2005. De tekst van het referentiekader wordt doorgestuurd naar een aantal officiële adviesorganen teneinde hun advies en opmerkingen te krijgen over de tekst. Het gaat hier specifiek om de Federale Raad Duurzame Ontwikkeling (FRDO), De Nationale Raad voor de Arbeid (NAR), de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB), de Raad voor het Verbruik en de Hoge Raad voor de Zelfstandigen en de KMO (HRZKMO).

Naast deze adviesraden vraagt de ICDO ook andere belangrijke stakeholders te betrekken bij dit consultatieproces. Deze stakeholders wordt dan ook gevraagd een antwoord te geven op volgende vragen:

1. Kan uw organisatie zich vinden in de tekst van het referentiekader?
2. Zo niet, welke algemene opmerkingen heeft uw organisatie aangaande dit referentiekader?
3. Welke zijn de concrete voorstellen en aanvullingen die uw organisatie wil doen met betrekking tot het referentiekader?

De input van de verschillende stakeholders alsook de adviezen van de officiële adviesraden zullen worden gebruikt om de tekst van het referentiekader verder te verfijnen en te finaliseren, waarna deze zal worden voorgelegd aan de federale regering en de regionale deelregeringen.

De keuze van stakeholders, die voor deze schriftelijke consultatie zullen worden benaderd, is gebaseerd op de volgende overwegingen:

- De representativiteit van de stakeholder.
- Het evenwicht tussen de diverse stakeholders.
- Het type stakeholder (werkgerversorganisaties, vakbonden, consumentenorganisaties, ngo's, mvo-organisaties, sociale economie, e.a.).

Behalve dit referentiekader zal tevens een concreet actieplan mvo worden ontwikkeld. De ICDO vraagt in deze consultatie dan ook aan de stakeholders en officiële adviesorganen om concrete voorstellen te doen voor het uitwerken van dit actieplan ter stimulering, facilitering en bevordering van de kwaliteit van mvo. Het actieplan wil een aantal concrete maatregelen bundelen die overheden kunnen ontwikkelen ten einde het maatschappelijk verantwoord ondernemen in België te versterken. Hiervoor wordt de volgende vraag voorgelegd aan de stakeholders en officiële adviesorganen:

- Welke concrete acties, initiatieven en instrumenten zijn volgens uw organisatie wenselijk of noodzakelijk (en haalbaar) ter versterking en verdere verspreiding van het maatschappelijk verantwoord ondernemen in België?

De voorstellen van acties en initiatieven zullen gebruikt worden voor de uitwerking van het actieplan mvo.

Zowel de input van de stakeholders als van de adviesraden inzake het referentiekader en het actieplan mvo zullen worden behandeld door de werkgroep maatschappelijk verantwoord ondernemen. De werkgroep voert deze taken uit in opdracht van de ICDO en in het kader van actie 31 van het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling 2004-2008. Het ontwerp actieplan zal dus zijn gebaseerd op de inbreng van de werkgroepleden, adviesraden, stakeholders en experts.

De schriftelijke consultatie vindt plaats tussen 1 oktober 2005 en 1 januari 2006. In mei 2006 zal een forumdag worden georganiseerd waarop de verschillende stakeholders worden uitgenodigd en waarbij van gedachten kan worden gewisseld met andere stakeholders over specifieke thema's inzake mvo.

BIJLAGE 1

INTERNATIONALE NORMEN EN WAARDEN VAN BELANG VOOR MVO

1. INTERNATIONALE NORMEN EN WAARDEN M.B.T. DE MENSENRECHTEN

De belangrijkste en meest universele tekst rond mensenrechten is de **universele verklaring voor de rechten van de mens** (UVRM) van 10 december 1948¹.

Op 10 december 1948 werd door de Algemene vergadering van de Verenigde Naties een verklaring goedgekeurd waarin een aantal grondrechten van de mens werd vastgelegd. Het UVRM bevat dertig artikelen met de belangrijkste burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten van de mens.

Mensenrechten gelden voor elke mens en staan los van de plaats waar men geboren is, huidskleur, geslacht, geloof of overtuiging.

De rechten opgesomd in het UVRM zijn onder te verdelen in twee groepen:

- a. Burgerlijke (art. 1-18) en politieke rechten (art. 19-21), zoals het recht op leven, op vrije meningsuiting, op bescherming tegen geweld, op privacy, op een eerlijk proces, e.a.
- b. Sociale, economische (art. 22-25) en culturele rechten (art.27), zoals het recht op een menswaardig inkomen, op arbeid, op correcte arbeidsvoorwaarden en billijke vergoeding recht om vakverenigingen op te richten en zich daarbij aan te sluiten, op eerlijke, veilige en gezonde werkomstandigheden, om deel te nemen aan het culturele leven, e.a.

Het UVRM vormt samen met het **Internationaal Handvest over Economisch, Sociale en Culturele Rechten** (3 januari 1976²), het **Internationaal Handvest over Burgerlijke en Politieke Rechten** (23 maart 1976³) en het **Optioneel Protocol bij het Internationaal Handvest over Burgerlijke en Politieke Rechten** (23 maart 1976⁴) de ‘**International Bill of Human Rights**’ van de VN. In tegenstelling tot het UVRM zijn de andere twee handvesten en het optioneel protocol overeenkomsten goedgekeurd door de Algemene Vergadering en aldus bindend voor de partijen die de overeenkomsten hebben ondertekend en geratificeerd. Het UVRM is een resolutie van de Algemene Vergadering van VN en heeft als zodanig geen bindende rechtskracht. Het is een morele intentieverklaring over de mensenrechten die door zowat de gehele wereldgemeenschap is aanvaard en thans deel uitmaakt van het internationale gewoonterecht.⁵

Hoewel het de lidstaten van de VN zijn die de verklaring ondertekenden, wordt de verantwoordelijkheid voor het bereiken van deze idealen gezien als gemeenschappelijk: “ ... *opdat ieder individu en elk orgaan van de gemeenschap, met deze verklaring voortdurend voor ogen, er naar zal streven door onderwijs en opvoeding de eerbied voor deze rechten en vrijheden te bevorderen, en door vooruitstrevende maatregelen, op nationaal en internationaal terrein, deze rechten algemeen en daadwerkelijk te doen erkennen en toepassen.*” Ook ondernemingen hebben bijgevolg de verantwoordelijkheid de

¹ Universal Declaration of Human Rights, G.A., res.217A (III), U.N. Doc A/810 at 71 (1948)

² Datum waarop het van kracht werd. Jaar van goedkeuring was 1966.

³ Ibidem

⁴ Ibidem

⁵ Vrij naar: M. Cohen. Handboek Internationaal Recht. Mys & Breesch, Gent, 1996, blz. 248-249.

mensenrechten na te leven en te bevorderen binnen het domein van hun activiteiten en invloed. Dus ook in conflictgebieden en landen waar overheden het niet zo nauw nemen met de rechten van de mensen moeten ondernemingen hier aandacht aan besteden en erop toezien dat zij enerzijds niet deelnemen of bijdragen aan schendingen van mensenrechten en anderzijds in de mate van het mogelijke bijdragen tot het bevorderen en toepassen van de mensenrechten.

De bepalingen opgesomd in het UVRM en de andere documenten van de ‘International Bill of Human Rights’ werden gebruikt en uitgewerkt in tal van VN conventies en protocollen die een meer gedetailleerde toelichting geven bij de omvang en de inhoud van de internationale normen inzake mensenrechten.⁶

Naast de burgerlijke en politieke rechten (eerste generatie) en de sociale, economische en culturele rechten (tweede generatie), zoals deze opgesomd zijn in het UVRM en andere conventies en protocollen van de VN, bestaan er ook nog collectieve rechten (derde generatie). Voorbeelden hiervan zijn, het recht op: zelfbeschikking van minderheidsgroepen, een gezond leefmilieu, de beschikking over natuurlijke hulpbronnen, e.a.. De discussie over de concrete inhoud van de collectieve rechten gaat nog steeds verder. Ze liggen nog niet vast in internationaal erkende verdragen. Ook hier kunnen ondernemingen pro-actief handelen en de invulling van collectieve rechten mede vormgeven.⁷

2. INTERNATIONALE NORMEN EN WAARDEN INZAKE ARBEID

De verschillende verklaringen en conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) vormen de basis van de internationale normen en waarden inzake arbeid. Veelal zijn dit verder uitwerkingen en concretisering van rechten opgesomd in het UVRM.

Hoewel ook de IAO-conventies en verklaringen in de strikte zin enkel staten verbinden is er ook een grote morele verbintenis voor ondernemingen door de specifieke structuur van de IAO. De IAO is namelijk een internationale tripartite instelling. Niet alleen overheden zijn hierin vertegenwoordigd, maar ook werkgevers- en werknemersorganisaties.

De belangrijkste en meest fundamentele normen betreffende arbeid heeft de IAO opgenomen in de ‘**Declaration on Fundamental Principles and Rights at work**’⁸. Hierin worden vier fundamentele arbeidsrechten vastgelegd, die werden uitgeschreven in acht conventies, deze zijn⁹:

1. Vrijheid van vereniging en het recht op collectief overleg
 - Conventie nr. 87: “freedom of association and Protection of the Right to Organise Convention”, 1948
 - Conventie nr. 98: ‘Right to Organize and Collectieve Bargaining Convention’, 1949
2. De afschaffing van gedwongen arbeid
 - Conventie nr. 29: “Forced Labour Convention”, 1930

⁶ Vrij naar: p. Frankental, De ethische gedragscode van bedrijven: beginnen met een intentieverklaring. In : Mensenrechten in het bedrijfsleven. Toch meer dan window-dressing. P. Nauwelaerts, D. Cassimon, H. Opdebeeck (eds.), Intersentia Rechtswetenschappen, Antwerpen-Groningen, 2001, blz. 148.

⁷ Vrij naar: informatiepakket: Wat zijn mensenrechten. Amnesty International en Liga voor mensenrechten, november 2004, blz. 4

⁸ ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, 1998

⁹ Zie: www.ilo.org

- Conventie nr. 105: “Abolition of Forced Labour Convention”, 1957
- 3. Het verbod op kinderarbeid:
 - Conventie nr. 138: “Minimum Age Convention”, 1973
 - Conventie nr. 182: “Worst Forms of Child Labour Convention”, 1999
- 4. Het verbod van discriminatie op de werkplaats
 - Conventie nr. 111: “Discrimination (Employment and Occupation) Convention”, 1958
 - Conventie nr. 100: “Equal Remuneration Convention”, 1951

Verdere uitwerking van de inhoud van deze fundamentele normen en conventies zijn te vinden op de website van het Belgische label ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie: www.social-label.be.¹⁰

Een andere belangrijke verklaring van de IAO was de ‘**Tripartite Declararion of Principles Concerning Multinational Enterprises and Social Policy**’ (ook wel de MNE Declaration genoemd) van 1977. Dit is een principeverklaring die voornamelijk richtsnoeren omvat in de sfeer van arbeidsvoorwaarden en –verhoudingen. In de MNE Declaration staat ook een aantal aanvullende arbeidsnormen, zoals:

- Het recht op arbeidszekerheid (MNE Declaration, art 24-28)
- Het recht op leefbaar loon (ILO conventie nr. 26 en nr. 131)
- Het recht op veilige en gezonde werkomstandigheden (ILO conventie nr. 155)
- Het in acht nemen van het maximaal aantal werkuren (ILO conventie nr.1)¹¹

Bovendien staat in de MNE Declaration een aantal bepalingen betreffende het algemene werknemersbeleid. Het gaat hier meer specifiek over:

- Training (MNE Declaration, art. 29-32)
- De behandeling van klachten (MNE Declaration, art. 57 en 58)

Bovenstaande lijst van bepalingen betreffende het algemene werknemersbeleid kan worden uitgebreid met een aantal bepalingen zoals opgenomen in de **OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen**¹²:

- Tijdige informatievoorziening bij o.a. reorganisaties en het recht op collectief ontslag en afvloeiingsregelingen (OESO-richtlijnen IV, art. 6).
- Geen dreiging van verplaatsing bij uitoefening van het recht op organisatie (OESO-richtlijnen IV, art. 7).
- Geen dubbele standaarden hanteren (OESO-richtlijnen IV, art. 4a).
- Zoveel mogelijk lokaal personeel te werk stellen en opleiden (OESO-richtlijnen IV, art. 5).
- Vertegenwoordigers van werknemers in staat stellen te onderhandelen en met de besluitvormers te overleggen (OESO-richtlijnen IV, art. 8)¹³.

¹⁰ De acht conventie van de fundamentele normen vormen de basiscriteria van het Belgisch label ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie, ook wel het Belgisch Sociaal Label genoemd.

¹¹ Deze vier normen gelden samen met de 4 fundamentele normen als basiscriteria in ondermeer de “SA 8000 standaard”, de ICFTU/ITS Basic Code of Labour Practice”, het ‘Ethical Trading Initiative’ en de ‘Clean Clothes Campaign Code of labour practices for the apparel and sportswear industry’.

¹² De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen uit 1976 (herzien in 1991 en in 2000) zijn een onderdeel van OESO-Verklaring inzake Internationale Investerings en Multinationale Ondernemingen. (DAFFE/IME(2000)20)

¹³ Vrij naar: MVO Platform, MVO Referentiekader. Peco, Amsterdam, december 2002, blz. 6-7

3. INTERNATIONALE NORMEN EN WAARDEN INZAKE MILIEU

Alvorens in te gaan op een aantal belangrijke internationale normen inzake milieu, staan in de **Verklaring van Rio betreffende Milieu en Ontwikkeling**, alsook in het **EG-verdrag** een aantal algemene beginselen, die gericht zijn op het voorkomen van nadelige effecten op het leefmilieu en de veiligheid.

Het gaat hier specifiek over:

- Het beginsel van preventieve actie (art. 174 (130 R, lid 2) van het EG-Verdrag)
- Het Voorzorgbeginsel (art. 15 van de Rio verklaring en het art. 174 (130, lid 2) van het EG-Verdrag)
- Het aanpakken van milieuschade bij de bron (art. 174 (130 R, lid 2) van het EG-Verdrag)
- Het beginsel van de vervuiler betaalt (art. 16 van de Rio-Verklaring en het art. 174 (130 R, lid 2) van het EG-Verdrag)

Naast deze algemene beginselen bestaat ook nog een aantal belangrijke verdragen met betrekking tot milieu.

Met betrekking tot de *lucht en klimaat* gaat het hier ondermeer over:

- Het **Verdrag van Genève van 1979** betreffende Grensoverschrijdende Luchtverontreiniging over Lange Afstand¹⁴ en de **acht bijbehorende uitvoeringsprotocollen**¹⁵.
- Het **Verdrag van Wenen van 1985** ter Bescherming van de Ozonlaag¹⁶ en het **Protocol van 1987 betreffende stoffen die de ozonlaag afbreken**¹⁷.
- Het **Raamverdrag van de Verenigde Naties van 1992 inzake Klimaatverandering**¹⁸ en het **Protocol van Kyoto van 1997**¹⁹

Met betrekking tot *diversiteit en bioveiligheid* zijn de belangrijkste verdragen:

- Het **Biodiversiteits-verdrag van 1992**²⁰
- Het **Cartagena biosafety protocol van 2000**²¹

Met betrekking tot *gevaarlijke stoffen, producten en afvalstoffen* zijn de voornaamste verdragen:

- Het **Verdrag van Bazel** inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan **van 1989**²²
- Het **Verdrag van Rotterdam** betreffende handel in gevaarlijke chemicaliën en pesticiden **van 1998**²³ (ook wel als het PIC-verdrag aangeduid)

¹⁴ UNECE, Convention on Long-range Transboundary Air Pollution, 1979

¹⁵ Zie: <http://www.unece.org/env/lrtap>

¹⁶ UNEP, The Vienna Convention on the Protection of the Ozone Layer, 1985

¹⁷ UNEP, The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, 1987 (adjusted and/or amended in London 1990, Copenhagen 1992, Vienna 1995, Montreal 1997, Beijing 1999)

¹⁸ UN, United Nations Framework Convention on Climate Change, 1992

¹⁹ Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change, 1997

²⁰ Convention on Biological diversity, 1992

²¹ Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity, 2000

²² Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal, 1989

²³ Rotterdam Convention on the Prior Informed Consent Procedure for Certain Hazardous Chemicals and Pesticides in International Trade, 1998

- Het **Verdrag van Stockholm** inzake persistente organische verontreinigende stoffen **van 2001**.²⁴ (ook wel als het POP-verdrag aangeduid)
- Het **Verdrag van Helsinki** inzake grensoverschrijdende gevolgen van Industriële ongevallen **van 1992**²⁵

Een ander te vermelden verdrag hier is het ‘Verdrag betreffende Toegang tot Informatie, Inspraak bij Besluitvorming en Toegang tot de Rechter inzake Milieu-aangelegenheden’; het zgn. **Aarhus-Verdrag**²⁶ **van 1998**, waarin voor het eerst een relatie wordt gelegd tussen mensenrechten en milieurechten en waarin een aantal belangrijk bepalingen ten aanzien van stakeholdersparticipatie, transparantie en toegang tot juridische procedures in vermeld staan.²⁷ Ook het **Verdrag van Espoo van 1991** inzake milieu-effectrapportage in grensoverschrijdend verband²⁸ is hier van belang.

4. INTERNATIONALE NORMEN EN WAARDEN INZAKE CONSUMENTENBESCHERMING

De Economische en Sociale Raad (ECOSOC) van de Verenigde Naties bracht in 1999 de herziene en uitgebreide ‘**UN Guidelines for Consumer Protection**’²⁹ uit. In deze richtlijn worden acht principes voor consumentenbescherming naar voor geschoven³⁰:

1. Het recht op toegang tot noodzakelijke goederen en diensten (UN Guidelines for Consumer Protection, III, D)
2. Het recht op veiligheid (UN Guidelines for Consumer Protection, III, A, C, H)
3. Het recht op informatie (UN Guidelines for Consumer Protection, III, B)
4. Het recht op keuze (UN Guidelines for Consumer Protection, III, B)
5. Het recht om gehoord te worden (UN Guidelines for Consumer Protection, III, E)
6. Het recht op beroep en bezwaar (UN Guidelines for Consumer Protection, III, E)
7. Het recht op consumenteneducatie (UN Guidelines for Consumer Protection, III, F)
8. Het recht op duurzaamheid (UN Guidelines for Consumer Protection, III, G)

5. INTERNATIONALE NORMEN EN WAARDEN INZAKE GEZONDHEID

Recht op gezondheid is een fundamenteel mensenrecht dat zowel in het **UVRM** (art. 25) als in het **internationaal Verdrag Inzake Sociale, Economische en Culturele Mensenrechten van 1966**³¹ (art. 12) wordt omschreven.

Het **VN-Comité inzake economische, sociale en culturele rechten**³² (CECSR) heeft in haar ‘**General Comment 14**’ aandacht besteed aan de verplichtingen van staten als ‘non-state

²⁴ Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants, 2001

²⁵ Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents, 1992

²⁶ Convention on Access to information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters, 1998

²⁷ vrij naar: MVO Platform, MVO Referentiekader. Peco, Amsterdam, december 2002, blz. 7

²⁸ Convention on Environmental Impact Assessment in A Transboundary Context, 1991

²⁹ Economische en Sociale Raad, resolution 1999/7

³⁰ vrij naar: MVO Platform, MVO Referentiekader. Peco, Amsterdam, december 2002, blz. 8

³¹ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966

³² Een comité opgericht door de Economische en Sociale Raad van de VN, via resolutie 1985/17 in het kader van de opvolging van de implementatie van het internationaal verdrag inzake sociale, economische en culturele rechten.

actors', zoals ondernemingen. De 'General Comments' is het instrument waarmee het CECSR de interpretatie van de inhoud van bepalingen inzake mensenrechten kenbaar maakt. In alinea 42 van haar 'General Comment 14' wijst het comité erop dat *"While only States are parties to the Covenant and thus ultimately accountable for compliance with it, all members of society - individuals, including health professionals, families, local communities, intergovernmental and non-governmental organizations, civil society organizations, as well as the private business sector - have responsibilities regarding the realization of the right to health. State parties should therefore provide an environment which facilitates the discharge of these responsibilities"*³³. Ook ondernemingen hebben dus verantwoordelijkheden met betrekking tot de realisatie van het recht op gezondheid. In alinea 45 gaat het CECSR hier concreter op in: *"For the avoidance of any doubt, the Committee wishes to emphasize that it is particularly incumbent on States parties and other actors in a position to assist, to provide "international assistance and cooperation, especially economic and technical" which enable developing countries to fulfill their core and other obligations indicated in paragraphs 43 and 44 above"*³⁴. Ondernemingen moeten dus een bijdrage leveren aan de verplichtingen die staten hebben inzake het implementeren van het recht op gezondheid.

Daarnaast hebben ondernemingen volgens het CECSR bijzondere verplichtingen ten aanzien van het recht op een gezonde werkomgeving en een gezond milieu. Dit recht omvat onder andere;

- De plicht tot het nemen van preventieve maatregelen om ongelukken en ziekten te voorkomen die verband houden met de beroepsuitoefening.
- Het minimaliseren van de oorzaken van gezondheidsrisico's inherent aan de werkomgeving.
- Het creëren van veilige en hygiënische werkomstandigheden.³⁵

6. INTERNATIONALE NORMEN EN WAARDEN INZAKE BESTRIJDING VAN CORRUPTIE

Corruptie is een wijdverspreid probleem. Ondernemingen die in een internationale context opereren worden hier al dan niet gewild slachtoffer van. De verantwoordelijkheid van ondernemingen op het gebied van corruptie is vastgelegd in de **OESO Convention on Combatting Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transaction van 1997**³⁶. In het eerste artikel van conventie wordt er een verbod op omkoping van buitenlandse overheidsfunctionarissen (in de brede zin van het woord: mensen die een publieke functie uitoefenen) uiteengezet. De conventie spoort staten (en ondernemingen) aan om het probleem aan te pakken.

Transparantie is één van de belangrijkste wapens in de strijd tegen corruptie.

³³ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment no 14, The right to the highest attainable standard of health, E/C.12/2000/4, paragraaf 42.

³⁴ Ibidem, paragraaf 45.

³⁵ Vrij naar: MVO Platform, MVO Referentiekader, Peco, Amsterdam, december 2002, blz. 8-9

³⁶ OECD, Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions, (DAFFE/IME/BR(97)20)

7. TRANSVERSALE INTERNATIONALE RICHTLIJNEN EN NORMEN BETREFFENDE DE INTERNATIONALE DIMENSIE VAN MVO

In dit onderdeel worden twee belangrijke initiatieven inzake de internationale dimensie van mvo uiteen gezet. Beide initiatieven beperken zich niet tot één thema, maar willen een kader bieden aan ondernemingen die internationaal ondernemen. Beide initiatieven zijn dan ook specifiek gericht op ondernemingen. Het gaat om de ‘**OECD Guidelines for Multinational Enterprises**’ en de ‘**Norms on the Responsibility of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with regard to Human Rights**’ van de VN Sub-Commissie Mensenrechten.

7.1 DE OESO-RICHTLIJNEN VOOR MULTINATIONALE ONDERNEMINGEN

De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen zijn een onderdeel van de **OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises**³⁷ die in 1976 werd aangenomen om de handel tussen de OESO lidstaten te bevorderen door het gedrag van multinationale ondernemingen te reguleren.³⁸ De richtlijnen werden herzien in 1999 en in 2000.

De richtlijnen zijn niet-bindende aanbevelingen en verwachtingen van de OESO-lidstaten gericht aan multinationale ondernemingen. Met de richtlijnen willen de OESO-lidstaten multinationale ondernemingen aansporen om het nationale recht van het land waarin zij opereren na te leven, maar willen bovendien ondernemingen aanzetten tot het leveren van een bijdrage aan duurzame ontwikkeling. De OESO wil aldus via de richtlijnen, enerzijds de positieve impact die een onderneming kan hebben op economisch, sociaal en milieugebied bevorderen en anderzijds de mogelijke negatieve effecten die bedrijfsactiviteiten hebben beperken.³⁹

De Richtlijnen vormt een geheel van principes en aanbevelingen die betrekking hebben op een brede waaier van domeinen, waaronder werkgelegenheid en de relaties met de sociale partners, mensenrechten, milieu, informatieverstrekking, bestrijding van corruptie, consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging, alsook belastingen.

In deel II van de richtlijnen worden de algemene beginselen weergegeven, met de verwachting dat ondernemingen deze in de landen waar ze werkzaam zijn volledig respecteren en ook rekening zullen houden met de standpunten van andere belanghebbenden. Het gaat hier specifiek over de volgende aspecten:

- a. Bij te dragen aan de economische, sociale en ecologische vooruitgang teneinde een duurzame ontwikkeling te bevorderen.
- b. De mensenrechten van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden te respecteren, dit in overeenstemming met de internationale verplichtingen en verbintenissen die de regering van het gastland zijn aangegaan.
- c. De opbouw van lokale capaciteit te bevorderen door nauwe samenwerking met de plaatselijke gemeenschap, met inbegrip van het zakenleven, als mede door als

³⁷ OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises. (DAFFE/IME(2000)20)

³⁸ Vrij naar: M. Botenga, K. De Feyter, P. Nauwelaerts, S. Smis. Juridisch kader om laakbare handelspraktijken in conflictregio's tegen te gaan. In *Bedrijven in Conflictgebieden*. P. Nauwelaerts (red.), Roula Books, Roeselare, 2004, blz. 128.

³⁹ *Ibidem*, blz. 129

- onderneming activiteiten op de binnenlandse en buitenlandse markten te ontplooiën, in overeenstemming met de vereisten van een gezonde bedrijfsvoering.
- d. De ontwikkeling van menselijk kapitaal te bevorderen, in het bijzonder het scheppen van werkgelegenheid en het bieden van scholingsmogelijkheden voor werknemers.
 - e. Zich ervan te onthouden uitzonderingen te bedingen of te aanvaarden die niet voorkomen in de wet- of regelgeving inzake milieu, gezondheid, veiligheid, arbeid, belasting, financiële stimuli of andere aangelegenheden.
 - f. Goede beginselen voor ondernemingsbestuur te ondersteunen en te handhaven, en deze in de praktijk toe te passen.
 - g. Doelmatige zelfreguleringsmechanismen en beheerssystemen te ontwikkelen en toe te passen, die een relatie van wederzijds vertrouwen bevorderen tussen de ondernemingen en de samenleving waarin zij actief zijn.
 - h. De kennis en naleving van het ondernemingsbeleid onder hun werknemers te bevorderen door dit beleid op een passende manier bekend te maken, mede door middel van trainingsprogramma's.
 - i. Zich te onthouden van discriminerende of disciplinaire maatregelen tegen werknemers die het management of, indien van toepassing, de bevoegde autoriteiten te goeder trouw op de hoogte te stellen van praktijken die in strijd zijn met de wet, de Richtlijnen of het ondernemingsbeleid.
 - j. Zakenrelaties, met inbegrip van leveranciers en onderaannemers, waar mogelijk te stimuleren, gedragsregels in hun onderneming toe te passen die verenigbaar zijn met de Richtlijnen.
 - k. Zich te onthouden van ongepaste inmenging in politieke aangelegenheden in het gastland.

Vervolgens beveelt de OESO gedragsregels met betrekking tot acht specifieke thema's aan⁴⁰:

- 1. *Verslaglegging*: regelmatige, betrouwbare en relevante informatie over de activiteiten, de structuur en de financiële situatie van de onderneming. Ook informatie over de doeleinden van de onderneming, wie de voornaamste aandeelhouders zijn en over gedragscodes met het sociale, ethische en milieubeleid van de onderneming.
- 2. *Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen*: onder meer respect voor het recht van de werknemers op vertegenwoordiging door vakbonden, bijdragen aan de afschaffing van kinder- en dwangarbeid, faciliteiten en informatie voor vakbonden (ook in geval van massaontslagen) en zorg dragen voor gezondheid en veiligheid.
- 3. *Milieu*: binnen de (ook internationale) wettelijke kaders in het algemeen bijdragen aan de brede doelstelling van duurzame ontwikkeling, in het bijzonder verschaffen van informatie over de (potentiële) milieu-, gezondheid- en veiligheidseffecten aan het publiek en de werknemers, vaststellen van meetbare doelstellingen voor verbeterde milieuprestatie en voortdurend zoeken naar verbetering van de milieuprestatie.
- 4. *Corruptie*: direct noch indirect vragen om of aanbieden van steekpenningen om een transactie of ander voordeel binnen te halen.
- 5. *Consumentenbelangen*: handelen met eerlijke zaken- en advertentiepraktijken en alle in redelijkheid te nemen stappen ondernemen om de veiligheid en kwaliteit van producten en diensten te garanderen.
- 6. *Wetenschap en technologie*: ervoor zorg dragen dat de activiteiten verenigbaar zijn met het wetenschaps- en technologiebeleid van de landen waarin zij opereren en bijdragen aan de lokale en nationale innovatiecapaciteit.

⁴⁰ SER-advies R/2354, De winst van waarden, 15 december 2000, blz. 76

7. *Concurrentie*: binnen de toepasselijke wetten handelen op een competitieve wijze, in het bijzonder geen overeenkomsten sluiten met andere ondernemingen over vaste prijzen of productiebeperkingen.
8. *Belastingen*: tijdig betalen van belastingen.

De bevordering van de richtlijnen voor multinationale ondernemingen gebeurt in België door het Nationaal Contactpunt (NPC), dat is ondergebracht bij de FOD Economie.

7.2 DE VN-NORMEN VOOR ONDERNEMINGEN MET BETREKKING TOT DE MENSENRECHTEN

Een tweede, meer recent instrument zijn de '**Norms on the Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard tot Human Rights**'⁴¹. Deze werden goedgekeurd door de Sub-Commissie voor de Promotie en Bescherming van de Mensenrechten. Een commissie die ressorteert onder de bevoegdheid van de Commissie Mensenrechten van de Economische en Sociale Raad van de VN.

De aanneming van deze VN-normen voor ondernemingen is een eerste stap in de creatie van een bindend kader waardoor ondernemingen wettelijk onderworpen zullen worden aan het respecteren van de daarin opgenomen mensenrechten⁴². De volgende stap bestaat in de behandeling van de normen door de Commissie Mensenrechten en uiteindelijk de behandeling en goedkeuring door de Algemene Vergadering van de VN. De normen zullen waarschijnlijk uitgroeien tot één van de belangrijkste, zo niet dé belangrijkste bindende norm voor het handelen van ondernemingen met betrekking tot mensenrechten.

De tekst geeft een overzicht van de verantwoordelijkheden en verplichtingen van ondernemingen inzake mensenrechten. Deze werden geklasseerd naar een aantal thema's die betrekking hebben op⁴³:

- a. Het recht op gelijkheid van kansen en het non-discriminatie beginsel (VN-normen voor multinationale ondernemingen, B).
- b. Het recht op veiligheid van personen (het gaat hierbij specifiek over de bescherming van burgers in oorlogstijd, het respecteren van de regels van toepassing tijdens een gewapend conflict en het gebruik van veiligheidsdiensten) (VN-normen voor multinationale ondernemingen, C).
- c. Arbeidsrechten (VN-normen voor multinationale ondernemingen, D).
- d. De link tussen mensenrechten, corruptiebestrijding en consumenten-bescherming (VN-normen voor multinationale ondernemingen, E en F).
- e. Economische, sociale en culturele rechten (VN-normen voor multinationale ondernemingen, E).
- f. De link tussen mensenrechten en milieubescherming (VN-normen voor multinationale ondernemingen, G).
- g. De rechten en belangen van inheemse volkeren en andere kwetsbare groepen (VN-normen voor multinationale ondernemingen, A).

⁴¹ UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Norms on the Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard tot Human Rights. U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/2003

⁴² Vrij naar: M. Botenga, K. De Feyter, P. Nauwelaerts, S. Smis. Juridisch kader om laakbare handelspraktijken in conflictregio's tegen te gaan. In *Bedrijven in Conflictgebieden*. P. Nauwelaerts (red.), Roularta Books, Roeselare, 2004, blz.127.

⁴³ Ibidem

Bovendien geven de normen ook een aantal bepalingen over de implementatie van de normen. Het gaat hier ondermeer over:

- Uitwerken van implementatiemaatregelen (bv. via bedrijfscodes) en uitvoeringsprocedures om overeenstemming met de normen te garanderen.
- Ketenverantwoordelijkheid (in contracten en andere transacties en afspraken met contractanten, onderaannemers, leveranciers, vergunninghouders, verdelers en andere natuurlijke of rechtspersonen die deel uitmaken van de overeenkomsten met ondernemingen).
- Periodieke verslaggeving (en evaluatie) van de implementatie van de normen en over de mensenrechteneffecten van hun activiteiten.
- Transparante en onafhankelijke monitoring en verificatie door de VN en andere internationale en nationale bestaande of te creëren mechanismen. Deze monitoring moet gebeuren met de inbreng van stakeholders.
- Klachtenrecht van stakeholders.
- Het voorzien van herstelmaatregelen voor personen, entiteiten en gemeenschappen die ongunstig werden beïnvloed door het nalaten van het voldoen aan de normen. (Deze normen zullen ook worden gebruikt door nationale en/of internationale rechtbanken met betrekking tot het bepalen van schade).
- Staten moeten de nodige wettelijke en administratieve kaders ontwikkelen en versterken om de implementatie van de normen en andere relevante nationale en internationale normen bij ondernemingen te garanderen.

Vooraleer de VN-normen voor multinationale ondernemingen bindend zullen zijn is er nog een lange weg van uitgebreide en langdurige onderhandelingen af te leggen.

De implementatie van deze normen door bedrijven in het kader van de internationale dimensie van mvo is hier dan ook een voorbeeld van vooruitziend ondernemen.

- - -

Bijlage 8: Referentiekader Internationale verbintenissen

Referentiekader voor de inventaris van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling

Context

De Federale Plannen inzake Duurzame Ontwikkeling 1 en 2 bepalen dat de departementen, binnen hun bevoegdheidspakket, een inventaris van internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling moeten opmaken.

Het eerste Plan geeft geen gedetailleerde informatie over de werkwijze (doel of concrete finaliteit, de loopperiode, het volume en het formaat van een dergelijk inventarisering). Het vermeldt enkel dat elk departement, met de steun van Buitenlandse Zaken en de Permanente vertegenwoordiging bij de E.U. en de V.N., binnen zijn bevoegdheidspakket een inventaris moet opstellen van de (internationale) verbintenissen die België heeft onderschreven op het vlak van duurzame ontwikkeling en een overzicht geven van de beloften die België tot hier toe al dan niet is nagekomen (bladzijde 121 van het Federaal Plan inzake duurzame ontwikkeling 2000-2004).

Het tweede Plan daarentegen geeft meer informatie over de werkwijze voor het opstellen van die inventaris:

- de *'jaarrapporten (van de ICDO-leden) daarnaast, voor elk regeeringslid en volgens een gemeenschappelijk schema, een overzicht bevatten van internationale verbintenissen voor duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket'*.
- Het ICDO-secretariaat, in het kader van zijn opdracht in verband met de coördinatie van de rapporten van de leden en op basis van die rapporten, zal *'overzichtstabellen opstellen van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling'*.

In de follow-up tabel van de maatregelen van het Plan 2004-2008 vinden wij deze opdracht terug:

- 4102-2 – *De rapporten van de ICDO-leden vervolledigen met een overzicht van alle internationale verbintenissen voor duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket*
- 4103-3 – *overzichtstabellen opstellen van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling.*

Samengevat, elk ICDO-lid zal tegen 15 januari 2006 (uiterste datum voor het indienen van de jaarrapporten) een inventaris opmaken van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling binnen zijn bevoegdheidspakket en een stand van zaken geven m.b.t. de toepassing van die verbintenissen door zijn departementen en diensten.

Die informatie, ondergebracht in een 'gemeenschappelijk schema', zal worden opgenomen in het jaarrapport van de ICDO-leden. Op basis van deze rapporten zal het ICDO-secretariaat die informatie inzake de verbintenissen en de toepassing ervan rangschikken per type verbintenis, in een 'overzichtstabel'.

In samenspraak met de FOD Buitenlandse Zaken (FOD BZ) heeft het ICDO-secretariaat de ICDO-leden voorgesteld de opmaak van de inventaris te organiseren op gemeenschappelijke basis, binnen een werkgroep voorgezeten door de FOD BZ.

Tijdens de plenaire vergadering van 22 juni 2005 heeft de ICDO dit voorstel aangenomen en ermee ingestemd om een aantal werkvergaderingen te houden, niet enkel om dit inventariswerk tot een goed einde te brengen, maar ook om een databank van internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling te creëren, waardoor een algemene follow-up per thema mogelijk wordt. Later zouden bijvoorbeeld een aantal nuttige gegevens, zoals een adressenlijst, in die evolutieve databank kunnen worden opgenomen. De nota die tijdens de plenaire vergadering van 22 juni 2005 door de ICDO werd goedgekeurd, bevindt zich in bijlage 3.

Er zal een begeleidingscomité worden opgericht bestaande uit vertegenwoordigers van de FOD Buitenlandse Zaken, de TFSD en de diensten van de Staatssecretaris.

Voor meer informatie over die inventaris en de databank kan de lezer zich richten tot het ICDO-secretariaat (lah@plan.be), dat het project coördineert.

Het referentiekader

Dit referentiekader vormt de gemeenschappelijke werkbasis dat wij aan de ICDO-leden voorstellen om de inventaris op te maken van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling binnen hun bevoegdheidspakket en om de toepassing ervan te beschrijven.

Het heeft tot doel de inventaris van de internationale verbintenissen te structureren op een gemeenschappelijke basis voor alle ICDO-leden. Daartoe werden de richtlijnen, thema's, acties en maatregelen uit de twee Federale Plannen inzake Duurzame Ontwikkeling geaggregeerd onder 'benamingen' (domeinen en aanverwante domeinen) waarmee 'gemeenschappelijke schema's' overeenstemmen - één gemeenschappelijk schema per domein. Die lijsten van domeinen en aanverwante domeinen zullen worden beheerd door het ICDO-secretariaat in samenwerking met het begeleidingscomité.

Andere ‘ingangspunten’ dan die domeinen en aanverwante domeinen had men kunnen kiezen, zoals bijvoorbeeld de acties van Agenda 21, de Millenniumdoelstellingen, de ‘prioritaire domeinen’ van Johannesburg of nog, de leidende beginselen van duurzame ontwikkeling, goedgekeurd op 25.5.2005 door de Europese Commissie¹.

Wij hebben gekozen voor een afbakening van het werkterrein op basis van de thema’s en acties van de twee federale Plannen. Uit praktische overwegingen zijn ze geaggregeerd in domeinen en aanverwante domeinen, dit om een concrete verankering aan het inventariseringswerk te geven, coherentie te waarborgen met de prioritaire (door de regering goedgekeurde) acties uit de Plannen, en bijgevolg, de structuur van de inventaris van de jaarrapporten over te nemen. De inventaris heeft betrekking op alle internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling.

Dit referentiekader omvat twee soorten van ‘**gemeenschappelijke schema’s**’:

- de gemeenschappelijke schema’s per domein en aanverwant domein die internationale basisverbintenissen omvatten en de transversale ondersteuning vormen van de veeleer ‘sectorale’ verbintenissen; dit is de ‘**gemeenschappelijke sokkel**’, zo genoemd om het transversaal aspect ervan te beklemtonen; dit omvat algemene basisdocumenten, teksten inzake duurzame ontwikkeling, bestuur, onderzoek of toepassing van duurzame ontwikkeling; het kan gaan om instrumenten of middelen voor de toepassing, coördinatiemechanismen, enz.; de domeinen van de gemeenschappelijke sokkel kunnen worden toegepast op alle domeinen en aanverwante domeinen; zij zijn dus niet gekoppeld aan richtlijnen, thema’s, acties en maatregelen bevat in de Federale Plannen inzake Duurzame Ontwikkeling; de internationale verbintenissen van de ‘gemeenschappelijke sokkel’ zullen door het begeleidingscomité worden geïnventariseerd en beschreven;
- de gemeenschappelijke schema’s per domein en aanverwant domein die dienen als ‘ingangspunt’ voor de organisatie en de rangschikking van de internationale verbintenissen; zoals hierboven vermeld, werden die domeinen gekozen op basis van de richtlijnen, thema’s, maatregelen en acties die vermeld staan in de twee Plannen en die gegroepeerd zijn onder één enkele benaming die dient als vertrekpunt voor het organiseren van de internationale verbintenissen; die domeinen kunnen ofwel transversaal ofwel verticaal (of sectoraal) zijn, naargelang de beoogde invalshoek; zij houden verband met richtlijnen, maatregelen en acties uit de twee Plannen inzake Duurzame Ontwikkeling.

Die lijsten van domeinen en aanverwante domeinen vormen een minimumbasis waaraan later andere domeinen kunnen worden toegevoegd, naargelang van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling die niet in de Plannen zijn opgenomen.

¹ MEDEDELING VAN DE EUROPESE COMMISSIE IN DE RAAD EN HET EUROPEES PARLEMENT, Ontwerpverklaring over de leidende beginselen inzake duurzame ontwikkeling, Brussel, 25.5.2005 COM(2005)218 final,
http://www.europa.eu.int/comm/sustainable/docs/COM_2005_0218_F_EN_ACTE.pdf
http://www.europa.eu.int/comm/sustainable/docs/COM_2005_0218_F_FR_ACTE.pdf

Gezien de omvang van de opdracht, zal de inventarisering in drie fasen gebeuren. **In een eerste fase**, in 2005 (rapport afgerond op 15.1.2006), zullen wij alle internationale verbintenissen behandelen en, facultatief, de verbintenissen afkomstig uit het gemeenschappelijk recht wanneer zij voortvloeien uit het internationaal recht. Men beoogt de maatregelen van het tweede Plan, aangevuld met de ‘residuele maatregelen’ uit het eerste Plan die werden gekozen tijdens de ministerraad van 24.7.2005 (zie follow-up tabel van het ICDO-secretariaat).

In een **tweede fase**, in 2006 (rapport gefinaliseerd op 15.1.2007), gaan wij de E.U. verbintenissen en de overblijvende maatregelen uit het eerste Plan in die inventaris opnemen.

Tegen 15 januari 2007 zou de inventaris van alle internationale en E.U. verbintenissen rond moeten zijn en de maatregelen uit de twee Plannen opgenomen zijn.

In een **derde fase**, vanaf 2007, zal elk ICDO-lid verzocht worden die lijst te vervolledigen indien hij/zij werkt rond een aspect van duurzame ontwikkeling dat niet in dit referentiekader is vermeld. Met die toevoegingen kan de inventaris van de internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling geactualiseerd en vervolledigd worden voor domeinen die door de ICDO-leden worden behandeld, maar niet in de twee Plannen voorkomen. Dit zal ons ook helpen bij de voorbereiding van het derde Plan. In die derde fase wordt de opmaak van de lijsten van domeinen en aanverwante domeinen aan het ICDO-secretariaat toevertrouwd, in samenwerking met het begeleidingscomité en de ICDO-leden.

Hieronder vindt men een samenvatting van de voorgestelde fasering.

Fase 1 (2005)	Rapport 2005 15.1.2006	gefinaliseerd op	Alle maatregelen uit het tweede Plan Overblijvende maatregelen uit het eerste Plan Internationale verbintenissen Facultatief (‘niet bindende fasering’) : communautaire verbintenissen indien ze verband houden met internationale verbintenissen
Eventuele aanpassing van de domeinen en aanverwante domeinen			
Fase 2 (2006)	Rapport 2006 15.1.2007	gefinaliseerd op	Alle maatregelen uit het tweede Plan Alle (internationale en communautaire) verbintenissen
Eventuele aanpassing van de domeinen en aanverwante domeinen			
Fase 3 (vanaf 2007)	Rapport 2007 15.1.2008	gefinaliseerd op	Actualisering van alle internationale verbintenissen Voorbereiding van het derde Plan

Wat de **toepassing** van de verbintenissen betreft, worden uitsluitend de aspecten inzake de federale bevoegdheden beschreven; indien de toepassing valt onder de bevoegdheid van de Gewesten en de Gemeenschappen, zal dit gewoon worden vermeld.

Wat de **inhoud** betreft, is elk **gemeenschappelijk schema** identiek gestructureerd en omvat de volgende informatie:

- a. een opsomming van het of de domein(en) en aanverwante domeinen; het gaat hier enkel om een opsomming van de aspecten die in de twee Plannen zijn vermeld, conform de oriëntaties die de auteurs van de Plannen hebben verkozen;
- b. de lijst met de maatregelen van het tweede Plan die verband houden met de domeinen en aanverwante domeinen; deze maatregelen staan in de tabel met de ‘Lijst van de in het FPDO 2004-2008 voorgestelde maatregelen’ die werd opgemaakt door het ICDO-secretariaat (versie 3 juni 2005) en die als werkbasis dient voor de opmaak van het jaarrapport van de ICDO-leden; deze lijst met de maatregelen uit het tweede Plan zal worden aangevuld met de ‘overblijvende maatregelen’ uit het eerste Plan die werden opgevolgd door de ICDO en besproken tijdens de ministerraad van 24.7.2005; er is beslist de lijst met internationale verbintenissen en de stand van hun implementatie op te nemen in die tabel van maatregelen precies omdat die als werkbasis dient voor het jaarrapport van de ICDO-leden; om de internationale verbintenissen met betrekking tot de maatregelen van het tweede Plan te inventariseren en hun toepassing op te volgen, werd er inderdaad een bijkomende kolom toegevoegd aan de ‘Follow-up tabel van de in het FPDO 2004-2006 voorgestelde maatregelen’ (ref. OI) ; De structuur van het tweede Plan en de opmaak van de inventaris en de follow-up van de internationale verbintenissen stemmen dus met elkaar overeen;
- c. stramien waarin de ICDO-leden of hun vertegenwoordigers gevraagd worden informatie over de internationale verbintenissen, volgens hun bron, in te brengen; omwille van de coherentie en de harmonisering zullen de ICDO-leden de volgende informatie vermelden :
 - naam van de verbintenis (in het Frans en het Nederlands), inclusief de datum van ratificatie door België en de datum van inwerkingtreding,
 - juridische/politieke draagwijdte,
 - korte beschrijving,
 - verwijzingen naar één of meer aanverwante domeinen,
 - internetlink naar de site waarop de verbintenis staat,
 - implementatie door de Belgische federale overheid,
 - betrokken maatregelen uit het tweede Plan.

Als voorbeeld zullen gedeeltelijk aangevulde gemeenschappelijke schema's worden gegeven. De lezer zal begrijpen dat het 'gemeenschappelijk schema', vermeld in het tweede Plan in werkelijkheid is samengesteld uit verschillende 'gemeenschappelijke schema's', één per domein en aanverwant domein. Elk domein heeft dus zijn eigen gemeenschappelijk schema.

Om die inventaris van internationale verbintenissen op te maken, zal elk ICDO-lid verschillende schema's invullen, één per domein. Om de stand van zaken i.v.m. de implementatie van die verbintenissen weer te geven, moet hij/zij enerzijds informatie invoeren in het daartoe bestemde stramien dat in de gemeenschappelijke schema's staat en anderzijds de internationale verbintenis, die eventueel verband houdt met de toepassing van de betrokken maatregel, vermelden in de Follow-uptabel van de maatregelen van het tweede Plan.

De informatie in de gemeenschappelijke schema's wordt opgesteld in de taal van de auteur, in het Frans of het Nederlands. Die informatie zal niet worden vertaald. De titels van de verbintenissen en de internetsites zullen in beide landstalen worden vermeld.

Ter informatie geeft bijlage internetsites waar de lezer de lijsten met bronnen en internationale verbintenissen kan raadplegen.

Lijsten van domeinen en aanverwante domeinen

(De domeinen zijn vetgedrukt en de aanverwante domeinen zijn weergegeven in gewoon lettertype)

Gemeenschappelijke sokkel

1. **Duurzame ontwikkeling** (algemene basisteksten)
2. **Rechten van de mens**, met inbegrip van de gender-dimensie, gelijke kansen, pariteit, waardigheid, evenwichtige tijdsverdeling,
3. **Nationale en internationale implementatie-instrumenten**, financiën, fiscaliteit, prijsbeleid, internalisering van sociale en milieukosten, internationale dimensie, internationale coördinatiemechanismen en -instrumenten, samenwerking en ontwikkeling, eerlijke handel, technologisch onderzoek en ontwikkeling, indicatoren.
4. **Besluitvormingsmechanismen/participatieve democratie**, met inbegrip van toegang tot informatie, justitie, onderricht, vorming, sensibilisering, bestuur, participatie van de burger, de voorbeeldrol van de overheid, de administratieve vereenvoudiging, indicatoren.

Domeinen en aanverwante domeinen

1. **Duurzame consumptie- en productiepatronen**, beheer van de natuurlijke hulpbronnen, productbeleid, dematerialisering, consumentenbescherming, afval, gezondheid/voeding/voedingsgewoonten (voedselketen), chemische stoffen, labelling, etikettering, reclame/marketing/verpakking; maatschappelijk verantwoord ondernemen, ethisch beleggen,
2. **Armoede, sociale uitsluiting/insluiting**, overmatige schuldenlast, maatschappelijke hulp,
3. **Werkgelegenheid**, inclusief arbeidsnormen en –voorwaarden, werken na 55 jaar, buurtdiensten, arbeidsinschakeling, sociaal statuut van de zelfstandigen, vergrijzing, thuisverzorging,
4. (Lichamelijke, psychologische en sociale) **gezondheid** : verbetering van de globale opvang, toegang tot gezondheidszorg, strijd tegen geweld, strijd tegen ziektes; **milieugezondheid** : vervuiling van het water, de lucht (omgeving en indoor) en door lawaai, levenskwaliteit, arbeidsomgeving, gevaarlijke/radioactieve stoffen,
5. **Huisvesting**, gebouwen, habitat, bouw/renovatie, gezondheidsnormen, stadsbeleid,

6. **Atmosfeer**, vervuilende stoffen, ozonlaag; **energie**, conventionele energiebronnen en hernieuwbare energie, energie-efficiëntie, energiebeheer, beheer van de natuurlijke hulpbronnen, groene certificaten, derde investeerder, warmtekrachtkoppeling; **klimaatverandering**, broeikasgassen, flexibele mechanismen (Kyotoprotocol),
7. **Mobiliteit**, vervoerssystemen, verplaatsingsplannen, verplaatsingspatronen, energie-efficiëntie van de voertuigen, intermodaliteit, vervuilende stoffen, CO₂, mobiliteitsgedrag, telewerk, openbaar vervoer, toegankelijkheid,
8. **Landbouw en plattelandontwikkeling**, veeteelt, dierenwelzijn, strijd tegen dierenziektes, beheer van de natuurlijke hulpbronnen,
9. **Biologische diversiteit**, (genen, soorten, biologische systemen), bioveiligheid, inclusief intellectuele eigendomsrechten in verband met biologische diversiteit, gebruik van genetische bronnen, bossen/ontbossing/strijd tegen illegale slachtingen, beheer van de natuurlijke hulpbronnen,
10. **Beheer van het watermilieu.**

Bijlage – glossarium

Dit glossarium geeft een definitie van termen zoals ze gebruikt zijn in deze inventaris.

Stramien: lijst van te verstrekken informatie over elke internationale verbintenis, met name de titel, de juridische/politieke draagwijdte, referenties, de internetlink, de toepassing door de Belgische federale overheid, de betrokken maatregelen uit het tweede Plan

Referentiekader: werkbasis die aan de leden en experts van de ICDO is voorgesteld om de inventaris van internationale verbintenissen inzake duurzame ontwikkeling qua informatie en presentatie op een gemeenschappelijke en coherente manier op te maken

Begeleidingscomité: beperkte groep die momenteel is samengesteld uit vertegenwoordigers van de FOD BZ (Buitenlandse Zaken), het kabinet van de Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling, de TFSD en het ICDO-secretariaat.

Domein: groepering onder een hoofdbenaming (domein) van de in de Federale Plannen inzake duurzame Ontwikkeling vermelde aspecten en begrippen inzake duurzame ontwikkeling

Aanverwant domein: aspecten van duurzame ontwikkeling uit de Plannen inzake Duurzame Ontwikkeling die gekoppeld zijn aan een domein, zonder evenwel een specifiek gemeenschappelijk schema te vormen

Overblijvende maatregelen uit het eerste Plan: maatregelen uit het eerste Plan die nog niet volledig zijn uitgevoerd en die het voorwerp uitmaken van een follow-up door de ICDO na de periode 2000-2004, bovenop de follow-up van de maatregelen uit het tweede Plan, in overeenstemming met de beslissing van de ministerraad van 24.07.2005

Internationale verbintenis: norm vervat in een internationaal instrument met een bindend karakter ten aanzien van het internationaal recht (verdrag, akkoord, overeenkomst, protocol)

Communautaire/E.U. verbintenis: norm uit het Europese Gemeenschapsrecht, het EU-recht; dit recht heeft primaire bronnen (EGKS-verdragen, Verdrag van Rome, Verdrag van Maastricht, Verdrag van Amsterdam, Verdrag van Nice) en de afgeleide bronnen: reglementen, richtlijnen, aanbevelingen.

Juridische/politieke draagwijdte : een norm heeft een juridische draagwijdte in de zin dat inbreuken kunnen worden bestraft (bijvoorbeeld Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (VN), VN-verdrag inzake biodiversiteit, 1992) ; een norm heeft een politieke draagwijdte wanneer die niet juridisch bindend is, maar door de onderschrijving ervan heeft ons land zich er vanuit politiek oogpunt toe verbonden die norm toe te passen en na te leven (bijvoorbeeld Verklaring en Actieplan Johannesburg, 2002)

Referenties: domeinen of aanverwante domeinen die onrechtstreeks verband houden met de betrokken verbintenis; dankzij deze informatie krijgt men een overzicht van de behandelde begrippen in de verbintenis

Gemeenschappelijk schema: gemeenschappelijke structuur waarin de lijst met internationale en communautaire verbintenissen per domein of aanverwant domein kan worden opgenomen; er is een gemeenschappelijk schema per domein; elk gemeenschappelijk schema omvat een of meer domeinen, aanverwante domeinen, een lijst van maatregelen uit het tweede Plan die betrekking hebben op de domeinen/aanverwante domeinen, de richtlijn van het eerste Plan die betrekking heeft op het domein, de verbintenissen gerangschikt per bron en beschreven op basis van de informatie in het stramien

Gemeenschappelijke sokkel: lijst van algemene, basis- en transversale (die van toepassing zijn op alle domeinen) verbintenissen gerangschikt per domein of aanverwant domein; het betreft bijvoorbeeld middelen voor de toepassing, de fiscaliteit, het bestuur, de informatie, de internalisering van milieukosten, enz.

Bron: internationale organisatie waaruit een internationale verplichting voortvloeit (inzake duurzame ontwikkeling in deze inventaris); volgende bronnen worden in aanmerking genomen: 1. het systeem van de Verenigde Naties, 2. de Europese Unie, 3. de Raad van Europa, 4. de OESO

Overzichtstabel : Algemene lijst van verbintenissen gerangschikt volgens domein/aanverwant domein of per bron; de overzichtstabel omvat de lijst van verbintenissen en de stand van zaken i.v.m. hun algemene toepassing (per verbintenis); de tabel zal worden opgesteld door het ICDO-secretariaat op basis van gemeenschappelijke schema's van de leden en experts van de ICDO binnen het kader van hun respectieve bevoegdheden.

Bijlage 9: Ontwerp samenwerkingsprotocol

Brussel, 17 november 2005.

INLEIDENDE NOTA MET BETREKKING TOT DE MOGELIJKE INHOUD VAN HET SAMENWERKINGSPROTOCOL TUSSEN DE ICDO EN DE FEDERALE OVERHEIDSDIENSTEN

1. Context rond het samenwerkingsprotocol

De Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO) is een interdepartementaal overlegorgaan voor de federale werkzaamheden rond duurzame ontwikkeling. Om deze werkzaamheden te ondersteunen, coördineert haar secretariaat de informatiestroom (rapporten, publicaties, website,...) en de informatie-uitwisseling (plenair forum, werkgroepen, informele contacten,...) die de uitvoering van de opdrachten van de ICDO, zoals voorzien in de wet van 5 mei 1997 en de verschillende relevante KB's, mogelijk moeten maken. De ICDO en haar secretariaat dienen zorg te dragen voor de coherentie van de verschillende informatiestromen, de structuur en de eenvoud ervan te bewaken.

De informatie-uitwisseling en, gezien de grote omvang en complexiteit ook de informatie zelf, dienen op een efficiënte manier georganiseerd en beheerd te worden. Door een overzichtelijk en goed gestructureerd(e) informatie-uitwisseling / aanbod blijven de departementen en beleidscellen op de hoogte van de werkzaamheden inzake DO in andere departementen en kunnen hun toekomstige werkzaamheden daarnaar ook beter oriënteren. Het is tevens een input voor de evaluatie en bijsturing van het beleid inzake DO. Daarnaast kan de informatie, door de ICDO-web-publicatie, ook indirect tot nut zijn voor instanties en personen die niet rechtstreeks binnen de federale diensten werkzaam zijn (parlement, gewesten, gemeenschappen, middenveldorganisaties, bevolking, ...).

Verder dienen de competenties van de experts ontwikkeld te worden, de banden tussen de beleidscellen en de administraties versterkt en de samenwerking tussen de departementen geïntensifiëerd.

Het voorliggend ontwerp van samenwerkingsprotocol, zoals dit door de wet van 1997 voorzien was, veronderstelt een evenwicht tussen twee partijen, in dit geval, enerzijds, de federale overheidsdiensten en –instellingen, en, anderzijds, de ICDO. Voor een goede verstandhouding is het dan ook van essentieel belang dat beide partijen zich engageren tot bepaalde verbintenissen. Bijgevolg zullen niet enkel de federale overheidsdiensten en –instellingen zich tot bepaalde opdrachten verbinden maar ook de ICDO en haar secretariaat.

2. Voorstel tot inhoud van een mogelijk samenwerkingsprotocol

De verbintenissen die in het samenwerkingsprotocol worden opgenomen, zijn niet nieuw. Het betreft een bevestiging van de concrete uitwerking sinds de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling en haar uitvoeringsbesluiten en van het koninklijk besluit van 22 september 2004 houdende de oprichting van cellen duurzame ontwikkeling in de federale overheidsdiensten, de programmatorische federale overheidsdiensten en het ministerie van Landsverdediging.

3. Samenvatting van het ontwerp van samenwerkingsprotocol

In eerste instantie wordt er in een preambule voorzien en worden de betrokken diensten en instellingen opgesomd.

Hoofdstuk 1 regelt het voorwerp van het samenwerkingsprotocol en de definities.

Hoofdstuk 2 regelt de verbintenissen van de federale overheidsdiensten en –instellingen.

-> **Afdeling 1** ervan regelt de afvaardiging naar de ICDO.

- Afvaardiging in de plenaire ICDO-vergadering
- Afvaardiging naar de ICDO-werkgroepen

-> **Afdeling 2** ervan regelt de werkzaamheden rond het rapport van de ICDO-leden en de verzending van het actieplan van de cellen DO.

- Ondersteuning bij het opstellen van het ledenrapport
- Verzending van het actieplan

-> **Afdeling 3** regelt de wijze waarop aan de totstandkoming, de uitvoering en de opvolging van het federaal plan duurzame ontwikkeling wordt meegewerkt in de FOD's en de POD's.

- Deelname van experts van de FOD's en de POD's aan ICDO-activiteiten
- Samenstelling van een groep van experts in de FOD's en de POD's
- Medewerking aan de synoptische tabellen van de maatregelen van het plan

Hoofdstuk 3 regelt de verbintenissen van de ICDO en haar secretariaat.

- De opvolging en de coördinatie van ICDO-werkgroepen
- Methodologie voor het opstellen van elk (voor)ontwerp van federaal plan inzake duurzame ontwikkeling
- Publicatie van de ledenrapporten van de vertegenwoordigers van de leden van de federale regering in de ICDO
- Een eventuele publicatie van de actieplannen van de cellen DO
- Publicatie van een lijst met contactpersonen uit de cellen DO
- Bijhouden van een databank met de beschrijving hoe de maatregelen van elk FPDO werden uitgevoerd (onder meer op basis van de actieplannen en de rapporten)
- Voorzien in een elektronisch documentatiesysteem (Circa; eCommunity)

Hoofdstuk 4 betreft de slotbepalingen.

- Er wordt voorzien in een beperkte duur om het samenwerkingsprotocol te kunnen evalueren maar met een optie tot verlenging bij het niet-afsluiten van een nieuw protocol.

ONTWERP VAN SAMENWERKINGSPROTOCOL TUSSEN DE FEDERALE OVERHEIDSDIENSTEN EN –INSTELLINGEN EN DE INTERDEPARTEMENTALE COMMISSIE DUURZAME ONTWIKKELING

Gelet op de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling en inzonderheid op het artikel 17, 2^e;

Gelet op het koninklijk besluit van 1 december 1998 betreffende de vaststelling van de algemene regels betreffende de organisatie en de werking van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling, zoals gewijzigd door het koninklijk besluit van 8 december 2003;

Gelet op het koninklijk besluit van 22 september 2004 houdende de oprichting van de cellen duurzame ontwikkeling in de federale overheidsdiensten en de programmatorische federale overheidsdiensten en het Ministerie van Landsverdediging;

Gelet op de beslissing van de Ministerraad van 25 maart 2005 met betrekking tot het verslag van het Rekenhof aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers over het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling;

Overwegende dat het vanuit de opgebouwde ervaring van de afgelopen jaren opportuun is om een samenwerkingsprotocol af te sluiten ter versterking van de coördinatie van het huidige federale beleid inzake duurzame ontwikkeling;

Overwegende dat het wenselijk is een samenwerkingsprotocol af te sluiten per planperiode en na evaluatie van een vorig samenwerkingsprotocol;

Overwegende dat dit protocol wordt afgesloten tussen twee partijen, zijnde de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling enerzijds en de Federale Overheidsdiensten, de Programmatorische Overheidsdiensten en het Ministerie van Landsverdediging anderzijds.

Dit samenwerkingsprotocol kan, op voorstel van het betrokken regeringslid, ook afgesloten worden met bepaalde federale publieke instellingen. (

Overwegende dat dit samenwerkingsprotocol dient te voorzien in de verbintenissen tussen beide partijen rond verschillende aangelegenheden, met name:

- de werkzaamheden rond het opstellen¹, het opvolgen en het uitvoeren² van het federale plan inzake duurzame ontwikkeling en zijn (voor)ontwerp,
- de deelname aan de activiteiten van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO),³
- de werkzaamheden rond het jaarlijks rapport van de vertegenwoordiger van een regeringslid in de ICDO,⁴

¹ KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, art. 24, §1

² KB van 22 september 2004, art. 4, 4^e lid

³ Wet van 5 mei 1997, art. 16; KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, art. 12; KB van 22 september 2004 art 4, 6^e lid

⁴ Wet van 5 mei 1997, art. 16; KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, art. 21, §1; KB van 22 september 2004 art 4, 5^e lid

- de terbeschikkingstelling van het jaarlijks actieplan inzake duurzame ontwikkeling aan de ICDO;⁵

Erkennende dat in de diensten voldoende tijd en ondersteuning ter beschikking moet gesteld worden om de uitvoering van de opdrachten van de coördinator van de cel duurzame ontwikkeling mogelijk te maken.

Erkennende dat tijdens het tot stand komen van het voorontwerp en het ontwerp van federaal plan inzake duurzame ontwikkeling elke dienst voldoende expertise in zijn cel duurzame ontwikkeling ter beschikking zal stellen om de ontwerp teksten van het voorontwerp of het ontwerp van plan binnen de eigen dienst te bestuderen en te becommentariëren.

Erkennende dat wanneer dit protocol zou afwijken van toekomstige wetten en besluiten, deze wetten en besluiten voorrang hebben op de bepalingen van dit protocol.

TUSSEN,

ENERZIJDS,

- A.1. de Federale Overheidsdienst Kanselarij van de Eerste Minister,
- A.2. de Federale Overheidsdienst Personeel en Organisatie,
- A.3. de Federale Overheidsdienst Budget en Beheerscontrole,
- A.4. de Federale Overheidsdienst Informatie- en Communicatietechnologie,
- A.5. de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
- A.6. de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken,
- A.7. de Federale Overheidsdienst Financiën,
- A.8. de Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer,
- A.9. de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg,
- A.10. de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid,
- A.11. de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu,
- A.12. de Federale Overheidsdienst Justitie,
- A.13. de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie, allen vertegenwoordigd door hun voorzitters van het directiecomité;
- A. 14 het Ministerie van Landsverdediging, vertegenwoordigd door de chef Defensie
- A15. de Programmatorische Federale Overheidsdienst Consumentenzaken,
- A16. de Programmatorische Federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling,
- A17. de Programmatorische Federale Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding en Sociale Economie,
- A18. de Programmatorische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid, allen vertegenwoordigd door hun voorzitters;⁶

⁵ KB van 22 september 2004 art 4, 1^e lid en art. 6

⁶ Wet van 5 mei 1997, art. 17 2^e lid (voor verwijzingen naar de instellingen, zie voetnoot 1)

EN,

ANDERZIJD,

de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling,
vertegenwoordigd door haar voorzitter en haar secretaris;⁷

WORDT OVEREENGEKOMEN WAT VOLGT:

Hoofdstuk 1. Toepassingsgebied, voorwerp en definities

Artikel 1. Dit samenwerkingsprotocol regelt de uitvoering van artikel 17, 2°, van de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling.

Art. 2. Voor de toepassing van dit protocol dient te worden verstaan onder:

- "Wet:" de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling;
- "ICDO:" de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling, opgericht krachtens de Wet ;
- "plan:" het plan bedoeld in artikel 3 van de Wet;
- "ledenrapport:" het rapport van de vertegenwoordiger van elk lid van de federale regering in de ICDO bedoeld in artikel 16, derde lid, van de Wet;
- "vertegenwoordiger van het regeringslid:" de vertegenwoordiger bedoeld in artikel 16 van de Wet;
- "ICDO-werkgroep:" een werkgroep die binnen de schoot van de ICDO wordt opgericht;⁸
- "cel duurzame ontwikkeling:" de cel duurzame ontwikkeling opgericht krachtens het koninklijk besluit van 22 september 2004 houdende oprichting van cellen duurzame ontwikkeling in de federale overheidsdiensten, de programmatorische federale overheidsdiensten en het Ministerie van Landsverdediging;
- "actieplan:" het jaarlijks actieplan inzake duurzame ontwikkeling bedoeld in de artikelen 2, 4°, en 6° van het koninklijk besluit van 22 september 2004 houdende oprichting van cellen duurzame ontwikkeling in de federale overheidsdiensten, de programmatorische federale overheidsdiensten en het Ministerie van Landsverdediging;
- "diensten:" alle federale overheidsdiensten waarvan de voorzitters van het directiecomité dit protocol hebben ondertekend, alle programmatorische federale overheidsdiensten waarvan de voorzitters dit protocol hebben ondertekend en het Ministerie van Landsverdediging waarvan de chef Defensie dit protocol heeft ondertekend;
- "instellingen:" alle federale instellingen van openbaar nut, federale wetenschappelijke instellingen en openbare instellingen van sociale zekerheid, waarvan de leidende ambtenaren dit protocol hebben ondertekend.

⁷ Wet van 5 mei 1997, art. 17 en KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, art. 30 §2.

⁸ Cfr. KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, Hoofdstuk 5

Hoofdstuk 2. Verbintenissen van de diensten en instellingen

Afdeling 1. Afvaardiging naar de ICDO

Art. 3. Zoals voorzien in het KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door het KB van 8 december 2003, art. 12 §1, vaardigen de diensten elk een ambtenaar af als vertegenwoordiger in de ICDO. Deze vertegenwoordiger treedt ook op als contactpersoon met het oog op de uitvoering van dit protocol. Bij een wijziging van zijn affectatie voorziet elke dienst onverwijld in zijn vervanging.⁹

Art. 4. De instellingen wijzen elk een ambtenaar aan die als contactpersoon zal fungeren met het oog op de uitvoering van dit protocol. Bij een wijziging van de affectatie van deze ambtenaar voorziet elke instelling onverwijld in zijn vervanging.

Art. 5. Indien de werkzaamheden van een ICDO-werkgroep hun bevoegdheden aangaan, vaardigen de betrokken diensten en instellingen elk één of meerdere ambtenaren af die expert zijn in het gebied van de betrokken bevoegdheid om deze werkgroep bij te staan.¹⁰

Afdeling 2. Werkzaamheden rond het ledenrapport en actieplan¹¹

Art. 6. § 1. Elke cel duurzame ontwikkeling van de diensten zal de vertegenwoordiger in de ICDO van elk regeringslid dat geheel of gedeeltelijk bevoegd is voor hun dienst, ondersteunen bij het opstellen van zijn ledenrapport.¹² Dit ledenrapport wordt door de vertegenwoordiger van het regeringslid in de ICDO, in het Frans en het Nederlands, voor 15 januari van het kalenderjaar dat volgt op het kalenderjaar waarover het rapport werd opgesteld, ingediend bij het ICDO-secretariaat.¹³

§ 2. Bij de ondersteuning van de vertegenwoordigers van de regeringsleden wordt er over gewaakt dat de inhoudelijke en praktische richtlijnen voor het opstellen van voormeld ledenrapport, zoals vastgelegd in bijlage 1 van dit protocol, worden gerespecteerd.¹⁴

§ 3. Tot drie maanden voor de indieningsdatum van elk ledenrapport kunnen er door de ICDO wijzigingen worden aangebracht aan bijlage 1 van dit protocol.

Art. 7. Van zodra het actieplan is goedgekeurd, maakt de dienst een afschrift over aan de secretaris van de ICDO en aan de voorzitter van de POD DO. In de mate dat zij het nodig acht en binnen het kader van haar werkzaamheden kan de ICDO gebruik maken van de in het actieplan vermelde informatie. Uitgezonderd met toestemming van de desbetreffende dienst of instelling, wordt er geen nominatief gebruik gemaakt van deze informatie.

⁹ KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, art. 12 §1; KB van 22 september 2004 art 5, §4 en art. 5 §1 2^e lid.

¹⁰ Op basis van KB van 22 september 2004 art 5 §2

¹¹ FPDO 2004 – 2008; §4103

¹² KB van 22 september 2004 art. 4, 5^e lid

¹³ KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, art. 21 § 1

¹⁴ KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, art. 21 § 2

Het actieplan mag enkel met de voorafgaandelijke toestemming van de dienst worden gepubliceerd.¹⁵

Afdeling 3. Werkzaamheden rond het federaal plan inzake duurzame ontwikkeling

Art. 8. De experts van de diensten nemen deel aan de activiteiten die door de ICDO worden ingericht met het oog op de totstandkoming van het plan.¹⁶

Art. 9. §1. In de mate dat het plan niet expliciet de verdeling van de verantwoordelijkheden van de diensten en de instellingen vastlegt, zal:

1° de cel duurzame ontwikkeling van elke dienst binnen de 2 maanden nadat de ministerraad het plan heeft goedgekeurd op basis van een door het ICDO-secretariaat opgestelde blanco synoptische tabel van de maatregelen van het plan aan de secretaris van de ICDO de volgende documenten overmaken:¹⁷

a) de lijst van de maatregelen uit het plan waarvoor de dienst zelf bevoegd is;¹⁸

b) de lijst van de maatregelen uit het plan waarvan de dienst bij de uitvoering wil betrokken worden.

2° het ICDO-secretariaat de lijsten samenbrengen tot één lijst binnen de maand na de ontvangst van de in artikel 9, §1, 1° voorziene lijsten.

§2. Indien naar aanleiding van de verbintenis in art. 9, §1, 1° na het indienen van de lijst, zoals voorzien in art. 9, §1, 2°, zou blijken dat verschillende diensten of instellingen verantwoordelijk zijn voor een maatregel uit het plan, dan deelt de dienst achteraf mee of zij wenst in te staan voor de coördinatie van de uitvoering van de desbetreffende maatregel.

Hoofdstuk 3. Verbintenissen van de ICDO en haar secretariaat

Art. 10. Het ICDO-secretariaat verzekert de opvolging en de coördinatie van de in de federale plannen voorziene ICDO-werkgroepen.

Art. 11. De ICDO zal in een methodologie voorzien voor het opstellen van elk plan en dit 21 maanden vòòr het verstrijken van het lopend plan.¹⁹ Naast een tijdschema voor de te volgen werkzaamheden, het organiseren van met het opstellen van het plan verbonden ICDO-werkgroepen en de keuze van hun voorzitters wordt tevens voorzien in redactionele richtlijnen voor het opstellen van het (voor)ontwerp van plan.

Art. 12. Het ICDO-secretariaat publiceert de rapporten van de vertegenwoordigers van de regeringsleden op de website van de ICDO vòòr 31 maart van het kalenderjaar dat volgt op het kalenderjaar waarover het rapport werd opgesteld.²⁰ De rapporten van de leden worden, samen met het rapport van de ICDO, overhandigd aan de leden

¹⁵ Het KB van 22 september 2004 vermeldt geen verplichting inzake publicatie van het actieplan

¹⁶ KB van 1 december 1998 zoals gewijzigd door KB van 8 december 2003, art. 16 en KB van 22 september 2004 art. 5 §2

¹⁷ Wet van 5 mei 1997, art. 3 'Het plan omvat eveneens een actieplan dat de modaliteiten vastlegt om het uit te voeren' + FPDO 2004-2008 § 4102

¹⁸ KB van 22 september 2004 art. 4, 4^e lid

¹⁹ Wet van 5 mei 1997, art. 4, 1^e lid

²⁰ Naar analogie van Wet van 5 mei 1997, art. 19

van de federale regering, aan de Wetgevende Kamers en aan de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling.²¹

Art. 13. In geval de dienst haar toestemming geeft, zoals voorzien in artikel 8, publiceert het ICDO-secretariaat het actieplan van de dienst op de website van de ICDO vòòr 31 maart van het kalenderjaar waarop het actieplan betrekking heeft.²²

Art. 14. Het ICDO-secretariaat stelt via de website van de ICDO een lijst ter beschikking die de contactgegevens bevat van de ambtenaren bedoeld in de artikels 3 en 4. Het past deze lijst aan bij de vervanging van een ambtenaar en controleert de contactgegevens jaarlijks.

Art. 15. Het ICDO-secretariaat voorziet in een datasysteem dat de monitoring van de implementatie van de maatregelen van het lopende plan duurzame ontwikkeling mogelijk maakt. Het systeem voorziet ook in de monitoring van de in ministerraad goedgekeurde verdere opvolging van maatregelen uit een vorig plan.²³ Het ICDO-secretariaat zal hierbij beroep doen op de rapporten en de actieplannen.

Art. 16. Het datasysteem, bedoeld in artikel 15, kan met instemming van de ICDO openbaar worden gemaakt door het ICDO-secretariaat.

Art. 17. Het ICDO-secretariaat staat in voor de informatie-uitwisseling die noodzakelijk is om de werkzaamheden van de ICDO en haar werkgroepen mogelijk te maken via een beveiligd intranetsysteem.

Hoofdstuk 4. Slotbepalingen

Art. 18. Onverminderd artikel 6, § 3, kunnen wijzigingen aan dit samenwerkingsprotocol slechts worden aangebracht met unanimititeit van alle partijen.

Art. 19. Dit samenwerkingsprotocol treedt in werking op ... en treedt buiten werking op 31 december 2008.²⁴

Indien er vòòr 31 december 2008 geen nieuw samenwerkingsprotocol tussen, enerzijds, de diensten en de instellingen en, anderzijds, de ICDO werd overeengekomen, wordt dit samenwerkingsprotocol steeds met één jaar verlengd tot op het ogenblik dat er een nieuw samenwerkingsprotocol wordt afgesloten.

Gedaan te Brussel, op (...)

²¹ Wet van 5 mei 1997, art. 19

²² Zie voetnoot 16

²³ Op basis van Beslissing MR 22 juni 2005 voor de opvolging van maatregelen uit FPDO 2000-2004

²⁴ Cfr. inleiding samenwerkingsprotocol: 'Overwegende dat het wenselijk is een samenwerkingsprotocol af te sluiten per planperiode'

BIJLAGE 1: Structuur voor het opstellen van de rapporten van de vertegenwoordigers van de leden van de federale regering

Rapport van

Vertegenwoordiger van de Minister van ...

1. Inleiding van het ICDO-lid

2. Institutionele mededelingen over de uitvoering van het beleid inzake duurzame ontwikkeling ²⁵

2.1. Cel Duurzame Ontwikkeling

2.2. Andere initiatieven die verband houden met Duurzame Ontwikkeling

2.3. Contact lijst van de leden van de cel duurzame ontwikkeling

3. Uitvoering van plannen

3.1. Uitvoering van maatregelen uit het 'lopende' federaal plan inzake duurzame ontwikkeling en uitvoering van verder op te volgen maatregelen uit het 'voorgaande' federaal plan inzake duurzame ontwikkeling. ²⁶

3.2. Opvolgingstabel met maatregelen van de Federale Plannen Duurzame Ontwikkeling ²⁷

3.3. Voor de betrokken diensten, een inventaris [en actualisering van de lijst] van internationale verbintenissen die verband houden met Duurzame Ontwikkeling onder de verantwoordelijkheid van de dienst en een stand van zaken van de bijbehorende uitvoering²⁸

3.4. Uitvoering van Duurzame-ontwikkelingseffectbeoordeling (DOEB).²⁹

4. Andere initiatieven

4.1. Interne milieuzorg binnen de diensten en instellingen . ³⁰

4.2. Een korte mededeling over het hoofdstuk 'duurzame ontwikkeling' in de beleidsnota van de minister waarin ook jaarlijks twee nieuwe maatregelen opgenomen worden .³¹

4.3. Sensibiliseringsacties en andere activiteiten inzake duurzame ontwikkeling.

4.4 Eventueel het (gehele/gedeeltelijke) actieplan van de dienst. ³²

²⁵ Op basis van verslag startconferentie cellen DO 18/11/2004

²⁶ Wet 1997, artikel 17(3°); FPDO II §2111 en beslissing Ministerraad 22 juni 2005 voor wat betreft verder op te volgen maatregelen FPDO 2000 – 2004

²⁷ FPDO II § 4102; FPDO I §783 en FPDO II §4102; FPDO II §2111 en beslissing MR 22 juni 2005 voor wat betreft verder op te volgen maatregelen FPDO 2000 – 2004

²⁸ FPDO I §771 en FPDO II §4102 / §4103

²⁹ KB 22/09/2004 art. 4 2^e lid en art. 8

³⁰ FPDO I §791, actie 17 FPDO II ; Ministerraad 25 maart 2005; Ministerraad 20 juli 2005.

³¹ FPDO I §768 en §769

³² Dit punt is facultatief. Het hele of gedeeltelijke actieplan kan, met toestemming van de betrokken dienst, opgenomen worden onder dit punt.

Bijlage 10: Nota Kennismanagement samenvatting

KENNIS VAN DUURZAME ONTWIKKELING

DUURZAME ONTWIKKELING VAN KENNIS

*Verkenning voor de opzet van kennismanagement bij
duurzame ontwikkeling*

Samenvatting

ICDO-Secretariaat, 20 oktober 2005

SAMENVATTING

Deze nota ‘Kennis van Duurzame Ontwikkeling – Duurzame Ontwikkeling van Kennis’ is een verkenning voor het opzetten van kennismanagement (hierna KM) voor duurzame ontwikkeling (hierna DO) en kadert in de opdracht geformuleerd in het KB van 22 september 2004 voor de oprichting van de cellen DO in de federale overheidsdiensten, dat in Hoofdstuk IV – Slotbepalingen, Art.7, bepaalt dat: “Het secretariaat van de ICDO is belast met het kennismanagement, noodzakelijk voor het functioneren van de federale overheidsdiensten, inzake duurzame ontwikkeling.”

De belangrijkste vragen die in de nota aan bod komen zijn: Wat is kennismanagement, wat zijn de KM-ontwikkelingen en hoe kan KM ingezet worden in het kader van DO?

I Wat is Kennismanagement?

Deze vraag is het beste toe te lichten aan de hand van een voorbeeld. Een federale administratie heeft, in het kader van de duurzaamheidsmaatregelen, besloten duurzame aankopen te gaan doen. Om dit te realiseren zullen diverse vormen van (nieuwe) kennis, informatie en werkervaringen uitgewisseld moeten worden. Zo moet bepaald worden *wie* (aankoopdienst, boekhouding, afdelingshoofden, enz.) over *welke soorten kennis* moet beschikken, *hoe die kennis kan worden omgezet* naar de dagelijkse praktijk, *bij wie men terecht kan met vragen*, *hoe de aankoop wordt georganiseerd* (werkprocessen), *hoe nieuwe ervaringen en kennis kunnen worden benut* en *gedeeld* met anderen (intern en extern), *hoe die kennis moet worden vastgelegd* (documenten), of hoe de *effecten getoetst en gemeten* kunnen worden.

Kennismanagement is het beleidsmatig en planmatig inzetten, beheren, aanmaken, bijstellen, instandhouden en afbouwen van die (vormen van) kennis die voor een organisatie noodzakelijk is teneinde haar taken goed te kunnen uitvoeren.

Het conceptuele kader

De concepten aangaande KM komen vanuit diverse disciplines, zoals: leertheorieën, gedragswetenschappen, kwaliteitsmanagement en organisatie- en bedrijfskunde. KM maakt het mensen mogelijk hun taken uit te voeren, te leren en de organisatiedoelstellingen te realiseren. Het houdt verband met verschillende aspecten van een organisatie, zoals: het management, personeelsbeleid (HRM) en coördinatiemechanismen voor werkprocessen (gebruik van ICT).

De volgende elementen staan centraal:

- de vorm en inhoud van diverse *soorten kennis*,
- de *toegankelijkheid, vermeerdering en creatie* van kennis,
- de wijze waarop *mensen én een organisatie leren*,
- de *werkprocessen en coördinatiemechanismen*,
- de *visie en doelstellingen* van een organisatie en de wijze waarop KM deel uitmaakt van een geïntegreerd managementbeleid.

Soorten kennis

Bij kennis moet een onderscheid gemaakt worden tussen *persoonsgebonden* of stilzwijgende kennis (‘tacit’ knowledge) en *expliciete kennis*. Persoonsgebonden kennis heeft betrekking op concrete situaties en personen. Deze kennis heeft veel te maken met *kunnen* en is gebaseerd op handelen. Denk bijvoorbeeld aan de meester-gezel relatie of aan een kok, bij wie een deel van de kennis en kunde als het ware in zijn/haar vingertoppen zit.

Expliciete kennis kan worden vastgelegd en gemeten. Denk aan wetgeving, regels, databanken, of procedures.

Het leren

KM speelt een belangrijke rol bij de wijze waarop mensen kennis kunnen vergaren en leren. In de hedendaagse organisatievisies wordt leren vooral als *sociaal* leren gezien. Hier wordt geleerd door samen met anderen kennis in een handelingsperspectief te plaatsen en actie te ondernemen. Binnen deze visie heeft kennis betekenis als het gedeeld wordt met anderen. Voorbeelden hiervan zijn: 'action learning', 'peer review', intervisie, mentoring, coaching, scenario planning en, meer recent, de methode van 'communities of practice' (CoP's). Een CoP is een vorm van kennisuitwisseling die veel gebruikt wordt voor de creatie van nieuwe kennis (innovatie) of wanneer mensen hun vermogen om in de praktijk te handelen willen verbeteren. Kenniscreatie is cruciaal voor de talrijke en complexe uitdagingen van DO.

II Wat zijn de (internationale) ontwikkelingen inzake KM?

Naast toepassingen in het bedrijfsleven heeft KM vanaf midden jaren '90 ook ingang gevonden in andere sectoren, zoals de overheid en academische instituten. De ervaringen uit de sector van de ontwikkelingssamenwerking zijn interessant voor DO. De regio- en sectoroverstijgende en complexe kennis- en ontwikkelingsvraagstukken vertonen veel parallellen. Tevens worden die organisaties geconfronteerd met (veranderde) doelstellingen en rollen. Namelijk van aanvankelijk meer technische assistentie en het vastleggen en codificeren van kennis, naar kennis delen en doorgeven, praktische expertise opbouwen, capaciteitsopbouw, institutionele ontwikkeling en wederzijdse kenniscreatie. Internationale ervaringen tonen aan dat voor het succesvol implementeren van KM de ondersteuning van het topmanagement onontbeerlijk is.

In de ontwikkelingen van KM worden twee generaties onderscheiden, waarbij de huidige KM visies sterk de nadruk leggen op het sociaal en continu leren, kenniscreatie en uitgaan van de vraagzijde (klanten, gebruikers).

	1° Generatie KM	2° Generatie KM
Doel	Kennis delen	Kennis innovatie
Inhoud	Bestaande kennis	Nieuwe kennis
Instrumenten	Technisch (codificatie, verzamelen)	Procesgericht (menselijke interacties)
Motivatie/Reden	Aanbod gestuurd	Vraag gestuurd
Focus	Stroomlijning verbeteren	Bevorderen van voorwaarden voor creativiteit
Voordeel organisatie	Meer efficiënte coördinatie	Continu leren in / van de organisatie

Doelen en instrumenten

Om te bepalen welke instrumenten voor KM in een organisatie kunnen worden ingezet dient nagegaan te worden wat de visie, missie en doelstellingen van die organisatie zijn. Die visie en missie vormen de basis en geven aan *waarin men goed wil zijn* en *in welke kennis men gaat investeren*. Afhankelijk van die visie, cultuur (kernwaarden) en doelen van de organisatie kunnen

diverse KM instrumenten worden ingezet. Om hier helderheid over te verkrijgen kunnen ondermeer volgende vragen worden gesteld:

- In welke mate staan de dienstverlening aan en (kennis)behoeften van onze gebruikers/klanten centraal in onze organisatie?
- Gaat het om het verbeteren (vereenvoudigen, bruikbaar maken, enz) van dagelijkse werkpraktijken en hoe kunnen bepaalde werkprocessen en informatiestromen worden geoptimaliseerd?
- In hoeverre staat de transfer van kennis naar anderen (intern én extern), de kenniscreatie en bevordering van innovatie, of ondersteuning van transitie centraal?

De keuze van de instrumenten hangt naast genoemde aspecten ook af van de verschillende processen en beslissingsstructuren in een organisatie. Kennis en leren doorlopen bepaalde processen en cycli (volgens het principe van: 'plan, do, check, act'). Deze cycli helpen bij het aanbrengen van verbeteringen in de werkpraktijk, het stellen van prioriteiten en fasering (alles tegelijk doen is onmogelijk!) en kunnen nagaan of het doel bereikt is en met welke kwaliteit.

Voorbeeld

Neem nu de activiteit van duurzame aankoop. Vanuit kennisoogpunt spelen hier diverse niveaus, die zowel de organisatie zelf betreffen, als die de organisatie overstijgen.

Op het niveau van de organisatie (administratie):

Strategische aspecten: hoe wordt het concept van duurzame aankopen in de hele organisatie geïntegreerd, hoe stimuleert men de medewerkers bewuster te gebruiken, hoe zorgt men dat de verschillende medewerkers (inkopers, budgetafdeling, boekhouding) over de juiste kennis beschikken?

Inhoudelijke aspecten: welke duurzame criteria moeten gelden bij de aanbestedingsprocedure, welk beleid wenst men inzake afgeschreven producten en afvalbeheer, waar of bij wie vindt men de kennis (over duurzame producten, levenscyclus, leveranciers, enz), welke doelstellingen wenst men te realiseren (besparingen, terugdringen ecologische impact, gezondheidsaspecten) en hoe worden die getoetst?

Operationele aspecten: hoe organiseert men de aankoop (centraal, decentraal, elektronisch) en welke werkbare en bruikbare formulieren zijn nodig? Wat betekent dit voor: de werkprocessen, de registratie en documentatie (informatiestromen, scorecards), het opstellen van het budget en het vastleggen van de kosten (levenscyclus, uitsplitsing naar afdeling, product, of gebruik)?

Van belang in zo'n kennisproces is dat nieuwe toepassingen in de dagelijkse praktijk mogelijk worden op basis van nieuw ontwikkelde en verworven kennis, waar werknemers actief aan deelnemen of bij betrokken worden.

Op het macro-niveau:

Om als overheid de omslag naar duurzame aankopen te kunnen maken is een transitie nodig die verder gaat dan alleen het uitvoerende niveau. Vanuit kennisperspectief is ook de aanbodzijde (leveranciers, productontwikkeling) van belang. Het ontwikkelen van duurzame criteria voor aankoop van producten of infrastructurele werken vergt het ontwikkelen van nieuwe kennis in samenwerking met andere actoren, zoals industrie of onderzoekscentra. Hoe kan industrie duurzame producten ontwikkelen, welke drempels zijn er nu en hoe kunnen die worden weggenomen. Voor deze vorm van kennisontwikkeling zijn CoP's heel geschikt.

III Hoe KM opzetten binnen de federale DO context?

Conclusie

KM speelt dus een rol op verschillende niveaus in een organisatie. Het ondersteunt het management bij haar organisatiestrategie (formuleren van visie en doelstellingen), haar personeelsbeleid (continu leren en competenties), ontwikkelt coördinatiemechanismen en zet kennisinstrumenten in die werknemers helpen bij de uitvoering van hun taken.

KM helpt mensen in hun dagelijkse werk met het oplossen van problemen, samen met anderen nieuwe inzichten, kennis en vaardigheden ontwikkelen (noodzakelijk voor het oplossen van concrete DO-vraagstukken en het toewerken naar een duurzame beleidsstrategie), het beter stroomlijnen en beheren van kennis en informatie, het ontwikkelen van bruikbare documenten, verbeteren van de toegang tot belangrijke kennisdragers en kennisbronnen en het stimuleren van continu leren.

Dit kan ook worden toegepast in de verschillende organisaties actief in de DO, zoals PODDO, ICDO Secretariaat en TFDO en de beleidscellen en administraties (ICDO leden en experts).

Bij kennismanagement moet *kennen* leiden tot *kunnen en competentie*.

Hoe verder?

In de eerste fase, van oktober 2005 - januari 2006, wordt een eerste interne kennisanalyse verricht bij de drie organisaties voor DO, PODDO, TFDO en het ICDO Secretariaat. Deze analyse is gebaseerd op een kennis reflectie-instrument dat onder leiding van de FOD P&O in samenspraak met andere administraties en een externe KM-adviseur is opgesteld.

Doel van deze kennisreflectie is:

1. nagaan hoe elk team nu met zijn kennis omgaat,
2. identificeren en uitvoeren van verbeterprioriteiten en later ook evalueren,
3. identificeren van eventuele kennishiaten en nieuwe initiatieven,
4. opstellen van een KM-actieplan (voor elk team) met acties, prioriteiten, tijdpad, verantwoordelijkheden, coördinatie en (externe) ondersteuning.

Op basis van deze analyse van de drie teams zullen naast interne acties ook *externe acties* voor KM moeten worden geïdentificeerd, dus in relatie met actoren 'buiten' de eigen organisatie, zoals de ICDO-leden en experts en nog nader te identificeren anderen. Deze kennisinventarisatie kan ook bijdragen aan het verduidelijken en definiëren van de rollen en taken van elke organisatie. Op basis van een heldere visie en formulering van de rollen en doelstellingen van elke organisatie kan bepaald worden hoe KM kan worden vormgegeven. De uitkomsten en conclusies van deze kennisanalyse en vervolgstappen zullen in januari 2006 in de ICDO plenaire vergadering worden gepresenteerd.

- - -